

Diru Teoria Modernoa eta finantza-ingeniaritza

Joseba Felix Tobar-Arbulu

DIRU TEORIA MODERNOA ETA FINANTZA- INGENIARITZA

Joseba Felix Tobar-Arbulu

Udako Euskal **Unibertsitatea**
Bilbo, 2013

© Udako Euskal Unibertsitatea

© Joseba Felix Tobar-Arbulu

ISBN: 978-84-8438-462-5

Lege-gordailua: BI-0597-2013

Inprimategia: PRINTHAUS S.L., Bilbo

Azalaren diseinua: Igor Markaida

Hizkuntza-zuzenketen arduraduna: Ander Altuna Gabiola

Banatzaileak: UEU. Erribera 14, 1. D BILBO telf. 946790546 Faxe. 944793039

Helbide elektronikoa: argitalpenak@ueu.org

www.ueu.org

Elkar Banaketa: Igerabide, 88 DONOSTIA

Galarazita dago liburu honen kopia egitea, osoa nahiz zatikakoa, edozein modutara delarik ere, edizio honen Copyright-jabeen baimenik gabe.

Mireni maitasunez

Aurkibidea

1. SARRERA.....	7
2. SORRY, MARXEK ARRAZOI ZUEN	11
3. DIRU-TEORIA MODERNOAREN FUNTSA	17
4. ZAZPI GEZUR POLITIKA EKONOMIKOAN	25
5. GIZARTE-SEGURANTZAZ HITZ BI.....	33
6. KRISI EKONOMIKOA	41
7. EZTABAIDATIK BLOKE MULTIPOLARRERANTZ	51
8. DIRU-TEORIA MODERNOAREN ERABILERA	83
9. ARO BERRIA	95
10. KRISI EKONOMIKOAZ HARATAGO	101
11. EUROLANDIA: EUROA ETA AZKEN KRISIA.....	115
12. ZIPRIZTIN EKONOMIKOAK	119
13. EKONOMIA HITZ GUTXITAN.....	147
14. EUSKOAK, EUROAK ETA ABAR.....	155
15. KRISIA: NAHITA SORTUA, INDUZITUA IZAN DA.....	165
16. IRTENBIDERANTZ	175

17. DTM-KOAK, BEHIN ETA BERRIZ	189
18. EREDU NAZIONALAK: ISLANDIA, ESKOZIA, KATALUNIA.....	249
19. EUSKAL HERRIA INDEPENDENTZIARANZKO BIDEAN	265
20. ZIPRIZTIN ZIENTIFIKOAK	281
21. LITERATURA ETA DTM.....	305
22. BUKAERA GISA. ESKERRAK	313
23. GEHIGARRIA: <i>ANAITASUNA</i> ALDIZKARIKO ZENBAIT ARTIKULU (1972, 1973 ETA 1975).....	315
24. BIBLIOGRAFIA.....	329

1. Sarrera

*The value of credit does not depend on the existence of gold behind it,
but on the solvency of the debtor.*
Mitchell Innes

*There is no financial crisis so deep that
a sufficiently large tax cut or spending increase
cannot deal with it.*
Warren Mosler-en legea

1.1. BI MUNDU

Ikasketaz ingeniaria naiz. Bokazioz eta zaletasunez ekonomialaria. 1960ko hamarkadaren bukaeran eta 1970eko hamarkadako lehen urteetan, zientzian (fisika batez ere) eta ingeniartzan aritu nintzen. Urte horietan guztietan ingeniartzaren ingurune sozial eta ekonomikoa ulertzen saiatu eta ahalegindu nintzen: horrek eraman ninduen ekonomia-arlora. Ekonomia izan da aspalditik ikertutako arloa¹.

Geroago, Bilboko Ingeniarien Goi Eskola Teknikoan 1982an aurkezturiko tesian jadanik garapenaren inguruan egondako zenbait eztabaida ekonomiko, ekologiko, sozial eta politiko ukitu nituen, ondoko autoreak erabiliz: T. W. Adorno, K. Axelos, M. Bosquet, A. Gorz, C. Castoriadis, B. Commoner, J. Habermans, I. Illich, H. Lefevre, H. Marcuse, E. J. Mishan, eta abar, eta abar. Aurretik oso ezagunak nituen ekonomian autore batzuek emandako hainbat ekarpen: P. M. Sweezy eta P. Baran, A. Emmanuel, S. Amin, Ch. Bettelheim, A. G. Frank, E. Mandel, N. Poulantzas... Bereziki nolabaiteko marxismo libertarioa bultzatu nahi zutenen lanak: K. Korch, P. Mattick, A. Pannekoek... Baina Montrealen lotu nintzaion ekonomiari era «formal» batez.

Hain zuzen ere, Montrealgo McGill University-n eman nituen urteetan bi arlo hauek jorratu nituen: alde batetik aspalditik hobby izan dudana mekanika kuantikoa

1. 1960ko hamarkadan ekonomiari buruzko hamaika lan irakurri nituen. 1972an, *Anaitasuna* aldizkarian ohiko kapitalismo industrialari buruz hasi nintzen zertxobait plazaratzen (*Anaitasuna*, 1972-1973-1975).

(Tobar-Arbulu, 1987a, b, c; 1988a; 1993), bestetik beharrezko ikusi nuen ekonomia² (Tobar-Arbulu, 1988b).

1.2. DIRUA, MAILEGUAK, KREDITUA: BANKUGINTZA ETA KONTABILITATEA

Nahiko argi dagoenez, egungo kapitala, batez ere eta bereziki, finantzarioa da. Kapitalismo industrial, eta berari loturik zeuden Marxen plusbalioaren analisiak³, balio-teoriari buruzko aspaldiko eztabaidak, autogestio industrial bera⁴ eta eguneroko bizitzaren autogestioa aldarrikatzen zutenak⁵ labur samarrak geratu dira. Izan ere, dena, edo ia dena zeharkatu du kapital finantzarioak. Bera da nagusi, bera da agintzen duena, bera da ikertu behar dena. Berari aurre egin behar zaio. Are gehiago, finantza-sistemak bereganatu egin du ekonomia erreala⁶. Europan esaten den moduan «Finanzkapital uber alles».

Baina nire bizitzaren gorabeherak ez dira kontua⁷. Soilik aipatu nahi dut Michael Hudson ekonomialari eta historialariaren lanekin topo egin nuela mende honen hasieran⁸. Pribilegioa izan da niretzat Hudson ezagutzea eta plazer handia haren laguntza edukitzea, berak nire bizitza intelektualean aparteko eragina izan duelako (Tobar-Arbulu, 2011a, b). Izan ere, *Finantza Kapitalismoa* lana jorratzeko, Hudson-ekin batera beste zenbait ekonomialari izan ditut gogaide eta lagungarri: G. Gardiner, G. Tomasson, R. Werner, eta batez ere R. Wray (Tobar-Arbulu, 2012a).

2. Montrealeko nengoela John Kenneth Galbraith-en lanak arakatu nituen: argitaratuta zegoen guztia. Ondorioz, Galbraith-en liburuxka bat itzuli nuen: *Ia guztientzako ekonomi gidaliburua*, UEU, 1988.

3. 1960ko hamarkadan ekonomiari buruz hamaika lan irakurri nituen, *Marxen Alokairua*, *Prezioa eta Irabazia* liburuxka ederrarekin hasita.

4. Geroago marxista libertarioak (K. Korsch, P. Mattick, A. Pannekoek...) eta langileen autogestioa aldarrikatzen zutenak (A. Gorz, hamaika autoreren artean) nituen gogoko.

5. 1960ko hamarkadan dena bide zegoen eskura. Gainera 1968an Berkeley eta Parisko errebolta azaldu ziren. Eta horrekin batera, autogestioa eguneroko bizitzan (Henry Lefebvre) eta situazionistak (Guy Debord eta berorren kideak).

6. Hasiera on bat haxe litzateke: Randall Wray-ren *Money in Finance* (2011a).

7. Ene bilakaeran, zertxobait aipatzearen, hona hemen zenbait mugarri: 1970eko hamarkadan Gabriel Aresti; 1980ko hamarkadan Richard Feynman; 1990eko hamarkadan Alan Sokal; 2000ko hamarkadan Bernard Schmitt eta batez ere Michael Hudson.

Lanei dagokienez:

- “Bakoitzak berea... noiz arte?” (*Anaitasuna*, 1972).
 - “Acción Nacionalista Vasca - Eusko Abertzale Ekintzaren ildotik” (*Nabarralde*, 1986).
 - 2006tik aurrera, <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia> webgunean hainbat lan, bereziki hasieratik, 2006ko azarotik (non jadanik Finantza Kapitalismoa aipatu baitzen: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2006/11/07/marx-hasiberrientzat/> [2012an ikusia]) 2009ko bukaerara (non Islandiaren kasua aipatu baitzen: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2009/09/20/islandia-zer-gertatu-da/> [2012an ikusia]).
 - Geroago, *Finantza Kapitalismoa* (Tobar-Arbulu, 2011a,b).
8. Estatu-diruaren teoriaren barnean, 2006tik aurrera <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/> webgunean hainbat lan plazaratu ditut.

1.3. MY WAY⁹

Finantza Kapitalismoa liburuan, “Diruaren endogenotasuna” izeneko 6. kapituluari jadanik erabili nituen Randall Wray-ren eta Stephanie Bell-en (orain Stephanie Kelton) zenbait lan. Halaber, “Dirua eta kreditua” 15. kapituluari, Alfred Mitchell Innes-en *What is money?* lantxo ederra ere.

Oraingo lan honetan, aspaldian bezalaxe, dirua da gaia. Diruaren sorkuntza, maileguak eta kreditua. Bankugintza eta partida biko kontabilitatea. Horretarako, Diru Teoria Modernoa¹⁰ erabiliko dut: besteak beste, Randall Wray-ren, Stephanie Kelton-en eta Bill (William) Mitchell-en lanen laguntzarekin¹¹. Baina bereziki Warner Mosler izan dut gidari.

Liburuxka honekin Mireni bizitza osoko eskerrik beroenak eta sakonenak eman nahi dizkiot. Garaia da!

Bitartean gauza askotxo gertatu dira Euskal Herrian (Tobar-Arbulu, 2012b).

Donejurgin, 2009ko abenduan hasia eta 2013ko urtarrilean bukatua.

Ad Majorem Vasconum Libertatem

9. Frank Sinatra gogoratu: http://www.dailymotion.com/video/x5fj9z_frank-sinatra-my-way-live-at-the-ro_music (2012an ikusia).

10. Aurrerantzean ingelesezko MMT (Modern Money Theory) deitzen denaren, hots, Diru Teoria Modernoaren (DTM) funtsa aztertuko dugu.

11. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/>, batez ere, 2009ko abendutik aurrerako sarrerak.

2. Sorry, Marxek arrazoi zuen

Marxek arrazoi zuen, gutxienez maila bateraino.

Bai hala da. Froga Michael Hudson-ek eman du¹². Hona hemen laburbilduz, Hudson-ek dioena:

Interest-Bearing Capital and Commercial Capital in Relation to Industrial Capital izeneko zirriborroaren oharretan (gero *Kapitalaren* 3. bolumena eta *Plusbalioaren Teoriak* liburuaren 3. parte bilakatuko zirenak) Marxek era baikor batez idatzi zuen kapitalismo industrialak bankugintza- eta finantza-sistemak modernizatuko zituela.

Haren ustez, kapitalismo industrialaren eginkizun historikoa gizartea *lukuruzko* diru-mailegatzetik erreskatatzea zen (interesa daraman kapitala lukurariaren kapitaletik bereizten duena mailegariaren izaera desberdina da). Kapitala industria produkzio-bide ukigarrietan azaltzen den bitartean, banku-maileguak, akzioak eta bonuak aberastasunaren gaineko eskari legalak dira: «... lukurariaren kapitalak ez dio aurre egiten langileari, kapital industrialak egiten dion moduan (...) produkzio-bidea pobretu egiten du, indar produktiboak geldiaraziz, ez garatuz».

Marxek uste zuen ekonomiek epe luzean produkzio-bideak areagotzearen, kapital industrialak mozkinak bereganatuko zituela dirua gastatuz lan-indarra enplegatzeko, ondasunak produzitzearen, gero ondasun horiek garestiago saltzeko. Marxek prozesu hori honela laburbildu zuen: $M-C-M'$. Dirua (M) inbertitzen da ondasunak (C) produzitzeko, zeintzuk saltzen diren diru gehiago eskuratzearen (M'). Hala ere, bazekien lukuruzko kapitalak dirua beste era batera egiten zuela: $M-M'$.

Azken finantza-eskari hori produkzio ukigarritik era independente batez hazten da, eta finantza-gastua irudikatzen du, zeinak mozkin industrialetik jaten baitu. Marxek deskribatu zuen nola aldizkako finantza-krisiak azaldu ziren zorren tendentziak esponentzialki hazten zirelako (ahalmen produktiboen hazkundearekiko konparatuz): interes konposatuen¹³ magia zela kausa.

12. Ikus "From Marx to Goldman Sachs: The Fictions of Fictitious Capital, and the Financialization of Industry" izeneko artikulua *Critique: Journal of Socialist Theory* delakoan, <http://michael-hudson.com/2010/07/from-marx-to-goldman-sachs-the-fictions-of-fictitious-capital1/> (2012an ikusia).

13. Aparatu matematikoa hemen ikus daiteke: <http://home.ubalt.edu/ntsbarsh/Business-stat/otherapplets/CompoundCal.htm> (2012an ikusia).

Interes konposatuaren matematikaren printzipioa dela-eta, zorra metatu egiten da ordaintzeko ahalmen ekonomikoarekin parekatuz. Marxen iritziz, finantza-eskariaren hazkunde hori fikziozko kapitala zen, ezin baitzen gauzatu (gaur egungo AEBko zorraren hazkunde esponenziala ezin ordain daitekeen bezalaxe). Hortaz, fikziozko finantza-irabaziek errealitate ekonomikoari aurre egiten diotenean krisiak sortzen dira. 1857ko krisi finantzarioa analizatuz, Marxek bere garaian pentsaezina zena adierazi zuen, 2008/2009an ezagutu diren finantza-espekulatzailentzako diru-laguntzak izatea.

Hala ere, guk ezagutu dugu egoera hori, non Wall Street-ek bere botere ekonomikoa botere politiko bilakatu duen, finantza publikoaren erregulazioa kontrolatzeko. Marxen aburuz, finantza fikziozko eskarietan oinarritzen zen, zeren finantzari ez baitagokio produkzio-bideak, baizik eta produkzio-bideen gaineko bonuak, hipotekak, banku-maileguak eta beste eskari batzuk. Ez dira ekonomiaren balantze-orriko aktiboan dauden gauzaki ukigarriak, baizik eta pasibo aldean azaltzen diren outputen gaineko eskariak. Gaurko finantza-ingeniaritzaren helburua ez da lehengo ingeniaritza industrialak zuena, hots, outputa areagotzea edo/eta produkzio-kostuak jaistea. Egun, gorpuzturik gabeko M-M' gauzatzea da helburua, batura zerora doan transfer-ordainketa antzu batean —dirua dirutik egitea—. Gainera fikziozko kapital horren eskariak ezin dira bete, ekonomiaren aurrezkiak eta zorrak esponenzialki hazten baitira.

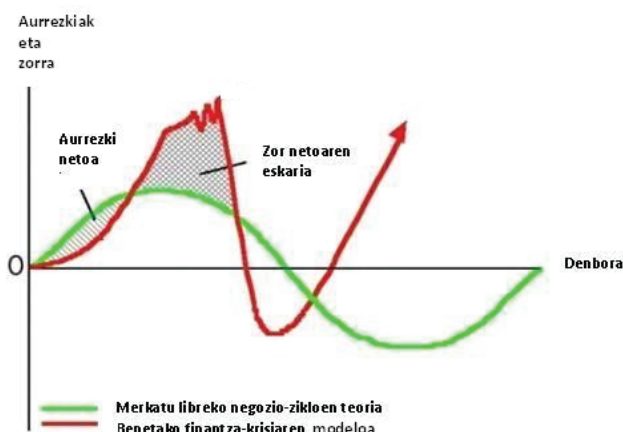
Marxek definituriko lukuruzko kapitala, kapital industrialarekiko antitetikoa da, gainera fikziozkoa da, zeren epe luzean ez baita gauzagarri izaten. Finantza Marxek deskribaturiko lukuruzko kapital bilakatu da, berorrek kapital industrialak bereganatuz.

Bankugintza eta kapital finantzarioa ez daude kapitalismo industrialaren beharizanen menpe, alderantziz baizik. Are okerragoa dena: plangintza ekonomikoa gobernuetatik AEBko Wall Street-era, Britainia Handiko City of London-era, Pariseko Bourse, Frankfurt, Hong Kong, Tokiora eta munduan zehar dauden beste gune finantzarioetara igaro da. Historia garatu den moduan, finantza-kapitalaren hedakuntzak Marxek deituriko «lukuruzko kapitala»ren forma hartu du. Hala ere, nahiz eta Marxek lukuruzko kapitala ikertu, azken finean okertu zen.

Izan ere, berak uste zuen kapital industrialak finantza-kapitala menderatuko zuela, azken horren beharretara. XIX. mendeko kapital finantzarioaren analisirik sofistikatuena Marxi dagokio (*Plusbalioaren Teoriak*, III. parte). Izan ere, kapital finantzarioaren garapena analizatu zuen, garapen hori mugagabekoa zela ikusiz, interes-tasa konposatuaren arabera.

Baina hori guztia analizatu ondoren, analisi hori bertan behera utzi zuen Marxek, kapital finantzarioa kapital industrialaren menpe egongo zela aldarrikatuz. Beste edozein ekonomialari baino askoz gehiago kezkatu zuen Marx garapen horrek, baina azkenean uste zuen kapital finantzarioak bigarren mailako rola, menpeko

eginkizuna zeukala. Gaur, oso argi dagoenez, alderantziz gertatu da: ekonomia osoa finantza-kapitalak bereganatu du, ekonomia industrialak erabat finantzalizatuz¹⁴.

Krisi finantzarioaren modeloa eta ziklo ekonomikoa.

2.1. HYMAN MINSKY-REN ILDOTIK

Gaur egunean, Hyman Minsky-k deitutako «kapitalismo diru-kudeatzailean» badakigu finantza-kudeatzaileek enpresa industrialak bereganatu dituztela, Marxek imajina lezakeen mailatik baino askoz haratagora joanda (Tobar-Arbulu, 2011a, b). Kontua da maileguak egitea aktibo-prezioko inflaziotik irabazi espekulatiboak lortzeko, M-M' eskemari dagokiola, ez M-C-M' delakoari. Ekonomia Ponzi eskema batean¹⁵ sartu da, zor-zerbitzua birziklatuz, mailegu gehiago luzatzearen, aktibo prezioak puizteko —mailegatze berri hori justifikatzeko mailan—.

Baina prozesu horrek muga bat du: zor-zerbitzua estaltzeko superabit-errentak daukan ahalmena. Bankuek eta beste hartzekodun batzuek beren zor-zerbitzuko diru-jasotzea mailegu berrietan (eta arriskutsuagoetan) birziklatzen duten heinean, zor globala esponentzialki hazten da. Hauxe da interes konposatuen matematikak erakusten duena. Ondorioz datorren zor-deflazioak barneko merkatua murrizten du eta ekonomiaren beraren hazkundea blokeatu egiten da.

Krisiaren funtsa ez dagokio mozkin-tasaren jaitsierari (Marxek uste zuen moduan), egungo aktibo-prezioko inflazioari baizik, zeinaren ondorio zuzena zor-deflazioa den. Horixe da, gure begien aurrean, gertatzen ari dena, eta jende asko jasaten ari dena.

14. Ikus "Finantza Kapitalismoa versus kapitalismo industrialak": <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/finantza-kapitalismoa-versus-kapitalismo-industrialak> (2012an ikusia).

15. Europarako, ikus <http://www.ft.com/cms/s/0/ee728cb6-773e-11e0-aed6-00144feabdc0.html> (2012an ikusia).

Irtenbidea? Randall Wray-k zenbait proposamen egin ditu¹⁶: alde batetik, krisi orokorrari aurre egiteko, eta, bestetik, Eurolandiako egoerari buelta emateko¹⁷. Neoliberalismo finantzario gogorraren aurka, zeinak ekonomia osoa finantzializatu egin duen, gobernu sendoak behar dira, politika fiskal progresibo eta egoki eta zehatz bat martxan jarriko duten gobernuak, baita zerbitzu publikoetan inbertsio berriak egiteko gai direnak ere¹⁸.

2.2. *M-M' VERSUS M-C-M'*

Marxista askok ez dute ulertzen zorraren zama ez dela mozkin handiak islatzen dituen kapitalaren metaketa. Zorrak metatu daitezke —hartzekodunen «aurrezkiak» bilakatuz— inongo mozkinik gabe.

Baldin eta zor guztiek existitzen den superabit bat islatuko balute, orduan nolabait ordainduak izango lirateke. Baina zor asko ezin dira ordaindu.

Gaurko finantza-sistema produkzio- eta kontsumo-ekonomiatik deslotuta dago. Autonomia da.

Marxista askotxok uste dute finantza-krisiak inbertso-aukeren gainera «kapital-metaketa» irudikatzen duela, soldatapeko lan-indarrari enplegatzaileek bereganatutako mozkinak direla-eta. Haien zatitua produkzio-esferan kapitalaren gain-metaketa dago: azkenean finantza-kapital guztia —eta haren interes-errenta— soldatapeko lan-indarretik dator.

Baina Marxek argi bereizi zituen *M-M'* eta *M-C-M'*.

Zor gehienek ez dute suposatzen lehendik produkzio- eta kontsumo-ekonomia «errealetik» ateratako superabita behar denik. Esan bezala, gaurko finantza-sistema autonomia da produkzio «errealetik». Gaur egun zorra modu berezi batez sortzen da: konputagailuen teklatuetatik. Behin zorra egonik, interesak metatu egiten dira.

Kasurako, Europar Batasunak bere zordunkideekin izandako harremanak ez dio ia ezer ekarri superabit ekonomikoari. Alderantziz baizik, Alemaniako, Austriako eta Frantziako bankarien aldetik, jarrera erabat harraparia izan da. Greziari eta Irlandari emandako diru-laguntza bide bat izan da bankari horiei oso gaizki joan zaizkien maileguak osorik garbitzeko. Maileguak, gehienbat, konputagailuen teklatueta sortu izan dira; beste aldetik, deribatibien kasuetan jolas hutsak izan dira (jolas horiek ez dute behar inolako superabitik).

16. Wray-k Minsky-ren lanetik hasita, Diru Teoria Modernoaren ildotik, oso proposamen interesgarriak egin ditu: ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/krisitik-ateratzeko-proposamen-bat> (2012an ikusia). Aurrerantzean zerbait gehiago aipatuko da irtenbide horren inguruan.

17. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eurolandia-mon-amour> (2012an ikusia).

18. Ikus aurreko 15. eta 16. oharak.

Laburbilduz, zorra aire finetik sortua da¹⁹.

Ezelako superabitik izan gabe, zorrak azaltzen dira: ordaindu gabeko faktura bat zor bilakatzen da, ordaindu gabeko hipoteka batek interesak metatzen ditu, gero kuotak, isunak eta dagozkion zamak datoz. Hirugarren Munduko zor gehienek interes metatuak islatzen dituzte, ez halabeharrezko interes ez ordainduak, baizik eta banku-mailegu berriak, zordunei interesak ordaintzen ahalbidetzeko. Hyman Minski-k finantza-zikloen Ponzi estadioa deitu zion egoera horri (Minsky, 1992).

Ponzi egoeran eta Europar Batasunari dagokionez, Europako Banku Zentralak (EBZ) Irlandako, Greziako, Portugaleko eta Espainiako gobernuek («zergadunek») erantzukizun osoa har dezaten nahi du, mailegu txarrak eta bankuen arduragabeko espekulazioa transakzio «onak» bilakatzeko; horrela, egoera horietan beren fortunak eta kredituak jarri zituzten aberatsak eta inbertsiogile instituzionalak salbatuak izan daitezen, inolako galerarik hartu gabe.

Ortodoxiak dioenez, azaltzen den pobrezia soilik piramide ekonomikoaren gaineko finantza-fortunatik «kanpoko» arazoa da (sic).

Heterodoxiak badauka non ikasi. Hona hemen, Randall Wray-ren eskutik, Diru Teoria Modernoa ikasi nahi dutenentzako aparteko sarrera bat, astero azalduko dena eta urtebete iraungo duena²⁰.

19. DEBT IS CREATED OUT OF THIN AIR. Dirk J Bezemer-ek dioenez (2011): «The single most important misunderstanding about money, credit and debt is that they must, necessarily, be linked to real-sector value-added or to one of its components (wages or profit). As if banks can only create a loan if a firm or household will use it in real-sector transactions. There is no such condition. Banks can lend and thereby increase the economy's debt overhead in complete independence of the real-sector growth, or wages, or profit. In fact, they have been doing so for a long time now. Since the 1970s, US bank lending to the US real sector has grown in tandem with the economy, but the volume of all other bank loans has multiplied, without apparent link to the economy's dynamics.

No theory missing this basic fact will help us understand the relation between finance and the economy. There is NO necessity why the debt burden is an accumulation of capital representing high profits (causing under-consumption), it is NOT the sum of previous economic surpluses, NOR a reflection of land rent, and least of all is the growth in loans explained as a reward for hard work and innovation. Attempting to make these linkages, though tempting, leads us unto a theoretical dead alley».

20. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.html> (2012an ikusia). Halaber, ikus Randall-en *Modern Money Theory: A Primer on Macroeconomics for Sovereign Monetary Systems*, 2012.

3. Diru Teoria Modernoaren funtsa

*«The funds to pay taxes and buy government securities
come from government spending».*

Warren Mosler

3.1. MONETA SUBIRANOA

Dirua existitzen da estatu-zergak direla-eta (Wray, 1998). Wray-k ikuspuntu horri subiranotasun-ikuspegia deitzen dio, zeren estatuak aukeratutako kontu-unitatea izendatutako moneta jaulkitzeko, estatuaren gaitasunarekin lotzen baitu.

Kontu-unitatea estatuak aukeratzen du, zergak izendatzeko. Zergak soilik unitate horietan ordain daitezke. Zergak monetizaturik daude. Gobernu kanpoko sektorean dirua kreditu/zor moduan jaulkitzen da. Estatuak, aldiz, bere hiritarrak lehendabizi zordun egoeran jartzen ditu, zergak zorra izanez, zor-ordainketetan onartutako dirua jaulki baino lehenago. Hauxe da nazio moderno guztiek erabilitako metodoa estatu-sektorerara baliabideak mugitzeko. Hortaz, hala estatu-dirua nola kreditu pribatuko dirua ez da neutroa. Dirua beti, izaeraz, harreman sozialetan oinarritzen da.

Gastuak finantzatzeko, estatu-diruaren sorkuntza ez dute mugatzen aurreko zergek edo bonuen salmentek. Wray-k dioenez, gobernu diruaren monopolio hornitzailea da eta beti dirua jaulki dezake edozein gauza erosteko, geroago barneko monetan salmentarako izateko. Hau da, estatua finantza-arloan beti gai da burtsa indargetuko programa bat erabiltzeko, merkantzia berezi bat erosteko (kasu honetan, lan-indarra) eta dirua bukatuko delako inolako beldurrik barik.

Beste aldetik, inongo merkatu-mekanismok ezin du bermatu enplegu osorik. Hortaz, estatua beharrezkoa da enplegu osoa bermatu ahal izateko. Hori dela-eta, diruaren sorkuntza estatuaren zereginarekin lortzen du Diru Teoria Modernoak: estatu-diruaren sorkuntzak gobernuaren gastua finantzatzen du. Ikuspegi horretan, diru-endogenotasunak «zentzu publikoa» dauka.

Diru Teoria Modernoak esplikatzen du moneta subiranoak nola funtzionatzen duen²¹. Gobernu subiranoak gastatu egiten du banku-kontuak kreditatuz, zergatu egiten du banku-kontuak zergapetuz eta bonuak saltzen ditu. Azken 20 urteotan Diru Teoria Modernoa erabili dute hainbat ikertzailek ondoko zereginetan: prezioen

21. Ikus 3.2. atala.

egonkortasunean (hots, inflazioaren aurkako politikan), gizarte-segurantzaren eta pentsioetan (adineko jendeak behar dituen baliabideak hornituz) eta enplegu osoan (gobernua langabetuak enplegatuz, azken horiek nahi baldin badute).

Azken puntu hori garrantzi handikoa da. Izan ere, gobernuak azken baliabideko enplegatzaileria (Employer of Last Resort, ELR) da. Horrek zera dakar, lan egin nahi duen edozeini (hortaz, programa erabat borondatezkoa da) enplegua hornitzea, oinarriko konpentsazio uniforme baten truke (alokairuak gehi mozkinak). Employer of Last Resort (ELR) programaren helburua langabezia murriztea da, inflazio-tasa txikia bermatuz. Estatuak dirua sortzen du aurretik determinaturiko soldatapean lan egin nahi dezakeen langile bakoitzari alokairuak ordaintzeko.

Wray-ren ustez, diruaren balioaren egonkortasuna ELR programaren eratzeari lotzen zaio, non estatuak alokairuak ezartzen baititu eta inflazio-tasa txikia segurtatu. Wray-ren aburuz, lan-indarra merkantzia da —petrolio, tomateak edo urrea diren bezala— eta alokairua merkantzia hori erosteko prezioa da (enplegu osoa bermatzeko lan-indarraren erosketak eta ondasunen erosketek izaera berbera dute).

Hona diru-teoriaren zenbait ezaugarri:

- (a) Diru Teoria Modernoa koherentea da edozein gobernu gisa eta tamainarekin, gobernu txikia edo handia delarik. Berak flotatzen duen moneta subiranoa jaulkitzen du, eta moneta babesten du moneta horretan zerga ordaingarri bat ezarriz.
- (b) Azken baliabideko enplegatzaileraren rola ere koherentea da edozein gobernu tamainarekin (sektore pribatu handiarekin eta gobernu-sektore txikiarekin, zergak eta gobernu-gastuak baxuak behar dira). Horrek baliabideak askatzen ditu sektore pribatu handian erabili ahal izateko. Baina ELRk sektore pribatuak enplegatu ezin dituen lan-indarren baliabideak hartu behar ditu.
- (c) Azken baliabideko enplegatzaileria izan daiteke norberak nahi duen bezain dezentralizaturia (gobernu federalak, gobernu lokalek edo gune bateko gobernuak lanpostuak sor ditzakete, nahiz eta alokairuak gobernu zentralak ordaindu; halaber, esperimentu arrakastatsuak egon dira kooperatibekin).
- (d) Diru-ekonomia baten arazoa da hasieratik zergen inposizioak langabezia sortzen duela (zergak ordaintzeko dirua bilatzen dutenena). Gaur egun, gure monetizaturiko ekonomietan, jateko, telebista ikusteko, telefono mugikorrekin hitz egiteko eta abar oso luzeetarako dirua behar da, eta jende guztia dirua bilatzen ari da (ez soilik zergak ordaintzearen!, noski). Hortaz, erokeria da sektore pribatua gobernuaren zergek sorturiko langabeziaren arazoa konpontzeko behartua izatea. Sektore pribatuak ez du inoiz enplegu osoa hornitu (ez hornituko). Sektore pribatua sostengatzeko, ELR beharizan logiko eta enpirikoa da. Sektore pribatuko enplegurako osagarria da, ez inolako ordezkorik.

(e) Aipaturikoa da ekonomia mistoaren funtsa. Sektore biek funtzionatu behar dute eta gizarteari eman, beharbada *sozialismo berria* deituriko ongizatea bilduz²².

Hona hemen, etsenplu gisa, gaur egungo arazo erabat adierazgarria: Wray ekonomialariak behin baino gehiagotan ekin die Greziari eta Eurolandiari²³. Greziako zor-krisiari irtenbidea emateko, hala Europako Banku Zentralak (EBZ) nola Nazioarteko Diru Funtzak (NDF), ekonomia lehiakorragoa izateko, alokairuak jaistea eta pentsio osoa jasotzeko urte gehiago lan egitea proposatu dute, euroguneko bizitza estandarrik minimoenak eta baxuenak ekarriko dituen programa. Europar Batasunean (EB) moneta bakarra dagoenez, EBko herrialde bakoitzak estrategia berbera onar dezake, zerga-errenten bilketa murriztuz, eta ondorioz, aurrekontu defizitak ezin izango dira txikitu. EBZk eta NDFk proposatutakoa ez dator bat, inondik inora, epe luzeko europar konbergentziaren helburuekin; alderantziz, baizik. Gainera, Wray-ren iritziz, azken emaitza EB deuseztatzea izan daiteke.

Hudson-ek behin baino gehiagotan azpimarratu du AEB ez dela inoiz euroaren aurka egon. Hudson-en aburuz, EBko atzerritar trukeko erresebak AEBk ikusi ditu bere Altxor Publikoari egindako mailegu gisa. Horretan datza, hain zuzen ere, amerikar ekonomialariak salatutako AEBrentzako bazka librearen giltza (Hudson-ek *Superimperialismoa* izeneko liburua 1972an idatzi zuen, 2003an edizio berria —hitzaurrea, sarrera eta datu berriekin—. 2009ko martxoan, artikulua interesgarri bat plazaratu zuen, gai berberaz²⁴).

Dena den, Warren Mosler-ek zenbait kritika egin dio Hudson-i, FEDren eta AEBko Altxor Publikoaren funtzionamenduaz²⁵.

Hortaz, EB deuseztatzekotan, arazoa, funtsezko arazoa, EBkoei beraiei dagokie, ez beste inori. Arazoa da ez dutela ulertzen Diru Teoria Modernoaren funtsa zein den.

3.2. DIRU TEORIA MODERNOA (DTM)

Diru Teoria Modernoa (ingelesezko Modern Money Theory, MMT) erabiliko dugu hemendik aurrera sistema finantzarioa (hala mundu globalean nola Europan) analizatzeko. DTMren zenbait ezaugarri ezaugarriak ditugu (Tobar-Arbulu, 2012c).

Hona hemen erreferentzia batzuk:

- a. Autore edo teoriaririk garrantzitsuenak: Randall Wray, Willian (Bill) Mitchell eta Warren Mosler.

22. Ikus 3.4. atala.

23. Ikus <http://wallstreetpit.com/37237-may-the-biggest-loser-win-eurolands-race-to-the-bottom> (2012an ikusia). Aurrerantzean arituko gara Greziaz eta Eurolandiaz ere. Wray-k Minsky-ren lanak erabili ditu krisiari irtenbidea emateko.

24. Ikus <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=12944> (2012an ikusia).

25. Ikus 7. kapitulu Mosler-en eta Hudson-en arteko eztabaida.

b. Libururik garrantzitsuenak: *Understanding Modern Money* (Wray, 2006a); *Full Employment Abandoned* (Mitchell, W. eta Joan Muysken, 2008) eta *The 7 Deadly Innocent Frauds of Economic Policy*²⁶.

c. Webguneak²⁷.

3.3. DTM-Z JAKIN NAHI ZENUEN IA GUZTIA...

Hona hemen Diru Teoria Modernoan murgiltzen diren autorerik garrantzitsuenak gobernuaren zereginaz eta defizitari buruz jendartean beren ekarpenak aurkeztuz.

- (1) Jasangarritasun fiskala, sarrera²⁸.
- (2) Bill Mitchell: zer ote da jasangarritasun fiskala? (Mitchell, 2010a).
- (3) Stephanie Kelton: monetan subiranoak diren gobernuek ba ote daukate gastu murrizketarik? (Kelton, 2010a).
- (4) Warren Mosler: defizita, zorra... eta gobernuaren politika ekonomikoa (Mosler, 2010a).
- (5) Marshall Auerback: inflazioa eta hiperinflazioa (Auerback, 2010).
- (6) Randall Wray eta Pavlina Tcherneva: jasangarritasun fiskalerako politika-proposamenak (Tcherneva eta Wray, 2010).

Gehigarri gisa:

- (7) James K. Galbraith: defiziten alde²⁹ (James K. Galbraith eta L. Randall Wray)³⁰.

Paul Krugman-ek segitzen du Diru teoria Modernoa ulertu barik (Mitchell, 2011a, b), nahiz eta afera aspaldian sakonki adierazita egon (Mitchell eta Wray 2004; Mitchell 2009a, 2010b), oso era pedagogiko batez (Mitchell, 2009b, c; 2010c, d).

3.4. DTM, HASIBERRIENTZAT

Diru Teoria Modernoaren zenbait ezaugarri ezagunak ditugu jadanik³¹.

26. Ikus <http://moslereconomics.com/2009/12/10/7-deadly-innocent-frauds/> (2012an ikusia).

27. Ikus Bibliografia: DTM sarrera.

28. Ikus <http://www.netrootsmass.net/fiscal-sustainability-teach-in-and-counter-conference/> (2012an ikusia).

29. Ikus <http://www.thenation.com/article/defense-deficits> (2012an ikusia).

30. Ikus <http://www.netrootsmass.net/2011/04/usg-deficits-the-economics-the-politics-the-banksters-and-you/> (2012an ikusia).

31. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-teoria-modernoaren-funtsa> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-teoria-modernoa-dtm> (2012an).

Hona hemen edozein herrialde subiranoz jakin behar dena eta, ondorioz, berak egin behar duena:

- (1) Banku zentralak zuzenki Gobernuaren zorra eros dezake beti, eta horrela gastu publikoa erraztu, bonu-merkatuara jo gabe.
- (2) Monetak atzerriko truke-merkatuetan libreki flotatzen du.
- (3) Gobernuak ez du beharrezkoa maileguz hartzea atzerriar monetetan.
- (4) Edozein herrialde subiranok ez du inolako «solbentzia» edo kaudimen-arriskurik.

Hala ere, horrek ez du esan nahi arazo guztiak konponduta daudenik. Izan ere, herrialde askok langabezia-tasa handiak dituzte eta beste batzuek zereginik gabeko ahalmen produktiboa. Herrialde horien gobernuak fiskalki arduragabe dira, zeren beraiek ahalmena baitaukate erabili gabeko baliabide horiek produkzioan martxan jartzeko (Mitchell, 2009d, e, f, g, h, i).

Mitchell-en iritziz, gobernu federal baten gastuetan mugapen fiskalik ez egoteak ez du esan nahi gobernuak ez duenik kezkaturik egon behar bere defizitaren tamainaz. Haren hitzez, «I would never advocate unlimited deficits». Defiziten (edo soberakinen) tamaina merkatuak determinatuko du, gorberruz kanpoko sektoreak, aurrezki netoaren desioaren bidez. Baliteke hori ados ez egotea enplegu osoarekin; beraz, gobernuaren erantzukizuna da zergapetze/gastatze hori maila egokian segurtatzea, berdintasun hori enplegu osoarekin gauzatzen dela bermatzearren.

Izan ere, transakzio-korronteen baturak zero berdintzen duenez, hiru sektoreen balantzea honela idatz daiteke (Mitchell, 2009j):

$$(A - I) = (G - Z) + (E - i).$$

Alegia, aurrezki pribatu totalak (A) hauexek berdintzen ditu: barne-inbertsio pribatua (I) gehi defizit publikoa (gastuak, G, ken zergak, Z) gehi esportazio netoak (esportazioak, E, ken inportazioak, i).

Hortaz, kanpo-defizit batek ($E - i < 0$) superabit publiko bat ($G - Z < 0$) berdintzen duenean, defizit pribatu batek egon behar du (denboran zehar gastu pribatuak iraun dezake kanpoko sektorearen aurrezki netoak erabiliz; orduan, prozesu horretan sektore pribatua gero eta zordunago bilakatzen da).

Alderantziz, kanpoko superabita dagoenean, balantza publikoa (aurrekontua) superabitean egon daiteke, barne-sektore pribatuari aurrezte ahalbidetuz.

Baina aurrezki pribatuak sendo direnean (eta kanpo-superabita gainditzen duenean) orduan defizit publiko batek (aurrekontu) egon behar du, hazkunde ekonomikoa sostengatzeko.

Aipatutakoa da ekonomia mistoaren funtsa. Ez da iritzi edo interpretazio bat, kontabilitate hutsari dagokion analisia baizik.

Hortaz, sektore pribatuaren maileguz hartze netoak aktibo finantzarioen eskuratze netoa (aurrezki pribatua ken inbertsioa) ken ordainketa-balantza superabita (edo plus defizita) berdintzen du.

Gobernuak defizit-gastutik alde egiten duen heinean, sektore pribatuaren zormaila igotzen da. Hauxe da bizi dugun aro neoliberalaren ezaugarrietako bat.

Arrazoia argi dago. Kausalitatea politika fiskaletik sektore pribatura doa: gainontzeko munduko kontuarekiko eragina oso astiro aldatzen den bitartean, politika fiskalak berehala erantzuten die gastuei eta zergapetzeei buruzko gobernuaren erabakiei. Gastu eta zergapetze horien kantitateek eta kalitateek definitzen dute gobernu horren jarrera soziala, horren ezkerreko ala eskuineko jokaera.

Ekonomia mistoa edozein gobernuak erabiltzen du. Beraz, ez dagokio ezkerreko gobernuari edo eskuineko gobernuari. Ezkerreko eta eskuineko labela gastu publikoetan eta zergapetze motetan azaltzen dira.

Beste aldetik, interes-tasei dagokienez, beroriek banku zentralak jarri dituzte azken ehun urtean, batez ere monetaren atzerriko truke-tasak egonkortzeko. Hala ere, 1990eko hamarkadatik, banku zentralak diru-merkatua kredituz bete zuten interes-tasak jaisteko, eta, beraz, merkatu-prezioa eta aktibo, bonu eta higiezin errealeen tasa-kapitalizazioa puzeke. Hyman Minsky-k egoera horri finantza-zikloen Ponzi fasea deitu zion non bankariak, zorren merkatariak izanik, batez ere, eskuratzen dituzten aktiboekin eta merkatuan saltzen dituzten pasiboekin jolasten ari baitira (Minsky, 1992) etengabe.

3.5. DTM IRLANDAN: ZORRAREN ETA AUSTRERITATEAREN AURKAKO IRITENBIDEAK

DTMk erabat subiranoa den estatu baten diruaren sorkuntza eta kudeaketa deskribatzen du. Halaber, DTM interesgarria da Europako Banku Zentralarekin (EBZ) negoziatzeko estrategia formulatzearen, zorraren krisiari aurre egiteko³².

DTMk dio EBZk moneta (likidezia) jaulki dezakeela inolako kosturik gabe beretzat, Europar Batasuneko (EB) banku zentralentzat, ezta EBko herrialdeetako ekonomiarentzat ere. Izan ere, EBZk likidezia hornitzen du soilik bankuetako kontuetan kreditatuz, aktibo baliagarrien inongo trukerik gabe.

DTMren arabera, banku zentral (BZ) bat ez du behar kezkatu gobernu subiranoaren defizit kontuak. Beraren zorra ez da familia baten, negozio baten edo merkataritza-banku baten zorra bezalakoa. BZ batek inflazioari, diru-sorkuntzari eta zergapetze-mailei kasu egin behar die, ez besterik (kasu, zergapetzeak dirua

32. Ikus http://www.finfacts.ie/irishfinancenews/article_1022233.shtml (2012an ikusia).

deuseztatzen du —zirkulaziotik kenduz—, zergak ordaintzeko soilik moneta nazionala onartua den heinean).

Behin ulertuz gero BZ batek dirua jaulki dezakeela inolako arriskurik gabe (eta kapital eta interesak ordaindu barik), eta lehendabizi bonu-merkatuan ez duela behar maileguz hartu edo zergapetzea ez duela areagotu, orduan jardunbide-aukera berriak irekitzen dira langabeziari eta inflazioari aurre egiteko.

Are gehiago, DTMk gogora ekartzen du bankuei likidezia eskuragarria egin gabe, EBZk, era seguruagoz, dirua zuzenki EBko herrialdeetako gobernu kideei eman diezaiekeela. Kasurako, EBko estatu kideen egungo zorrak kitatzeko, *per capita*-ko oinarrian, BPGaren % 10eko txeki metaforiko bat luza diezaieke, bat-bateko eta urteko banaketetarako. Era berean eta denbora berean, defizit nazionalaren maila nahiko altuak behartu diezazkieke, nahi den eskari agregatuaren maila lortzeko asmoarekin.

Modu berean, behin onartuz gero gorbernuz kanpoko diru guztia (hots, banku-dirua) pasiboak parekatzen duela, orduan segitzen du ezen sektore pribatuak aurrezki netoa izateko, gobernuak zor netoan egon behar duela (gobernu subirano batek ez ditu behar bonuak saldu dirua jasotzeko; hala ere, DTMk esaten digu, mailaren batean gobernuak horixe egin behar duela, bere herritarrei interes seguruko aurrezki baliabideak hornitzeko).

Beste aldetik, DTMko ekonomialariek enplegua bermatzeko politika bultzatzen dute, alegia, gobernuak *employer of last resort* gisa aritu behar izatea. Enplegu-berme hori, oinarritzko soldataren truke, lan egin nahi duten herritar guztiei gobernuak luzaturiko lan-eskaintza da.

DTMaren ildoko zenbait ekonomialarik proposatzen dute Irlandarako (edo EBko beste edozein herrialdeetarako), EBZk zuzenki Enplegua³³ Bermatzeko Programa bat finantzatu ahal izatea. Eta baldin eta, horretarako, EBn akordio orokorra lortzen ez bada, EBko herrialde bateko gobernuak Enpleguaren Bermea finantzatzea, EBZk jaulkitako eta herrialde horri esleitutako likideziaren bidez.

Hona hemen DTMren inguruan Irlandan emandako hitzaldiak:

- (a) William Black-en aurkezpena (Black, 2011).
- (b) Stephanie Kelton-en hitzaldia (Kelton, 2011a).
- (c) Sinéad Pentony-ren aurkezpena, pentsio-politikari buruz (Pentony, 2011).
- (d) Tom McDonnell-en aurkezpena, modelo fiskal berriaz (McDonnell, 2011).
- (e) Michael Taft-en hitzaldia, inbertsioei buruz (Taft, 2011).
- (f) Randall Wray-ren aurkezpena, enpleguaren bermeari buruz (Wray, 2011b).

33. Enplegu zein lana, biak erabil daitezke: Enplegua Bermatzeko Programa zein Lana Bermatzeko Programa.

4. Zazpi gezur politika ekonomikoan

Jadanik aipatu dudan bezala, Montrealen nengoela John Kenneth Galbraith-en lanak aztertu nituen, argitaratuta zegoen guztia. Baita beraren lan bat itzuli (Tobar-Arbulu, 1988b) ere.

Orain Warren Mosler-en lan berria³⁴ analizatuko dugu. Harrigarria eta adierazgarria, urteak igarota, Mosler-ek bere burua Galbraith-en jarraitzaile³⁵ gisa ikusten du.

Hona hemen Mosler-ek politika ekonomikoan aipatzen dituen gezurrak:

- Gobernuak fondoak bereganatu behar ditu, zergapetzearen bidez edo maileguen bidez, gastatu ahal izateko. Beste hitzez esanda, gobernu-gastuak mugatzen ditu bere zergapetze- edo mailegu-ahalmenak.
- Gobernu-defizitekin, gure zor-zama geure seme-alabei uzten diegu.
- Gobernuko aurrekontu-defizitek aurrezkiak kentzen dituzte.
- Gizarte-segurantza hondaturik dago.
- Merkataritza-defizita jasan ezinezko desoreka da, zeinak enpleguak eta outputa kentzen dituen.
- Aurrezkiak behar ditugu, inbertsiorako fondoak hornitzearren.
- Gaur egungo defizit handiagoek biharko zerga handiagoak dakartzate, eta hori gauza txarra da.

4.1. LEHEN GEZURRA: GOBERNU-GASTUAK MUGATZEN DITU BERE ZERGAPETZE- EDO MAILEGU-AHALMENAK

Kontua da gobernu-gastatzea ez duela inongo diru-sarrerak murrizten: ez dago inolako «solbentzia» edo kaudimen-arriskurik. Gobernuak beti edozein ordainketa eta ordainketa guztiak egin ditzake bere monetan, defizitaren tamaina edozein delarik, edo zenbat zerga bereganatzen duen³⁶.

34. Ikus <http://moslerforsenate.com/wp-content/uploads/2010/06/7DIF.pdf> (2012an ikusia).

35. Hitzaurrea John Kenneth Galbraith-en semeak egin du: James K. Galbraith.

36. Ikus 34. oharra.

Nola zergapetzen du gobernu federalak? Demagun zure zergak ordaintzen dituzula txeke baten bidez. AEBko Gobernuak zure txekea bereganatu, gorde eta «konpentsatzen» duenean, gobernuak egiten duen bakarra zure egiaztatze-kontuan zenbakia «beherantz» aldatzea, zure txekearen kopurua zure banku-balantzetik kentzen baitute. Bereganatzen ote du ezer errealik Gobernuak beste bati emateko? Ez, ez dago inolako urrezko txanponik gastatzeko. Ez dago inolako txanponik FEDn uzteko. Banku-kontuetako zenbakien aldaketa da —ez dago ezer «inora» joateko—.

Demagun zure zergak eskudirutan ordaintzen dituzula. Lehendabizi, zure dirua bulegoko zerbitzuan diharduen pertsonari, ordainketa gisa, luzatzen diozu. Gero, berak dirua zenbatzen du, eta zuri ordainagiri bat ematen dizu. Geroago, berak zure eskudirua birrintzeko makina batean botatzen du. Dirua deuseztatuta dago. Ez dago eskudiru horren erabilera gehiagorik. Autobus baten ticketa bezalaxe. Hortaz, baldin eta Gobernuak zure eskudirua, behin bereganatu eta gero, botatzen badu, nola ordain dezake eskudiru horrek gobernu-gasturako? Ez du ezer ordaintzen.

Hortaz, ez dauka inongo zentzurik pentsatzeak Gobernuak dirua bereganatu behar duela gastatu ahal izateko. Inongo kasutan gobernuak ez du ezer bereganatzen, geroago erabili ahal izateko. Beraz, baldin eta gobernuak, zergapetzen denean, ez badu ezer bereganatzen, nola eta zer estatutzen du gobernuak?

Demagun itxaroten ari zarela gizarte-segurantzatik 2.000 dolar jasotzea zure banku-kontuan, non 3.000 dolar dauzkazun. Konputagailuko pantailan zure kontua ikusten ari bazara, konturatuko zara nola Gobernuak gastatzen duen gastatzeko ezer eduki gabe. Bat-batean zure kontu-adierazpena, 3.000 dolarrekoa izan dena, orain 5.000 dolarrekoa da. Zer egin du Gobernuak zuri 2.000 dolar horiek emateko? Soilik zure banku-kontuan zenbakia aldatu du, 3.000tik 5.000ra. Ez du hartu ezelako urrezko txanponik eta zure konputagailuan sartu. Egin duen bakarra izan da zure banku-kontuan zenbaki bat aldatzea, datu-sarrerak bere kalkulu-orrian eginez, zeina banku-sistemako beste kalkulu-orriekin loturik dagoen. Gobernu-gastatze osoa bere kalkulu-orriko datuak sartuz egiten da.

FEDk dirua ematen du (gastatu eta mailegatu) soilik banku-kontuetan zenbakiak aldatuz. Ez da behar «zergak» jasotzea (edo maileguz hartzea) kalkulu-orriko sarrera bat egiteko, zeina «gobernu-gastua» deitzen dugun.

Horrek ez du esan nahi, hala ere, Gobernuak nahi duen guztia gastatu dezakeenik inolako ondoriorik gabe. Gaingastuak prezioak goratu ditzake eta inflazioa puztu.

4.2. BIGARREN GEZURRA: GOBERNU-DEFIZITEKIN, GURE ZOR-ZAMA GEURE SEME-ALABEI UZTEN DIEGU

Maila kolektiboan ez da posible horrelako zamarik. Zorra ala ez, gure ondorengoek kontsumituko dute beraiek ekoitz dezaketena.

AEBko gobernuak «diru-mailegatze» delakoa hartzen duenean, egiten duena hauxe da: FEDko egiaztatze-kontuetako fondoak FEDko aurrezki-kontuetara (Altxor Publikoko tituluak) mugitu. Izan ere, oraingo 13×10^{12} dolarreko zor nazionala FEDn dauden aurrezki-kontuetako akzio-jabetza osoa besterik ez da.

Zer gertatzen da Altxor Publikoko tituluak ordaindu behar direnean, epe-mugan? FEDk soilik dolar-balantzeak aldatzen ditu FEDko aurrezki-kontuetatik (Altxor Publikoko tituluak) FEDko egiaztatze-kontu egokietara (erreserba-kontuak). Ez dago ezer berririk. Horren sinplea da. Ez dago inolako arazorik hori egiteko.

Zor nazionala ordaintzeko, Gobernuak bi sarrera aldatzen ditu bere kalkulu-orrian: sektore pribatuak zenbat titulu daukan adierazten duen zenbakia aldatzen da eta FEDko erreserba-kontuetan zenbat AEBko dolar gordeta egon diren adierazten duen zenbakia ere aldatzen da. Gehiagorik ez. Zorra ordainduta dago. Hartzekodun guztiek beren dirua atzera daukate.

4.3. HIRUGARREN GEZURRA: GOBERNUKO AURREKONTU-DEFIZITEK AURREZKIAK KENTZEN DITUZTE

Benetan gertatzen dena hauxe da, gobernu-aurrekontua aurrezkiei gehitzen zaie.

AEBko edozein gobernu-defizitek gainontzekoen (negozioak eta etxeak, egoiliarak eta ez-egoiliarra —«governuz kanpoko» sektorea deitzen dena—) akzioen (AEBko finantza-aktiboak) gehitzea berdintzen dute. Gobernu-defizitek gainontzekoen «aurrezki monetarioen» gehitzea berdintzen dute, azken zentimoraino. Are sinpleago: gobernu-defizitak gainontzekoen aurrezkiei gehitzen zaizkie (azken zentimoraino). Horixe kontabilitateari dagokion *factum* bat da. Ez dago inolako eztabaidarik horretaz. Kasurako, joan den urteko Gobernuaren defizita 1.000 milioi dolarrekoa baldin baten, horrek esan nahi du ezen gainontzekoen finantza-aktiboen aurrezkien gehitze netoa 1.000 milioi dolarrekoa izan zela, zehazki. Horixe da Ekonomia ikasketan lehen kurtsoan irakasten dena, kontabilitatezko identitate bat da. Hala ere, gaizki ulertzen da, erabat.

Ikus dezagun nola defizitak aurrezkiei gehitzen zaizkien, eta ez dituzten aurrezkiak bahetu:

- (a) Gobernuak 100.000 milioi dolar saltzen ditu Altxor Publikoko tituluetan. Tituluak enkantean saltzen dira.
- (b) Titulu horien erosleek ordaintzen dutenean, AEBko FEDko egiaztatze-kontuak 100.000 milioi dolarretan murriztuta daude, ordainketa egiteko. FEDko egiaztatze-kontuetako dirua Altxor Publikoko titulu berriekin aldatzen da, zeintzuk aurrezki-kontuak baitira FEDn. Puntu honetan, gornuz kanpoko aurrezkiak aldatu gabe daude. Erosleek beren Altxor Publikoko titulu berriak aurrezki gisa dauzkate orain, eta ez beren egiaztatze-kontuetan zegoen dirua Altxor Publikoko tituluak erosi baino lehen.

- (c) Orain Altxor Publikoak 100.000 milioi dolar gastatzen ditu Altxor Publikoko titulu berriko 100.000 milioi dolarreko salmenta gauzatu eta gero, Gobernuak bere dirua gastatzen dituen ohiko zereginetan.
- (d) Altxor Publikoaren gastu hori, 100.000 milioi, gehitzen zaie norbaiten egiaztatze-kontuei.
- (e) Gorberruz kanpoko sektoreak orain bere egiaztatze-kontuko 100.000 milioi eta Altxor Publikoko titulu berriko 100.000 milioi dauzka.

Horrenbestez, 100.000 milioi dolarreko defizit-gastuak zuzenean gorberruz kanpoko³⁷ aurrezkiei gehitzen dizkie aurrezkiko 100.000 bilioi dolar (Altxor Publikoko titulu berrien eran).

4.4. LAUGARREN GEZURRA³⁸: GIZARTE-SEGURANTZA HONDATURIK DAGO

Izatez, gobernu-txekeak ez dira fondorik gabekoak.

Gobernuak ez du inoiz eduki (ezta ez eduki ere) ezer bere diru propiotik. Gastatzen du gure banku-kontuetan zenbakiak aldatuz. Hori gizarte-segurantzari ere aplikatzen zaio. Ez dago inolako mugapenik gobernuaren trebetasunean gizarte-segurantzako ordainketak, garaiko moduan, egiteko. Ez du axola zer-nolako zenbakiak dauden gizarte-segurantzako fondo-kontuetan, zeren fondoa dokumentu-gordetzea besterik ez da, AEBn, kasu, banku zentralako kontu guztiak diren moduan.

AEBn, egungo gizarte-segurantzako programarekin, orain norberak Gobernuari dolarrak ematen dizkio, geroago gobernuak atzera dolar horiek itzultzeko. Horixe da, hain zuzen ere, gertatzen dena norberak gobernu-bonu bat erosten duenean (edo bere dirua aurrezki-kontu batean jartzen duenean). Gobernuari orain bere dolarrak ematen dizkio eta gero dolarrak gehi interes bat bereganatzen ditu (interesaren kontua kenduta, bi fenomenoak berdintsuak dira).

4.5. BOSGARREN GEZURRA: MERKATARITZA-DEFIZITA JASAN EZINEZKO DESOREKA DA, ZEINAK ENPLEGUAK ETA OUTPUTA KENTZEN DITUEN

Izatez, inportazioak mozkin errealak dira eta esportazioak kostu errealak. Merkataritza-defizitek zuzenean gure bizitza-estandarra hobetzen dute. Enpleguak galtzen dira zergak oso altuak direlako gobernu-gastu maila zehatz baterako, ez inportazioengatik.

Amerikarrak merkataritza-defizitetik era neurgaitzean ari dira profitatzen. Gainontzeko munduko herrialdeak amerikarrei bilioika dolar bidaltzen aritu dira,

37. Gorberruz kanpokoak, hots, gobernuak ez diren beste sektore guztiak.

38. Hurrengo kapituluak sakonago arituko gara puntu garrantzitsu honetaz.

ondasun eta zerbitzu errealekin, amerikarrek gainerakoei bidali zieten baina askoz gehiago.

Gogoratu aurreko gezurra: AEBk beti barneko outputa eta barneko enplegu osoa babes ditzake politika fiskalarekin (zerga-mozketak edo/eta gobernu-gastuak), nahiz eta Txinak (edo beste edozein herrialdek) erabakin AEBri alde aurretik lan berauen barneko industriak (alde aurretik lan hori egiten zutenak) alboratzen dituzten ondasun eta zerbitzu errealak bidaltzea. Amerikarrek egin behar dutena argi da: amerikar gastu-ahalmena nahiko altua edukitzea, atzerritarrek saldu nahi dietena gehi amerikarrek produzitu ditzaketen ondasun eta zerbitzuak, biak, erosteko gai izateko ahalmena.

Egia da, enpleguak gal daitezke enpresa batzuetan, baina politika fiskal egoki batekin, beti egongo da barneko gastu-ahalmen nahikoa, lan egiteko gai direnak eta lan egin nahi dutenak enplegatzeko, kontsumo pribatu eta publikorako beste ondasun eta zerbitzu mota batzuk produzituz.

4.6. SEIGARREN GEZURRA: AURREZKIAK BEHAR DITUGU, INBERTSIORAKO FONDOAK HORNITZEARREN

Kontua da inbertsioak aurrezkiei gehitzen zaizkiela.

Gezur honek ekonomia osoaren azpia jaten du, baliabide errealek sektore errealetatik aldentzen baititu, finantza-sektorearen onuran: inbertsio erreala interes publikotik kanpo zuzenduta egonik. Zenbait autoreren iritziz, gezur honek urteko output baliagarriaren eta enpleguaren % 20 murriztu dezake. Gainera ezagutu dugun finantza-krisi gisara eraman du, zuzenean.

4.7. ZAZPIGARREN GEZURRA: GAUR EGUNGO DEFIZIT HANDIAGOEK BIHARKO ZERGA HANDIAGOAK DAKARTZATE, ETA HORI GAUZA TXARRA DA

Kontua da hori ez dela gauza txarra, ona baizik!

Hortaz, honela egin beharko litzateke aipua: gaur egungo defizit altuek, langabezia altua denean, langabeziari eragingo diote maila batera jaisteko, non zergak altxatu behar baitira bat-bateko ekonomia-goraldia hoztearren.

4.8. ONDORIOA

Laburbilduz, moneta-sistemak nola funtzionatzen duen ez jakitea da funtsezko arazo nagusia³⁹. Ekitate soziala eta litekeen inflazioa dira arazoak baina inoiz ez gobernuaren solbentzia edo kaudimena.

39. Ikus http://agonist.org/bolo/20100426/modern_monetary_theory_an_overview (2012an ikusia). Halaber, ikus <http://www.newdeal20.org/2010/04/27/the-deficit-nine-myths-we-cant-afford-10162/> (2012an ikusia).

Politikariak etorkizunaz benetan arduratuta egongo balira, helburu horretarako baliagarriagoa den heziketa mota sustatuko lukete. Baina sistema monetarioa zertan datzan ulertzen ez dutenez, ondorioz, politika ekonomikoari buruzko gezurrek zutik diraute. Noiz arte?

4.9. MONETA-SISTEMA MODERNOA (MSM)

Hona hemen MSMren laburpen argi eta zehatza (Mosler, 2010b):

- a) Diru modernoak konputagailuen bidez funtzionatzen du.
- b) Gobernuak gastatzen edo maileguak ematen dituenean, hori gauzatzen du banku pribatuen kontuetan zenbakiak gehituz.
- c) Gobernuak zergapetzen duenean, lehengo kontu horiek beherantz markatzen ditu.
- d) Gobernuak maileguak hartzen dituenean, soilik egiten duena hau da: FEDko eskari-gordailu batetik (erreserba-kontutik) FEDko aurrezki-kontu batera (balore-kontura) fondoak aldatzea.
- e) Gobernuak gastatzen duen dirua ez dator inondik, eta ez du ezer kostatzen ekoizteko.
- f) Beraz, Gobernua ezin da dirurik gabe gelditu, ez du behar beste lekuetatik maileguz hartzea (kasu, Txinatik) edozein gauza finantzatzeko.
- g) Gobernu-defizitak gure aurrezkiei gehitzen zaizkie —azken zentimoraino—, kontabilitatea dela eta.
- h) Mosler-en nomina-zergak zuzenki errentak eta aurrezkiak handituko ditu. Kasurako, baldin eta Mosler-en zerga-murrizketa astero 20×10^9 dolarreko bada, gainontzeko herritarrentzat horixe izango da gehiketa zehatza errentan eta aurrezkian.
- i) Gobernu federalarentzat, zergek ez dute balio diru-sarrerak bereganatzeko, ekonomiaren tenperatura kontrolatzeko termostatoen antzekoak dira. Oso beroa denean, zergak igotzeak hoztu egingo du. Baldin eta ekonomia oso hotza bada (orain bezala), zerga-murrizketa handi bat da beharrezkoa, ekonomia berotzeko, funtzionatze-tenperatura lortu arte.

Mosler zergak moztearen aldekoa da, gastu ez-beharrezko eta galgarria moztea onartzen du *de facto*, haren proposamen ekonomikoak⁴⁰ interes-gastu ez-beharrezkoen milioika milioi dolar aurreztuko dizkio Gobernuari. Baina Mosler-ek ontzat hartzen du zerga-mozketak askoz handiagoak izan behar direla gastu-kostuak baino, ekonomiatik diru gutxiago kentzen dela segurtatzeko, eta ez gehiago orain gertatzen ari den bezala.

40. Ikus Bibliografia: Mosler.

4.10. MOSLER-EN ZENBAIT PROPOSAMEN

Mosler-en mezua honela laburbil daiteke:

- 1) Gizarte-segurantzako eta osasungintzako zergak murriztea, jendeak produzitzen dituen ondasun eta zerbitzuak erosteko gai izateko.
- 2) AEBko estatuei, *per capita*-ko 500 \$ hornitzea.
- 3) Lan egin nahi duten guztiei 8 \$/h delako enplegua, gobernu federalak horniturako fondotik, langabeziatik sektore pribatuko enplegurako trantsizioa erraztearren.
- 4) Inoiz ez moztea gizarte-segurantzako ordainketak edo diru-laguntzak (Mosler, 2011a).

Proposamen gehiago Mosler-en webgunean (www.moslerforsenate.com) ikus daitezke.

5. Gizarte-segurantzaz hitz bi

Ikusi dugun gezur batek honela dio: gizarte-segurantza hondaturik dago. Hala ere, gobernu-txekeak ez dira fondorik gabekoak.

5.1. GOBERNU FEDERALAREN TXEKEAK EZ DIRA INOIZ FONDORIK GABEKOAK IZAN

Jendeak uste du gizarte-segurantza hondaturik dagoela. Oso iritzi okerra da, baina erabat hedatua, zoritxarrez.

Aurreko kapitulu batean ikusi dugunez, Gobernuak ez du inoiz eduki (ezta ez eduki ere) ezer bere diru propiotik. Gobernuak gastatzen du gure banku-kontuetan zenbakiak aldatuz. Hori gizarte-segurantzari ere aplikatzen zaio (Molser, 2009a). Ez dago inolako mugapenik gobernuaren trebetasunean gizarte-segurantzako ordainketak, garaiko moduan, egiteko. Ez du axola zer-nolako zenbakiak dauden gizarte-segurantzako fondo-kontuetan, zeren fondoak dokumentu-gordetzea besterik ez baita, AEBn, kasu, banku zentraleko, FEDko kontu guztiak diren moduan.

Gizarte-segurantzako ordainketak gauzatzeko garaia iristen denean, Gobernuak egin behar duen bakarra onuradunaren kontuetan zenbakiak gorantz aldatzea da, eta gero fondo-kontuetan zenbakiak beherantz aldatzea, egin duenaren azterna uzteko. Baldin eta fondoaren zenbakiak negatiboak badira, horrela izan behar da. Horrek islatzen du gorantz aldatu diren zenbakiak, onuradunei egiten zaizkien ordainketen arabera.

5.2. GIZARTE-SEGURANTZAREN PRIBATIZAZIOA

Nonahi eztabaidarik handiena hauxe da: ea gizarte-segurantza pribatizatu behar den ala ez. Eztabaidak ez dauka inolako zentzurik. Ikus dezagun zer esan nahi duen gizarte-segurantzak eta zer-nolako eragina daukan pribatizazio horrek ekonomian eta norberaren egoeran, gizabanako gisa.

Pribatizazioaren ideiaaren atzean honelako iritziak daude:

- Gizarte-segurantzako zerga eta mozkinak murriztuak dira.
- Zergen murrizketak salgaiaren parte bat erosteko erabiltzen dira.

- Gobernuak zergatan gutxiago bereganatzen duenez, aurrekontu-defizita kopuru horretan handituko da, hortaz gobernuak Altxor Publikoko titulu gehiago saldu behar ditu, «hori ordaintzearen».

Hitz arruntetan:

- Astero (hilero gure kasuan) zure alokairutik gutxiago kenduko zaizu gizarte-segurantzarako.
- Kendu ez dizutelako, fondo gehiago izango duzu salgaiak erosteko.
- Geroago, erretiratzean, gizarte-segurantzako ordainketa txikiagoa jasoko duzu.
- Salgaien jabe izango zara, uko egiten diezun gizarte-segurantzako ordainketek baino gehiago balio duten salgaiak.

Gizabanakoaren ikuspuntutik, badirudi negozio interesgarria dela. Erosten dituzun salgaiak soilik denboraren poderioz pixka bat igo behar dira, zu aurretik egoteko.

Plan horren aldekoek diotenez, defizita denbora baterako gehitzen da, baina gizarte-segurantzako ordainketetan lorturiko aurrezkiek hori konpontzen dute, eta salgai-merkatura joaten diren ordainketek ekonomiari lagunduko diote hazteko eta hobetzeko.

Plan horren aurka daudenek diote salgai-merkatua oso arriskutsua dela hori egiteko eta, etsenplu gisa, (AEBn) 2008an egondako beherapen handia aipatzen dute. Baldin eta jendeak salgai-merkatuan galtzen badu, gobernu behartuta izango da gizarte-segurantzako ordainketak handitzera, erretirodunak pobrezia-mailatik aldentzearen. Beraz, ez badugu nahi gure adinekoen portzentaje handi bat pobrezia-mailaren azpitik erortzeko arriskuan egotea, gobernuak hartu behar du bere gain arrisku hori guztia.

Bi jarrerak oso oker daude. Akatsik handiena «konposizio-falazia» deitzen dena da. Bi jarrerak mikromaila dute aztergai, gizarte-segurantzako partaide indibidualari baitagokio. Kontua, aldiz, makromailari dagokio, populazio osoari.

Ulertzeko zer dagoen txarto makromailan, lehendabizi ulertu behar da gizarte-segurantzaren parte hartzea funtzionalki gobernu-bonu bat erostea bezala dela.

5.3. GIZARTE-SEGURANTZA ETA GOBERNU-BONUAK

Gaur egungo gizarte-segurantzako programarekin, orain gobernuari zeure dolarrak ematen dizkiozu, geroago berak dolar horiek atzera emateko.

Horixe da, hain zuzen ere, gertatzen dena gobernu-bonu bat erosten duzunean (edo zure dirua aurrezki-kontu batean jartzen duzunean). Gobernuari orain zure

dolarrak ematen dizkiozu eta geroago zure dolarrak gehi interes bat jasotzen dituzu.

Interesaren kontua kenduta, bi fenomenoak berdintsuak dira.

5.4. ELKARRIZKETA

Hona hemen Mosler-en eta Steve More⁴¹-ren artean elkarrizketa interesgarria:

Galdera: Gobernuari orain zeure dirua ematea, gizarte-segurantzako zerga gisa, eta geroago dirua jasotzea eta ondokoa gauza berbera da, alegia, gobernu-bonuak erostea, non gobernuari orain dirua ematen diozun, eta geroago gobernuak dirua itzultzen dizu. Ezberdintasun bakarra zaharrek bereganatzen duten interesa da.

Erantzuna: Ados, baina gobernu-bonuekin gizarte-segurantzarekin baino interes handiagoa lortzen duzu, azken horrek (AEBn) zure dirua itzultzen dizu % 2ko interesarekin. Gizarte-segurantza inbertsio txarra da gizabanakoentzat.

G: Ados. Aurrerago jorratuko dut inbertsioaren puntua. Zure pribatizazio-proposamenarekin, gobernuak gizarte-segurantzako ordainketak murriztuko ditu eta enplegatuek beren dirua salgai-merkatuan jarriko dute.

E: Bai, 100 dolar hilero, eta soilik kalitate handiko salgaietan.

G: Ados eta AEBko Altxor Publikoak titulu gehiago jaulki eta saldu behar du, murriztutako errentak estaltzeko.

E: Bai, eta prozesuan gizarte-segurantzako ordainketak murrizten joango dira.

G: Ados. Enplegatuek salgaia erosten dutenean, beste pertsona batengandik erosten dute. Beraz, salgaiak eskuz aldatzen dira. Ez da diru gehiagorik sartu ekonomian.

E: Ados.

G: Eta salgaiak saldu dituen jendeak, orduan, salmentatik datorren dirua du, zeina gobernu-bonuak erosten dituen dirua baita.

E: Bai, horrela dela pentsa dezakezu.

G: Hortaz, enplegatuek utzi diote gizarte-segurantzaren erosteari, zeina adostu genuen funtzionalki gobernu-bonu bat erostea bezala den, eta horren orde, salgaiak erosten dituzte. Eta beste jende batzuek beren salgaiak saltzen dituzte eta berriki jaulkitako gobernu-bonuak erosten dituzte. Beraz, ikuspuntu makroekonomiko batetik, gertatu den guztia hauxe izan da: salgai batzuek eskuz aldatu dute, baita bonu batzuek ere. Beharrezko salgai guztiak eta beharrezko bonu guztiak, baldin eta gizarte-segurantza bonu gisa zenbatzen baduzu, mantentzen dira gutxi gorabehera berdin. Hortaz, horrek ez du izango inolako eraginik ekonomian, aurrezki totalen, edo, transakzio-kostuetatik at, beste eraginik.

41. Gizarte-segurantzaren pribatizazioaren aldekoa.

E: Bai, uste dut zuk modu horretan ikus dezakezula, baina nik pribatizaziotik begiratzen dut, eta uste dut jendeak bere dirua hobeto inbertitu ahal duela gobernuak baino.

G: Baina ados zaude jendeak edukitzen duen salgaien kopurua ez dela aldatu, beraz, proposamen horrekin ekonomiarako, osotasun gisa, ez da ezer aldatzen.

E: Baina gauzak aldatu egiten dira gizarte-segurantzako parte hartzaileentzat.

G: Bai, beste batzuentzat justu aurkakoa gertatzen da. Ez al dute Kongresuko kideek edo korrante nagusiko ekonomialariren batek eztabaidatu hori guztia? Badirudi zuk pribatizazio-erretolikaren joera daukazula, eta ez proposamenaren funtsezkoarena.

E: Gustatzen zait pribatizazioan sinesten dudalako. Uste duk zeuk hobeto inbertitu ahal duzula zure dirua gobernuak baino.

Ez zegoen gehiagorik eztabaidatzeko.

Proposamenak ez du inondik inora aldatzen salgaien zatien zenbakirik edo zer-nolako salgaiak eduki beharko dituen jende amerikarrak inbertitzeko. Hortaz, makromailan ez dauka zentzurik onartzeak «nazioak hobeto inbertituko duela gobernuak baino». Baina arazo hori ez da jendartean eztabaidatzen, ezta joera (eta ideologia) nagusiko ekonomialarien artean ere.

5.5. BELAUNALDIEN ARTEKO ISTORIA

Kontua okerragoa da. «Belaunaldien» arteko istorioak honela dio: arazoa da hemendik 30 urtera jende erretiratu askoz gehiago egongo dela eta proportzionalki langile gutxiago (zeina egia den!), eta gizarte-segurantzako fondoa dirurik gabe geratuko da.

(Horrela planteatzen da! gobernuaren ahalmena gastatzeko, fondo bateko zenbakia benetako muga balitz bezala).

Hortaz, arazoa konpontzeko, modu bat lortu behar dugu zaharrei diru nahikoa emateko, beraiek behar izango dituzten salgai eta zerbitzuak ordaintzearen.

(Ustea da langile gutxiagoko eta erretirodun gehiagoko benetako arazoa —zeina ezagutzen baita «dependentzia-ratio» moduan— konpon daitekeela baldin segurtatzen bada erretirodunek fondo nahikoa dutela beraiek nahi dutena erosteko).

Eman dezagun muturreko etsenplu bat: hemendik 50 urtera soilik pertsona bakar bat egongo da lanean eta 300 milioi erretiratu. Lagun hori oso lanpetuta egongo da, janari guztia berak ekoitzi behar baitu, eraikin guztiak eraiki eta mantendu, osasun-beharrianak hornitu, TV programa guztiak ekoitzi, eta abar eta abar.

Egin behar duguna 300 milioi erretiratu horiek langile soil eta bakar horri ordaintzeko funtsak izatea segurtatzea ote da? Arazo hau ez dagokio diruari.

Segurtatu behar duguna hau da: langile bakar eta soil hori behar bezain azkarra eta emankorra izatea, eta ondasun-kapital nahiko izatea, baita softwarea ere, erretiratuek behar duten guztia produzitu ahal izateko.

Beraz, benetako arazoa hauxe da: gainontzeko langileak nahiko emankorrak ez badira, salgaien eta zerbitzuen gabezia orokorra izango da. Diru gehiago edukitzeak soilik prezioak altxaraziko ditu, ez ondasun eta zerbitzu gehiago ekoiztea.

Istorio nagusia gehiago okertzen da hauxe gehitzen dutenean: Gobernuak gaur gastuak murriztu behar ditu edo zergak handitu, biharko gastueterako fondoak metatzeko.

Hori guztia barregarria da. Bistakoa da gezur horrek ez duela gure ongizatea zapuztuko, ezta datorren belaunaldiaren bizitza-estandarra ere.

Izan ere, badakigu Gobernuak ez daukala dolarrik, ezta ez eduki ere. Gobernuak gastatzen du gure banku-kontuetan zenbakiak goratuz. Eta zergapetzen du gure banku-kontuetan zenbakiak jaitsiz. Eta zergak handitzeak gure gastatzeko ahalmena gutxitzea esan nahi du, ez Gobernuari ezer ematea gastatzearen. Egia da gastua oso altua baldin bada, ekonomiari gehiegi «berotzen» diola (hau da, baldin eta gastu-ahalmena handiegia badaukagu, ekonomian saltzeko dagoenarekin parekatuz).

Baina hori ez bada kasua, eta *de facto*, outputaren enplegu osoko mailan saltzeko eskaintzen dena erosteko behar dena baino gutxiagokoa bada gastua, zergak handitzeak eta gure gastu-ahalmena gutxitzeak gauzak okertzen dituzte.

Kontua are larriago bilakatzen da. Korrante nagusiko edozein ekonomialari ados egongo da gaur egun produzitutako ondasun errealetan ez dagoela gauza handirik gaurtik 50 urtera erabilgarria izan denik. Beraz, segitzen dute esaten, gure ondorengoentzat egin dezakegun gauza bakarra dela segurtatzea haien etorkizuneko eskariak betetzen laguntzeko, beraiek ezaguera eta teknologia izan dezaten. Ironikoa dena hauxe da: etorkizunerako funts publikoak «aurrezteko» zera egiten da, gaur egungo gastuak murriztea, eta horrek ez dio laguntzen ekonomiari eta outputaren hazkundera eta enplegua murrizten ditu.

Gutxi balitz, kontua are okerragoa da. Politikariek hartzen duten lehen erabakia hezkuntza-arloa murriztea da! —ideologia nagusiko ekonomialariak ados daude gauza bakarrarekin, hain zuzen ere, gaurtik 50 urterako gure ondorengoentzat—.

Baldin eta helburua bada zaharrek edozein denboratan errenta gehiago edukitzea, irtenbidea oso sinplea da. Benetako galdera hauxe da: zein kontsumo-mailaz hornitu nahi ditugu gure zaharrak? Zenbat esleitu nahi diegu jateko? Zenbat jantziatarako? Elektrizitaterako? Gasolinarako? Zenbat etxerako? Osasun-zerbitzuatarako?

Horiek dira benetako arazoak, eta, noski, zaharrei ondasun eta zerbitzu horietatik gehiago emateak esan nahi du gutxiago daukagula guretzat. Zaharrei esleitzen dizkiegun ondasun eta zerbitzuen kopuruak dira guretzat benetako kostua,

ez egiazko ordainketak, zeren azken horiek banku-kontuetan zenbakiak besterik ez baitira.

Aurreko kapituluak aipatu bezala, arazo nagusia hau da: moneta-sistemak, diru-sistemak nola funtzionatzen duen ez jakitea⁴².

5.6. GIZARTE-SEGURANTZA: FALAZIAK NONAHI

Falaziak, gezurak eta mitoak egunero agertzen zaizkigu gizarte-segurantzaren kontuari lotuta. Politikariek eta ekonomialari pilo batek ez dakite zertan ari diren oso garrantzitsua den arlo hori ukitzen dutenean. Eman ditzagun bi egitate:

- Gizarte-segurantza ez dago hondatuta eta ez da egongo hondatuta. Hortaz, hona hemen aholku bat: Robert Eisner-ek idatzi zuen moduan⁴³, gizarte-segurantzak bere horretan segituko du baldin eta babesten badugu haren «salbatzaile»engandik.
- Gobernuak gaur, bihar eta betiko ordainketak egiteko gaitasunari dagokionez⁴⁴, gizarte-segurantzaren balantzea erabat desegokia da.

Izan ere, A. Greenspan-ek berak idatzi zuenez, «gobernu bat ezin daiteke bilaka kaudimengabe bere monetaren betebeharretan» (1977); edo eta: «... ez dago ezer gobernu federalari galarazteko, berak nahi duen beste diru sortzeko eta bati ordaintzeko...» (2005).

Hortaz, gizarte-segurantza ez dago gaizki eta ez du behar inolako konponketarik. Zer dela-eta kasu egin behar diegu diruaz ezer ez dakiten hainbeste politikari eta ekonomialariri⁴⁵?

Gizarte-segurantzaren fondoak beti eta nonahi hautapen politikoaren emaitzak dira. Diru Teoria Modernoan aritzen diren guztiek badakite hori horrela dela⁴⁶.

5.7. GIZARTE-SEGURANTZA EUROGUNEAN

Gobernu nazional bat ezin da inoiz kaudimengabea izan gizarte segurantzaren eta erretreta-programetan, baldin eta gobernuak subiranotza bada bere monetan. Tesi hori Diru Teoria Modernoan ongi finkatuta eta adierazita dago⁴⁷.

42. Ikus http://agonist.org/bolo/20100426/modern_monetary_theory_an_overview (2012an ikusia). Ekitate soziala eta litekeen inflazioa dira arazoak, baina inoiz ez gobernuaren kaudimena.

43. Ikus Eisner (1998); halaber, ikus Bell eta Wray (2000).

44. Ikus aurreko oharra.

45. Ikus <http://www.cfeps.org/pubs/wp-pdf/WP40-Bell.pdf> (2012an ikusia).

46. EBri dagokionez (ikus Mitchell, 2009k), Bill Mitchell-ek hau da dio: «The Euro countries have to finance their fiscal outlays either with local taxes or borrowing. They are not like the US or Australian governments which are sovereign in their own currencies».

47. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/gizarte-segurantza-falaziak-nonahi> (2012an ikusia).

Ikus dezagun Europako kasuan, berezia baita. European herrialdeen egoerak desberdinak dira: Europar Batasunean (EB) dauden eta euroa erabiltzen duten herrialdeen egoerak; EBn dauden baina euroa erabiltzen ez duten herrialdeen egoerak (Danimarka eta Suedia) eta European dagoen baina EBn ez dagoen herrialdearena (Norvegia).

Euskal Herria lehen taldean sartzen da (Espainiako eta Frantziako estatuen bidez, noski). Hortaz, goian aipaturiko webgunean azaltzen den gobernu subiranoaren kasuko gizarte-segurantzaren afera, orain konplexutasun batekin azaltzen da.

Jakina denez, euroguneko gobernuak beren moneta-subiranotasuna Europako Banku Zentralari (EBZ) utzi zioten, herrialde bakoitzean erantzukizun fiskala mantenduz.

Horrela, euroguneko gobernu bakoitzak bere estatusa murriztu zuen gobernu subiranoa izatetik sistema federal baten «antzeko» estatu-gobernua izatera («antzekoa», zeren EBn ez baitago ezelako gobernu federalik). Beraz, EBko gobernuak ez dira subiranoak eurotan eta zentzugabeko Egonkortasun eta Hazkunde Akordio barregarriaren bidez enplegu osoa lortzeko behar den politika fiskala erabiltzeko ahalmena murriztu zuten, borondatez gainera!

Askoz egokiagoa izango zatekeen gobernu horiek beren erantzukizun fiskalak EBko benetako europar gobernu federal soil eta orokor bati uztea, zeinak EBZrekin batera funtzionatu ahal izango zukeen, bateratutako unitate moduan. Modu horretan, eurogunekak moneta-monopolioa eta erantzukizun fiskala batera eramango zituzkeen, eta politika fiskala era progresibo batez erabili ahalko zukeen, EBn enplegu osoa lortzeko.

Baina hori ez zen gertatu. Ondorioz, «estatu-gobernu» gisa, euroguneko herrialdeek beren inbertsio fiskalak finantzatzeko bi aukera dituzte: zerga lokalak erabiltzea ala mailegatzea (EBko estatuak ez dira AEB, Japonia, Kanada edo/eta Australia bezalakoak, azkenak subiranoak baitira beren moneta propioetan).

Gizarte-segurantzari dagokionez, EBko estatu desberdinetan kontabilitatezko gain-inprimaketa dago. Irlandan kasu, bi kontutan dago egitaratuta Gizarte Segurantzaren Funtsa: (a) kontu korrante bat, zeinak enpleguengandik kotizaziopeko ordainketak biltzen dituen eta langabeei gizarte-segurantzako ordainketak ematen dizkien; eta (b) inbertsio kontu bat, zeina ezohiko balantzeetarako inbertsio (aurrezki) funtsa den. Hori guztia kontabilitate-sistema bat besterik ez da.

EBko herrialde askotan bezala, Irlandako langileek kotizaziopeko ordainketak funts horretan egiten dituzte. Gero, Irlandako gobernuak gizabanakoei transferrak egiten dizkie, langabeziaren ordainsariak, estatu-pentsioak, amatasunaren ordainsariak eta kaudimenik ezaren ordainketak.

Gobernu-gastu horiek kudeatzeko erabiltzen den kontabilitate-egitura periferikoa da: hori guzti hori gobernu-gastua da, alde bat langileek ordaindutako zergatik datorrena. Baldin eta eskasiaren bat badago, falta denak gobernu-gastu osagarritik etorri behar du.

Oro har, kotizaziopeko ordainketak gobernuak biltzen dituen zerga gisa daude kontsideratuta. Hala ere, ordainketa horiek errenta irudikatzen dute, zor-emisioko gastu netoa sostengatzen duena.

Beraz, eurogunean sartzeko baldintza moduan, Irlandako Gobernuak bere moneta-subiranotasuna EBZri laga diolako, egoera horrek errenta hori gastatzeko ahalmena hornitzen duela esan nahi du.

Errenta hori, kontabilitatearen ikuspuntutik, Gizarte Segurantzaren Funttsaren kontra idatzia izateak ez dauka inolako ondoriorik. Funttsa jasotako ordainketen kontabilitate-dokumentua da. Jasotako errenta aurrekontu publikoan edozein gastu babesteko erabil daiteke. Are gehiago, gobernuak beste zergetatik jasotako errenta erabil dezake gizarte-segurantzako obligazioak finantzatzeko, baita zorra igotzeko ere, Egonkortasun eta Hazkunde Akordioak markatzen duen mugaraino.

Gastatze hori erabaki politikotik dator eta ongizate sozial egoki bat hornitzea du. Azken puntua da desberdina (herrialde subiranoekin konparatuz): transakzio guztiak eurotan daude eta EBko gobernu bakoitza ez da subiranoa moneta horretan. Hortaz, maila batean, gobernu bakoitzak Egonkortasun eta Hazkunde Akordioko zorren gaineko mugak apurtu behar ditu edo zergak altxatu bere gizarte-segurantzari buruzko obligazioko eskariak finantzatzeko (bestela, gizarte-segurantzako obligazioak beheranzko joeran birdefinitu ditzake gobernuak, herritarren kalterako).

Bide biak deflaziogileak dira eta herritarren bizitza-estandarra murrizten dute. Mitchell-ek dioenez (Mitchell, 2009k), «baldin eta horrelako herritarra banintz, gobernuari eskatuko nioke eurogunetik berehala irteteko eta Danimarkak eta Suediak (Europar Batasuneko herrialdeak izanik) eta Norvegiak daukaten estatusa gozatu, eurogunean sartzeko erabaki zoroa hartu ez zuten herrialdeen estatusa».

Laburbilduz, ez dago inongo arrazoi ekonomikorik EBn gizarte-segurantza mozteko. Ezta Euskal Herrian ere. Moztuz gero, erabakia politikoa da, eta argi erakusten du EBn zer-nolako jarrera soziala dagoen.

6. Krisi ekonomikoa

6.1. EKONOMIAREN ALDAKETA

Ekonomia aldatu da. Erabat. Aspaldiko eskemari (produkzio/kontsumoa gehi gobernu) FIRE sektorea (Finantza, Aseguru eta Higiezin Errealen sektorea) gehitu zaio.

Lehen etapan, fluxu zirkularrak produkzioa, kontsumoa eta inbertsio berria lotzen ditu. Enplegatzaileek mozkinak jasotzen dituzte, geroago kapital-ondasunetan inbertitzeko; beren enplegatuei ordaintzen diete, zeintzuek beren errenta gastatzen baitute berek produzitzen dituzten ondasunak erosteko.

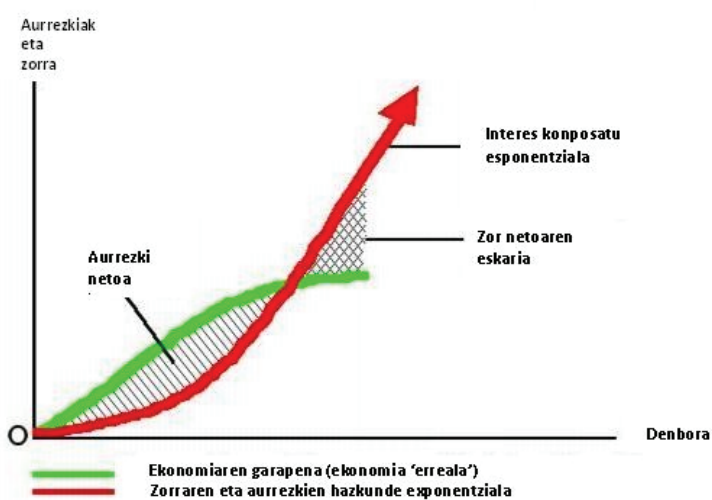
Bigarren etapan, produkzioa eta kontsumoa ekonomiaren zati bat besterik ez dira. Izan ere, gobernuak zergak eta kuotak biltzen ditu, gero gastatzeko. Batzuetan gobernuak aurrekontu-superabitak dauzkate (gobernuaren aurrezteko modua): horiek ekonomiaren gastatzeko bidetik errenta kentzen dute. Baina askotan gobernuak gastatzeko ahalmena injeztatzen dute ekonomian aurrekontu-defiziten bitartez (defizit horiek finantzatzen dira zorretan jartzen).

Gaurko etapan, FIRE sektorea (hots, Finance, Insurance and Real Estate) ekonomian sartu denetik⁴⁸, aurrezkiak beste modu batez inbertitzen dira, ez baitira erabiltzen inbertso ukigarri zuzenean, baizik eta jadanik existitzen diren aktiboak, bonuak, tituluak eta abar erosteko, beraien prezioak altzaraziz.

6.2. KRISI FINANTZARIOA ETA ZIKLO EKONOMIKOAK

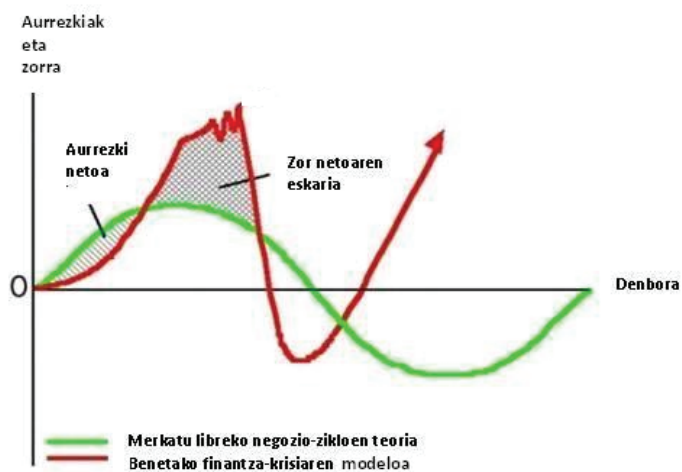
Ekonomiak ez dira hazten geometrikoki. Haien hazkunde tipikoa S kurba batena da, ziklo ekonomikoa pixka bat gutxitzen doala. Aurrezkien eta zorren hazkunde esponontziala ekonomia erreala baino handiagoa da. Interes-tasak gutxitzen ez badira, zor-zamak errenta desbideratuko du ondasunetan eta zerbitzuetan gastatzetik, ekonomia beherantz bultzatuz (ikus 1. irudia).

48. Ikus <http://es.scribd.com/doc/102059516/Ekonomia-irudietan> (2012an ikusia).

Zor osoaren hazkundeak ziklo ekonomikoa gutxitzen du.

Beste aldetik, 2. irudian ziklo ekonomikoa eta krisi finantzarioaren modeloa ikus daitezke.

Krisi finantzarioaren modeloa eta ziklo ekonomikoa.

Ohiko ekonomiaren zikloa FIRE sektoreak aldatu du erabat. FIRE sektore hori da aztertu behar dena (Tobar-Arbulu, 2007a, b, c).

Euskal Herria bere osotasunean FIRE sektorearen menpe dago. Hortaz, zer egin daiteke, zer proposa daiteke zulo horretatik irteteko?

6.3. DIRU GUZTIA KREDITUA DA

Diruaren izaera ezaguna dugu, nahiz eta ekonomialari asko erabat tronpatuta egon: dirua aktibo/pasibo-ko kontabilitate-erlazio bat da, non eragile batek beste bati kreditua luzatzen dion, azken horrek zorra onartuz. Zentzu horretan esan daiteke dirua zor transferigarria dela (Gardiner, 2006).

Historikoki kreditua ez dator dirutik, testuliburuek gaizki interpretatzen duten bezala. Alderantziz baizik. Historikoki zerga-zorrak eta merkataritza-zorrak monetizaturik egon ziren. Zor-euskarri fisiko batzuk transferigarri bilakatu ziren eta ordainketa-medio gisa zirkulatu zuten. Kreditua dirua baino lehenagokoa da; dirua kredituaren kategoria bat izan zen, eta oraingoz da. Oraingo bankuek lehengo tenpluak ordezkatu dituzte, baina gauza bertsua egiten dute; kredituko euskarri fisiko batzuk sortzen dituzte (orain euskarri elektronikoak), zeintzuk transferigarriak diren eta ordainketa-medio gisa onartuak diren.

Hortaz, bankuek ez dute mailegatzten alde zurretik dagoen dirua, mailegu bat luzatzen dutenean. Alderantzizkoa da: bankuek dirua sortzen dute, mailegatu ahala. Errealitate hori antzinakoa da, baita gaurkoa ere. Askotan banku-gordailu gisa edo eta «pasibo likido» gisa definitua, bankuek maileguak ematen dituzten heinean sortzen dute dirua. Banku-mailegu bakoitzak diru-stocka handitzen du. Hortaz, maileguek gordailuak sortzen dituzte eta maileguak gordailu horiek baino lehenagokoak dira.

Laburbilduz, uste denaren aurka, lehendabizi bankuek maileguak luzatzen dituzte, eta azken horiek banku-gordailuak sortu.

6.4. BAINA KREDITU GUZTIA EZ DA DIRUA

Beraz, kreditu-krisi bat likidezia-krisia da. Bankuak ez balira gai kreditua sortzeko, horrek ekonomiaren gaur egungo moneta elektronikoen hornidura eragotziko luke, ondasun eta zerbitzuen eragiketa oztopatuz. Hala ere, horrek ez du adierazten zorraren rola.

Diru guztia kreditua den bitartean, kreditu guztia ez da dirua. Izan ere, berriki sorturiko banku-mailegu ia guztiak ez dira erabiltzen ondasunen eta zerbitzuen ordainketarako. Soilik banku-maileguen kopuru txiki bat usatzen da banku-gordailuak sortzeko, inbertsioaren eta kontsumoaren sostengurako. Gordailu horiek zirkulatzen dute eta, oro har, onartuak dira ondasun eta zerbitzuen ordainketa-medio gisa: horiek dirua dira. Baina mailegu gehiena finantza-inbertsiorako erabiltzen da, alegia, aktiboen eta tresna finantzarioen sorkuntzarako eta merkataritzarako. Egun munduan dagoen likideziaz handiena finantza-merkatuetan usatzen da, ez

ondasunen eta zerbitzuen transakzioetan. Finantza-aktibo horiek eta instrumentu finantzario horiek ez dira, oro har, onartzen ordainketa-medio gisa: beraiek sostengatzen dituen banku-kredituaren sorkuntza ez da, beraz, ekonomia erreala sostengatzen duen diru-sorkuntzaren prozesuaren parte bat.

Interes-tasei dagokionez, beroriek banku zentralak jarri dituzte azken ehun urteetan, batez ere monetaren atzerriko truke-tasak egonkortzeko. Hala ere, 1990eko hamarkadatik, banku zentralak diru-merkatua kredituz bete zuten interes-tasak jaisteko, eta, beraz, merkatu-prezioa eta aktibo, bonu eta higiezin errealeen tasa-kapitalizazioa puzteko. Hyman Minsky-k egoera horri finantza-zikloen Ponzi fasea deitu zion, non bankariak, zorren merkatariak izanik, batez ere, eskuratzen dituzten aktiboetan eta merkatuan saltzen dituzten pasiboetan ahalegintzen baitira (Minsky, 1992).

6.5. DIRUA, KREDITUA ETA ZORRA

Partida biko kontabilitatearen printzipio zentrala argi dago: aktiboak eta pasiboak kopuru berdinekoak dira. Bankuak mailegu bat luzatzen duen bakoitzean, bezero bati pasibo bat sortzen dio (bankuari zor ordaingarria) eta horrekin batera doan aktiboa (banku-gordailua, zeina dirua den).

Bezemer-ek dioenez, dirua hartzekodun-zordun harremanetatik sortu zen. Dirua zorraren forma bat da. Dirua ondasunen (eta zerbitzuen) gaineko erreklamazioa denez, diruak eskatzaile/eskaintzaile erlazioak adierazten ditu, hau da: dirua = kreditua = zorra.

Diru guztia kreditua da. «Bankuek dirua sortzen dute bera mailegatzen dutenean» (Federal Reserve Bank of Dallas, 2009⁴⁹).

Baina kreditu guztia ez da dirua. Oro har, aktiboak ez dira onartzen ondasun eta zerbitzuen ordainketarako. Aktiboak ez dira «dirua».

Hortaz, diru guztia banku-kreditua da, baina banku-kreditu guztia ez da dirua, gehiena finantza-inbertsioetarako joaten da.

Kreditua erabiltzen den moduak determinatzen du ea zor-hazkunde netoa egongo den, baldin eta mailegua erabiltzen bada kapital finkoaren eraketan, zeinak produktu eta zerbitzuen eran balio erantsia sortzen baitu eta zorra ordaintzen ahalbidetzen baitu. Aldiz, mailegua finantza-merkatuetan «inbertitzen» bada, horrek finantza-aktiboen prezioa areagotuko du eta jabeentzat aktibo-ondasuna sortzen du.

Aktiboak saleros daitezke, askotan, inbertsiogileek mailegu bat hartuz edo sektore errealetik likidezia hustuz erosketa finantzatzeko. Horrela, aldi bakoitzean aktiboa prezioan areagotu daiteke, baina zorra edo sektore errealeko hustea paraleloki handituz doa. Zorra soilik berrordain daiteke, baldin eta gutxienez mailegu guztiak

49. Ikus <http://www.dallasfed.org/educate/everyday/ev9.html> (2012an ikusia).

berdintzen dituen likidezia finantza-merkatuetatik edo sektore errealetik kentzen bada. Horrek zorra kitatzen du baina finantza-aktiboak ere deflaktatu egiten dira, gehienez haren jatorrizko balioan.

Horixe da, funtsean, aktibo-boomari segitzen dion zor-deflazioaren istorioa —1980ko hamarkadaren hasieratik herrialde industrialetako esperientzia—.

Kredituaren bi erabilerak adierazten du alde batetik merkataritza-bankuen inbertsioa sektore errealean, eta bestetik, merkataritza-bankuek eta balore-salerosleek egindako finantza-inbertsioa.

Puntu garrantzitsua haxe da, alegia, likidezia-hazkundearen ikuspuntutik, finantza-inbertsioa, berez, zero baturako jolasa dela. Finantza-merkatuak modu jasangarri batean soilik haz daitezke sektore errealean sortutako likidezia bereganatuz, sektore hori mailegu amortizagarrietan oinarritzen delarik. Alderantziz, modu ez-jasangarri batez haz daitezke sektore errealetik likidezia desbideratuz eta zorra handituz. Hori ezin da sostengagarria izan eta punturen batean bukatuko da.

Hala ere, zor-hazkunde ez-sostengagarri hori hamarkadetan hedatzen joan daiteke finantza-aktiboen stocka handituz. Baina badaude bi bide non joera horiek ilun daitezkeen.

Lehendabizi, maila makroekonomikoan argi dagoena maila mikroekonomikoan ezin izan daiteke bistakoa. Izan ere, aktibo-prezio boom batean gizabanako batek maileguak har ditzake, aktiboak eros eta sal ditzake zorra ordaintzeko, eta mozkina lortu. Inolako zor pertsonalik ez da gelditzen. Hala ere, mikro/makro paradoxa dago, zeren makro mailan, gizarte mailan, ekonomiaren zorpetzearen hazkundera egon behar da aktiboak saldu eta erosteko prezio handiagoetan. Zorpetze horrek bi era dauzka: (i) alokairu eta mozkinetatik aktibo-transakzioak finantzatzeko, sektore errealeko konpromisoak; eta (ii) zor-mailak altxatzea.

Mikro mailan azaltzen denaz haratago, aktibo-prezioen boomekin batera zor handiagoa azaltzen da, baita sektore errealean hazkunde nominalaren jaitsiera, ere, nahiz eta aktiboetatik «balio netoa» eta errenta haz daitekeen.

Bigarrenez, honela argudiatu daiteke: kontabilitate-berdinketa makroekonomikoaren arabera ($I = A$), non inbertsioak I aurrezkiak A berdindu behar dituen), ezinezkoa da zor netoa azaltzea. Beti aurrezkiek berdinduko lukete.

Baina horrek dera dakar, «inbertsioa» soilik interpretatzea kapital finkoaren eraketaren moduan. Izatez, gehiena finantza-merkatuko inbertsioa da. Hortaz, $I = A$ berrinterpretatu beharra dago. Inbertsioa totala (I) sektore errealeko inbertsioa (IE) gehi finantza-inbertsioa (FI) da: $I = IE + FI = A$. Jakina denez, FI askoz handiago da IE baino (AE kreditu guztietatik % 80 inguru); zorraren hazkundeak FI berdintzen du. Hortaz, bistakoa da edozein gizarte zorretan haz daitekeela bere kreditu-fluxuak, eta, beraz, haren aurrezkiak, finantza-merkatuko inbertsioetara zuzenduz, eta ez kapital ukigarriaren eraketara.

6.6. KRISIA ETA ZORRA

Gaurko krisia ez da kreditu-krisi bat zor-krisia baizik⁵⁰. Gaur egungo banku-diruaren izaerak esplikatzen du banku-kredituaren sorkuntzaren eta kreditu-krisiaren arteko lotura. Izan ere, ezaguna denez, partida biko kontabilitatean aktiboak pasiboa berdindu behar du. Banku-mailegatze bakoitzak pasibo bat sortzen du bezero batentzat (bankuari ordaindu behar zaion zor bat) eta dagokion aktiboa (banku-gordailua, zeina dirua den).

Kreditua nola erabiltzen den da garrantzitsua: horrek determinatzen du ea zor bat azalduko den ala ez. Bere burua amortizatzen duen inbertsio batean (kasu, kapital finkoaren eraketan) mailegua erabiltzen baldin bada, orduan mailegu horrek balio erantsia sortzen du produktuen eta zerbitzuen eran, eta horrela zorra ordaindu ahalko da. Alderantziz, mailegua inbertitzen bada finantza-merkatuetan, eragiketa horrek jadanik existitzen diren aktiboen prezioak altxaraziko ditu, eta jabeentzat aktibo-aberastasuna. Aktiboak inbertsiogileek askotan saleros ditzaketenez, inbertsiogile bakoitzak mailegu bat hartzen duela erosketa finantzatzeko, eragiketa bakoitzean aktiboa baliotan handi daiteke. Baina kontabilitateak erakusten duenez, zor osoa handitzen da paraleloki. Zorra berrordain daiteke baldin eta finantza-merkatuetatik ondokoa erretiratzeko bada, alegia, mailegu osoak sorturiko likidezia berdintzen duen kopurua. Horrek zorra kitatzen du, eta aktiboen prezioak deflaktatu egiten ditu lehengo balioetara.

Horixe da, hain zuzen ere, aktibo-prezioko boom bati (aktibo-prezioko inflazioari) jarraitzen dion zor-deflazioaren irudia. Kredituaren bi erabilerekin bi egoera oso desberdin islatzen dituzte: alde batetik, merkataritza-bankuek sektore errealean inbertitzen dutena eta, bestetik, negozio-bankuek eta titulu-merkatariek egiten duten finantza-inbertsioa.

Azpitarragarria dena hau da. Likidezia-hazkunderen terminoetan, finantza-inbertsioa zero-sumako jokoa da.

Finantza-merkatuak soilik era jasangarri batez haz daitezke, baldin eta sektore errealean sorturiko likidezia bereganatzen badute: likidezia beren burua amortizatzen duten maileguetan oinarritzen da. Alderantziz, era ez-jasangarriaz haz daitezke, batera sektore errealetik likidezia desbideratuz eta zorpetzea areagotuz. Azken egoera hori jasanezina da, eta, segurtasun osoz, punturen batean lehertuko da, krisi-puntuan⁵¹. Hala ere, zor ez-jasangarri hori urtetan «jasan» daiteke, finantza-aktiboen eta tresnen stockak handituz.

Aipatu bezala, zorraren hazkundera berriki sorturiko kredituen erabilerari dagokio, baldin eta kreditua ez bada erabiltzen inbertsio ukigarrietan.

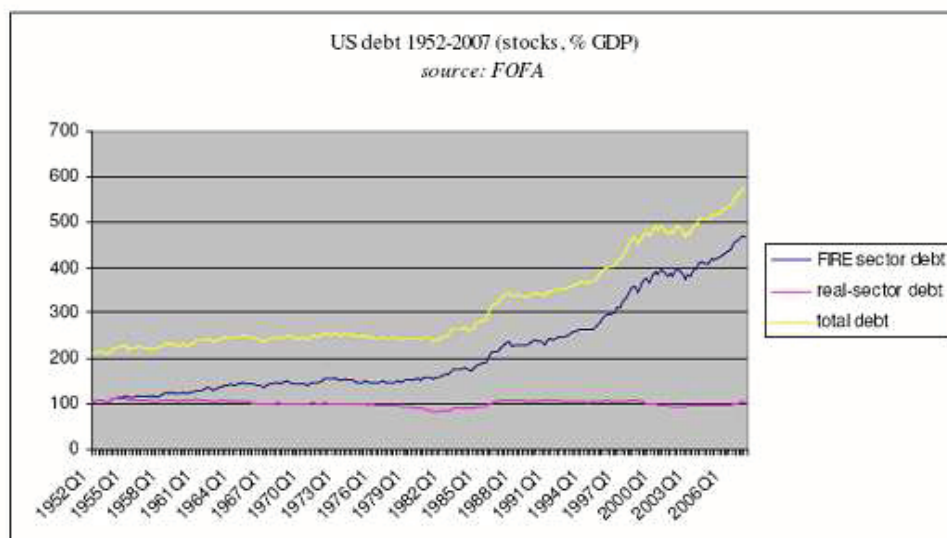
50. Ikus http://mpa.ub.uni-muenchen.de/15764/1/MPRA_paper_15764.pdf (2012an ikusia).

51. Ikus 48. oharra.

Aipaturiko kredituen bi erabilerak funtsezkoak dira bankuen zeregina, «kontulari sozial» moduan, aztertzerakoan.

6.7. BANKUAK: KONTULARI SOZIALAK

AEBko datuei so eginez⁵², argi ikusten da FIRE sektorearen zorra ekonomian.

FIRE sektore (Finantza, Asegurua eta Higiezin Errealak) ia guztia hasi zen kreditu-merkatuko tresnen gisa, zeina banku-kredituaren sorkuntza den. Ekonomian kredituak daukan eragina kontuan hartzeko, bankuen rola eta bankuak erregulatzen dituztenen rola aztertu beharra dago.

Autore batzuk arduratu dira arazo horretaz. Hona hemen historikoki ezagunenak: Marx, Keynes, Schumpeter, Minsky...; eta hona, aldiz, gaurko autore moderno batzuk: G. Gardiner, M. Hudson, B. Mitchell, W. Mosler, R. Werner, R. Wray...

Autore moderno gehienak ados daude ondoko puntuetan: a) bankuen kontabilitatearen rolean; eta b) kontulari zuzenaren rolean, azken hamarkadetan huts egin dutela. Baina, zeini egotz dakioke bankuen azken krisia? Ba ote dago biderik bankuak nolabait kontrolatzeko? Bankuak kontabilitatezko artxibo soilak ote dira? Ala kontrolatzaile hutsak?

Kredituak sortzen dituzten heinean, bankuak ote dira kreditu-krisien azken kausak? Ala kontulariak izateaz gain, bankuak kontrolatzaileak ote dira? Bankuak kontulari hutsak ote dira ala giza-eraren finantza-ildoak aktiboki markatzen dute?

52. Ikus <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/15766/> (2012an ikusia).

Finantza-merkatuek negozio-zikloak moldatzen dituzte, kreditu-zikloak bultzatuz eta zor-hazkunde esponentziala areagotuz⁵³.

Orain badakigu ezen, alde batetik, errenta eta aberastasunaren, eta bestetik, zorraren arteko desoreka dela finantza-krisiaren erroa. Ondorioz, kredituaren sorkuntza eta kreditu horren erabilerari so egin behar zaie, desoreka hori kontrolatu ahal izateko.

Hortaz, informazioa monitorizatu behar da kontabilitate-arauak betetzen diren ala ez jakiteko, zorra aberastasunaren gainetik ez egoteko. Horretarako, nazioarteko estatistikei eta estatistika nazionaleri begiratu behar zaie, baita finantza-merkatuko desarautzeari eta aktibo-prezioko inflazioari ere. Irabaziak eta mozkinak alde batetik, eta FIRE sektoretik datozen kapital-irabaziak bereizi behar dira. Errentak analizatzerakoan, errentetan zor-deflazioak eragin handiagoa dauka barne-produktu gordinari dagokion errenta-hazkundeak baino. Beraz, errentaren jasangarritasunari begiratzerakoan, aktibo-prezioko inflazioari segitzen dion zor-deflazioaren zeregina garrantzitsua da oso (aktibo-prezioko inflazioa eta kontsumo-prezioko inflazioa erabat ezberdinak dira: biak hartu behar dira kontuan).

Bankuak «kontulari sozialtzat» har daitezke, diruaren kreditu-izaera adierazteko, «diruaren kantitate-teoria»ren ordez «kredituaren kalitate-teoria» berria proposatuz.

Horrela, ondoko puntuak azpimarra daitezke:

- (i) Dirua kredituaren kategoria bat da, beste kategoria batzuk ere badaude;
- (ii) sektore finantzarioaren, finantza-politikaren eta politika monetarioaren eragina ekonomia errealean ez du ongi islatzen diruaren eskaintzak, ezta interes-tasak eta kontsumo-prezioko inflazioak ere;
- (iii) eragina islatzen da kreditu-eskaintza osoan (dirua barne) eta ondasun, zerbitzu eta aktiboen prezioetan;
- (iv) dirua banku-kreditua da, hortaz kontabilitate-kontzeptua, ondorioz;
- (v) bankugintza-sektoreko kontabilitate-arauak garrantzitsuak dira ekonomiaren jardunean;
- (vi) banku-kredituen sorkuntzak zor-sorkuntza inplikatzeko du, hortaz
- (vii) erregulatzaile baten eginkizuna giro egokia sortzean datza, non kreditua aberastasuna areagotzeko jomugatzat jartzen den eta zorra maila jasangarrietan kokatzen den;
- (viii) oso garrantzitsua da konturatzea ezen kreditu guztiak ez direla dirua eta ekonomia moderno guztiak ekonomia bikoitzak direla; izan ere,

53. Ikus 50. oharra.

- (ix) sektore errealekin batera sektore finantzarioa dago, zeinak arriskuak ekartzen dituen eta kontsumoa eta inbertsioa murrizten dituen;
- (x) sektore finantzarioak zorra sortzen du, zeina ez baitago parean zorra ordaintzeko ekonomia erreala daukan gaitasunarekin; eta
- (xi) bankuek eta erregulatzaileek ez badituzte kontuan hartzen puntu horiek guztiak, kreditu-krisia ekarriko duen zor globala gara daiteke.

Gainera,

- (a) maiz aberastasunaren eta zorraren hazkundeak ez dira sartzen estatistika nazionaletan, haien identifikazioa eta kontrola oztopatuz;
- (b) ezagutu dugun desarautzeak gizartearen kontabilitate-arauak aldatu ditu, kreditu-booma eta zor-hazkundera ahalbidetuz;
- (c) aktibo-prezioak moneta-politikatik kanpo egon ohi dira; hortaz,
- (d) aktibo-burbuilak ofizialki ezinezkoak zirela uste zuten politika monetarioa martxan jartzeko zeuden arduradunek.

Beraz, arautze finantzarioa, aktibo-prezioen analisiak, kredituen fluxuak kontuan eduki behar dira edozein politika monetario inplementatzerakoan, autore batzuek jadanik proposatu duten bezala⁵⁴.

Hori guztia kontuan hartuz, gai izango ginateke ikusteko ezen Obama presidentek berriki proposaturiko programa⁵⁵ oso labur geratzen dela⁵⁶.

54. Ikus http://www.ft.com/cms/s/0/547d2fd8-c977-11de-a071-00144feabdc0.html?ncklick_check=1 (2012an ikusia) eta <http://www.nbp.com.pl/konferencje/October2004/Mowcy/borio/borio1.pdf> (2012an ikusia).

55. Ikus http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=email_en&sid=ahGSBJGjeBPo (2012an ikusia).

56. Ikus 55. oharra.

7. Eztabaidatik bloke multipolarrerantz

7.1. EZTABAIDA? BAI, ARREN!

Oso zaila bide da eztabaidatzea. Norbera bere linbo edo zulo «teorikoan» egon ohi da, harik eta mundua aldatu arte. Badakizue, munduaren garapena esplikatzeke gure teoria ez badagokio, alda dadila mundua, ez gure teoria. Horixe ei da jarrera.

Baina oso noizean behin eztabaida pizten da. Honetan ekonomia-arloan piztu da. Arazoa Nobel sarien beharra (ala ez) izan da eta, zehazki, orain dela gutxi hil den Paul Samuelson-en Nobel sariari buruzko eta, oro har, haren teoriei buruzko eztabaida.

Samuelson-i 1970ean eman zioten Ekonomiako Nobel saria. Urte horretan bertan Michael Hudson-ek saria bera kritikatu zuen, baita Samuelson-en analisiak ere⁵⁷.

Funtsean hauxe esan zuen Hudson-ek:

- a) Bigarren Mundu Gerra eta gerorako, jadanik gauzatu zen klasikoen kontrako iraultza. Haren testuliburu nagusia Paul Samuelson-en *Economics* izenkoa izan zen.
- b) Orain erakusten denak ez du inolako zerikusirik munduan dauden arazoekin.
- c) «Zientifikoak» al dira errealitate ekonomikoa deskribatzen ez duten teoriak? Aplikatzen direnean, desoreka ekartzen duten teoriak?

Zehazki,

- d) Samuelson-en faktore-prezioko berdintasun-teorema antzua da. Alokairuen eta mozkinetarako nazioarteko ekonomiaren joera bat egitera eraman gabe, analisi enpirikoa, bistakoa denez, kontrakoa da. Nazioarteko alokairu-mailak eta bizitza-estandarrak aldenduz doaz: hartzekodun nazio aberatsak aberatsago bilakatzen dira zordun herrialde txiroak txiroago bihurtzen diren bitartean. Kapital-transferentziek (nazioarteko inbertsioa eta «laguntza») arazoa txartu dute.

57. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2009/12/elegant-theories-that-didnt-work.html> (2012an ikusia).

- e) Hala ere, Samuelson jauna akademiako korrante nagusiaren erakuslea da, irudikatzerakoan ezen, munduan zehar, indar ekonomikoek botere produktiboak eta errenta pertsonalak berdintzera jotzen dutela, ez badute oztopatzen gobernu-politikek desorekatzeko dauzkaten ezpurutasunek. Azterketa historikoak frogatu du merkatu «libreko» indarrek gero eta gehiago nazio aberatsagoen alde jokatu dutela, herrialde atzeratueta garapena atzerarazi duten bitartean. Soilik «ezpurutasun» politikoek eta instituzionalek, gobernuen enplegurako politikek kasu, historia ekonomikoaren ibilbide «naturala» indargetu dute, nazioartean garapen ekonomikoaren nolabaiteko berdintasuna eta oreka lortu nahiz, ekonomia «naturalak» dakarren desoreka konpentsatzeko asmoz.

Eta Nobel sariari buruz:

- f) Soilik ekonomian gertatzen da hau; erabat kontraesankorrek diren bi teoriak, biak gai izan dira Nobel sarirako. Saria oso onuragarria izan daiteke nazio multzo baterako eta erabat arbuigarria beste herrialde multzo baterako (gogoratu: Samuelson-i 1970ean Nobel saria eman zioten, eta Milton Friedman-i 1976an).
- g) Aurten [1970ean] hipotesi «puruetatik» ateratako emaitza teorikoak frogaezinak dira, zeren oso estatikoak baitira, munduaren garapen dinamikoa gelditu behar baitzen emaitzok frogatzearren. Hala ere, ezin frogatuzko emaitza teorikoari eman zaio saria.

(Hudson-ek 2000n ere Samuelson-en faktore-prezioko berdintasun-teorema berriz kritikatu zuen⁵⁸).

Krugman Nobel sariduna bere maisuaren alde azaldu da, sutsuki gainera⁵⁹, esanez Depresio Handian (1930ean) ekonomialari instituzionalistek deus gutxi zeukatela eskaintzeko, eta Samuelson bezalako ekonomialariek, keynestarrak zirenek, erantzun egokia eman zutela.

Hudson-ek erantzun dio⁶⁰, Samuelson-en metodologia berriz kritikatu (The Gains from International Trade, 1939: «Hipotesi abstraktuko multzo baten ondorioak seinatzeko, ez dela behar kontuan hartu errealitatearen eta hipotesi horien arteko erlazioa»)⁶¹.

58. Ikus "The Use and Abuse of Mathematical Economics", *Journal of Economic Studies*: <http://michael-hudson.com/1999/09/the-use-and-abuse-of-mathematical-economics-2/> (2012an ikusia).

59. Ikus <http://krugman.blogs.nytimes.com/2009/12/18/why-economics-is-the-way-it-is/> (2012an ikusia).

60. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2009/12/michael-hudson-responds-to-paul-krugman.html> (2012an ikusia).

61. Halaber, ikus ondoko artikulua: <http://neweconomicperspectives.org/2009/12/michael-hudson-responds-to-paul-krugman.html> (2012an ikusia).

Wray-k ere erantzun dio (Wray, 2009a): Keynes baino lehenagoko amerikar ekonomialari instituzionalistak goraipatuz; esanez geroago Keynes-en ideiak beste instituzionalistek bereganatu zituztela «Samuelson-en matematizazio sinplista baino lehenago»; Samuelson-en teoria sinplistaren aurka, Hyman Minsky-ren Finantza Ezegonkortasunaren Hipotesiak (Minsky, 1992) aipatuz, zeintzuk Krugman-entzat oso interesgarriak diren, Samuelson bezalako ekonomialariek zabaldutako ikuspuntu «keynestar» sinplistik ez duela balio ezegonkortasuna eta krisiak esplikatzeaz azpimarratuz, eta abar.

Arazoa ez datza Keynes-engan. Keynes modu askotara interpreta daiteke. Are gehiago, gure artean oso ospe txarra duen Keynes oraindik ere errebindikatu behar dugu. Ez bere osotasunean (Wray, 2006b, 2007a), noski, Marx bera ere, beste modu batez eta historikoki, errebindikatu behar den moduan (Wray, 1999).

Kontua ez datza autore baten edo bestearen exegesian, alderantziz baizik. Autore horien emaitza onenetatik, lortu duten hoberenaz baliatzea harik eta gauden krisitik atera arte, sozialki onuragarri den programa minimo bat plazaratuz (Wray, 2009b, c). Eginkizun horretarako, exegesi mota guztiak soberan daude.

7.2. AURREIKUSPENAK (ZENBAIT IRITZI)

Oso jende gutxi aurreikusi zuen murgilduta gauden krisi ekonomiko hau. Baina batzuek asmatu zuten etorkizunean zer espero zitekeen (Bezemer, 2009a, b, c).

Orain dela gutxi, zenbait ekonomialariren artean eztabaida piztu da ea etorkizun hurbilean zer espero daitekeen. Jakina denez, topiko zabal baten arabera, ekonomialariek ez dute inoiz ezer aurreikusten, soilik gertaerak igaro ondoren aritzen dira adierazpenak ematen.

Behingoz, egin dezagun alderantziz. Ikus dezagun zer aurreikusten duten, eta etorkizun hurbilak esango digu asmatu duten ala ez. Hona, bada, iritzi batzuk.

D. Bezemer (2009-11-19). Hona galdera hurrengo urteetarako, ikusteko kreditu-ekonomia benetan ona den ala ez aurreikuspenak egiteko: hurrengo urteotan, zer izango dugu, kontsumo-prezioko inflazioa ala deflazioa?

M. Hudson (2009-11-19). Inflazioa ala zorak sorturiko deflazioa? Barnera begira, ondasun-prezioen eta alokairuen zor-deflazioa da ikuspegia. Barneko merkatuen murrizketak eskaria moztuko du eta ondasun-prezioak jaitea eragingo du. Baina dolarraren depreziazioak inportazioen prezioa altxaraziko du, eta badirudi lan-indarra zergapetuko dela, mailegu txarrak direla kausa, hartzekodunek izan dituzten galerak estaltzeko behar diren edozein tasatan.

Zorren ordainketa ezaren aurrean, gobernuaren irtenbidea ez da izan zor txarrak kentzea, ekonomiak ordaintzeko daukan ahalmena islatzeko. Jakina denez, diru

publikoa bankuei eman zaie, zordunek beren buruak defendatzen utziz. Bankuek ez dituzte birnegoziatu zor txarrak. Alderantziz. Baina, zorrak gidatzen duen ekonomia txikitza dago zuzenduta. Bankuek ateratako zor-zerbitzuak irabazien eta gastuen fluxu zirkularra murrizten du (gogoratu Say-ren legea: produkzioak bere eskaria sortzen du, enplegatzailerak langileei soldatak ordaintzen dizkieten heinean eta langileek, produzitzeko kontratatu izan direlako, produzitutakoa erosten duten heinean).

Jende askorentzat, zorrak ordaintzeak kontsumitzailearen errenta eskuratzen du, ondasunetan eta zerbitzuetan gastatzea alboratuz. Horrek merkatuak murrizten ditu, inbertsioa moteldu eta langabezia areagotu —horrek guztiak ondasun-prezioetan jaitsiera azeleratzen du—. Kasu, AEBko higiezin errealean laurden bat ekitate negatibora jaitsi da, hau da, ondasun-jabeek hipoteketan gehiago zor dute, beren ondasunaren merkatu-prezioa baino. Hortaz, alde egiten dute, eta prezioetan hondoratzen diren ondasunetan, hipoteken gaineko eskubideak bankuei utzi. Horrek merkatua beheratu egiten du are gehiago, beheranzko espiralean. Hortaz, aktibo-prezioko inflazioak lekua uzten dio zor-deflazioari⁶².

G. Gardiner (2009-11-20). Ingalaterran, bankuek ez dute mailegatzen Ingalaterrako banku zentralak sorturiko dirua. Beraiek sorturiko dirua mailegatzen dute bankuek. Banku-mailegatzearen muga mailegu-hartzaile onengan datza. Kontabilitateari dagokionez, gobernuaren ez-ulertzea azaltzen da gobernuak ez duelako ulertzen dirua ez dela «homogeneoa». Dirua ez da «gauza» bat, erlazio bat baizik, zordunaren eta hartzekodunaren arteko erlazioa, eta zorduna nor den izaerak diruaren kategoria determinatzen du. Jadanik existitzen den aktibo bat erosteko kreditua sortzen denean, aktiboaren saltzaileak hiru aukera ditu: a) eskudirua gordailuan edukitzea, horrela saltzailea da maileguaren kontra-partida; b) beste aktibo bat erostea, horrela aktibo horren saltzaileak hiru aukera izanik; eta c) kontsumoan gastatzea. Azkenak kontsumo-prezioen inflazioa ekar dezake, baldin eta hornidura-mugak badaude. Hortaz, aktiboa erosteko mailegatzeak inflazio orokorra ekar dezake, baita aktibo-prezioko inflazioa ere.

Richard A. Werner (2009-11-26). Baldin eta argitaratzen diren datuak onak badira, kreditu-sorkuntzak, berriz ere, aktibo prezioak bultzatu ditu. Hori beti jasanezina da. Orain boom espekulatzaileak agian gutxiago iraungo du, oso jasanezina baita, eta herrialde askorako ekonomiak murrizten segitzen baitute. Barne-produktu gordinerako kreditu-sorkuntza negatiboa da ekonomia handietan, AEBn barne. Gaurko datuei begira, deflazioa espero dut —baita kontsumo-prezioen deflazioa ere—. Deflazioa izango da herrialde askotako arazoa, eta aktiboen inflazioak ekarriko duen aktibo-prezioko deflazioarako tartea laburra izango da. Ekonomia handietan barne-produktu gordinaren hazkundera geldituko da, edo murriztu hurrengo urtearen

62. Ikus <http://michael-hudson.com/2004/06/saving-asset-price-inflation-and-debt-induced-deflation> (2012an ikusia); halaber, ikus Ekonomia irudietan izeneko lana: <http://es.scribd.com/doc/102059516/Ekonomia-irudietan> (2012an ikusia).

bigarren erdirako. Aurreikuspena alda daiteke, baldin eta datu berriak azaltzen badira eta moneta-politikak aldatzen badira.

Michael Hudson (2009-11-26). Horixe da, hain zuzen ere, nik aurreikusten dudana. Hortaz, nahastuta nago burtsa asko igotzen baita. Badirudi soilik finantza-opariak islatzen dituela igoera horrek, murriztuz doan ekonomian. AEBko Banku Zentralak dio suspertzen ari garela, baina langabezia igoko da eta merkatuak murriztuko dira hurrengo bi urteetan. Hortaz, zer nolako suspertze da hau? Zer da suspertzen ari dena?

Randall Wray (2009-11-28). Nire aurreikuspena hauxe da: aktibo-prezioko deflazioak indarrean segitzea, beste finantza-krisi bat hurrengo urtean eta kontsumo-prezioen indizearen zero inflazioa, urtarrilean salgaiak (berriz) gainbehera egin ondoren.

Eta Euskal Herrian, bere osotasunean? Ekonomia suspertzen ari da? Zer-nolako suspertze mota da, baldin eta langabezia hortxe badago? Zer ari da suspertzen? Azkenean, zer ote da ekonomia suspertzea?

7.3. *SUSPERRALDIA? LANPOSTU BERRIAK DIRA SUSPERRALDI BAKARRA!*

AEBn kanpaiak jo dituzte azken hilabeteotan hazkunde ekonomikoak gora jo duelako, eta oihartzuna, nola ez?, Euskal Herrian berehala entzun da. Ortodoxiak bere lekua behar du, baita gurean ere. Baina, zer-nolako hotsak entzun dira?

Amerikako Estatu Batuak nahiko handiak eta zabalak dira, baita maila ideologikoan ere, eta, zorionez, iritzi desberdinak plazaratzen dira, datuetan oinarritzen diren jarrera ezberdinak.

Hona ahots bat. Mike Whitney-k dioenez, finantza-sistema askoz erraldoiagoa da ekonomiak daukan ahalmen produktiboa baino. Hortaz, ondorioz, sistema finantzarioa murriztu behar da⁶³.

Jakina denez, AEBko Banku Zentralak, Federal Reserve delakoak, aparteko opariak eman dizkio Wall Street-eko eliteari. FEDren arabera, finantza-sektorearekiko zor osoa $16,5 \times 10^{12}$ dolarrekoa izan da 2009ko bigarren laurdenean, azken urtekoaren antzera.

Beste aldetik, langabeziari dagokionez, hona zenbait datu esanguratsu: Obama presidentearen 787×10^9 dolarreko suspertze-planak porrot egin du langabeziaren kopurua jaisteko. Izan ere, plan hori martxan jarri zenetik, $2,7 \times 10^6$ lanpostu galdu dira⁶⁴.

63. Ikus <http://www.counterpunch.org/whitney11032009.html> (2012an ikusia).

64. Ikus <http://republicans.waysandmeans.house.gov/News/DocumentSingle.aspx?DocumentID=150826> (2012an ikusia)

Beraz, oso jende gutxik sinesten du susperraldi ekonomikoan, nahiz eta mass median atzeraldien bukaera aldarrikatu, AEBko BPGa % 3 igo zenean. Baina, igoera horretan, zenbat dagokie pizgarri fiskalei? Hazkunde positiboa ilusioa da, gobernuaren gastuak sortutako ilusioa.

Dirk Bezemer-ek gogoratzen digu maileguz emateak ekonomia erreala babestu behar duela, ez besterik. Izan ere, finantza-krisia aurreikusi zutenek (ez ortodoxiako inongo Nobel saridunek), kredituari eta zorrari begiratzuz, argi zeukaten arazoa: aktiboen merkatuetan erabili zirenean, kredituek aparteko zorra sortu zuten, bera ordaintzeko ekonomia erreala zeukan ahalmenaz baino askoz haratago⁶⁵.

Bezemer-ek azpimarratzen duenez: «...AEBko sektore erreala maileguen tasa (...) ia konstantea izan da 1980ko hamarkadatik. Aldiz, beste bankuei AEBko bankuen mailegatzea 1980an BPGaren 2,5 bider izatetik 2007an BPGaren 5,8 bider izatera igo da, guztia finantza-sektoreari emandako maileguen hazkundera izanik. Hortaz, AEBko finantza-sektorea 2007an hiru bider handiago izan da 1980an baino».

Mailegatzeak ekonomia erreala eragin behar dio, ez jadanik existitzen diren aktibo, bonu, titulu eta abarrei. Aktiboen inflazioak deflazioa dakar⁶⁶. Ondorioz, langabezia handituz doa. Eta, gure ustez, lanpostu berriak dira susperraldiaren indize argi eta garbi bakarra.

7.4. KRISITIK FINANTZA-SISTEMA MULTIPOLARRERANTZ

Krisian gaude. Jadanik zertxobait aipatu dugu krisi horretaz (Tobar-Arbulu, 2011a,b). Ikus, dena den, *Krisi ekonomikoa*⁶⁷ eta *Krisi ekonomikoz haratago*⁶⁸ izeneko lantxoak.

Eta Euskal Herrian? Zer gertatzen da gure herrian? Zertan datza gure eginkizuna?

Politikan gero eta argiago dago independentziaren nahia, eta gero eta jende gehiagok aldarrikatzen du irtenbide hori. Bejondeigula! Azkenean mezua garbia da.

Eta ekonomian? Ekonomia errealean eta finantza-ekonomian? Ba ote daukagu ezer esatekorik? Zer?

Barnera begira hainbat azterketa eta proposamen egin ditugu, FIRE sektoreari aurre egiteko⁶⁹.

65. Ikus <http://www.ft.com/cms/s/0/547d2fd8-c977-11de-a071-00144feabdc0.html> (2012an ikusia).

66. Gogoratu 103. oharra. Halaber, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-3> (2012an ikusia).

67. *Krisi ekonomikoa*: <http://www.nabarralde.com/es/nabarmena/4804-krisi-ekonomikoa> (2012an ikusia).

68. *Krisi ekonomikoz haratago*: <http://www.nabarralde.com/es/nabarmena/5320-krisi-ekonomikoz-haratago> (2012a ikusia).

69. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/> webguneko sarrerak eta *Finantza Kapitalismoa* izeneko liburua. Dena den, irakasten den ekonomiako testuetako zenbait gezur aipatu ditugu dagoeneko. Halaber, gizarte-segurantzaz hitz pare bat esan ere.

Baita kanpora begira ere, Eurolandiaren barruan. Horretarako, aspaldiko Hyman Minsky-ren analisiak Randall Wray-k hobetu ditu, hala maila globalean nola Eurolandia mailan⁷⁰.

Eurolandiatik at, kanpora begira, finantza-sistema multipolarraz arituko gara aurrerantzean. Finantza-sistema multipolarrik ez egotea baita krisiaren funtsezko erroetako bat.

Finantza-sistema multipolar berria analizatzeko eta horren inguruan proposamenak egiteko, honako gai hauek jorratuko ditugu.

7.4.1. Errusiako bide berriak

Errusiaren porrotaren azalpena⁷¹ ezagutu dugu. Hori dela-eta, Medveded Errusiako presidentek, San Petersburg-en (2009-06-05ean) gauzaturiko nazioarteko forum ekonomikoan, Txinari, Errusiari eta Indiari munduko ordena multipolarra praktikan eraikitzeke dei egin zien⁷².

Azkenean, Yekateringburg-eko bilera⁷³ gauzatu zen. Yekateringburg-en bildu ziren herrialdeek ez dute nahi dolar ('paper') gehiago bereganatu⁷⁴.

7.4.2. Txinako aldaketak

Finantza-kapitalismoa da nagusi nonahi gaur egun. Txina, aldiz, salbuespen bat da⁷⁵.

7.4.3. Venezuelako proposamen interesgarri batzuk

Oso interesgarria den mugimendu berri bat azaldu da Venezuelen. Badirudi Nazioarteko Diru Funtsetik kanpo aritzen hasiko dela, eta parte hartzeko hainbat estatu prest daudela (Venezuela, Analysis 2007: 2.268, 2.299, 2.303, 2.369), Venezuelaren ezaugarri berriak kontuan hartuz (Venezuela, Analysis 2009: 4.690; 2010: 5.541).

Hori guztia dugu aztergai gaur egungo mundu ekonomikoa eta finantzarioa ulertzeko eta proposamen berriak plazaratu ahal izateko. Tartean autodeterminazioa (Urrutia, 2012) ere jorratuko dugu.

70. Ikus Minsky-ren Finantza Ezegonkortasunaren Hipotesiak. Halaber, ikus Wray (2008a, b; 2009a, b). Aurrerago zerbait gehiago aipatuko dugu Minsky-ren hipotesiei buruz.

71. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson05142009.html> (2012an ikusia).

72. Ikus <http://news.gaeatimes.com/russian-president-dmitry-medvedev-calls-for-new-reserve-currencies-beyond-the-dollar-82551/> (2012an ikusia).

73. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson05142009.html> (2012an ikusia).

74. Ikus 7. 5. atala.

75. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/txina-komunismoa-sozialismoa-kapitalismoa-ala-zer> (2012an ikusia). Bide beretik zertxobait gehiago aipatuko dugu hurrengo 7.8. eta 7.9. ataletan.

7.5. MUGARRIA, NAZIOARTEKO FINANTZA-SISTEMAN

Gauza berri asko ikusten ari gara eta, segur aski, gauza gehiago eta interesgarriagoak ikusiko ditugu epe motz edo ertainean.

Hona hemen ekonomia berrirantz ematen ari diren lehen urratsen bi mugarri oso berezi.

(1) Lehenean, hegemonia amerikarraren azken errituak ospatu ziren⁷⁶.

(2) Bigarrenean, Yekateringburg-eko bilera gauzatu zen⁷⁷.

Tartean Errusiaren eta Baltikoko Errepubliken porroten azalpena ezagutu dugu⁷⁸ eta Islandiako egoera txartu da⁷⁹.

Azpinarratzekoa da tarte horretan Txinari buruz Hudson-i egindako elkarriketa mamitsua⁸⁰.

Yekareringburg herrian SOCKo (Shangai Kooperazio Elkarteko) partaideak bildu ziren, Iran, India, Pakistan eta Mongolia ikuskatzaile gisa zeudelarik.

Helburu nagusia elkarrekiko laguntza lortzea izan da, AEBk, NATOk eta dolarrak (merkataritzako ibilgailu moduan) inolako rolik ukan gabe. Alegia, «finantza-sistema multipolar» bat martxan jartzea izan dute helburu.

Izan ere, funtsezko arazoa dolarrari alternatiba bat topatzea da, AEBren ordainketa-balantzaren defizita *ad infinitum* ez hazteko. Eraiki behar den aukeran inongo herrialdek ezin izango du beste edozein herrialde menpean hartu.

Hasiera batean SCOKo herrialdeek eta BRICKoek (Brasil, Errusia, India eta Txinak) zeinek bere moneta erabili nahi dute elkarren arteko trukeetarako, orain arte AEBk beretzat hartu duen kredituaz orain herrialde horiek profitatzeko. Horrela, kasu, Txinak aldebiko akordioak gauzatu ditu Argentinarekin eta Brasilekin salerosketak egitearren, baita Malasiarekin ere.

Aro berri bat sortzen ari da. Beharbada Lehen eta Bigarren Mundu Gerren artean ezagutu zen truke-tasa duala jarriko da martxan: ondasun merkataritzako truke-tasa bat eta beste bat kapital-mugimenduetarako eta inbertsioetarako.

76. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson03302009.html> (2012an ikusia) eta <http://www.counterpunch.org/hudson04062009.html> (2012an ikusia).

77. Ikus <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=13969> (2012an ikusia).

78. Ikus <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=11381> (2012an ikusia); <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=11877> (2012an ikusia); <http://www.counterpunch.org/hudson05142009.html> (2012an ikusia) eta http://www.international-economy.com/TIE_W08_Hudson.pdf (2012an ikusia).

79. Ikus <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=13055> (2012an ikusia) eta <http://www.counterpunch.org/hudson04292009.html> (2012an ikusia).

80. Land Deng-ek Hudson-i elkarriketa egin zion 2009ko maiatzaren 1ean (oraindik argitaratu gabe dago; Hudson-ek bidali zidan elkarriketa hori). Xulin Dong-ek Hudson-i beste elkarriketa bat egin dio 2010ean: <http://michael-hudson.com/2010/07/chinas-policy-checkmate/> (2012an ikusia).

Yekareringburg-en bildu ziren herrialdeek ez dute nahi dolar ('paper') gehiago jaso. Ondorioz, baldin eta Txinak, Errusiak eta lerrotu gabeko haien aliatuek beren bidea egiten badute, AEB ez da gehiagorik biziko beste herrialde horien aurrezkietatik (beraien dolar birziklatuak direla medio). Halaber, AEBk ez du izango dirurik mugarik gabeko gastu militarretarako.

Herrialde horiek guztiek badakite, ongi jakin, gaur egungo finantza-sistema polobakarrak nola funtzionatzen duen, zer-nolako abantailak dakarzkion AEBri eta bazka librea zer den. Arlo teorikoa argi daukate. Oraingo arazoa praktikoa da. Izan ere, lehen aipatu bezala, Errusiako presidentek, Medveded jaunak, San Petersburgon Txinari, Errusiari eta Indiari munduko ordena multipolarra praktikan eraikitzeke dei egin zien.

Bestalde, Europak ez badu errotik aldatzen, AEBko Washingtingo Akordioaren menpe mugitzen segituko du, hots, euroa dolarren satelitea besterik ez da izango. Europar Batasuna ezin da idealizatu. Europako Banku Zentralak, «independentea» denak, ekonomia finantzializatu du, banku hori erabat neoliberala delako. Plangintza ekonomikoa banku handien eta finantza-erakundeen esku dago. Ondorioa ezin argiagoa da: austeritatea langileentzat, murrizketa industrial eta langabezia, eta hartzekodunen eta zordunen artean ekonomia osoa polarizatzea.

Europako bankuak ez daude aurrezkien menpe, kreditu-sorkuntza «askeen» menpe baizik. Prozesuan burbuilak sortzen dituzte, zeintzuek aurrezkiak deuseztatzen baitituzte. Modu horretan, aurrezkiak gizarteko aberatsen % 10ean kontzentratu dira, eta gainontzeko % 90ak beraiek mailegatu egiten dituzte. Izan ere, finantza-sektorea ez da ekonomia «errealaren» parte bat, kanpokoa da, erabat estraktiboa, harraparia, industria finantzializaturik geratu denetik. Gobernua bera finantzializaturik dago, finantza-sektorea babesteko. Irtenbide moduan, mailegatzea bera birzuzendu behar da, finantza berriz ere kapital-eraketa zuzentzeko eta arlo produktiborako mailegatzeko.

Europar Batasunak, oro har, oraindik ez du lortu aipaturiko herrialde horiek guztiek duten maila teorikoa. Izan ere, ekonomia-mailan eta finantza-arazoetan Europa oso atzeratuta dago, atzeratuegi: banku zentralaren rolak, Altxor Publikoarenak, diruaren estatu-teoriak, zergapetzeak eta zerga politika europarrak, horiek guztiek ihes egiten diote Europari. Azken finean, euroaren rola zein den ez dago batere garbi European, baina beste zenbait herrialdetan, finantza-arloa aldatzen ari da.

(Bestalde, politika mailan, «terrorismoaren» izenean, izugarritzkoa da eskubide demokratikoetan jasotzen ari garen atzerakada. Lekuko «pribilegiatuak» gu geu, euskaldunok).

7.6. ISLANDIA: ZER GERTATU DA?

Bazirudien dena oso ongi zihoala Islandian. Baina 2008ko urrian hango finantza-sistemak eta, oro har, sistema ekonomikoak porrot egin zuten. Zer dela-eta porrot hura? Zeri dagokio?

Beste zenbait lekutan gertatu zen antzera, erroak finantza-sisteman daude. Sistema finantzarioa ez kontrolatzean datza kontu gehiena. Izan ere, hango ikertzaile batek (Snorri Agnarsson-ek) dioenez, islandiarrek kapital birtualez osaturiko airezko gaztelu erraldoiak eraikitzen lagundu zuten. Kapital birtual hura Islandiako aktibo errealearen gainetik zegoen erabat. Gazteluak are gehiago hedatu ziren, horrelako batzuk paraleloki mailegatzeko erabili baitziren inolako baliorik ez zeukaten gaztelu berriak eraikitzeko. Eta, era berean, azken gaztelu berri horiek, paraleloki, erabil ziren maileguetarako, eraikuntzan mailegu modura usatzeko.

Azken emaitza hondamena izan da, zeren aireko gazteluek ez baitzeukaten inolako barne-baliorik, ez baitzuten inongo baliorik ekoitzi, eta desagertu ziren eraikuntza berrietarako edo mantenurako mailegu gehiago egiteko paradarik ez zenean egon. Geratu zen bakarra galerak ziren, baita eraikuntzarako, arrantzarako eta etorkizuneko zerga-errentetarako aktibo errealeko hipotekak ere.

Baina kontua ez da hor geratzen. Izan ere, maila globalean, edozein gizartek Islandiak izan duen esperientziari segituko lioke berandu baino lehen, agian, denok batera putzu berean murgilduz.

AEBk Islandiak ezagutu duen patua bera jasoko luke. Haren industria finantzarioa munduan dagoen handiena da, diferentzia handiz. AEBk Islandiak bezala industria berezi hori eraiki du beste jarduera ekonomikoen orde. Gauza bera Erresuma Batuan. Are gehiago, Islandiak iruzur haiek AEBtik eta Erresuma Batutik ikasi zituen⁸¹.

Jadanik jakina denez, AEBko industria finantzarioa hain da handia, ezen bera porrot egiten uztea pentsaezina boterean daudenentzat. Izan ere, industria berezi horretan dauden interes boteretsuek aparteko eragina dute gobernuan, inolako erreformarik ahalbidetzeko eta segurtatzeko. Halaber, giltza-erakundeei eta finantza-sektoreari dagokien inongo informaziorik ez da izango eskuragarri. Ondorioz, zerga-ordaintzaileak dira «erreskate-operazioak» ordaindu dituztenak, are arrisku handiagokoen erantzukizuna jasotzen dutenak.

Puzturiko akzioek, zor-obligazioek eta deribatibek gauzatu dituzte airezko gazteluak, guztiok kreditu-truke huts batzuen bidez lotuta. Kreditu-truke horiek titulu-jabeentzako ordainketa-garantia esan nahi dute. Horiek deus gutxi edo deus ez dute balio, zeren ez baitago ezelako erregulatzaile-molderik aseguratze garantisaltzaileak gai direnik beren obligazioak betetzeko. Islandiako arazoaren magnitudea ikaratzekoa da.

Are ikaragarriagoak dira AEBri dagozkion kopuruak. Hona hemen AEBri dagozkion eta aipaturiko autoreak eman dituen zenbait datu.

Oraintsu amerikar zerga-ordaintzaileek ordaindu dute edo bermatu dute ia 25×10^{12} dolar. Gainera, txinatarrei 2×10^{12} zor dizkiete, eta 10^{12} dolar japoniarrei.

81. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2010/02/latvias-neoliberal-madness.html> (2012an ikusia).

Zor horiek gobernu federalak dauzkanei (zeintzuk handiagoak baitira) gehitu behar zaizkie. Horren gainean, estatu batzuen zorrak gehitu behar dira, baita hiri, udal eta herrialdeen zorrak ere. Gutxi balitz, gizabanakoen zorrak ere gehitu behar dira, gehienak aktibo neto negatiboko egoeran daudelarik.

Arazoa handiagoa da, hala ere. Deribatiben aparteko galera albora ezinezkoa da krisi ekonomiko batean. Galera aipaturiko zor globalari gehitu behar zaio. Uste da mundu osorako deribatiba horien kopuru totala, 600 eta 1.600×10^{12} dolarren artekoa dela, alegia, mundua osoan ekoizten den output totala baino 10-30 bider handiagoa. Deribatiba horien heren bat edo erdia AEBri dagokio⁸² (deribatiba horien gehiena baliorik gabekoa da gaur egun⁸³).

AEB ez da inoiz gai izango bere kanpo-zorra ordaintzeko, eta ez du inoiz ordainduko. AEBko industria finantzarioak ez ditu inoiz bere obligazioak zurituko. AEBko finantza-munduan dauden botereek ez dute inolako interesik arazo hori konpontzeko, kasu hartzekodunik handiena den Txinarekin irtenbidea topatzeko. Modu batez edo bestez dolarrak porrot egingo du eta horrek munduko sistema monetario osoa kinka larrian jarriko luke. Hori dela-eta, zenbait estatu haien arteko kanpo-transakzioak beste era batera gauzatu behar direla hasi dira pentsatzen azken bolada honetan (kasu, Errusiako Yekaterinburg izeneko herrian udan honetan egindako bilera).

Eta Islandia? Islandiak martxan jarri behar du bere burua. Aipaturiko autoreak dioenez, Islandiak aldatu behar ditu, ahalik eta lasterren, herrialdearen zalantzezko paper aktiboko akzio gehienak (kasu, pentsio-fondoak) urrea bezalako aktibo errealetan: nahiz eta munduko finantza-sistemak eta kanpo-trukeko sistemak porrot egin, urrea oraindik balioduna izanen da (urrea ere aipatzen du Bob Moriarty-k etengabe⁸⁴).

Baina urreak ez dauka paperezko diruak baino balio handiagorik. Gaurko munduan puntu hori ilusioa besterik ez da. Kontua dirua eta kreditua zer diren ulertzean datza⁸⁵.

Islandiar autoreak aipatzen dituen zenbait punturen artean, hona hemen garrantzitsuenak: Islandiak beste herrialdeekin negozioak eta trukeak gauzatzeko, ez du erabili behar AEBko dolarra. Hauxe da, izan ere, mundu mailan hedatzen ari den mezu berri eta sakona. Eta Espainia *una grande, libre eta superdemocrática*-n? eta Frantzia, haren *grandeur*-ean? Eta hemen, Euskal Herrian?

82. Ikus <http://www.bis.org/statistics/otcder/dt1920a.pdf> (2012an ikusia).

83. Ikus <http://www.321gold.com/editorials/moriarty/moriarty102708.html> (2012an ikusia) eta <http://www.321gold.com/editorials/moriarty/moriarty120408.html> (2012an ikusia).

84. Ikus <http://www.321energy.com/editorials/moriarty/moriarty081008.html> (2012an ikusia) eta <http://www.theaureport.com/pub/na/1991> (2012an ikusia).

85. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/dirua-eta-kreditua> (2012an ikusia). Halaber, ikus 3. eta 6. kapituluetan esandakoa. Era berean, ikus Mitchell (2010e).

7.7. ISLANDIA EREDUA OTE?

Islandiaren eredua interesgarria da oso. Hona hemen ezaugarri sendo batzuk⁸⁶:

- a) Islandiak moneta propioa du, koroa, ez du euroa erabiltzen. Afera kanpora begira azaltzen da.
- b) Gobernuaren arabera, Islandiak Europako banku handiek egindako mailegu txarrak ordaindu behar zituen. Zorrak eurotan daude izendatuta ez koroatan, hau da, Islandiak kontrolatzen ez duen atzerritar monetan.
- c) Baina jendeak uste izan du nahiko dela. Jadanik islandiarrek aski sufritu dute atzerritar monetan (eurotan) bereizi gabe eta kontrol gabe mailegatu zuten erakunde finantzarioek sorturiko finantza-krisia.
- d) Islandiak nahi izan du soilik bere egoiliarren gordailuak (koroatan daudenak) bermatzea, atzerritarrek zeuzkaten gordailuen kasuan (eurotan daudenak), Islandiako bankuek haiei ez ordaintzea ahalbidetuz. Horixe izan da jendearen bakezko «iraultza» miragarria.
- e) Ondorio zuzena eta argia: Islandiako herritarrek beren gobernuari presionatu diote banku handiei diru-laguntzak ez gauzatzeko.

Islandiak lanpostuak behar ditu. Islandiak badauka bere banku zentrala, moneta propioa (koroa) eta gobernu subirano bat. Hortaz, DTMkoek proposaturiko lan-bermea⁸⁷ martxan jar dezakete, interes-tasa haren BZren esku dagoelarik. Islandiak horrelako programa bat finantzalki babes dezake: gobernuak konputagailuaren teklatu-kolpeekin gastatzen du, bankuen kontuak kreditatuz.

7.8. URRATS ÑIMIÑO BAT

Obama-ren iritziz, (a) Wall Street beharrezkoa da ekonomia bigarren depresio batean ez erortzeko; (b) orain finantza-sistema osasuntsuagoa da; (c) Volcker araua erabili behar da, alegia, kontua litzateke gobernuak «babesten» dituen finantza-erakundeek ez sortzeko beren estaldura-fondoak eta enpresa pribatuak⁸⁸ (jakina denez, finantza-erakunde erraldoi horien garrasiak nonahi entzun dira).

Hala ere, proposamen horrek islatzen duenari begiratuz, badirudi Obama-k ez duela ulertzen krisiaren muina. Hona hemen Wray-ren ustez zein den funtsa⁸⁹:

86. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-eredua-ote> (2012an ikusia).

87. Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings/full-employment-and-price-stability/> (2012an ikusia), <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?cat=23> (2012an ikusia); http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia). Halaber, ikus Wray (2012a).

88. Ikus http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=email_en&sid=ahGSBJGjeBPo (2012an ikusia).

89. Ikus http://www.huffingtonpost.com/l-randall-wray/obama-takes-a-baby-step-i_b_432055.html (2012an ikusia).

- (1) Finantza-oparia (20×10^{12} dolar baino gehiago) ez zen beharrezkoa, eta ez luke ezer egingo beste atzeraldi ekonomiko bat alboratzeko. Likidezia-krisia bide normaletik konpon zitekeen, FEDk inolako mugarik gabe eta instituzio guztiei kredituak mailegatuz. Oraindik ere bankuak insolbenteak edo kaudimengabeak dira. Baldin eta banku kaudimengabeak bere horretan uztea nahi bazen, egin behar zen bakarra pazientzia edukitzea zen, ez opariak ematea.
- (2) Eta orduan, gailurreko 20 bankuak (nahasketa guztiaren erantzuleak) itxi egin behar ziren, itxierak ekonomian inolako eraginik izan gabe. Lagundu zezakeen gauza bakarra pizgarri fiskala zen, baina Obama-k ez zuen inolako aukerarik jende guztiarentzako (ez soilik Wall Street-erako) diru gehiago eskatzeko, diru hori erabil dezaten.
- (3) Finantza-sistema ez da osasuntsuagoa gaur egun, are arriskutsuagoa baizik. Krisiaren aurka, sektorea sendotu da erakunde erraldoi kaudimengabe eta arriskutsuen esku utzita. Harrapari-instituzio horiek guztiak (Goldman, JP Morgan, Citi, Chase and Bank of America) itxita egon behar ziren.
- (4) Lobbystak arazo bat dira. Zer espero daiteke Wall Street-en eta administrazioaren artean atea irekita uzten baldin bada? Irtenbide bakarra dago: finantza-sektoreko enplegatuei debekatzea gobernuan enpleguak izatea (baita aholkulari gisa ere) eta gobernu-enplegatuei debekatzea Wall Street-eko edozein erakundetan lan egitea.
- (5) Ez da nahikoa Volcker araua bankuei aplikatzea. FED edo/eta FDICren (Federal Deposit Insurance Corporation) informazioa duen edozein erakunderi debekatu behar zaio inolako merkataritza mota egitea. Mailegatu behar dituzte, tituluak erosi eta gero beraiei eutsi (salbuespen bat izan daiteke gobernu-zorra). Haien aktiboak arrisku-estandarraren pean egon beharko lirateke. Arrisku guztiei aurre egin behar diete, ez aktiboak saldu. Estaldura-arriskuak, *via deribatibak*, debekatuta egon beharko lirateke. Gainera, beren buruak babesteko, «aseguru-kredituak» erostea debekatzea, baita ekitate-merkatuetan parte hartzea ere. Hori guztia onartzen ez duena, finantza-erakunde ez-babestua izango litzateke.
- (6) Iruzurra handitu da 2008ko krisitik. Iruzur masiboa da eta ikertu egin behar da. Iruzur-erakundeak itxi egin behar dira. Lehendabizi kudeatzaileak kaleratu behar dira, hots, bota behar dira eta gero ikertu.

Hortaz, Obama-k emandako urratsa oso txikia da. Jakina da erreforma sendoago bat egiteko aparteko oztopoak daudela, hasi politikariekin, segi ekonomialariekin eta prentsarekin eta finantzako «ingeniaritza ideologikoarekin» bukatu (jendeari aktibo-prezioko inflazioa onartzea esan diona).

Hona, berriz, Wray-ren ustez, zer egin beharko litzatekeen (Wray, 2010a):

- a) Banku kaudimengabeak itxi.
- b) Finantza-erakundeak salbatzeak ez du ekonomia salbatzen, hortaz, beste finantza-krak bat saihetsezina da. Beraz, finantza-sistema murriztu behar da.
- c) Gobernuak arlo publikoan gehiago gastatu behar du.
- d) Gobernu-finantza ulertzen duen talde ekonomiko bat beharrezkoa da, bestela ekonomia beste depresio handi batean sar daiteke.

Michael Hudson-ek ere ildo beretik Obama-ren proposamena kritikatu du⁹⁰, zeren bankuen mailegatzeak, kontrolatzen ez bada, zorra areagotukou, kreditua finantza-ekonomiara doalako eta ez ekonomia errealerako. Ondorioz, Wall Street are aberatsago bilakatuko da, AEBko jendearen kalterako. Izan ere, Hudson-en ustez⁹¹, aktibo-prezioko inflazioak (FIRE sektoreari luzatutako kredituek sortzen dutenak) Burbuila Ekonomia berriz ere martxan jarriko du, ekonomia errealeraren kalterako. Obama-k uste du ekonomia suspertzeko, lehendabizi Wall Street-eko aktiboak suspertu behar direla. Baina horrek zor handiagoa dakar, ekonomia errealetik etor daitezkeen errentekin ordainezina den zorra. Hortaz, berriz, burbuilaren leherketaren arriskuan egon daiteke. AEBko barne-produktu gordina igotzen ari da FIRE (Finance, Insurance and Real Estate) sektorerako, ez ekonomia errealerako.

Ulertu nahi ez dena haxe da: ekonomian bi sektore nagusi daude, FIRE sektorea eta ekonomia erreala, eta lehenak bigarrena irentsi du. AEBko ekonomia zor-deflazioan dago. Bankuek, haien estrategia kontrolatzen ez bada, atzerrian inbertituko dute (dolarren aurka ari diren moneta «sendoetako» herrialdeetan), ez barneko produkzioa areagotzeko. Wall Street-erako «ona» dena ez da ona ekonomiarako. Goraipatzen den susperraldia ordaindu behar den zorraren susperraldia esan nahi du. Zorra langileek eta jende arruntak ordainduko dute, ez bankuek.

Arautze finantzarioa, aktibo-prezioen analisiak, kredituen fluxuak kontuan eduki behar dira gaur egun edozein moneta-politika inplementatzerakoan, autore batzuek jadanik proposatu duten bezala⁹². Bestela jai. Okerrago, bestela, beste finantza-burbuila bat puztea.

7.9. TXINA: KOMUNISMOA? SOZIALISMOA? KAPITALISMOA ALA ZER?

Mundu osoan, egungo erreforma «neoliberal» sektore pribatuari begira dago, komunismoa edo dena delako hura estatu-burokraziari begira egon zen moduan.

90. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson01252010.html> (2012an ikusia).

91. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson01262010.html> (2012an ikusia).

92. Ikus http://www.ft.com/cms/s/0/547d2fd8-c977-11de-a071-00144feabdc0.html?ncllick_check=1 (2012an ikusia) eta <http://www.nbp.com.pl/konferencje/October2004/Mowcy/borio/borio1.pdf> (2012an ikusia).

Zenbait herrialdetan (Kanadako Albertan, Indian, AEBko Ipar Dakotan...) sektore publikoko bankuek sektore pribatukoekin lan egiten dute batera, ongi gainera⁹³.

Eta Txinan? Zer-nolako eredu makroekonomikoa dago han? Komunismoa? Sozialismoa? Estatu-kapitalismoa? Kapitalismo «gorria»? Zer?

Txina modan dago. Ekonomia-arloan, Txina munduko potentziarik boteretsuena izan daiteke. Zer gertatzen da Txinan? Zertan datza haren egoera? (Hemen makroekonomia eta finantza-mundua aipatuko ditugu, ez barneko egoera politikoa edo/eta soziala, non aldaketak nahitaezkoak izango diren).

Ezaguna dugu jadanik bankuek kreditua sortzeko daukaten ahalmena. Kontua da banku publikoaren atzean, berme gisa, Altxor Publikoa dagoela. Aldiz, banku pribatuaren atzean, ongi aritzen direnean, akziodunak daude, mozkinak eskuratzeko. Eta gaizki aritzen badira, azken krisian argi, garbi eta garden ikusi den moduan, estatuari eskatzen diote diru-laguntza, beren zuloak estaltzeko. Kaudimena Altxor Publikoari dagokio⁹⁴, ez banku pribatuei.

Zor pertsonalak eta nazionalak hain dira handiak ezen, matematikoki, ezin baitira gehiago zuritu (zenbait kasutan, Hirugarren Munduan kasu, herrialde horiek ezin dituzte zorren interesak ere ordaindu). Alde horretatik, esan daiteke bankugintza publikoa matematikoki sendoagoa eta iraunkorragoa dela pribatua baino.

Teorikoki horrela da, baina, jakina denez, «the proof is in the pudding», alegia, praktikoki frogatu behar da. Eta horretarako, Txina da eredia. Txinan estatuko bankuak dira nagusi.

Oro har, krisiak kapital-fluxuetan oinarritutako herrialdeetan outputaren jaitsiera handiak ekarri ditu; askotan kapital-fluxu horiek dibisa-kontuko defizitak finantzatzeko erabili ziren (Letonia da etsenplurik garbiena). Krisiak kapital-fluxuetan erabateko jaitsiera ekarri zuen, zeinak kapital-fluxuak behar zituzten herrialde guztiak kaltetu baitzituen.

Txina berezia da. Esportatzaile handia da, baina ez du jaso beste esportatzaileek jaso duten jaitsiera gogorra. Izan ere, herrialde gehienak esportazioei begira egon dira hazkunderako. Esportazioak nonahi murriztu zirenean, Txinak bere kredituak barneko merkaturantz zuzendu zituen, barruko garapenari eragiteko. Hau da, Txina ez da soilik esportazioetan oinarritu, barneko hazkunde-eskaintzari ere lotu zaio: bankuak aske izan ziren maileguak luzatzeko, gobernu lokalek ere lagundu zuten eta estatu-enpresek dirua maileguz hartu zuten kreditu handietan⁹⁵. Ondorioz, pizgarri

93. Ikus http://www.huffingtonpost.com/ellen-brown/the-public-option-in-bank_b_252161.html (2012an ikusia)

94. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/dirua-eta-kreditua> (2012an ikusia).

95. Ikus B. Setser-en The Chinese puzzle: <http://blogs.cfr.org/setser/2009/06/09/the-chinese-puzzle-why-is-china-growing-with-other-export-powerhouses-arent/> (2012an ikusia).

fiskala sortu zen, zeinak langileak lanean jarri baitzituen eta ekonomian, berriz ere, dirua zirkulazioan.

Bere banku-sistemari laguntzeko, AEBk bilioi dolar batzuk gastatzen ditu, eta Txinak «mirakulu-ekonomia» du martxan, gainontzeko mundutik bereiziz. Izan ere, gainontzeko munduak 1930eko Depresio Handitik izandako atzerapen ekonomikorik okerrean pairatzen du, baina Txinak urteko % 8ko hazkunde-tasa izan du.

Zer dela-eta «mirakulu» hori? Erantzuna soila eta garbia da: Txinak ez du utzi bere banku-sistema ekonomia produktiboaren gainetik jartzea. Txinatar bankuek jendearentzat lan egiten dute, ez alderantziz⁹⁶. Ez dago inolako dibortziorik finantza-sektorearen eta sektore produktiboaren artean. Kontua gobernuak bankuekin daukan politikan datza. Gobernuak jendea interes ezkutuen gainetik jarri du. Kreditua industriari eta gobernu lokalei luzatu zaie, ez finantza-sektoreari (beste nonahi gertatu den bezala). Horrela, Txinako People's Bank delakoak 2009an $1,08 \times 10^{12}$ dolarreko kopurua luzatu du kredituetan, 2008an baino % 50 gehiago.

Noski, Txinako ekonomia ez da perfektua, langileen egoera, kasu, ez da batere ona⁹⁷. Baina esan daitekeena hau da: Txinako pizgarri-planak hobeak dira AEBkoak eta Britainia Handikoak baino. Giltza, errepika dezagun, banku-sektorean datza.

Komunismo, sozialismo edo X-ismoari dagokionez, ona litzateke gogoratzea 1978an, Txina kanpoko inbertsioari ireki zitzaionean, Deng Xiaoping-ek, Txinako alderdi komunistako buruzagiak esan zuena: «Ez du axola zer-nolako kolorea duen katuak, arratoiak ehizatzen dituen bitartean».

Azken baieztapen hori argi dauka Jim Rogers-ek, Txina hartzekodun nazioa eta AEB munduko zordunik handiena dela dioenean⁹⁸. Rogers-en iritziz, AEB «aberatsentzako sozialismo» bilakatu da. Izan ere, Wall Street-ek aldatu egin du ohiko kapitalismoa eta, oro har, AEBko ekonomia. Banku erraldoiek eta korporazio handiek kapitalismoaren arauak berridatzi dituzte, beren onerako.

Finantza-kapitalismoa da nagusi nonahi gaur egun. Txina, aldiz, salbuespen bat da.

7.10. TXINA: NAZIOARTEKO FINANTZA-SISTEMA MULTIPOLARRERANTZ

Zer egin dezake Txinak bere atzeritar erreserbekin? Bere moneta, renminbi-a, birbaliatu behar ote du? Zein izango ote da haren jarrera dolarraren aurrean?

Printzipioz, Txinak lau aukera dauzka: a) bere moneta, renminbi-a, birbalioa; b) Txinaren ekonomia kredituz betetzea; c) atzeritar baliabideak eta aktiboak erostea;

96. Ikus China puts people before banks: <http://english.aljazeera.net/focus/chinabuystheworld/2009/08/200981084418740760.html> (2012an ikusia).

97. Ikus China puts people before banks, aurreko oharrean.

98. Ikus <http://www.lewrockwell.com/orig6/rogers1.html> (2012an ikusia).

eta d) Txinan egindako inbertsioak atzera erosteko soberako dolarrak erabiltzea, AEBk ez baitio Txinari etorkizun ona daukaten bere sektore ekonomikoetan inbertitzeko aukerarik uzten.

Hudson-en aholkua argi dago⁹⁹: Txinak bere erreserbak erabili behar ditu bere bankuen eta beste atzerritar inbertsioen kontrola berreroserako. Horixe da AEBk eta beste herrialde batzuek darabilten politikaren kontra egin dezaketena, hau da, giltza diren beren sektore ekonomikoetan inbertitzen ez uztea. Nazioarteko legearen arabera egin daiteke, eta horixe da, hain zuzen ere, AEBk urte askoan egin duena.

Hudson-ek dioenaren arabera, Txinak atzerritar truke-erreserba gehiago metatzea alboratu behar du. Irtenbiderik egingarriena haren erreserba ofizialak erabiltzea da, Txinako finantza-sisteman eta beste giltza-sektoreetan AEBk egindako inbertsioak (baita beste atzerritarrek egindako inbertsioak ere) bueltan erosteko.

Gainera, gaurko nazioarteko finantza-sistema oso ezegonkorra da, AEBko atzerriko gastu militarra, ia bere osotasunean, inguraturik dauden atzerritar herrialdeek finantzatu dutelako. Zergatik gertatu da hori? Herrialde horiek irabazitako dolarrak birziklatzeko duten moduagatik, AEBko erosleei (baita AEBko dolar-kreditu oso merkeak mailegatzten dituzten beste erosleei ere) beren ondasunak, baliabideak eta konpainiak salduz.

Txinaren (eta beste herrialde batzuen) helburu nagusia berdinkidea den mundu multipolarra sortzea izan behar da, ez herrialde soil baten gastu militarrean oinarritutako sistema bat onartzea, zeina nazioarteko erreserba nagusia den (Hudson-en iritziz, gaur egungo egoerak AEBko Gobernuari bazka librea ematen dio, beste gobernuak eta beraien banku zentralek hornitua¹⁰⁰). Dena den, ikus aurrerantzean, Mosler-en eta Hudson-en arteko eztabaida.

Nazioarteko finantza-sistema multipolarra sortu ezean, Txinarentzat ez dauka inolako zentzurik bere banku-pribilegioak, industria edo esportazioak saltzeak ordaindu ezin diren IOU ('zor dizut') batzuen bidez. Arazoa ez da soilik dolarrena. Euroa are egoera txarragoan dago, ordaindu ezinezko zor publikoaren, higiezin errealearen, zor pertsonalen eta korporazio-zorren zamaren menpe kolapsatuta. Egun ez dago nazioarteko aurrezkiak gordetzeko moduko atzerritar moneta egonkorrik

Prezio handiagoak dituzten higiezin errealak, akzioak eta bonuak erosteko interes-tasa baxuetan mailegatzeak epe laburreko kapital-irabaziak produzitu ditu, baina ekonomiak hain zorpeturik utzi ditu, orain beraien hipoteka-zorra, korporazio-zorra, zor pertsonalak eta gobernuen atzerritar moneten zorrak ezin baitira ordaindu. Eraitza AEBko, Europako eta post-sobietar ekonomiak ordaintzeko duten ahalmenaz haratagoko zorrekin zamatzea izan da.

99. Ikus <http://michael-hudson.com/2010/07/dollar-hegemony-and-the-rise-of-china> (2012an ikusia).

100. Ikus Hudson-en Super imperialism liburua.

Alde batetik, gobernuek bankuei egindako ordainketek, «diru-laguntzek», ekonomiak polarizatzea ekarriko dute. Bankuek mailegatze berria moztu dute (moneta-espekulaziorako eta antzeko finantza-jolasetarako izan ezik). Beste alde batetik, gobernuek osasun-arloan, heziketan, pentsioetan eta azpiegiturretan gastu publikoa murriztu dute, lan-indarrean eta industrian zergak altxatzen ari diren bitartean. Halaber, korporazioak enplegu berria mozten ari dira.

Nahaste-borraste horren ondorio zuzen bat dolarren, euroaren eta libra esterlinaren arteko trukeen gorabeherak izan dira. Ezegonkortasun hori dela-eta, bankuak mailegu txarretan galdutako fondoak atzera irabazten ari dira. Baina sortu den ingurunean da ez dago moneta ziurrik edo balioaren iturri egonkorrik Txinak —edo beste gobernu batek— atzerritar erreserbei eusteko.

Emandako soluzioa are okerragoa da AEBko estatuetarako eta Europako ekonomietarako: zergak altxatzea, gastu publikoa murriztea, azpiegitura pribatizatzea... Zerga handiagoek barne-merkatua txikitzen dute, eta langabezian dauden langileek beren hipotekak, kreditu-txartelak eta banku-maileguak ez ordaintzera behartzen dituzte. Halaber, gastu publikoen mozketak merkatua murrizten du eta ekonomiak behar dituen zerbitzuak kentzen ditu, osasungintza- eta hezkuntza-estandarrek eroriz.

Hudson-en iritsiz, Txinak Mendebaldeko arazo horiek alboratu behar ditu, Mendebaldeko ekonomietan ez bezala, bere zorra txikia eta aurrezkiak handiak direlako. Oso garrantzitsua da Mendebaldeko mezuei kasu ez egitea. Gainera, ez du ezer irabaziko atzerritar erreserba gehiago metatuz, horrek arazoetan dauden Mendebaldeko gobernuei eta ekonomiei diru gehiago mailegatzea esan nahi baitu (goian aipatu bezala, finantza-kapitalismoa da nagusi nonahi gaur egun, Txina salbuespena izanik).

Amerikak bere interesak lehenetsi ditu bere ekonomiaren garapen historikoan, babes-politikak onartuz, Britainia Handiko merkatu libreko ortodoxiaren kontra (Hudson, 2010). Orain, politika protekzionistei esker bereganaturiko munduko hegemonia lortu eta gero, merkatu libreko ortodoxiari lotu zaio (gaur egun, neoliberalismo deuseztatzailearen aurka, antzeko babes-politikak erabiltzen hasi beharko dira bloke desberdinetan).

(Irakaskuntzari dagokionez, Hudson-ek dioenez, askoz errazagoa da zerotik hasia jadanik dauden Ekonomia departamentuak erreformatu nahi izatea baino. Hona hemen Euskal Unibertsitate berrirako, Unibertsitas Vasconum delakorako, mezu argi, garbi, garden eta sakona!)

Laburbilduz: (a) Txinak ezin dezake renminbia-a moneta global bihurtu, horretarako, truke- eta ordainketa-defizitak eraman beharko bailituzke, bere moneta atzerritar eskuetan barreiatu ahal izateko. Alde batetik, Txinaren atzerritar trukea positiboa da. Bera nazioarteko monetaren hartzailea da, ez hornitzailea. (b) Garrantzitsuena dena: aro bat bukatu da, nazioarteko erreserbak ordainezinezko

zor handietan oinarritzen diren aroa, batez ere zor horiek helburu militarrei lotuta daudenean.

Izan ere, dolarrak ezin du orain arteko rola betetzen jarraitu. Orain AEBko Altxor Publikoak 4×10^{12} dolar zor dizkie atzerritar banku zentraleri. Hala ere, AEBko ordainketa-balantza defizit kronikoan dago: 1951tik AEBk kanpoko gastu militarra (batez ere Asian) ordainketa-defizit horren parterik handiena izan da. Gainera, AEBko merkataritza-balantza defizitean erori da (nekazaritzan eta armagintzan izan ezik), eta, berriki, AEBtiko kapital-isuria (batez ere Txinara eta Hirugarren Munduko herrialdeetara) azeleratu egin da.

Egoera hori ikusita, AEBko finantza-plangintzagileek erabaki dute Mendebaldeko ekonomiak maileguz beteta daudela eta zor-zamako eta hazkunde moteleko epealdi batera sartu direla erabaki dute. Haien helburua atzerritar superabitak bereganatzea da, superabit horiek hazten ari diren herrialdeetan, Txinan batez ere, ez gelditzeko. Hortaz, AEBren eta Txinaren arteko balizko aliantza batek Txinak bere superabitak AEBko inbertsiogile pribatuei transferitzea suposatuko luke, eta bere dolar-barne-isuriak birziklatzea, AEBko Gobernuako agentziei eta Txinako bankuak eta industria erosten ari diren inbertsiogileei mailegu gehiago emateko. Harreman hori oso alde batekoa izango litzateke luzaroan iraun ahal izateko. Galdera da: nola ebatsi daiteke hobeak? Badirudi mundua atzerantz doala, 1960ko eta 1970eko hamarkadeko lehen urteetan AEBren eta Sobietar Batasunaren artean egon zen trukera, hots, blokeen arteko trukera.

AEBk, Txinak, Errusiak, Europak (nahiz eta berori oso egoera «berezian» egon¹⁰¹), Hego Amerikako zenbait gunek (Venezuela, Brazil...) bloketan antolatu behar dituzte beren eginkizun ekonomiko eta monetarioak. Bloke bakoitzean bere moneta izanik, blokeen arteko trukeak ahalbidetuz, eta nazioarteko finantza-sistema berri eta multipolar bat martxan jarritz. Finantza-sistema berri eta multipolar hori izan daiteke bloke desberdin horien artean egongo diren truke ekonomikoen giltza.

7.11. TXINA ETA EUROPA

Erreskate denboran bizi gara. Euroa gaizki dabil. Hortaz, baten batek «diru-laguntza» eman behar dio Europar Batasunari.

Hasieran Grezia zen, eta Txina erreskatatzeko prest zegoen greziar bonuak erosiz (Mosler, 2010c), eurogunean greziar zorra Europako Banku Zentraletik (EBZtik) kentzeko. Nazioarteko diru-laguntza behar bide zen eta Txina prest egon da hasieratik bertatik (2010eko urriko berria).

101. Ikus <http://wallstreetpit.com/37237-may-the-biggest-loser-win-eurolands-race-to-the-bottom> (2012an ikusia). Halaber, ikus http://www.levyinstitute.org/pubs/ppb_113.pdf (2012an ikusia) (aurrerantzean itzuliko gara Eurolandia aztertzeraz).

Euroguneko esportatzeko modeloak ezin ditu berak nahi dituen guneetako monetak erosi. Hortaz, ikusten ari garena herrialdeen arteko esportazio-merkatuen gaineko borroka da, herrialde horiek ezin dietenean barneko eskariari eta truke termino errealean optimizazioari eutsi.

Izan ere, barneko eskariak (pentsioak eta abar) defizit-gastu bat behar dute, herrialde desberdinetako gobernuak daukaten gastatzeko ahalmena baino askoz haratago doana.

Warren Mosler-ek Txinari buruzko berri hori komentatu du orain dela gutxi (Mosler, 2010d). EBZ hasi zen Greziako, Irlandako, Portugaleko eta Espainiako gobernu-bonuak erosten (2010eko urrian). Mosler-en iritziz, politika hori deflaziozalea da, zeren austeritate-baldintza gogorrekin batera baitator, legez gainera.

Mosler-en ustez, merkatu espekulatuak euroguneko kiderik ahulenak erasotzen segituko dute, baina ezin dute EBZren aurka espekulatu, zeren EBZk dirua inprimatu baitezake eta banatu Europar Batasuneko (EBko) kideen artean. Haren hitzez, «Merkatuek ezin diote EBZri kalte egin. Ezin diote monetaren jaulkitzaileari kalte egin. Jaulkitzailea zarenean, kontu bat kreditatu dezakezu eta merkatuak ezin du ezer egin horren aurka».

Mosler-ek azpimarratzen du ezen EBZk, *de facto*, euroguneko herrialdeetarako politika fiskala ezartzen duela, zeren bonuak erostea izan baita haren laguntza, zorra eta aurrekontu-defizitak mozteko baldintzekin. Haren ustez, Txinak erosiko du Greziako zorra: «Txinak euroak erosiko ditu ez besterik —horixe egiten du Greziako zorra erostean—. Horixe da euro sendoago baterako beste indar bat».

Bien bitartean, hala Txinak nola Errusiak dolarra utzi dute (Mosler, 2010e). Izan ere, Txinak eta Errusiak ez dute erabili dolarra beren arteko transakzioetan, beren monetak erabili dituzte aldebiko merkataritzarako, beren ekonomiak babesteko.

(Hala ere, ekonomialari amerikarrak dioenez, «garrantzitsua dena da zein mone-tatan aurrezten duen herrialde batek, ez transakzioetarako numerarioa zein den»).

Beste alde batetik, Txinak euroa babestu nahi du bere atzeritar trukeko erreserbekin, gune horretarako bere esportazioak babesteko helburuekin. Euroa sendotzea du helburu Txinak. Dena den, ez dago inolako baliokiderik AEBko Altxor Publikoko tituluekin. Txinak bere dolarrekin erosiko duena ez dira AEBko Altxor Publikoko titulak, edo FEDko gordailuak edo AEBko gobernuaren obligazio zuzenak (Mosler, 2010e). Beraz, euroguneko esportazioak sostengatzeko, eskuragarri diren inbertsioen kreditu-arriskua hartu behar du Txinak, zeina beraren inflazio-arazoari gehitzen zaion.

Esportatzeko ohiko modeloa barneko eskaria murriztetik dator, gehi politika fiskal estu batekin batera, eta gero esportazio-guneko monetaren atzeritar trukeko erosketak egin ohi dira. Euroguneak badauka politika fiskal tinko bat baina ezin du

atzerritar trukeko erosketarik egin; hortaz, politika horrek porrot egiten du moneta igotzen den heinean, puntu bateraino non esportazio netoak ez baitira areagotzen.

Argi dagoena hauxe da: esportazioak sostengatzeko, euroaren balioa (yuan-en parean) babestu nahi dute. Eta horretarako euroguneko zor publikoa erosten ari da, baita Espainiakoa ere, Greziakoa eta Portugalekoa erosi ondoren (Mosler, 2011b). Kontua da Espainiak Txinari hitzeman diola austeritateari eta defizit publikoaren murrizteari eutsiko diela. Eta badakigu horrek zer esan nahi duen, zer dakarren.

Warren-en hitzez (2011ko urtarrilean), «baldin eta gainontzeko munduak euroko aktibo finantzarioak aurrezten baditu, horrek esan nahi du euroguneak beste horrenbeste inportatu behar duela». Hortaz, finantzatzen ote du Txinak EBZ?

Orain Espainia finantzatzen ari dira txinatarak. EBZ ez da finantzatzen, AEBko FED finantzatzen ez den antzera. Esportazioen prozesua honelakoxea da: (a) identifikatu behar duzu nora esportatu nahi duzun, eta (b) haien moneta erosi (versus zurea), bide batetik edo bestetik, eta beraien aktibo netoak aurreztu, zu «lehiakor» izateko (zure alokairu errealak eta kostuak baxu mantenduz).

Ondorioz, alde batetik Txinaren inflazioaren kontrako borrokak (Mosler, 2011c) eta bestetik eurogunearen kaudimenik ezak, biek, 2011rako eskari agregatua ez dute altxatuko.

Irtenbiderik ez dagoela aldarrikatzen dutenen aurka, argi, garbi eta ozen esan behar da eskari agregatuan dagoela koska, baita politika fiskalean ere. Warren-en hitzak lekuko: «There is no financial crisis so deep that a sufficiently large tax cut or spending increase cannot deal with it» («Ez da finantza-krisi hain handirik, zergak behar beste murriztuta eta gastua areagotuta ezin konpondu denik»).

7.12. TXINA, JAPONIA, EUROPA ETA AEB

Ikusi dugun moduan, Txina prest egon da Europari laguntzeko¹⁰². Orain Japoniak ere Europako bonu subiranoak erosi nahi ditu¹⁰³: bere kanpo-trukeko erreserbak erabili nahi ditu Irlandari laguntzeko, jaulkiko diren bonuen % 20 eskuratuz. Helburu hurbila yena ahultzea da (euroarekiko), haren esportatzaileei laguntzeko.

Jakina denez, Europar Batasuneko herrialde kideen defizitak murriztu ditu Europako Banku Zentralak (EBZ); horrek deflaziozko austeritatea dakar, haien bonuak edozeinek erosten dituelako.

Bitartean Alemaniak hazkunde ekonomikoa izan du¹⁰⁴, haren esportazioak batez ere gainerako Europara joaten direlarik. Hori dela-eta, Alemaniak segi dezake

102. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/txina-eta-europa> (2012an ikusia).

103. Ikus <http://www.businessweek.com/news/2011-01-11/japan-to-buy-euro-bonds-joins-china-to-avert-crisis.htm> (2012an ikusia).

104. Ikus <http://www.bloomberg.com/news/2011-01-12/german-economy-grew-at-fastest-pace-in-two-decades-in-2010.html> (2012an ikusia).

EBZren finantzaketa-laguntza babesten. Hortaz, alde batetik austeritate-neurriek, eta bestetik EBZren finantzaketa-laguntzak, euro sendoa bermatuko lukete.

Baina Mosler-ek dioenez (Mosler, 2011d), euroguneko austeritateak, punturen batean, agian aurrean, defizitak murrizteari utziko dio, eta harturiko neurri gogorrek hazkundera kontrako norabidean eragingo dio, defizitak handituz, euroaren ahulezia ekarri.

Beste aldetik, EBZren inflazioaren kontrako erretolika ez du ulertzen moneta monopolio publiko hutsa denik eta ez aurreikuspenen ondorioa. Mosler-en ustez (Mosler, 2011e), EBZren inflazioaren aurkako politika «Ekonomia azteka»ren beste etsenplua da: aztekek giza sakrifizioak gauzatzen zituzten, eguzkia goizero aterako zela segurtatzeko.

Txinari eta Japoniari dagokienez, eta ikusita Europan zer egiten duten, Mosler-ek proposamen bat luzatu die: biek AEBko estatuko bonu municipalak erostea, horrela erreskatatzeko eragile gisa agertuko lirarteke, EBn egin duten antzera.

Modu horretan, bien monetak (dolarrekiko) ahulduko lirarteke eta beraien esportazioak areagotu (Mosler, 2011f).

Kanpo-zorrari dagokionez, AEBko 4×10^{12} dolarreko kanpo-zorra dolarretan da nominatua, ez atzerriko monetan. Hortaz, ez dago inolako arazorik ordaintzeko (alderantziz, atzerriko monetan nominatua izan balitz, AEBk arazoa izango luke). Atzeritarrek AEBko Altxor Publikoko edo beste mota bateko bonuak erosteak ez dauka inongo zerikusirik AEBk bere inperialismoa finantzatzeko, zeren AEBk nahi duen beste moneta jaulki baitezake. Izan ere, AEBko gobernu-gastu guztia «banku-kontuetan zenbakiak markatuz» lortzen da, aspaldian ez dena FEDko oraingo nagusiak, Ben Bernanke-k, esan zuen moduan¹⁰⁵.

Atzeritar bankuek dolarrak erosten dituzte beren truke-tasak baxu edukitzeko. Haiek uste dute hori beharrezkoa dela beren esportatzaileak lehiakorrak izateko, eta beraz, beren esportazio-sektorean langabezia alboratzeko. Baina hori egiten dute beren makroekonomien kalterako. Izan ere, atzeritar herrialdeek ondasunak eta zerbitzuak AEBra esportatzen dituztenean, hori egiten dute beren makroekonomien konturako.

Orain, aldiz, AEB Txinari presioa egiten ari zaio Txinak dolar pilo bat gasta dezan zenbait produktutan (AEBko hegazkinak, autoak, nekazaritza-arloko ondasunak eta behikia). Uste dute AEBko arazo makroekonomikoen iturria Txina dela (Mitchell, 2010f).

Mosler-ek argi dauka (Mosler, 2010f): «Horixe da xede publikoaren zentzu erabat okerra, eragiketa monetarioak ez ulertzearen ondorio zuzena».

105. Ikus <http://future-liberty.blogspot.com/2010/05/truth-about-federal-spending.html> (2012an ikusia).

Alta, helburu publiko zuzena¹⁰⁶ beste kontu bat da: oreka fiskal egoki batekin enplegu osoa lor daiteke defizit egokia edukiz, zeren langabezia ez baitagokio makina/produktibitate bikoteari, defizit apropos bati baizik¹⁰⁷.

Kontua da Txinak onartu duela AEBko ondasunak erostea. Beraz, AEB esportatzaile bilakatu da Japonia bezala arituz, dolarrak AEBra itzultzen direlarik eta hori xede publiko ontzat hartuz. Lehen aipatu bezala, esportazioak gauzatzen dira makroekonomiaren, kasu honetan AEBko makroekonomiaren, kalterako. Baina berdin die, denak pozik Txinak AEBko ondasunak erosten dituelako.

Diru Teoria Modernoa ulertzea da funtsezko arazoa. Irakurleak badauka non eta zer ikas¹⁰⁸. On egin!

7.13. JAPONIAREN KASUAN

Hona hemen Japoniaz jakin behar dena eta, ondorioz, Japoniak¹⁰⁹ egin behar duena:

- a) Japoniako Bankuak zuzenki Gobernuaren zorra eros dezake beti, eta horrela gastu publikoa erraztu, bonu-merkatura jo gabe.
- b) Japoniar moneta, yena, atzerriko truke-merkatuetan libreki flotatzen da.
- c) Japoniako Gobernuak ez du behar maileguz hartzen atzeritar monetetan.

Edozein herrialde subiranok ditu ezaugarri horiek. Edozein herrialde subiranok ez du inolako kaudimen-arriskurik¹¹⁰.

Hala ere, horrek ez du esan nahi arazo guztiak konponduta daudenik. Izan ere, herrialde askok langabeziaren tasa handiak dituzte eta beste batzuek zereginik gabeko ahalmen produktiboa. Herrialde horien gobernuak fiskalki arduragabe dira, zeren beraiek ahalmena baitaukate erabili gabeko baliabide horiek produkzioan martxan jartzeko. Hasierarako, ikus Bill Mitchel (2009d, e, f). Hori egin eta gero, irakur ondoko hauek (Mitchell, 2009g,h,i).

7.14. MOSLER-EN ETA HUDSON-EN ARTEKO EZTABAIDA

Hudson-ek behin baino gehiagotan azpimarratu duenez, AEB ez da inoiz euroaren aurka egon: EBko atzeritar trukeko erreserbak AEBk ikusi ditu bere Altxor

106. Ikus Public Purpose in <http://moslereconomics.com/wp-content/powerpoints/7DIF.pdf> (2012an ikusia).

107. Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings/full-employment-and-price-stability/> (2012an ikusia).

108. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-teoria-modernoa-dtm> (2012an ikusia).

109. Noski, 2011ko tsunamiaren eta lurrikararen ondoan.

110. Ikus <http://my.firedoglake.com/selise/2011/03/26/paul-krugman-gets-it-wrong%E2%80%A6again/> (2012an ikusia).

Publikoari egindako mailegu gisa: haren ustez, horretan datza AEBrentzako bazka librearen giltza.

(Hudson-ek *Superalismoa* izeneko liburua 1972an idatzi zuen, 2003an edizio berria —hitzaurrea, sarrera eta datu berriekin—. 2009ko martxoan, artikulua interesgarri bat plazaratu zuen, gai berberaz¹¹¹).

Eztabaida, edo zuzenketa hobeto esanda, Hudson-en *Dollar Hegemony and the Rise of China* artikulua inguruan da¹¹².

Hudson-en iritziz, «orain AEBko Altxor Publikoak 4×10^{12} dolar zor dizkie atzerriko banku zentralari».

Mosler-ek dioenez, FEDren betebeharrak bakarrik azaltzen da Altxor Publikoko bonu horiek (4×10^{12}) epemuga eguneratzen direnean, ordainkizun bilakatzen direnean. FEDk banku zentralaren bonuen kontua kargatu egiten du FEDren eta banku zentralaren erreserba-kontua abonatu egiten du FEDn. Ez dago gehiagorik egiteko.

Hudson: «Banku zentral gehienek beren truke-tasak baxu edukitzen dituzte beren dolar-sarrerak birziklatuz AEBko Altxor Publikoko IOUak erosteko».

Mosler: Erosten dituztenak AEBko finantza-aktiboak dira, Altxor Publikoko bonuak bezala, eta haiengatik ordaintzen dute beren moneta propioan.

Hudson: «Birziklatze horrek ahalbidetzen dio AEBri bere atzerriko gastu militarra eta bere barneko aurrekontu-defizita finantzatzeko 1950etik. Hortaz, Europak eta Asiak beren atzerriko truke-mozkinak erabili dituzte polo bakarria den AEBko base militarrek finantzatzeko...».

Mosler: AEBko dolar-gastua ez dute sarrerek mugatzen. Banku zentralak AEBko dolarrek erosten ditu bere esportazio-industriari babesteko, bere makroekonomien kaltetan.

Mosler-en iritziz, AEBko 4×10^{12} dolarreko kanpo-zorra dolarretan da izendatua, ez atzerriko monetan. Hortaz, ez dago inolako arazorik ordaintzeko (alderantziz, atzerriko monetan izendatua izan balitz, AEBk arazoak izango zituzkeen).

Are gehiago, dolarren atzerriko birziklatzeak AEBko Altxor Publikoko bonuetan ez dauka inongo zerikusirik AEBk bere inperialismoa finantzatzeko, zeren AEBk nahi duen beste moneta kopuru jaulki baitezake. Izan ere, AEBko gobernu-gastu guztia «banku-kontuetan zenbakiak markatuz» lortzen da, aspaldian ez dena Bernanke-k argitu zuen moduan¹¹³. Beraz, Hudson-ek ez dauka arrazoirik, birziklatzeak AEBko atzerriko abenturak finantzatzeko.

111. Ikus <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=12944> (2012an ikusia).

112. Ikus <http://michael-hudson.com/2010/07/dollar-hegemony-and-the-rise-of-china> (2012an ikusia).

113. Ikus <http://future-liberty.blogspot.com/2010/05/truth-about-federal-spending.html> (2012an ikusia).

Ordainketa-balantzaren kontuei dagokienez, hona hemen bien arteko elkarriketa¹¹⁴:

Mosler: Banku zentralak badakite beti daukatela aukera beren dolarrak gastatzeko merkatu-prezioan. Badakite AEBko gobernuak ez daukala inolako betebeharririk arlo horretan.

Hudson: Baldin eta atzerritarrek ez badituzte beren dolarrak birziklatzen AEBko tituluak (edo AEBko esportazioak edo AEBko konpainiak, zeintzuk AEBko gobernuak oztopatzen dituen) erosiz, orduan beraien monetak altxatuko dira.

Mosler: Kausatze-prozesua pixka bat desberdina da. Hasten da AEBri ondasun edo zerbitzu bat saltzearekin, atzerritar konpainia dolarretan ordaindua izanik. Ordainketa hori kreditu bat da AEBko banku-kontu bati dagokiona, beraien izenean, zuzenki edo zeharka. Normalean, konpainia horrek gero dolar horiek salduko litzuke bere moneta propioak lortzearen, moneta propioaren obligazio lokalak betetzeko. Haren saldo-orria normalki moneta propioan dago, non atzerritar monetaren jabetzak espekulatiboak kontsideratuko bailirateke. Dolar horien salmentak moneta propioaren altxatzea kausatzen du. Baldin eta banku zentralak ez badu nahi bere moneta propioa altxatzea, berak erosiko ditu dolarrak eta beraiek eduki bere FEDko kontuan.

Hortaz, atzerritar bankuek dolarrak erosten dituzte beren truke-tasak baxu edukitzeko. Haiek uste dute hori beharrezkoa dela beren esportatzaileak lehiakorrak izateko, eta beraz, beren esportazio-sektorean langabezia alboratzeko.

AEBko kanpo-inbertsioa —«kapital kanpo-irteera»— egon daiteke truke-tasak flotatzaileak izan ala ez.

Hudson: AEBko ekonomiak ordainketa-balantzaren defizita daukanean, hori neurtua da —definitua da— atzerritar Altxor Publikoko jabetzaren pilaketaren modura.

Mosler: Ez da izan behar dena Altxor Publikoko jabetza. Dolarretan izendaturiko finantza-aktiboak izan daitezke, edo AEB barneko gobernu-agentzien tituluak edo dolarretan izendaturiko korporazio-obligazioak.

Hudson: Pilaketa horrek adierazten ditu nazioarteko transakzioak, sektore pribatuaren bidez kitatu ez diren transakzioak eta atzerritar truke-merkatuan kitatu ez direnak.

Mosler: Normalki atzerriko banku zentralak bere Altxor Publikoko tituluak AEBko Altxor Publikotik erosten ditu dolarren bidez, zeintzuk merkatuan jadanik erosi baititu. Ez ditu egiten atzerritar transakzioak AEBko Altxor Publikoarekin. Atzerriko banku zentralak ez dituzte AEBko Altxor Publikoko tituluak moneta propioan.

114. Hudson-ek berak niri bidalitako e-postetan dago elkarriketa hori.

Hudson: Esportatzaileek, aktibo-saltzaileek eta beste dolar-edukitzaileek beren dolarrak iraultzen dituzte beren merkataritza-bankuetara moneta propiorako.

Mosler: Ez dituzte irauli, moneta propioa erosten dute merkatu-tasetan.

Hudson: Gero banku horiek dolar-ordainketa horiek iraultzen dituzte banku zentralera moneta propiorako.

Mosler: Berriz, ez irauli, baizik eta dolarrak saldu banku zentralari merkatu-prezioetan, banku zentralak dolarrak erostea erabakitzen duenean.

Hudson: Orduan banku zentralak arazo bat dauka dolar-txeke horiekin.

Mosler: Ez dago inolako arazorik. Dolarrak bankuaren FEDko kontutik banku zentralaren FEDko kontura doaz.

Banku zentralak zuritzen ditu dolarrak FEDrekin, balantze moduan. Gero FEDri zuzentzen dio Altxor Publikoko bonuak edo Fannie Mae-renak edo edozein erosteko.

Hudson: Baina gobernuak dolar horiek bere Diru Funts Subiranoan ezartzen baditu...

Mosler: ... Dolarrak banku zentralaren FEDko kontutik Funts Subiranoak bere dolar-balantzeetarako erabiltzen duen banku kideko FEDko kontura joango lirateke...

Hudson: ...eta ahalegintzen bada AEBko aktibo komenigarri bat (...) orduan AEBk esaten dio, «ez, zuk soilik AEBko Altxor Publikoko IOUak eros ditzakezu». Politika hori 1970eko hamarkadaren hasieran hasi zen OPECeko (Lurralde Petrolio Esportatzaileen Erakundea, LPEE) prezioen altxatzearekin. Oso esplizitua zen, denbora hartan Etxe Zurian esan zidaten moduan.

Mosler: Badaude aktibo mugatu batzuk segurtasun nazionala dela kausa, baina, orokorki Funtsak eros dezake nahi duena.

Izan ere, banku zentralak dolarrak erosten dituzte beren esportazio-industriak babesteko, eta hori egiten dute beren makroekonomien konturako. Transakzio horiek egitean, atzeritar herrialdeak ongi ezagutzen du zer-nolako terminoetan eta baldintzetan arituko den, berak ondasun errealak eta zerbitzuak AEBri saltzen dizkionean, FEDko dolar-balantzaren trukean.

Ondorioa garbi dago:

Atzeritar banku zentralen dolarrak ez dira birziklatzen AEBko aurrekontu federalaren defizita finantzatzeko, Hudson-ek uste duen moduan. Kasu, AEBko sektore militarrek gastatzen dituen, ondasun errealak eta zerbitzuak erosten dizkie saltzaileei merkatu-prezioetan. Munduko herrialde askotan gauzatzen dira eragiketa horiek eta herrialde gehienek ez dituzte banku zentraletan metaturiko dolar-

balantzak. Sektore militarrek gastatzen du gainontzeko gobernu-sektoreek egiten duten antzera —FEDri esanez saltzailearen FEDko kide bankuko (edo dagokioneko) kontua kreditatuz—.

Egia esan, atzerritar sektoreak dolar aktibo finantzarioak metatzeko desioak ahalbidetzen du gobernu-defizita handiagoa izatea, baina «inflazioa» sorrarazi gabe.

Paul Krugman Nobel saridunak ez du ulertzen prozesu hori¹¹⁵.

Esportazioak kostu errealak izanik eta inportazioak onura errealak, AEBk aparteko abantailak lortzen ditu merkataritza-defizitetik. Hori dela-eta, gainontzeko herrialdeek AEBra esportatzen dutenean, hori egiten dute beren makroekonomien konturako.

Hortxe dago desberdintasuna: AEBren defizita AEBrentzat onuragarria den bitartean, gainontzeko herrialdeen esportazioa herrialde horien kalterako da.

7.15. MITOA ETA ERREALITATEA

Oso interesgarria da Mosler-ek dioena merkataritza-defizitaz, *Who's Funding Whom?* artikuluan¹¹⁶.

Mitoa hauxe da: «US consumers need to borrow \$billions¹¹⁷ from foreigners», hots, AEBko kontsumitzaileek atzerritarrengandik 10⁹ dolarreko asko maileguz hartu behar dituzte.

Egiazko egoera hauxe: «US consumers are funding \$billions¹¹⁸ in foreign savings», alegia, AEBko kontsumitzaileak atzerritar aurrezkietan 10⁹ dolarreko asko erreserba-fondoak handitzen ari dira.

Etsenplu bat: demagun AEBko kontsumitzaile batek Alemaniako auto bat erosten duela.

Kontsumitzaileak eskudirutan ordaintzen badu, kontsumitzailearen kontua AEBko banku batean zordundua da eta Alemaniako auto kontua abonatua. Hortaz, AEBko aktibo finantzarioen atzerritar aurrezkiak gehituz, AEBko banku-sistemako gordailu guztiak aldatu gabe gelditu.

Kontsumitzaileak autoa erosteko mailegua eskatzen badu, bankuak kontsumitzaileari mailegua ematen badio, ondorioz, bankuko saldo-orrian mailegu bat dago aktibo aldean eta gordailu berri bat pasibo aldean (maileguak gordailuak sortzen ditu). Behin autoa ordaindua izan, Alemaniako auto-konpainiak dauka

115. Ikus aurreko 110. oharra. Halaber, ikus Mitchell (2011a, b).

116. Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings/the-innocent-fraud-of-the-trade-deficit-whos-funding-whom/> (2012an ikusia).

117. AEBko bilioia: 10⁹.

118. Ikus aurreko oharra.

banku-gordailu berria. Kontsumitzailearen maileguz hartzeak banku-gordailu guztien kopurua gehitzen du, eta AEBko dolarreko atzeritar aurrezkien erreserba-fondoak handitu.

Horixe da merkataritza-tartearen atzean dagoen finantza: atzeritarrek AEBko dolarreko aktibo finantzario garbiak aurreztu nahi dituzte eta AEBri ondasun eta zerbitzuak saltzen dizkiote aktibo horiek eskuratzeko.

Aurreko transakzioaren ondoan, AEBko dolarreko banku-gordailuen atzeritar edukitzaileak eskuratzeko horren orde, agian, AEBko Altxor Publikoko tituluak erosi nahi izango ditu. Orduan erosketa-denboran, Altxor Publikoko tituluaren saltzailea banku-gordailuaren edukitzaile berria bilakatzen da eta atzeritarra Altxor Publikoko tituluaren edukitzaile berria (atzeritarrak Altxor Publikotik tituluak zuzenki erosten baditu, emaitza bera da).

AEBko gobernuak atzeritar hartzekodunak dituela esaten da, eta AEB herrialde zorduna dela.

AEBko gobernuak Altxor Publikoko edukitzaileari benetan zor duenari begirada bat ematea adierazgarria da. Gobernuak agintzen duena hau da: epemugan FEDko atzeritar titulu-kontua zordundua izango da, eta FEDko haren erreserba-kontua kreditatua izango da saldo-mugarako. Beste era batera esanda, AEBko gobernuaren agindua hau da: interes gabeko erreserba-saldo bat Altxor Publikoko interesdun titulu batek ordezkatzeko du. Gobernurako, hori ez da presio finantzarioaren inongo iturri potentzialik.

7.16. NAZIOARTEKO SUBIRANOTASUN MONETARIOAZ HITZ BI

Kontua aspaldikoa da: dollarraren hegemonia da arazoa eta nazioarteko moneta-sistema da aztergai. Randall Wray-ek dionez, *quantitative easing* delakoak¹¹⁹ (erraztasun kuantitatiboak) ez du AEBko ontzia hondoratzetik salbatuko. Are gehiago¹²⁰, oraintxe indarrean dagoen QE-2k ez du lehengo QE-1ek baino on gehiagorik ekarriko, zeren nonahiko bankuek jadanik baitaukate erreserba pilo bat demasian eta ekonomia ondasun eta zerbitzuak ekoizteko jarri behar baita, ez jadanik existitzen diren aktiboak puzteko, gero zama hori herrialde horietan jarritz.

Horren aurrean, eta nazioarteko espekulatzailleek dolar kopuru masibo horrekin ez jolasteko, BRICeko herrialdeak (Brasil, Errusia, India, Txina) eta beste herrialde batzuk nazioarteko moneta-sistema berri bat proposatzen hasi dira. Kasu, Txina Keynes-ek proposaturiko «bancor»-en aldekoa da, hots, nazioarteko moneta izan zitekeena eta inolako loturarik ez duena herrialde konkretu batekin, herrialdeen arteko kontabilitate-kontuak zuzitzeko. Bien bitartean, Txina alde biko akordioan

119. Ikus <http://www.newdeal20.org/2010/10/18/qe2-wont-save-our-sinking-ship-23653/> (2012an ikusia).

120. Ikus <http://www.newdeal20.org/2010/11/11/just-what-is-bernanke-up-to-26615/> (2012an ikusia).

alde agertu da, merkataritzan diren kideen monetak erabiliz, dolarren bidez gauzatu barik. Beste batzuk hiru edo lau bloke sortzeaz ari dira, bakoitzak moneta sendo bat erabiliz (dolarra, euroa, yena eta, agian, yuana). Beste batzuek, aldiz, erre-estandarera itzuli nahi dute¹²¹.

Azter ditzagun nazioarteko moneta-sistema berrirako proposamen horiek.

- (a) Urre-estandarra: batzuen iritziz, merkatuak urrea erabiltzeko mugitzen hasiak dira, urrea «aktibo monetario»aren aukerabidea delako. Baina urrea ez da inongo aktibo monetarioa, salgai bat da, besterik ez. Gaur egunean urrea boom espekulatzailan murgilduta dago (beste zenbait salgai dauden moduan). Hori ez da harritzekoa, 2004tik 2008ra antzeko egoeran egon ginen.

Are gehiago, erre-estandarren denboran, urrea ez zen dirua inoiz izan. Izan ere, gobernuak errearen prezioa lotuta zeukan barneko monetari. Lotura hori arrakastatsua izateak esan nahi du gobernuak nahiko urrea metatu duela lotura horri eusteko. Beste aldetik, esan nahi du gobernuak baduela nahikoa erre monetaren kontrako eraso espekulatiboak baztertzeko. Hor bukatzen zen, eta da, errearen miraria. Dirua beste kontu bat da¹²².

- (b) Bancorra: Keynes-en proposamena. Kontua da bancorrak banku jaulkitzailea behar duela. Halaber, bancorrak behar ditu nazioarteko akordioak bera jaulkia izango deneko baldintzetan. Akordioak errespetatzen ez dituzten herrialdeak zigortu behar dira (badirudi, euroaren gaur egungo egoeraren antzera egongo dela bancorra. Egoera parekatuz, zeinek nahi du izan hurrengo «Grezia»?).
- (c) Mundua bloketan banatzea: badirudi gaur egunean hurbil gaudela proposamen horretatik. Arazoa hau da: bloke baten barruan bloke-moneta dagoela, baina moneta-blokeen artean moneta bat aukeratu behar dela. Zein? Badirudi etorkizun hurbilean dolarra izango dela.
- (d) Wray-ren ustez, aukerarik hoberena hau da: AEBn susperraldi ekonomikoa lortzea, zeren orain gainerakoek ere dolarrak erabiltzen baitituzte (Wray, 2010b).
- (e) Baina, AEBko egoera ekonomikoa aldatzen ez den bitartean, Michael Hudson-ek aspaldian (1972ko *Super Imperialism* liburuan) salatu zuen egoeran egongo ginateke, baldin eta dolarra moneta-bloke desberdinen arteko transakzioetarako aukeratuko ez balitz.
- (f) Dena den, beti dago baina bat. Mosler-ek frogatu duen moduan, Hudson oker dabil¹²³.

121. Ikus <http://www.nytimes.com/roomfordebate/2010/11/09/back-to-a-gold-standard/the-dollars-new-and-old-rivals> (2012an ikusia).

122. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diruteoria-modernoaren-funtsa> (2012an ikusia). Mosler-ek dioenez (Mosler, 2010g), «Urre-estandarrean, diru-eskaintza deitzen dena murriztuta dago, monetari dagokionez alderantzizkoa den bitartean: moneta ez dago inoiz murriztuta». Bi kasuak, errearena eta monetarena, oso desberdinak dira.

123. Gogoratu aurreko atala: Mosler-en eta Hudson-en arteko eztabaida.

- (g) Hortaz? Hudson-ek dioenez, moneta-blokeen artean dolarraz bestelako moneta erabili behar da transakzioetarako. Horretarako, euroak, yenak eta yuana... dolarrak daukan estatus bera lortu behar dute. Prest ote daude bloke horiek (eta etor daitezkeenak) behar diren aldaketak gauzatzeko? Horra hor funtsezko galdera.

Europar Batasunari, euroguneko blokeari dagokionez, hona hemen Hudson-en zenbait irizpide interesgarri¹²⁴.

- (i) Finantza-sektoreak nonahi (eta Europan ere bai) lan-indarretik eta industriatik desbideratu nahi du dirua bankuei ordaintzearen.
- (ii) Atzerriko bankuek Grezia, Irlanda (baita Portugal eta Espainia ere) Letonia bezalakoak bihur daitezzen nahi dute: austeritatea, zergak lan-indarraren eta industriaren gainean, langabezia barreiatuz. Letonia da, hain zuzen ere, zer ez den egin behar ikusteko etsenplurik garbiena.
- (iii) Kontua ez dagokio trebetasun bereziari, zeren finantza-trebetasunak esan nahi baitu ea zenbat mozkin eta zenbat errenta zergagarri bereganatu ditzakeen finantza-sektoreak.
- (iv) Benetako adituek Keynes-ek 1920an Alemaniarako proposatu zuena proposatu beharko lukete: alegia, zor txarrak ezabatu behar dira, ez ordaindu, eta dirua kapital-eraketarako, gastu publikorako (heziketan, osasungintzan eta abarretan) eta oinarriko azpiegiturarako erabili. Gobernu zentzudun batek finantza-sektorea hazkunde ekonomikoaren, kapital-eraketaren eta bizitza-estandarren menpe jarri beharko luke.
- (v) Arazo ekonomikoa ez du subiranotasun-krisiak ekarri, baizik eta banku-mailegu txarrek, iruzurrezko finantza-praktikak eta bankuen liberalizazio neoliberalak.
- (vi) Orain, bankuek nahi dute erabat fikziozkoak diren eskaera finantzarioetatik datozen galerak alboratzea, zeren zorpeko ekonomiek ordaindu dezaketen ahalmena baino askoz haratago baitoaz galerak.
- (vii) Hortaz, «krisia» konpon daiteke bankuen zor-eskaerak benetako «zabor» ebaluazioetara jaitsiz.
- (viii) Subiranotasun-krisia, beraz, subiranotasunaren beraren krisia da: zein izan daiteke ekonomiaren, zerga-politikaren eta gastu publikoaren arduraduna? Interes publikoaren alde arituko diren politikariak ala finantza-oligarkia?

124. Ikus <http://michael-hudson.com/2010/12/financial-interests-dictate-sovereign-policy/> (2012an ikusia). Letoniari buruz, ikus <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/dec/20/latvia-debt-economy-europe-austerity> (2012an ikusia) eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=12887#more-12887> (2012an ikusia).

- (ix) EBZk gobernuei dirua itzuli behar die jadanik ordaindutako diru-laguntzengatik. Diru-itzulketa hori zerga-politika progresibo baten bidez gauzatu behar da¹²⁵, banku zentralak gobernuek finantzatzeko behar dutena luzatuz.
- (x) EBk banku zentral egoki bat behar du, edozein banku zentralek egiten duena egiteko: dirua sortu gobernuaren defizitak finantzatzeko. Baina gaurko EBZk, legez, ezin die EBko kideen gobernuei dirua mailegatu. Beraz, gobernuek merkataritza-bankuetatik mailegatu behar dute. Hortaz, gobernuek zergak altxarazi behar dituzte bankuei interesak ordaintzearen, bankuek sorturiko kreditu elektronikoagatik, zeina banku zentral egoki batek egin baitezake bere konputagailuen bidez.
- (xi) Merkataritza-bankuen mailegatzea inflaziogilea da, aktibo-prezioak puztuz, era ez-produktibo batez. Izan ere, merkataritza-bankuek, batez ere, jadanik existitzen diren aktiboekin espekulatzeko mailegatzeko dute. Hori kreditu ez-produktiboa da, ez da benetako aberastasuna sortzeko kreditua.

Argi dagoenez, EBZren gaurko eginkizuna aldatu behar da, errotik. Austeritate neoliberaletik at, badago beste aukera bat. Horretarako, baina, merkataritza-bankuen eginkizuna, banku zentralaren zeregina, finantza-sistemaren eta diru-teoriaren funtzionamenduak ulertu behar dira. Bestela, finantza-oligarkia baten menpe egongo gara.

Galdera: prest ote gaude EBn, euroaren blokean, behar diren aldaketak gauzatzeko ala neoliberalak diren «aditu» berezien menpe egongo gara?

125. Aurrerago ikusiko ditugu Mosler-en proposamenak: dotoreagoak eta teorikoki sakonagoak dira Hudson-enak baino.

8. Diru Teoria Modernoaren erabilera

8.1. AEB ETA EUROPA: BERDINTASUNAK ETA EZBERDINTASUNAK

Elkarriketa mamitsu bat egin diote Warren Mosler-i (Mosler, 2010g). Bertan AEBko eta Europar Batasuneko (EB) egoera ekonomikoak aztertzen dira. Hona hemen nola ulertu behar den Diru Teoria Modernoaren aplikazioa AEBn eta EBn.

Langabezia eskaera agregatuaren gabeziatik dator. Munduak eskaera gehiago behar du.

AEBn, Mosler-en proposamenak hauexek dira: (a) zergak murriztea, (b) Gobernu Federalak estatuei errenta-banaketa bat luzatzea; eta (c) lan egin nahi duen bakoitzari 8 \$ per-orduko enplegua hornitzea, fondo federaletik.

EBrako, aldiz, Europako Banku Zentraletik (EBZ) estatuetakoen gobernuak diru-banaketa bat bideratzea, agian barne-produktu gordinaren % 20a irits daitekeena, *per capita*-ko oinarrian eginda, herrialde kideentzako zuzen izateko.

AEBrako proposamenak lanean ari den jendeari errenta hobetuko dio, beraz sektore pribatuan salmenta gehiago egongo dira. Hortaz, ez da Gobernuari dagokion kontua. Orain politika murriztaileak daude, AEBko ahalmen produktiboa mugatzen dutenak

EBn antzeko politika murriztaileak daude, eskaera agregatua murrizten dutenak.

Sektore batek «aurrezki netoa» izateko, beste sektore batek defizitean egon behar du. Beraz, zergak murrizten dituen edo gastua handitzen duenean, eskaerak sorturiko zuloak betetzen du Gobernuak.

EBrako proposamenak ez du jendearen gastua handitzen. Egiten duena hauxe da: herrialdeek EBk markaturiko gastu-mugei kasu egiten dieten heinean, esleipena jasotzen dute. Ez badute kasu egiten, ordainketa jasotzeko arriskuan egongo dira, eta kasu horretan, merkatuak zigortuko ditu herrialde horiek.

AEBkoa bezalako gobernu batek erabaki behar du zein den gobernuaren tamaina aproposa, hasi sistema legalean, sistema horren enpleguak eta abar, eta bukatu sistema militarren tamainarekin. Gobernu-tamaina erabaki eta gero, nahi den sektore pribatuko jarduera-maila sostengatzeko behar diren zergen maila zuzena erabakiko da. Zerga horiek gobernuaren tamaina baino gutxiagokoak izango dira. Hortaz, nahiz eta gobernua txikiagoa gura, zergak eduki behar dira, zeintzuk are

baxuagoak izango diren. Zergatik? Horixe delako bide bakarra sektore pribatua bere aurrezki-desioetan egokitzeko.

EBn badago arazo bat: EBZk, estatutuz, debekatuta dauka EBko herrialde-gobernuak finantzatzea. Beraz, zer esan nahi du lehen aipaturiko diru-banaketa horrek? Nondik dator dirua? Nora doa?

Proposamena gauzatzeko, EBko gobernuen ahobatezko onarpena behar da. EBko gobernuak kontuak dauzkate EBZn. Proposamenaren arabera, EBZk kreditu-balantze bat ezarriko du gobernu-kontuetan. Beraz, gobernu-kontuetan balantzea handituko da. Banku nazional baten kontuetan balantzea handitzeak ez du esan nahi gastu gehiago egongo denik (beste aldetik, gastuak sor dezake inflazioa, ez banku zentral baten konputagailuan kreditu-balantze baten existentziak).

Gero balantze hori gastuan, maileguz hartzean eta zorraren kudeaketan erabiliko da. Demagun Greziaren kasuan: behin kreditu-balantzea erabilita, Greziak bere gastu normala segituko luke, baina bere zorra gutxitua izango litzateke (BPGaren % 20 lehen urtean).

Proposamenak ez du inongo eragina ekonomia errealean, ezta gastu errealean ere. Eragina haxe da: ordaindu gabeko titulu greziar gutxiago egongo dira eta Greziako zorra gutxiagotuko da eta gutxituz joango da.

Banku zentralen jarduera ulertzen duena konturatuko da proposamenak ez duela inongo eragina ekonomia errealeko inflazioan, enpleguan eta errentan. Eragina gobernu nazionalen finantzaketa normala erraztea da.

Beste era batera esanda, EBk ezin ditu bermatu herrialde guztiak, eta EBZk ezin ditu bermatu gobernu guztiak, zeren, hala egingo balu, defizitik handiena gastatuko lukeenak irabaziko bailuke (hondoranzko lasterketa bilakatuko litzateke). Beraz, nolabaiteko mekanismo bat egon beharko da gobernu-defizitaren gastua kontrolatzeko, herrialde kide guztientzat. Proposamenak kreditu-arriskua alboratzen du herrialde-gobernu mailan, ondorioz, merkatuak ez ditu gehiago mugatuko gobernuak maileguz hartzeko ahalmenean, gobernuak soilik EBZren urteko banaketaren menpe daude, beraiek finantzatzeko askatasun horri eusteko.

EBZk, beraz, diziplina bat ezarri dezake herrialde horiek gainean. Isunak ezarri barik¹²⁶, ordainketak ateratzeko erreminta hori edukiz, EB egoera sendoago batean egongo da behar dituzten defizit-mugak betearazteko, goian aipaturiko hondoranzko lasterka gertatu gabe.

EBn gaur egungo defizit-muga BPGaren % 3 da. Eskaera kudeaketa *Egonkortasun eta Hazkunde Akordioan* oinarritu behar da. Aurrerantzean, aldiz, Europak erabaki behar du defizit-muga berria zein izango den (% 3, % 4, % 5, % 6, edo dena delakoa). Erabaki politikoa da. Defizit-muga baxuegia aukeratzen badute,

126. Aurrerantzean Europako Jainko bakarra. Europako Banku Zentrala izeneko atala ikusiko dugu.

langabezia gehiago egongo da. Altuegia onartzen badute, inflazioa egongo da. Erabakia beti politikoa da. Galdera da, nola betearazten da aukera politikoa? Orain isunen bitartez¹²⁷ betearazten ari dira. Baina horrek ez du funtzionatzen.

Hortaz, hala AEBn nola EBn proposamenak defizit-gastuaren eta zor-metaketaen nolabaiteko maila behar du. AEB hobeto dago EB baino; izan ere, AEBko aurrekontu-defizitek ez dauzkate EBk dauzkan egonkortasun-aferak eta aipaturiko kreditu-kontuak.

Beste aldetik, Alemania ez da Kalifornia, ezta Grezia Connecticut ere. EBk bere herrialde kide guztiak maila berean ezarri ditu, estatu-gobernu gisa, baina AEBk daukan Gobernu federalik gabe, estatu-gobernuei laguntzeko. Horrek eskaera agregatua sostengatzeko zama EBko herrialde kideetan ezartzen du. AEBren defizita maila federalean dago, ez estatu desberdinen mailan.

Analogia bat: baldin eta AEBk joan den urtean 10^{12} gehi $0,5 \times 10^6$ dolarreko defizita izan bazuen maila federalean, eta baldin eta hori estatu ezberdinen mailan gertatu izan balitz, AEB egongo litzateke EB dagoen egoera berdintsuan, AEBko estatuak ordaintze ezaren ertzean egonik. Baina AEBko defizita maila federalean dagoelako, ez estatu desberdinen mailan, AEB egoera sendoago batean dago EB baino.

AEBren gastu publikoaren mekanismoa honelakoa da: AEBk zergapetzen ez duen dirua gastatzen duenean, dirua jasotzen duenaren erreserba-kontua kreditatzen du. Banku Zentraleko erreserba-kontua egiaztatze-kontua besterik ez da.

Etsenplu bat: Txina, kanpo-zorra eta defizit-gastua, batera, ikustearren. Txinak bere dolarrak eskuratzen ditu AEBn bere ondasun eta zerbitzuak salduz. Txinari ordaintzen zaioenean, dolarrak AEBren Federal Reserve Bank-en, i.e, AEBren Banku Zentralen Txinak daukan egiaztapen-kontura joaten dira. Txinak AEBren Altxor Publikoko tituluak erosten dituenean, FEDk fondoak transferitzen ditu Txinak FEDn daukan beraien egiaztapen-kontutik FEDko haren tituluen kontura. AEBren Altxor Publikoko tituluak erregistratuak dira merkataritza-banku batean, aurrezki-kontuak erregistratzen diren bezala. Hori gauzatzen duenean «zor nazionalaren gehiketa» aipatzen da, nahiz eta haien egiaztapen-kontuan dagoena ez den erregistratu zor nazional gisa. Gobernu federalaren dolarren gastua FEDk zenbakiak aldatzea da, norbaiten erreserba-kontuan. Altxor Publikoan lanean dagoen pertsonari ez zaio ardura fondoak banku zentraleko erreserba-kontuan dauden, operatiboki ez baitago ezelako desberdintasunik. Ez dago inongo loturarik gastuaren, zergapetzearen eta zorkudeaketaren artean. Operatiboki, horiek erabat desberdinak dira. AEBkoa, Britainia Handikoa edo Japoniakoa bezalako edozein gobernu bere zorra ordaintzeko bidea berdina da: norbaiten titulu-kontutik banku zentraleko erreserba-kontura fondoak transferitzea. Astero gertatzen da hori, milioika dolarrekin. Horrek guztiak ez dauka

127. Ikus aurreko oharra.

inolako muga operatiborik gobernu-gastuan. Ez dago kaudimen-arazorik. Banku zentralen konputagailuan ez dago inolako ordaintze ezaren baldintzarik.

EBn, aldiz, dena aldatzen da, zeren aipaturiko guztia estatu desberdinen gobernuaren mailara jaitsi baita, maila federalik ez baitago. Ez dago inongo ordaintze ezaren arriskurik AEBra, Britainia Handirako edo/eta Japoniarako, non zorra AEBrenaren hirukoitza den eta Greziaren bikoitza. Afera fondoak transferitzean datza, norberaren banku zentralerako kontu batetik bestera, zein bere monetan subiranoa delako. EBn, ez. EBko estatu desberdinek ez dute subiranotasun monetariorik. EBZ da nagusi¹²⁸, ez dago inongo estatu federalik¹²⁹.

Txinari dagokionez, ez da ongi ulertzen AEBrekiko nola metatzen dituen kredituak. Txinatarrek ondasunak AEBra bidaliz irabazten duten dirua AEBn kredituak dira, eta kreditu unitate horiek ez dira zurtzen. Hortaz, jabe txinatarrek ezin dute ezer egin horiekin, ez bada AEBko produktuak erostea, eta hori egiten badute, unitate horiek mozkin bilakatzen dira AEBko enpresentzat. Baina badago beste posibletasun bat, zeinak askotan urduritasuna sortzen duen: zer gertatzen da baldin eta txinatarrek dauzkaten AEBko tituluak saltzen badituzte? Atzeritarrek daukaten dolarren kopurua aldatzen ez den arren, dolarren prezioa jaits daiteke. Txinak AEBko zorra saltzen badu, dolarren balio-jaitsiera nabarmena izan daiteke. Baina, operatiboki ez dago inolako arazorik. Kasu, euroak erosten baditu Deutsche Bank-etik, AEBk dolar haiek mugitu ditzake FEDko kontutik Deutsche Bank-ek FEDn daukan kontura. Arazoa izan liteke dolarren balioak beherantz jo lezakeela. Baina kontuan hartzekoa da honako puntu hau: une honetan AEBko administrazioa ahalegintzen ari da Txinak bere moneta gorantz birbalioztatu dezan. Hori dolarrak saltzearen modukoa da. Hortaz, dolarrak saltzearen moduko bat bultzatzen ari da AEB, ezelako urduritasunik barik. Azter dezagun puntua: zer gertatuko litzateke baldin eta Txinak bere dolarrak salduko balitu? AEBren benetako aberastasuna ez da aldatuko, zeren edozein herrialderen aberastasuna baita enplegu osoan barnean ekoizt dezakeen guztia gehi gainontzeko munduak herrialdeari bidaltzen diona ken herrialdeak gainontzeko munduari bidaltzen diona (merkataritzaren termino erreala deitzen dena). Hori da ekonomian oso garrantzitsua izan dena eta orain askotan ahazten dena. Beste gauza bat da zer gertatzen den banaketarekin. AEBn eragin zuzenik ez duen arren, jaitsiz doan dolarrak AEBren barnean banaketari eragiten dionik, esportazioekin profitatzen direnen arteko banaketa, baita inportazioekin profitatzen direnen artean ere. Hortaz, alde batetik AEB ahalegintzen ari da jende arrunta beldurtzen duena gauzatzen eta, bestetik, hori gertatzen bada, eskaera-banaketaren arazoa da, eta badaude barneko politikak hori gerta dadin nahi den bidetik, politika fiskal egokia erabiliz.

128, Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/europako-jainko-bakarra-ebz> (2012an ikusia).

129, Ikus M. Dalton-en lana, 29.09.10ko Wall Street Journal-en azaldutakoa: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704116004575521553565342056.html> (2012an ikusia). Halaber, ikus <http://neweconomicperspectives.org/2010/09/while-labor-unions-celebrate-anti.html> (2012an ikusia).

AEBren barneko neurri fiskalari buruz, honela dio Mosler-ek: AEBko neurri fiskalek errenta-banaketan daukaten eraginari dagokionez, AEBren hazkundera, batez beste, BPGaren % 5 izan da azken sei hilabeteen (elkarriketa 2010-04-20an egin zen), langabezia handituz joan den bitartean. Baldin eta BPGa handituz badoa eta gainontzeko munduko jendearen alokairuak jaitsiz, orduan nork eskuratzen du benetako hazkundera? Ikusi izan duguna munduko historian benetako aberastasunaren transferrik handiena izan da: errenta txikiko taldeetatik errenta handiko taldera. Hori AEBn gauzatu da Alderdi Demokratikoa administrazioan egon denean: afera da gobernuan daudenek ez dituztela ulertzen jardura monetarioak, moneta-sistema eta nola funtzionatzen duen.

Gaur egungo egoera hobetzeko, hauek dira Mosler-en proposamen zehatzak:

- a) AEBk daukan zergapetze atzerakoa aldatu, kasu, lan egiten dutenen alokairuen gaineko zerga kendu. Finantza-krisiarekin jendeak ezin izan ditu bere (kontsumo arrunterako) ordainketak egin.
- b) Banku bat finantzatzeko, utzi dirua kentzeari lan egiten duen jendeari, jendeak bere ordainketak egin ditzan, eta krisi finantzarioa konpontzen ahalegindu behetik gora.
- c) Zergak mozteak eta jendearen errentak berrezartzeak ez dakar ezelako gobernu-gasturik. Mito bat dago: gobernuari dirua bukatu zaio¹³⁰, gobernuak porrotean dago, gobernu federalak fondoak eskuratu behar ditu, errentak eskuratu behar ditu zergak ordaintzen dituztenengandik, edo Txinatik maileguak hartu behar ditu eta hori gure seme-alabei atzera ordaintzeko. Mito hori baztertu behar da lehenbailehen. Oztopo bakarra diru-teoria gaizki ulertzea da, besterik ez.
- d) AEBn, eta nonahi, badago aparteko ahalmen bat erabili gabe. Langabezia hedatuz doa¹³¹.
- e) Zergak kentzeak erosteko ahalmena eta kostu baxuagoak ekarriko ditu, biak. Hortaz, ondorio inflaziogile txikiak ager daitezke gastuak hasten direnean. Baldin eta eskaera hasten bada prezio-maila mehatxatzen, puntu bat irits daiteke non zentzuduna izango den zergak altxatzea, baina ez Txinari ordaintzeko, ez gizarte-segurantzari ordaintzeko, ez Afghanistan-erako ordaintzeko (nahikoa da banku-kontuetan zenbakiak aldatzeko), baizik eta eskaera hozteko. Ulertu behar da zergek funtzionatzen dutela eskaera agregatua erregulatzeko, ez gastuak finantzatzeko.
- f) Politika fiskalak aukerako aldaketak eragiten ditu zergetan, ez soilik aldaketak gastuetan. Nola segurtatzen da gobernuan dagoen klase politikoak zergak altxatuko dituela behar denean? Orain horixe egiten ari dira, hortaz, ez du

130. Ikus 4. kapitulua.

131. Mosler-en arabera, AEBko langabezia % 10 da, langabeziaren definizio berrien arabera. Metodo zaharraren arabera, % 22 da.

ematen arazorik daukatenik zergak altxatzeko. Gainera, jendeak inflazioari beldur dio. Beraz, beti inflazioa kontrolpean edukitzen ahalegintzen dira. Eta jendeak inflazioaren aurka ematen du boza. Demokraziaren hautua da.

Mosler-ek dionez, «nik demokrazian sinesten dut». Eta honela segitzen du:

Demokraziaren terminoetan langabeziaren eta inflazioaren arteko hautua ezin da erabili gaur egun EBn. EBZri prezio-egonkortasunari buruzko agindu bat eman zaio, eta boto-emaileen lehentasunean inflazioa ala langabezia hautatzeko posibletasuna alboratu da, prezio-egonkortasuna hazkundearen eta enplegu osoaren premisa delakoan! Harritzekoa!

Puntu honetara iritsita, irakurleak jadanik badaki premisa hori beste gezur biribil bat dela. Eta horrela doa gure europar paradisu ofiziala, gezurretan fedea jarritz. Noiz arte?

8.2. SUBIRANOTASUN MONETARIOA ETA FISKALA

AEB, Japonia, Britainia Handia, Kanada ez daude zor-arriskuan. Printzipioz, gobernuak eta banku zentralak politika fiskalak eta zor-arazoen aferak konpondu ditzakete. Ekonomia horiek guztiek aurrekontu-defizitak jasotzen dituzte.

Barneko sektore pribatuak aurrezteko joera daukanean, aurrekontu publikoaren defizita beharrezkoa da. Gainera langabeziari aurre egiteko defizit hori ezinbestekoa da¹³².

Herrialde horiek ez daukate inolako arazorik zor subiranoaren krakak jasotzeko, ez orain, ezta etorkizunean ere: Paul Krugman Nobel sariak ulertzen ez duena (Mitchell, 2011c).

Izan ere, Krugman-ek uste du Europan defizitak murrizten ez badira, krisia etorriko dela. Bill Mitchell-en aburuz, kontrakoa da gertatu dena. Krisia baino lehenago, gobernuak politika fiskal hedatzaile bat erabili izan balute (defizitak area-gotuz) hazkunde ekonomikoak langabezia handia irentsiko duela segurtatzearen, orduan aurrezki pribatuak handiagoak izango ziratekeen eta kreditu pribatuaren hazkundera txikiagoa, hazkunde ekonomikoa babesteko.

Kontabilitate nazional orokorra argi dago —gobernuaren superabitak ez-gobernuaren defizita berdintzen du—. Bien arteko kausalitatea ez da hain argia eta inferitu behar da testuingurutik eta baldintzetatik. Baina gobernu bat austeritate fiskalaren atzean badago (edo superabitak sortzearen alde), ekonomia hazteko bide bakarra gorberruz kanpoko sektorea defizitean egotea da. Jakina, kanpo-defizitekin barne-defizit pribatuak azalduko dira.

Gainera, etengabeko zor pribatuan oinarritzen den hazkunde estrategikoa jasanezina da eta azkenean arazo fiskala agerian jartzen da, familiak beren aurrezkiak areagotzen saiatzen diren heinean.

¹³². Ikus 107. oharra.

Okerragoa dena, krisia eta gero, gobernuz kanpoko gastuen baldintzak kontuan harturik, austeritate fiskala erabiltzeak edo/eta maila egoki batera beren defizitak ez hedatzeko gobernuen ahaleginek krisia iraunarazi dute eta herrialde gehienetan epe luzeko langabezia sortu. Krisiaren eragina txikiagoa izan zitekeen, baldin eta gobernuak egokiro erabili izan balituzte beren erantzukizun fiskalak.

Beste alde batetik, Krugman konturatzen ez bada ere, Europan ez da gauza bera Europako Diru Sistemari (EDS), eurogunean egotea (Grezia, Irlanda, Portugal, Espainia...) edo kanpoan egotea (Britainia Handia, Norvegia, Danimarka...). Politika fiskala eta monetarioa erabat desberdinak dira.

Kasu, Britainia Handian (AEBn, Kanadan eta Japonian bezala) gobernu subiranoa dago. Berez, gobernu subiranoak ez daude finantzalki mugatuta, nahiz eta makineria eduki mugak jartzeko. Muga horiek, politikoki, nahierara daude eta gainditu daitezke.

Hortaz, gobernu horiek nahi duten politika fiskala eraman dezakete, bonu-merkatuen jarrerari eta gorabeherari begiratu gabe (Mitchell, 2010g).

Are gehiago, herrialde horiek kanpo-desorekei aurrera egin diezaiekete barneko alokairuak eta baldintza ekonomikoak jaitsi gabe, zeren beraien truke-tasek beste moneten aurka flotatzen baitute.

Azkenik, herrialde horien banku zentralak nahi duten interes-tasa jartzen dute. Banku zentral batek «zero» interes-tasa jartzen badu, horrek ez du esan nahi kreditua «merkea» denik. Merkatu pribatuko tasek arriskuaren balorazioa islatzen dutela esan nahi du (Mitchell, 2009l).

Hala ere, herrialde bat eurogunean sartzen denean, bere subiranotasun monetarioa galtzen du (finantzalki mugatua bilakatzen da), baita interes-tasak jartzeko ahalmena ere. Halaber, bere kanpo-malgutasuna galtzen du (haren truke-tasa era efektiboan tinko bilakatzen da).

Euroguneako gobernu guztiak hertsagarritasun berean daude eta, ondorioz, kaudimenik eza jasaten dute. Horixe da egun hauetan etengabe ikusten ari garena.

Mitchell-ek honela dio: bere subiranotasun fiskalari amore ematen dion herrialde batek ezin dio erantzunik eman finantza-krisi bati edozein egoeratan zeren bonu-merkatuek gobernu horren ahalmena (eurotan, *de facto*ko atzerritar moneta) murriztuko baitute (Molser, 2010e). Oso garrantzitsua dena: Gobernuak erabili behar du output publikoaren eta pribatuaren nahasketa. Output publikoa ez-nahikoa dela baloratzen badute, orduan baldintza horietan orekaturiko balantze bat ez da izango desiragarria. Horixe da, hain zuzen ere, ekonomia mistoaren giltza (Mitchell, 2009d, e, f, g, h, i).

Hona hemen Mitchell-en zenbait irizpide sendo:

- a) Ez dago inolako analogiarik familia baten eta gobernu (subirano) baten aurrekontuen artean.
- b) Familien gastuak finantzalki mugaturik daude. Gobernuz kanpoko eragileek fondoak lortu behar dituzte (irabaziak, aktiboen salmentak, aurrezkiak edo maileguz hartuak), gastatu baino lehen.
- c) Gobernu subirano bat ez dago inoiz murriztuta, bera delako monetaren jaulkitzailea. Ez du behar zergatzea edo maileguz hartzea gastatu ahal izateko, eta logikoki gastatu behar du zerga-errenta biltzeko edo fondoak maileguz hartzeko¹³³.
- d) AEBko gobernu subiranoa da bere aukera fiskalekiko.
- e) EDSko gobernu batek zerga-oinarri bat dauka baina haren aurrekontuaren mugak familia baten muga antzekoak dira, gastatu baino lehen fondo iturriak topatu behar dituelako.
- f) Edozein gobernu nazional subirano beti gai izango da bere pentsio-obligazioak ordaindu ahal izateko.
- g) Mitoa: aurrekontu-superabitek aurrezki nazionala sortzen dute; hortaz, gobernuak ekonomian duen rola murriztu behar du, gastuak gutxituz, nahiz eta langabezia egon. Etengabe esaten zaigu sakrifizioak egin behar direla gobernuak aurrekontu-superabitak edukitzeko, etorkizunean gastatzeko baliabide gehiago edukitzearren.

Egia: aurrekontu-defizitek ez dute etorkizunean inongo gastu estrarik hornitzen. Gobernu subirano batek bere monetan gastatzeko mugaturik gabeko ahalmena dauka.

Gehiago eta hobeto Bill Mitchell-en blogean.

8.3. POLITIKA FISKALA ETA ZOR PUBLIKOA

Politika fiskalaren kasuan, kudeaketa makroekonomiko on eta egoki batek segurtatu behar du gobernuaren eragiketak eskari agregatua sostengatzen duela eta sektore pribatuaren aurrezkien nahiekin koherentea dela: politika fiskalak malgua izan behar du.

Angela Merkel-en ustez, eurogunean, zor publiko «gehiegi» dago¹³⁴: «...ez dago euroaren krisia (...) Hau zor-krisia da (...) Euroak huts egingo balu, Europak huts egingo luke. Euroa defendatuko dugu...».

AEBn, Japonian edo/eta Britainia Handian ez dago zor publikoaren krisirik, zeren herrialde horien monetaren subiranotasunak zutik baitirau, eta zor publikoaren betekizunei aurre egin ahal diete (Mitchell, 2011d). Eurogunean, aldiz, herrialde

133. Ikus <http://my.firedoglake.com/selise/2011/03/26/paul-krugman-gets-it-wrong%E2%80%A6again/> (2012an ikusia).

134. Ikus <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,742363,00.html> (2012an ikusia).

guztiek ezin dituzte zor publikoaren betekizunak bete, zeren haien zor guztiak «atzerritar» monetan baitaude, eurotan, beraiek moneta-jaulkitzeko monopolio indibiduala albo batera utzi baitzuten, eurogunea eratzean edo bertan sartzean. Orain, euro-sistemak epe luzeko austeritatea eta langabezia bermatzen ditu, besterik ez!

Merkel-ek «lehiakortasuneko» akordio bat proposatu berri du euroguneko herrialdeen artean, «haien politikak harmonizatzeke». Haren ustez, Europak duen arazorik garrantzitsuenak Europaren lehiakortasunean datza (diogun, bide batez, haxe dela Nazioarteko Diru Funttsak, gobernuen aurka eta neoliberalismoaren alde, aspalditik predikatu duena [Mitchell, 2011d]).

Esan nahi ote du Kantzilerrak hazkunde ekonomikoak, eta, beraz, errenten gehitzeak soilik lortu daitezkeela esportazio netoen bidez, barneko kontsumoaren kaltetan? Europako Diru Sistemako (EDS) herrialde guztiak truke-tasa nominal tinkoak edukitzera behartuta daudenez, haien barneko lehiakortasuna handitzeko bide bakarra barneko kostuen murrizketaren edo/eta produktibitatearen gehiketaren bidez lor daiteke.

Austeritate fiskalarekin, hazkundera indargabetuz eta negozioarako konfidentzia gutxituz, Europarako produktibitatea murriztuz joango da. Bill Mitchell-en iritziz (Mitchell, 2011e), austeritate-egoera batean oso litekeena da produktibitatea ez haztea, are jaitea baizik. Badago literatura nahikoa puntu horren inguruan. Ondorioz, barneko debaluazioaren estrategia alferrekoa da. Beraz, langileriaren bizitza-estandarrek moztea ote bide bakarra? Norekin lehiazteko, baina?

Ekonomia batek hazkundera edukitzeko, eskari agregatuaren hazkundera mantendu behar du. Barneko debaluazioaren estrategiak atzerriko sektorean oinarritu behar du, eskariaren bultzada hornitzearen. Baina euroguneko merkatua, hein handi batean, barrukoa da. Hortaz, barneko debaluazioa, eurogune mailan, arrakastatsua izateko, eskarian barruko murrizketa nabaria egon beharko litzateke. Hau da, esportazioei begirako estrategiek ez dute funtzionatu (Mitchell, 2010h, i). Izan ere, esportazioarako hazkunde-estrategia ezin aplikatu dakieke Europar Batasuneko herrialde guztiei, zeren aldi berean ariko bailirateke beren barruko eskaria mozten.

Merkel-en estrategiak (pentsioei eraso eta langileen soldadak eta egoera txartuz), agian herrialde baterako funtziona dezake baina ez herrialde guztietarako, ez badago Asiarako aparteko esportazioen bultzadarik, zeina etorkizun hurbilean ezinezkoa eta ametsa den. Asiak ez dauka inolako asmorik Europatik inportazioak bereganatzeko.

Hortaz, geratzen den aukera bakarra gastatzeetik laguntza fiskal egoki bat mantentzea da, aurrezkiaren bidez sektore pribatuak bere gehiegizko zorra murriztuko duen bitartean.

Merkel-ek gobernu ekonomiko bat eskatu du eurogunerako, lehiakortasun-planaren barruan, Alemaniako ordena beste herrialdeei inposatzeko: alokairuen eta pentsioen gaineko murrizketak ditu agendan. Hobe izango litzateke gobernu

ekonomiko horrek autoritate fiskal komuna antolatzea, Europako Batasun Monetarioa (EBM) eratu zutenetik dauden akatsak zuzentzeko (Mitchell, 2010h,i).

Beste aldetik, EBMn indarrean dagoen Egonkortasunaren eta Hazkundearen Akordioko (EHA) mugarri fiskalek, zentzugabekoak izatetik at, ez daukate inolako oinarririk, inongo teoria edo praktika sendorik. Ezta ekonomiak eta sistema monetarioak elkarreragin dioten moduan ere.

Kontua da EBM ez dela inolako federazioa, zeina, banaketa fiskalaren bitartez, federazioaren espazio geografiko osoan, biztanleen bizitza estandarraren kalitateaz arduratu ahalko litzatekeen.

EBMko herrialdeek Europako Banku Zentralari (EBZ) borondatez ahalbidetu diote independentea eta ez-aukeratua izatea, EBZren helburu bakarra inflazioa kontrolatzea delarik. Ondorioz, kideak diren herrialdeek politika fiskala erabili behar dute ekonomia errealean dauden shock ekonomikoei aurre egiteko. Merkel-en aginduak, aldiz, zor-galga bat suposatzen du. Hortaz, herrialde kideen politika fiskalak malgutasuna galduko du eta, ondorioz, emaitza ekonomiko geldia azalduko.

Arazoa EBMko politika makroekonomikaren sistema ez-malguan datza, EBZ ez-demokratikoak eta erabat irrazionala den Egonkortasunaren eta Hazkundearen Akordioko muga fiskalek gidatua. Emaita bistakoa da: langabezia eta errentaren hazkunde baxua.

Mitchell-ek dioenez, politika fiskal jasangarri bakarra hau da: gobernu-gastuak nahiko izatea gorberruz kanpoko sektorearen aurrezki netoei buruzko desioak finantzatzeko. Eta horretarako, gobernu-sektoreak defizitean egon behar du, sisteman gastu nahikoa egon dadin segurtatzearen, produkzio-maila enplegu osoarekin koherentea izateko (Mitchell, 2009g, h, i) ¹³⁵.

8.4. PRAKTIKA FISKAL SENDO BATERAKO OINARRIAK

Hona hemen, Bill Mitchell-en arabera, praktika fiskal sendo baterako sekuentzia makroekonomikoa (Mitchell, 2009g, h, i). Sekuentzia oinarritzko makroekonomiari dagokio:

- (a) Gobernu subirano batek lan-indarra erabat enplegatua edukitzeko erantzukizuna du, errentak ez baitu gobernua mugatzen zeren berberak moneta jaulkitzen baitu.
- (b) Enplegu osoak esan nahi du langabezia % 2 baino gutxiagokoa dela.
- (c) Gobernu subirano batek edozein unetan merkatuan saltzeko dagoen benetako salgai edo zerbitzua eros dezake. Ez du inoiz gastu hori finantzatu behar. Familia batek, aldiz, gobernu subirano batek jaulkitako moneta erabili behar du.

135. Ikus <http://e1.newcastle.edu.au/coffee/pubs/wp/2008/08-10.pdf> (2012an ikusia) eta <http://www.thenation.com/article/159288/beyond-austerity> (2012an ikusia).

Familia batek beti bere gastua finantzatu behar du (sistema federal batean estatu-gobernuek eta gobernu lokalek egiten duten antzera).

- (d) Gornbernuz kanpoko sektoreak (maila agregatuan) jasotzen duen errentaren zati bat aurrezteko erabakitzen du. Aurrezteko desio horrek gastu-erabakiei eragiten die; ondorioz, gastu-fluxua gutxiagokoa da ekoitzitako errenta baino. Gehiagorik gertatzen ez bada, orduan enpresek outputa murriztuko lukete eta errenta eroriko litzateke (baita enplegua ere) eta familiak konturatuko lirateke beraiek ezgai izango liratekeela nahi duten aurrezteko ratioa lortzeko.
- (e) Aurreko egoeran, gobernu-sektoreak gastu-zulo bat bete behar du, gornbernuz kanpoko sektoreak gastu gutxiago (bere errentarekiko erlazioan) erabiltzeko erabakiak sorturiko zuloa, hain zuzen ere. Gobernuak gastuan bere ekarpen netoa handitzen badu (hots, aurrekontu-defizita baldin badauka), gastu osoak errenta osoa berdintzen duen punturaino, orduan enpresek beren planifikaturiko outputen salmentak lortuko dituzte eta enplegu-mailak gorde.
- (f) Gobernu-sektorearen egoera netoa (gastua ken errenta) gornbernuz kanpoko egoera netoaren ispilu-irudia da. Hortaz, gobernuko soberakin batek ez-gobernuko defizit bat berdintzen du, eta alderantziz. Beraz, baldin eta gornbernuz kanpoko sektorea superabitean badago (aurrezki netoko egoeran), orduan errenta egokitzeak gobernuko sektorea defizitean jarriko du, berak egoera horretan egon nahi ala ez. Baldin eta errenta erortzen bada gornbernuz kanpoko sektorearen aurrezki-portaera goraldiaren aurrean, eta gastu-zulo hori betetzen ez badu gobernuko gastu netoak, orduan aurrekontu defizita handituko da (eta errenta-egokitzeek zerga-errenta jaitsaraziko dute eta ongizate-ordainketak altxaraziko). Ondorioz, defizitean bukatzen da baina ekonomia egoera txarrago batean egongo da ondoko egoeran baino: gobernuak lehendabizi ez-gobernuko aurrezki-desioak «finantzatzuko» balitu eta enplegu-maila altua gordeko balu.
- (g) Hortaz, gobernu arduratsu batek gastu-maila nahikoak mantendu behar ditu, edozein aurrezki betetzeko.

Aipatutakoa agregatu zabaletan gertatzen da (governua/ez-governua). Ez da aipatu gornbernuz kanpoko sektorearen deskonposizioa atzerriko eta barneko arloetan. Agregazio-maila hori egin daiteke (Mitchell, 2011f). Baina aipaturiko praktika horretan punturik garrantzitsuenak aipatu nahi izan ditut, ez besterik, analisisia errazteko asmoz. Analisisia erraza izanik, agian hobeki uler daiteke oinarritzko afera (sakontzeko, Mitchell, 2011f).

9. Aro berria

9.1. ARO BERRIAREN EZAUGARRIAK

Aro berrian gaude, inolako dudarik gabe, eta askotxok diotenez, ezkerra galdurik dago, batzuk paradisu galduaren bila (errezeta zaharrekin) eta beste batzuk hitzen zorabioan (nominalismoa nagusi, badakizue!).

Aipa ditzagun aro berri honetako zenbait puntu interesgarri¹³⁶:

- a) Hainbat herrialdetan (Grezia, Baltikoko estatuak, Islandia) zor-deflazioa hedatu da, hortaz hartzekodunei ordaindu behar diete.
- b) Hartzekodunen ustez, zor guztiak ordaindu behar dira: lan-indarrak eta industriak ordaindu behar dute.
- c) Klase finantzarioak ordainketa horiek erabiliko ditu lan-indarrari eta industriari mailegu gehiago luzatzeko, azkenak are zordunago bilakatu.
- d) Hortaz, nazioarteko finantza-klasea, oligarkia finantzarioa berau, bankuen alde dago, lan-indarraren eta industria-ekonomia «erreala»ren kontra.
- e) Kontua da zerga-zama aberatsengandik langileriarengana eta industria txiki eta ertainera pasarazi dutela.

Arazo teoriko nagusia hau da: bankugintzak edo banku-sistemak eta kreditu-sistemak nola funtzionatzen duten jakitea.

Baina arazoa, praktikan, bi arlo desberdinetan agertu da: alde batetik Europa zaharrean, bestetik Europa berrian. Lehen arloan (Grezian, kasu) euroa da moneta bakarra. Bigarrenean (Hungaria, Errumania, Baltikoko estatuak, Islandia) moneta propioak erabiltzen dira, nahiz eta haien zorrak eurotan izendatuak izan.

Kontua da ea nola irabaziko duten truke atzerritarra ordaintzeko, ordainketa-balantzan azaltzen den desoreka eta defizita zurrizteko. Giltza politika fiskalean datza. Jabegoa zergapetu barik, higiezin erreala «askatu» egin da, burbuila bat bultzatuz, eta atzerritar merkataritza orekatzeko behar diren esportazioak produzitzeko barneko inbertsioa geldiaraziz. Horrela, zorrak handituz joan dira, gainera atzerritar monetatan (aipaturiko Europa berrian).

136. Ikus <http://michael-hudson.com/2010/05/trouble-in-europe-china/> (2012an ikusia).

Europa «zahar» horretan, jabetza-burbuila lehertu denean, higiezin erreala ekitate negatiboan¹³⁷ azaldu da. Orain herrialde horiek ez dira gai atzeritar maileguak erakartzeko, iraganeko merkataritza-defizitak finantzatzearren. Hortaz, soilik Nazioarteko Diru Funtsetik (NDF) eta Europar Batasuneko herrialde sendoetatik (Alemania, Frantzia) jaso ditzakete maileguak. Alegia, zor publikoa areagotzen da atzeritar monetan izendaturiko jabego pribatuen zorrak ordaintzearren. Hori ez da dinamika jasangarri bat. Okerrago oraindik, baldin eta gobernu nazional batek zor pribatuak bere gain eskuratzen baditu, eta baldin eta zor horiek atzeritar gobernuetara edo/eta nazioarteko hartzekodun erakundeei (kasu Nazioarteko Diru Funtsetik) ordaindu behar badizkie, orduan Europak garrasi egingo du (antzeko gauza bat gertatu zaie post-sobietar ekonomiei Europar Batasunetik (EB), Europa «berriko» estatu horiek EBkiko aparteko mendekotasuna jasaten ari dira, euroa dela kausa. EBN dolarrekiko aparteko mendekotasun bat jasaten ari gara, aspalditik gainera; euroarekiko antzeko mendekotasun bat gauzatzen ari da post-sobietar ekonomietan. Europa zaharrak herrialde horiek merkatu neokolonial gisa hartu ditu).

Gaur egungo finantza-gerla industriaren, lan-indarraren, lehengo Sobietar Batasuneko ekonomien eta Hirugarren Munduaren kontra da. Gobernuen aurkako gerla da, gastu publikoaren aurkakoa: oinarrizko azpiegituren, eskola eta irakaskuntza publikoaren, osasungintza eta beste zerbitzu publikoen kontra. Hori da hankaz gorako politika fiskal zehatz bat: herrialdeek beren interes ekonomikoen alde izan behar dute lehentasuna, ez atzeritar mailegari harraparien alde. Grezian, kasu, kontua ez da aberatsak zergapetzea, haien errenta aske uztea baizik, bankuen bahituran jartzearren, are atzerriko mailegatze gehiago erakartzeko, barneko ekonomia azpigaratuta eta mendekotasunean utziz.

Grezia, Espainiako estatua, Portugal, Italia ordainketa-balantzaren krisian daude, zeren haien zorrak Alemaniako eta Austriako, baita Frantziako ere, hartzeko-dunei baitagozkie. Hortaz, eurogunean bi polo azaltzen dira argi eta garbi. Europa finantzarioki polarizatuta dago, gainera politika fiskal atzerakoi baten testuinguruan.

Herrialde baten zorra beste baten aurrezkiak dira. Hortaz, baldin eta balantza-orriko pasibo aldeko zorrak ezin badira ordaindu, orduan baten batek galdu behar du —balantza orriko aktibo aldeko baten batek—. Hasieran, mailegu txarrak egin zituzten bankuek galduko dute. Baina gobernuak banku horiei diru-opariak luzatzen ari zaizkie, zerga-ordaintzaileen kalterako, hots, lan-indarraren eta industriaren kalterako, edo/eta erosle berriei enpresa publikoak saldu. Horrek gaizkiagotuko du Europaren egoera erabat.

Greziako irakaspenak mundu osoarentzat dira¹³⁸. Izan ere, austeritatezko neurriak erabili izan dira AEBn, eta erabiliko dira nonahi, gizarte-segurantza eta

137. Ekitate negatiboa: mailegu bat segurtatzeko aktibo bat egoten da. Aktiboa maileguaren balioa baino txikiagoa denean, ekitate negatiboa azaltzen da. Kasurako, etxe bat erosteko hipoteka bat erabiltzen da. Hipoteka etxearen balioa baino handiagoa denean, ekitate negatiboan dago etxea.

138. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson05112010.html> (2012an ikusia).

osasun-zerbitzuak, pentsioak, zerbitzu publikoak eta gobernuaren gastu publikoak mozteko. «Austeritatea» da, eta epe luze batez izango da, modako hitza. Grezian gertatzen ari dena modeloa izango da beste herrialdeetarako, antzeko austeritatea bultzatzeko eta martxan jartzeko. Alegia, zientziaren izenean, zabor-ekonomia izango da nagusia nazioarteko politikan, eta bankariek ez dute izango inolako oztoporik beren bonu-iragarpena betetzeko.

Opari greziarra *tarp* delakoaren antzeko bat da alemaniar eta europar bankarientzat, baita espekulatzailerik globalentzat ere (TARP: Troubled Asset Relief Program, hots, finantza-erakundeetatik aktiboak erostea finantza-sektorea indartzeko). Dirua beste gobernu batzuek emango dute (bide batez, barneko gastua moztuz), atzeritar bonudunei ordaintzeko, zeintzuek bonu horiek erosi baitzituzten prezio oso baxuetan azken asteetan. Ustekabeko irabazi hori zerga-ordaintzaileek pagatuko diete europar gobernuari (Alemaniakoari batez ere), NDFri eta are AEBko Altxor Publikoari.

Baina bankariak ez dira leloak, badakite, ongi jakin, joko (eta jolas) finantzario horrek ezin duela luze iraun. Hortaz, jokatzeko ari dira epe laburrean eta Greziaren atzean beste herrialde batzuek jasanen dute eraso berbera.

Hudson-ek dioenez¹³⁹, zor askotxo ezin dira zuritu. Zorrak egokitu behar dira merkatuaren balioarekiko, eta gobernuak beren zergapetze atzerakoa (lan-indarraren eta kapital industrialaren aurka) aldatu behar dute. Zergak lurraren eta monopolioen gainean ezarri behar dira, finantzaren, aseguruaren, eta higiezin errealeko gainean.

Gainera, NDF ezin da irtenbidearen parte izan, arazoaren parte baita. Gobernuak aberatsak zergapetu behar dituzte. Alemaniak ez du hori egingo. EBk ez dauka gobernu bat hori egiteko (hori gutxi balitz, europar ezkerak ez daki zertan datzan gaur egungo egoera). Hortaz, zer egin daiteke?

Wray-k zenbait proposamen egin ditu: alde batetik krisi orokorrari aurre egiteko eta, bestetik, Eurolandiako egoerari buelta emateko. Neoliberalismo finantzario gogor horren aurka, zeinak ekonomia osoa finantzalizatu egin duen, gobernu sendoak behar dira, politika fiskal progresibo eta egoki eta zehatz bat martxan jarriko duten gobernuak, baita zerbitzu publikoetan inbertsio berriak egiteko gai direnak ere¹⁴⁰.

Eta Euskal Herrian? Estaturik gabeko lurralde honetan, zer egin daiteke? Jaki-tunak ote gara egoeraren larritasunaz? Ala pesimismo hutsa (sic) ote da kontu hau?

9.2. ESKUTITZ IREKIA GAZTETXO BATI

Aurrekontuak oso garrantzitsuak dira, eta berorien kudeaketak markatzen du gobernuaren (gastu publikoaren) norabidea, baita gastu pribatuarenena ere. Orain

139. Ikus <http://michael-hudson.com/2010/05/trouble-in-europe-china/> (2012an ikusia).

140. Euskaraz badago zertxobait idatzia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/krisitik-ateratzeko-proposamen-bat> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eurolandia-mon-amour> (2012an ikusia).

dela gutxi AEBko Kongresuko Aurrekontu Bulegoko zuzendari Doug Elmendorf-ek 13 urteko gazte bati eskutitz ireki eta interesgarri bat idatzi dio¹⁴¹.

Aro berri honetan, non austeritatea (sic) eta gastu publikoen murrizketak diren oso ozen aldarrikatzen diren ia puntu bakarrak, erabat onuragarria da gazte baten kezak argitu nahi izatea. Baina idatzitako mezua ez da batere egokia. Izan ere, R. Wray eta Y. Nersisyan ekonomialariek diotenez¹⁴², Elmendorf horrek ez du ulertzen aurrekontu federalak nola funtzionatzen duen. Badirudi uste duela AEBko ekonomia oraindik urre-estandarrean aritzen dela. Bi ekonomialarien iritziz, eskutitz hori idatzi zekioken 1931ko eskolan aritzen zen 13 urteko mutiko edo neskatok bati. Are gehiago, ez dago ezer baliagarririk eskutitz horretan, gaur egungo AEBko gobernu-finantza ulertu ahal izateko, hots, Bretton Woods-eko aroan, non truke-tasa flotatzailea den eta moneta subiranoa den. Hortaz, Wray-k eta Nersisyan-ek eskutitza zuzendu dute eta eskolan aritzen diren gaztetxoei eta Elmendorf zuzendariari berari ere luzatu diete.

Eskutitza galderetan eta erantzunetan dago eratuta. Nik neuk *Ekonomiaren ABCa* izendatuko nuke eskutitz horren edukia. Hona hemen, segituan, idazkiaren laburpena (Elmendorf-en jatorrizko eskutitza goian aipaturiko webgunean ikus daiteke).

(1) Zeintzuk dira egungo aurrekontu federalaren defiziten lehen kausak?

Gobernuaren aurrekontua gobernuaren gastuen eta sarreraren (gehienbat zergen) arteko kontabilitate-dokumentu bat da. Gastuak errentak baino handiagoak direnean, aurrekontua defizitean dago. Hein handi batean, gobernuaren aurrekontu-balantza ez-aukerakoa da eta soilik gainontzeko ekonomian dagoena islatzen du. Atzeraldi batean sektore pribatuaren gastuak jaitsi egiten dira eta langabezia handitu. Sektore pribatuak gutxiago gastatzen duen heinean, gobernuak automatikoki gehiago gastatzen du —bereziki langabeziaren diru-laguntzan eta beste sorospen sozial batzuetan—. Baina garrantzitsuena dena hau da: jarduera ekonomikoa jaitsi ahala, zerga-sarrerak jaisten dira. Zerga-sarreraren jaitsierek, gastu sozialen handitzearekin —egonkortzaile automatikoak deitzen direnak—, sarreraren eta gastuen arteko tarte bat sortzen dute aurrekontu-defizita erakarriz. Susperraldi ekonomikoak automatikoki murrizten du gobernuaren defizita. Hazkundearen sendoa balitz, alegia, gobernu-soberakina sortzeko modukoa, horrek esan nahiko zukeen gobernuaren kanpoko sektorea defizitean murgilduko zatekeela. Kontabilitatezko identitatea dela kausa, gobernuaren balantza gehi gobernuaren kanpoko sektorearen balantza zero da. Beste era batera esanda, gaur egungo gobernuaren defizitak gobernuaren kanpoko sektorearen soberakina (finantza-aurrezkia deitua) berdintzen du.

141. Ikus <http://cboblog.cbo.gov/?p=1045> (2012an ikusia).

142. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2010/06/letter-to-seventh-grader-and-also-to.html> (2012an ikusia).

(2) Nola eragiten diote aurrekontu-defizitek 18 urte baino gazteago den jendeari?

Gobernu Federala (Banku Zentrala eta Altxor Publikoa) AEBko dolarren monopolio-inprimatzailea da. Erabiltzen ditugun dolar guztiak gobernu federaletik datoz. Horrek esan nahi du gobernuak dolarrak sortzen dituela nahierara, gastatzeko behar dituen bakoitzean. Gobernuak bere moneta jaulkitzeko ahalmena zentzuzko modu batean erabiltzen duenean, sektore pribaturako onuragarriak diren gauza asko lor ditzake. Egun langabezia dagoen jendea kontratatu dezake zubiak eta autobideak eraikitzeko, kaleak konpontzeko, jende zaharrak zaintzeko eta abar. Osasun-zerbitzuak behar dituen jendeari zerbitzua hornitu diezaioke. Heziketa nahi dutenei heziketa hornitu diezaieke. Aurrekontu federalen defizitek soberakina sortzen dute gorberruz kanpoko sektorerako, eta aurrekontu federalaren zorra finantza-aktibo bat da eta finantza-aberastasun netoa gorberruz kanpoko sektorerako. Hortaz, gaur egun aurrekontu-defizitek irabazkin gehiago, bide gehiago, eskola eta ospitale gehiago (aktibo ukigarriak), populazio osasuntsuago eta eskolatuago esan nahi dute eta sektore pribatuak beste modu batez eduki zezakeena baino finantza-aktibo gehiago lortzea.

Egun gazte jendea lanpostuen eta etorkizuneko bizi-kalitate hobearen bila dabil. Gobernuak rol garrantzitsu bat dauka emaitza horiek ziurtatzeko. Berez, gobernu-defizita ez da ona ez txarra. Garrantzitsua dena, ondorioa da: aurrekontu-defizita oso txikia baldin bada (gastuak oso baxuak dira edo/eta zergak oso altuak), orduan ekonomiak daukan ahalmenean baino maila gutxiagoan dihardu eta oso astiro hazten da; alderantziz, aurrekontu-defizita oso handia bada, orduan inflazioa azal daiteke, gobernuak erabilera pribatutik baliabide gehiegi hartzen duen heinean eta prezioak eta alokairuak altxatuak dira. Neurri egokiko defizit batek ekonomiari berorren baliabideen enplegu osoan jarduteko ahalbidetzen dio.

(3) Zer ari da egiten AEBko gobernuak aurrekontu defizitak gutxitzeko?

Defizita murrizteko xedea ez da helburu egokia gobernu federalarentzat. Alderantziz, aurrekontuak helburu publikoa (heziketa hobea, azpiegiturak, osasungintza) lortzeko erreminta izan beharko luke. Makro mailan, gobernuak defizitak murrizten baditu, gorberruz kanpoko sektoreak errenta gutxiago eta aurrezki gutxiago izango ditu. Obama presidenteak sorturiko *National Commission on Fiscal Responsibility and Reform* izeneko batzordea oker dabil, zeren aurrekontu-defizita murrizten ahalegintzen ari baita azpi-erabilitako eta azpi-usaturiko baliabide masiboko denboran. Batzordeko kideek ez dute ulertzen sistema monetario modernoak nola funtzionatzen duen, eta haien aholkuei kasu egingo bagenie, segur aski beheraldi bikoitza kausatuko genuke, ekonomia berriz ere atzeraldi sakonean erortzen den heinean. Gainera haien defizita murrizteko proposamenek ia seguru ez lituzkete defizitak murriztuko inongo kasutan, zeren

ekonomia motel batek orekatzaile automatikoak sorrarazten baititu —zerga-sarrerak eroriko lirateke eta gastu soziala handituko—.

- (4) Zer egin dezake jendeak, eta batez ere eskoletako neskato-mutikoek, aurrekontu-defizitak murrizteko?

Berriz, aurrekontu-defizita murriztea ez da gorbenuarentzako zentzuzko helburua, ezta jendearentzako ere. Gazte batek egin dezakeen gauzarik onena asko ikastea da, eskolan ongi aritzea, bere burua prestatzea bizitza luze, osasuntsu eta emankorrerako. Gobernuak egin dezakeen gauzarik hoberena gazte jendeari laguntzea da gazteen helburu horiek lortzeko. Osasuna, heziketa, eta ongizate sozialaren gastua (gizarte-segurantzaren barne) gobernuaren gastuaren parte handia direnez, aurrekontu-defizita murrizten ahalegintzen direnek gehienetan aipatutakoak mozten dituzte lehendabizi. Horrek ez du soilik gaur egungo kezka sortuko; horrez gain, etorriko diren belaunaldientzat epe luzeko eragin txarrak izango ditu. Heziketan moztu gabe, gobernu federalak bere babesa handitu beharko lioke eskolatan dagoen jendeari.

- (5) Aurrekontu federalaren defizitei buruz, baldin eta nire eskolara giltza-mezu bat eramango banu, zein izango litzateke?

Ez entzun Washintong-etik aurrekontu-defiziten ondorio txarrei buruz datozen txorikeriak. Gobernu federalari ezin zaio dirua bukatu, zeren bera baita gure moneta jaulkitzen duena. Ordainketa guztiak gauzatu ditzake, epe egokian datozen heinean. Ez du inoiz porrot egingo bere monetan. Ahalegindu daiteke beharrezko eskalan gastatzeko, atzeraldi hau bukatzearen eta ekonomia-hazkunde sendoa martxan jartzearen. Eginahalak egin ditzake behar diren beste enplegu sortzeko, lan egin nahi duenak ekonomiari ekarpen positiboa egitearren. Saiatu daiteke gure natura-ingurugirorako programak sustatzen, bera babestearren eta indarberritzearen. Eta, gazteei begira, gehiago gasta dezake eta gastatu behar du gure eskolak babesteko.

Nire aldetik haxe gehituko nuke: ezer moztekotan, armagintzan isurtzen den dirutzan badago zer moztu. Izan ere, Wray-k dioenez (Wray, 2010c) orain defizita, ekonomia martxan jartzeko, eta gero behar izango den austeritatea.

Argi dagoenez, amerikar ekonomialarien mezu hau zabaldu beharra dago gaurko iluntasun ekonomikoan eta teorikoan: hasi eskolatan, segi institutuetan eta noski!, unibertsitateetan... edozein gobernu motatan bukatzeko. Gainera, mezua edonon aplikatu daiteke: hala mezu globala nola mezu konkretuak. Gurean, aldaketa gutxi batzuekin: AEB barik, Europar Batasuna; Washington gabe, Brusela, Madril eta Paris eta beti burua erabiliz.

Ea mezua iristen den Euskal Herri osoko bazter guztietara! Batez ere, euskaldun neskato eta mutikoengana. Etorkizuna, hots, euskal errepublika independentea, haien esku egongo da eta.

10. Krisi ekonomikoaz haratago

10.1. KRISIAREN NONDIK NORAKOAK

Dirua zor transferigarria da (Gardiner, 2006). Diru guztia kreditua den bitartean¹⁴³, kreditu guztia ez da dirua. Izan ere, berriki sorturiko banku-mailegu ia guztiak ez dira erabiltzen ondasunen eta zerbitzuen ordainketarako. Soilik banku-maileguen kopuru txiki bat usatzen da banku-gordailuak sortzeko, inbertsioaren eta kontsumoaren sostengurako. Hortaz, dirua guztia banku-kreditua da, baina banku-kreditu guztia ez da dirua, gehiena finantza-inbertsiotara joaten da.

Gaurko krisia ez da kreditu-krisi bat zor-krisia baizik¹⁴⁴. Gaur egungo banku-diruaren izaerak esplikatzen du banku-kredituaren sorkuntza eta kreditu-krisiaren arteko lotura. Izan ere, ezaguna denez, partida biko kontabilitatean aktiboak pasiboa berdindu behar du. Banku-mailegatze bakoitzak pasibo bat sortzen du bezero batentzat (bankuari ordaindu behar zaion zor bat) eta dagokion aktiboa (banku-gordailua, zeina dirua den).

10.2. KRISI EKONOMIKOA (LABURPENA)

Hona hemen zenbait iritzi, tesi moduan azalduta:

- (i) Ekonomia aldatu da, erabat. Gaur egun, FIRE sektorea da nagusi.
- (ii) Finantza-krisiaren modeloak ez dauka zerikusirik ohiko ziklo ekonomikoekin.
- (iii) Neoliberalismo berriak ekonomialari klasikoen irakaspenak suntsitu nahi ditu.
- (iv) Funtsean arazo teorikoa dago: dirua eta kreditua; aurrezkiak eta zorra; kredituak eta inbertsioa...
- (v) Gaur egungo krisia zor-krisia da, ez kreditu-krisia.
- (vi) Bankugintzaren zeregina kredituaren kalitate-teoriaren inguruan murgildu behar da.

143. Diru guztia kreditua da. «Bankuek dirua sortzen dute bera mailegatzeko dutenean» (Federal Reserve Bank of Dallas 2009: <http://www.dallasfed.org/educate/everyday/ev9.html> [2012an ikusia]). Baina kreditu guztia ez da dirua. Oro har, aktiboak ez dira onartzen ondasun eta zerbitzuen ordainketarako. Aktiboak ez dira «dirua».

144. Ikus http://mpa.ub.uni-muenchen.de/15764/1/MPRA_paper_15764.pdf (2012an ikusia).

- (vii) Finantza-arazoa eta arazo fiskala erabat loturik daude.
- (viii) Krisitik ateratzeko badaude zenbait proposamen: aspaldiko Hyman Minsky-ren analisiak Wray-k hobetu ditu, hala maila globalean nola Eurolandia mailan (Minsky, 1992; Wray, 2009b, c; 2008a, b).
- (ix) Grezian gertatzen ari dena esperimentu gogor bat da, beste hainbat herrialdetara «esportatzeko» asmoarekin¹⁴⁵.
- (x) Euskal Herrian asko dago egiteko.
Tesi horietaz guztietaz jabetzeko, irakurleak badauka non irakurri¹⁴⁶.

10.3. FINANTZA LAN-INDARRAREN AURKA

Europako Banku Zentrala eta Europar Batasuneko estatuetako presidenteak gastu publikoa murriztea eskatzen eta aldarrikatzen ari dira etengabe. Nonahi, baita Europan ere, ekonomia «errealaren» kontrako finantzaren gerla bat ikusten ari gara. Gaur egungo aurrekontu orekatuaren aldarrikapenak, praktikan, aurrekontu-defizitak ez edukitzea esan nahi du —Keynes-en ustez, ekonomia suspertzeko behar ziren defizitak, hain zuzen ere—. Jaitsiera ekonomiko batean, aurrekontu orekatu batek sektore pribatuan murrizketa bat esan nahi du¹⁴⁷.

Joan den ekainean, Munduko Bankuak austeritate-doktrina berria berraipatu zuen: aberastasunerako bidea austeritatearen bidez (sic). Greziako krisiarekin, aberatsak zergapetu barik, langileak zergapetu behar direla behin eta berriz irakurri dugu. Izan ere, ekonomiak «egonkortzeko» aurrekontu orekatu baten bidez, lan-indarra pobretu behar da, alokairuak jaitsiz, gastu publikoak txikituz, heziketa eta osasun publikoetan eta oinarritzko azpiegiturretan ez inbertituz.

Horixe da eguneroko menua. Horren azpian dagoen sasiteoriak honela dio: aurrekontu-defizitek mailegu gehiago esan nahi du, zeinak interes-tasak altxarazten dituen. Uste da interes baxuek herrialdeak lagun ditzaketela, baldin eta mailegatzea kapital produktiboaren eraketan erabiliko balitz. Baina hori ez da gaur egun finantza-merkatuetan gertatzen dena: interes-tasa baxuek soilik merkeago eta errazago egiten dute espekulatzailen kapital-irabazi gehiago lortzea, ekonomia bera zor handiagora eta sakonagora eramanez. Eta zor handiago hori baten batek ordaindu behar du.

145. Austeritate-programak ez du ezer konponduko. Austeritateak hazkunderik eza esan nahi du, eta horrekin batera ondokoak: presio deflaziegilea, zerga-sarrerak murriztea eta aurrekontuaren defizita handitzea.

146. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/> webgunean, sarrera desberdinak. Halaber, ikus lantxo hau ere: <http://www.nabarralde.com/es/nabarmena/4804-krisi-ekonomikoa> (2012an ikusia).

147. Ikus Wray: http://www.levyinstitute.org/pubs/ppb_111.pdf (2012an ikusia) eta Galbraith: <http://www.niemanwatchdog.org/index.cfm?fuseaction=background.view&backgroundid=00401> (2012an ikusia).

Gainera horrek islatzen du funtsezko ezjakintasuna, alegia, interes-tasek nola funtzionatzen duten ez jakitea. Egun banku zentralak interes-tasak determinatzen dituzte kredituak sortzean. Europar Batasuneko banku zentralaren arabera, estatuetak banku zentralak ezin dute hori egin. Europako gobernuak behartuta daude merkataritza-bankuetatik maileguak hartzera.

Idea argi dago: finantza-krisi artifizial bat sortzea da helburu, geroago gizarte-segurantzari eta pentsioetan «greziar estiloko» murrizketak aplikatzeko, ekonomia bera «salbatzearren». Horixe da gaur egungo politika neoliberalak. Estrategia zoro horrek Europa apurtuko luke, edo Europar Batasuna Baltikoko estatuek duten pobrezia-mailara eraman. Horren aurka, zenbait ahots altxatu dira: izan ere, jende askoren ustez, Grezian gertatzen ari dena ez da soilik herrialde baten krisia, Europar Batasunerako eta eurorako funtsezko arazoa baizik. Batzuen aburuz, Europar Batasunak mugitu behar du Europako Estatu Batuen antzeko erakunde batera, edo eurotik Grezia bota. Kasu, J. Stiglitz Nobel saridunak¹⁴⁸ dioenez, Robert Mundell Nobel saridunak aspaldian moneta bakar batek funtzionatzeko behar zituen baldintzak plazaratu zituen. Europak ez zituen bete baldintza horiek, eta oraindik ez ditu bete. Stiglitz-en ustez, Europako herrialde txikiek beren aurrekontu-defizitak gutxitu behar dituzte. Hipotesi gisa, bi proposamen aurkezten ditu: (a) Alemania eurogunetik ateratzea edo euroguna bitan banatzea, edo (b) behar diren erreforma instituzionalak gauzatzea, batez ere maila fiskalean, zeinak euroa martxan jarri zenean egin behar baitziren.

Mezuak ezagunegiak dira jadanik: «Oparotasunak austeritatea behar du», «Banku zentral independentea da demokraziaren ikurra», «Gobernuak familiak bezalakoak dira: hauek aurrekontu-defizita orekatu behar dute». Horixe da gerla fiskalaren eta finantzarioaren erretolika berria.

Kontua da ez dagoela nahikoa superabit ekonomiko eskuragarririk finantza-sektoreari berak egindako mailegu txarrak ordaintzeko, baldin eta pentsioak eta gizarte-segurantza ordaintzen badira. Orduan, baten batek amore eman behar du. Krisi fiskala adineko populazioaren demografiaren hazkundean jarri nahi izan da, ez esponetzialki hazten den zor globalean, zabor-maileguetan eta gobernuen diru-laguntzen bidez zuritzen diren finantza-iruzurretan. Ekonomiaren mailegu txarrak baten batek bereganatu behar ditu —eta bankariek nahi dute «ekonomiak» galerak bereganatu ditzan, finantza-sistema salbatzearren—. Finantza-sektorearen ikuspuntutik, ekonomia kudeatu behar da banku-likidezia preserbatzeko, ez finantza-sistema ekonomiaren zerbitzuan egoteko.

Hortaz, zorra ordaintzeko, gobernuaren gastu sozialak, arlo guztietan (banku diru-laguntzak eta finantza-laguntzak izan ezik) moztu behar dira. Mitoa hau da: zorra ordaindu daiteke, bankuak berriz ere mailegatu ahal izateko, hots, ekonomia zamatuta are zor handiagoarekin, zor-deflazio handiagoa sortuz.

148. Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz125/English> (2012an ikusia).

Gobernuaren plangintza demokratikoa —ekonomia mistoaren giltza, berau— alboratu izan da, eta banku zentral independenteen esku utzi da plangintza garrantzitsu hori. Gainera, azken horiek merkataritza-bankuen lobistak dira, zeintzuek beren produktua saltzen duten: zorra.

Finantza-erakundeen arazoa ondokoa da: nola lortuko duten jendeak zorrak ordaintzea, zorrak ordaintzeko ahalmenik gabeko ingurunean. Hartzekodunak ordainduak izango dira ekonomiaren bizkarrean. Egon daitekeen superabit ekonomikoa haientzat izango da, ez kapital-inbertsiorako, enplegurako edo/eta gastu publiko eta sozialerako. Gobernuak dirutza behar dute bankuei diru-laguntzak emateko, beraien mailegu txarrak zuritzearen. Baina ezin dute mailegu gehiago luzatu zorra estutzeagatik. Hortaz, zor txarren galerak lan-indarrari eta enpresei pasatu behar zaizkie.

Sasi argudioa hauxe da: gobernuen diru-laguntzek bankuei ahalbidetuko diete berriz ere maileguak luzatzea, Burbuila Ekonomiaren Ponzi mailegu-hartzea berriz puzteko. Baina ez dago biderik burbuila berriz martxan jartzeko, ezin baita mailegu gehiago jasan: aktibo-prezioak ekitate negatiboan erori dira eta zor-deflazioak merkatuak eta korporazio-mozkinak murriztu ditu.

Hudson-ek dioenez¹⁴⁹, ekonomia osoa murrizteaz gain, helburu nagusia hauxe da: azken bi mendeetan Mendebaldeko zibilizazioak lorturikoa, hots, ongizate sozialeko egoera erabat suntsitzea. Baldin eta finantza-sektorea erreskatatu nahi bada, gizarte-segurantzan, heziketan, osasungintzan eta beste gastu publiko eta sozial batzuetan moztuz, merezi ote du horrelako triskantza egitea?

Jakitun ote gara egoera berriaz?

10.4. KRISITIK ATERATZEKO PROPOSAMEN BAT

Hipotesiak, eta hobe teoriak, errealitatearekin kontrastatu behar dira. Eginkizun horretarako, azter ditzagun Wray ekonomialari amerikarrak egindako bi lan interesgarri, Hyman Minsky-ren aspaldiko analisi sakona erabiliz (Minsky, 1992).

Lehen lanean (Wray, 2009b), finantza-krisi globalaren kausa jakitea da helburua, alegia, funtsezkoa da krisiaren jatorria aztertzea. Krisiaren kausa sakona ez dagokie orain dela gutxiko aldaketei, epealdi luzeko ekonomiaren aldaketari baizik. Hots, 1950eko hamarkadan finantza-egitura sendoa bazen ere, krisiaren hasieran, 2007an, zegoena ahula zen erabat. Minsky gogoratu behar da («Egonkortasuna ez-egonkortasunean ari da»), zeren gaurko kapitalismo motak, kapitalismoa diru-administratzaileak, mozkin maximoen bila aritutako diru-fondoek arriskuak azpibalaratzen baitituzte. Finantza-erakundeen erregulazio edo/eta gainbegiratze gutxirekin diru-administratzaileek erreminta esoterikoak (deribatibak eta abar) prestatu dituzte, zeintzuk munduan zehar barreiatu diren. Diru-administratzaile

149. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson06252010.html> (2012an ikusia).

horiek sortu dute krisia. Fondo horien kudeatzaileek jadanik existitzen diren aktiboen prezioak altxarazi dituzte etengabe, espekulaziorako asmoekin.

Horra hor, bada, krisiaren kausa: arriskuak eta beraiei loturiko *subprime* kredituak eta espekulazioa. Hortaz, hona erremedioa: finantza-egitura berriek benetako egonkortasuna ekarri behar dute, ez espekulazioa (Wray, 2008a, b), kredituak kontrolatuz; enplegu berria sortuz eta soldata handiagoak erabiliz.

Bigarren lanean (Wray, 2009c), analisi ortodoxoaren aurka eta krisitik irteteko, AEBk zer egin beharko duen da azterkizun: finantza, aurrezkiak, defizit eta likidezia ditu aztergai Wray-k. Ikuspuntu konbentzionalaren aurka, Wray-k honelako puntuak aipatzen ditu:

- (1) AEBk badauka moneta subirano bat, gobernu subirano batek jaulkia eta truketasa flexible batekin aritzen dena; hortaz,
- (2) Gobernuak ez ditu kanpotik maileguak hartzen eta atzerritarrek ez dira dolarren iturria; alderantziz,
- (3) AEBko kontu korrontearen defizitak dolarreko aurrezki netoa gainontzeko munduari hornitzen dio; halaber,
- (4) Gobernu federalaren aurrekontu-defizitak gobernu kanpoko sektoreari dolarreko aurrezki netoa; gainera,
- (5) aurrezkiak ez da inoiz izan inolako finantza-iturria; aitzitik,
- (6) mailegatze pribatuak banku gordailuak sortzen ditu gastua finantzatzeko, gastu horrek errenta sortzen duelarik;
- (7) errenta horren zati bat aurreztu daiteke; beraz,
- (8) aurrezteko erabakiak aktiboei eragin diezaike.

Gaur egun AEBk ez du behar inolako «austeritate» politikarik. Barneko estrategia fiskalak piztu behar dira krisiari aurre egiteko eta gobernuaren parte-hartzea benetan ekonomia egonkortzeko. Depresio Handian ez bezala, orain AEBk gobernu «handia» dauka (AEBko Altxor Publikoa, zeinaren gastua ekonomiaren bosten bat baino handiagoa den) eta banku «handi» bat (FED delakoa).

Wray-ren ustez, susperraldiak bi bultzada garrantzitsu behar ditu: (a) finantza-erakunde kaudimengabeen, hots, kaudimenik gabeko finantza-erakundeen konponbidea, eta (b) pizgarri fiskaleko politika sendo bat.

Kaudimena ez dagokio soilik *subprime* mailegatzeari, baizik eta aparteko iruzur ikaragarriari. Hipotekaren unibertsoa 10×10^9 dolarrekoa da; aseguraturiko produktuak ere 10×10^9 dolarrekoak dira (hauetatik *subprime*-koak $2,5 \times 10^9$ dira; 5×10^9 beste hipotekei dagozkie (Wray, 2007b)). Bankuen galerak ez dagozki soilik *subprime*-ko mailegatzeari. Galerak inolako baliorik inoiz eduki ez duten «aktiboei» zegozkien, fikziozko balioa zeukaten «aktiboei». Finantza-erakunderik handienetako

kontabilitatean zeuden «aktiboek» ez dute inoiz eduki ezelako baliorik, ezta edukiko ere. Erantzun bakarra erakunde horiek ixtea da, diru-gordetzaileei ordaindu eta ondoriozko kalteari erantzuna eman (kasurako, pentsiodunekiko arazoei).

Pizgarri fiskalei dagokionez, hazkunde ekonomikoa Gobernuaren gastuak gidatu behar du. Azpiegiturak, teknologia berriak, hezkuntza, eta oro har, gizarte-zerbitzuak (haur eta zaharrentzako zerbitzu sozialak, eta abar).

Gobernua azken baliabideko enplegatzaile moduan arituz, hots, *employer of last resort*¹⁵⁰ izeneko programa erabiliz, Gobernuak berak behar diren enpleguak hornitu ditzake, behar diren errentak eta gastuak sortuz¹⁵¹, beheranzko espirala geldiarazteko. Gainera, programa hori etengabe martxan jarritz, krisia igaro ondoren, egonkortasunerako erabil dezake Gobernuak.

Hortaz, Minsky-ren ildotik abiatuz, Wray-ren analisiak gauden krisitik irteteko bide dotore bat ematen du, sozialki oso sakona eta erabat onuragarria dena. Eginkizuna egingarria da. Baita gure Euskal Herrian ere.

10.5. EUROLANDIA, MON AMOUR

1980ko hamarkadaren erditik aurrera, aparteko eztabaida luzeak ezagutu ditugu euroaren inguruan. Ia paradisua zen Eurolandian sartu behar zen, kasik edozein modutan. Salatu genuen egoera hori baina eraginik batere gabe. Horixe omen zen apustu bakarra. Geroago zertxobait gehiago ikasi dugu eta kritika sendoago egin. Baina ortodoxiak bere horretan dirau. Ikus dezagun, gaingiroki bada ere, nola dagoen paradisu hura.

Mezua hauxe zen: 1999an, euroa martxan jarri zenean, uste zen Europako monetak batasuneko partaideen arteko desberdintasunak murriztuko zituela. Halaber, langabezia-tasak bateratuko zirela beste aldagai makroekonomiko garrantzitsuak bezalaxe: lan-indarraren unitate-kostuak, produktibitatea edo lehiakortasuna, defizit fiskala edo/eta gobernu-zorrak. Azkenean, aberastasuneko ezberdintasunak, *per capita* errentan neurtuz, murriztuz ere joango ziren.

Hala ere, euroa martxan jarri eta lehen hamarkadan, 2009 arte, dibergentzia izan da nagusi, ez konbergentzia, eta partaide diren estatuen artean tentsioa areagotu da. Izan ere, 1999tik 2009ra doan tartean, S. Eijffinger eta E. Mujagic autoreek¹⁵² txarren eta ondoen aritu diren estatuen egoera konparatu dute.

1999an, inflazioari dagokionez, inflazio-tasa altuenetik baxuenera bi puntu zeuden; 2009an, 5,9 puntu. Hazkunde ekonomikoari dagokionez, Irlandaren eta

150. Ikus <http://www.cfeps.org/pubs/wp/wp9.html> (2012an ikusia). Halaber, ikus 3. kapituluaren esandakoa.

151. Ikus <http://www.ilo.org/public/english/employment/download/elm/elm07-5.pdf> (2012an ikusia) eta Wray (2009d).

152. Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/eijffinger2/English> (2012an ikusia).

Portugalen arteko ezberdintasuna, hamarkadaren lehen erdian, portzentajean, 4,8 zen; 2009an 6. Lehiakortasunari dagokionez, 1999an desberdintasuna 25 puntukoa zen; 2008an 66,2. Lan-indarraren unitatearen kostuei dagokionez, 5,4tik 31,8ra joan da, eta langabezia 10,1etik 15,4ra.

Gobernu-zorrei dagokionez, Finlandiak gobernu-zorrik txikiena zeukan, barne-produktu gordinaren % 45,5; Italiak % 68,2. 2009an, Finlandiak % 39,7 daukan bitartean, Italiak % 100 baino gehiago (egoera are txarragoa da gobernu-defizitei dagokionez).

Ondorioz, tentsioak nonahi azaldu dira, hala Europar Batasunaren barruan nola kanpoan, eta, bi autoreon ustez, segur aski, tentsio horiek areagotuko dira hurrengo urteetan.

Nonahi Greziaren kasua aipatu da. Baina oso sinplista da euroaren arazo sakona soilik Grezian jartzea¹⁵³. Egia da Greziaren egoera tragedia bat dela¹⁵⁴. Baina Italia, Irlanda eta Espainiako estatua antzeko egoeran daude defizit publikoari eta kanpo-zorrari dagokionez¹⁵⁵.

1980ko hamarkadaren azken urteetako Europar Batasunari (EBri) buruz entzun ziren paradisuko oihartzun haiek fikziozkoak ziren. Erabat. Errealitatea oso gordina da, eta «nahikoa» izan da banku erraldoiek (batez ere AEBkoek), *subprime* zabor-kredituen bidez, nahita bultzaturiko finantza-krisi bat izatea, EBko paradisuzko egitura osoa hankaz gora jartzeko. Ondorioz, eta lehen urrats gisa, Greziak dirulaguntza behar omen du, gobernuak zorra kitatzeko.

Baina arazoa sendoagoa da. Hona hemen ahots argi eta esanguratsu bat, Randall Wray-rena¹⁵⁶:

Badakigu Wall Street-eko guztiok ikusi zutela hori [krisia, alegia] bazetorrela (...) Krisia ez zen akats bat... bazekiten enpresa [Goldman] produktu toxikoz beteta zegoela (...) 2001etik 2009ko azaro arte (...) Goldman-ek tresna finantzarioak sortu zituen europar gobernuaren [Greziaren] zorra estaltzeko, kasurako moneten trukearen bidez edo zorra etorkizunera bultzatuz (...) Beste hitz batzuetan esanda, Wall Street-ek, Goldman eta AIGren bidez, zorra sortzen lagundu zuen, gero litekeen ordaintze ezari buruzko histeria sortzen arituz (...) Haiek sortu zuten nahasketa hau eta ez dute soilik mozkin hartzen hortik, baizik eta susperraldia baztertzen ari dira, langabezia, gosea, bizitzaren deuseztapenak kausatuz (...) Greziak, eta, oro har, Eurolandiak, baita gainontzeko munduak ere, guztiek, atsedean bat behar dute Wall Street-eko erakunde bidez gure ekonomiek jasotzen duten manipulaziotik eta deuseztatzetik (erakunde horiek mozkinak jasotzen dituztelarik, beraiek sortzen dituzten burbuila espekulatiboetatik).

153. Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/james38/English> (2012an ikusia).

154. Ikus <http://money.cnn.com/2010/02/19/news/economy/euro.crisis.fortune/> (2012an ikusia).

155. Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/roubini22/English> (2012an ikusia).

156. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2010/02/memo-to-greece-make-war-not-love-with.html> (2012an ikusia).

Atsedena enpresak, etxe-jabeak eta gobernuak zorretan ehortzi izatetik, baita atsedena erakunde horiek sortzen dituzten krisietatik ere... [Hortaz], nahasketa hau sortu zuten Goldman Sachs-en eta antzeko finantza-erakundeen aurka gerra deklaratu behar da.

(Eta Greziari buruz, ikus Wray-ri egindako elkarrizketa [Wray, 2010d] ¹⁵⁷).

Gerla horretan tresna demokratiko eta legal guztiak erabili behar dira nahasketa finantzario hura sortu dutenen kontra. Bestela, behin eta berriz gauza bera egiten ahaleginduko dira.

10.6. GREZIAZ HARATAGO

Aurreko atalean Eurolandiaren zenbait arazo ikusi ditugu. Oraingo honetan, irtenbiderako zenbait irizpide ikusiko ditugu.

Esan dugun moduan, Goldman Sachs finantza-erakundeak tresna finantzarioak sortu zituen zenbait europar gobernuren zorra ezkutatzeko, eta Grezia euroguneko lehen biktima izan da. Baina zer egin dezake Grezia bezalako herrialde txiki batek Wall Street-eko finantza-erakundeen aurrean?

Wray ekonomialariaren ustez (Wray, 2010d), estrategiarik hoberena eurokideak diren guztien ikerketa koordinatua izango litzateke, finantza-erakundeek europar lurrian egindako finantza-manipulazioak jakiteko. Goldman-ek eta beste erakunde batzuek, baita europar banku zenbaitek ere, praktika horretan parte hartu dute. Kontua ez da Europar Batasuna kuestionatzea. Aipaturiko finantza-erakundeak ahalegintzen ari dira Grezia erasotzen. Uzten bazaie hori gauzatzea, Portugal, Italia eta Espainiako estatua izan daitezke hurrengoak. Zorrek ezkutatzetik at, beste zenbait ahaleginetan aritu dira: ordaintzen ez denaren gainean apustuak egiten, kreditua betetzen ez deneko prezioak altzarazten, kredituen jaitsierak indusitzen, eta beraz finantza-kostuak altzarazten.

Wray-ren arabera, euroguneko inongo herrialdek, ezta Alemaniak ere, ezin jasan dezake horrelako erasorik. Hori dela-eta, Wray-k «gerla» hitza erabiltzen du dagoen gatazka izendatzeko. Inongo herrialde ezin daiteke ezer egin gabe egon eta finantza-erakundeek herrialdeari eraso diezaiozten utzi. Greziak ez badu lortzen euroguneko beste herrialdeen babesa, aldebakarreko eran bere lurraldean aritzen diren erakunde finantzarioei gerla deklaratu behar die, bere ekonomia suntsitzen ahalegintzen diren erakundeei.

Arazoa da Wall Street-eko erakunde erraldoiak daudela lanean zorra ezkututzen ahalegintzen eta jendea engainatzen, baita gainontzeko Eurolandian ere. Wray-k errepikatzen duenez, euroguneko inongo herrialderik ez dago salbu. Goldman-en ohiko praktika da bere bezeroen aurka apustuak egitea. Ondorioz, Greziako Gobernuak austeritatea proposatzen du.

157. Halaber, ikus <http://michael-hudson.com/2010/04/the-coming-european-debt-wars/> 2012an ikusia).

Baina austeritate-programak ez du ezer konponduko. Austeritateak hazkunderik eza esan nahi du, eta horrekin batera ondokoak: presio deflaziogilea, zerga-sarrerak murriztea eta aurrekontuaren defizita handitzea (Greziako gaur egungo BPGaren % 40 jadanik dago zergarik gabe eta aurrerantzean gehiagora joango da isilpean zergak alboratzearen).

Txina kenduta, mundu osoa dago atzeraldi handian, zeinak segur asko zenbait urte iraungo duen. Hortaz, Greziak ez dauka inolako aukerarik esportatzeko. Gainera, alokairuak jaisten ari dira Eurolandia osoan. Beraz, austeritateak ez du funtzionatuko. Hondoranzko lasterketa da, eta inork ez du irabaziko horrelako lasterketa.

Greziaren benetako arazoa euroaren eratzetik dator. Euroaren sortzean dago kontua. Batzuek Grezia Eurolandiatik ateratzea proposatu dute. Baina irteera hori, ezer izatekotan, azken erabakia izango litzateke, eta oso garestia. Wray-k dioenez, Grezia Europar Batasunetik ateratzen bada, bere zorra lehenetsi behar du, bere moneta propiora itzuliz. Epe laburrean oso mingarria izango da, baina estrategia zuzena izango litzateke baldin eta ez balego inolako aukerarik Eurolandian antolaketa fiskalak aldatzeko. Eta hortxe dago koska.

Ekonomialari eta politikari batzuen ustez, euroguneko herrialdeek Grezia larrialditik atera behar dute, diru-laguntza hornituz. Baina Grezia lehen biktima da. Eurolandiako herrialde sendoek Greziaren zorra beren gain har dezakete, baina gero Portugalen, geroago Italiaren eta beranduago Espainiako estatuaren zorrak hartu beharko lituzkete beren gain. Hori ezinezkoa da, zeren hurrengo eraso Alemanian eta Frantziaren kontra izango bailitzateke.

Beraz, zer egin daiteke? Hona Wray-ren proposamena¹⁵⁸:

- (i) Europar Banku Zentralak euroguneko herrialde guztien zorra erosi behar du, merkatuen zorrak likidatzeko, arriskuen hedatzeak alboratzeko, eta gobernuek ordaintzen dituzten interesak jaisteko.
- (ii) Emergentziazko pizgarri fiskala hornitu behar du (Wray-ren ustez 10¹² euroko paketea) euroguneko herrialde guztien artean banatua, *per capita*-ko oinarrian. Gero gobernu bakoitzak erabakiko du nola gastatu euro horiek.
- (iii) Azkenik, eta guztiz garrantzitsua, Eurolandiaren konfigurazioak aldatu beharko du Europako Parlamentuaren autoritate fiskala handitzeko, fondoak hornitzeko (Eurolandiako BPGaren % 10 / % 15eraino iritsiz; gaur % 1 baino gutxiagokoa da). Fondo horietako batzuk Bruselatik zuzendu behar dira, baina gehiena herrialde kideen artean banatu behar da.

Hori guztia lagungarria izango litzateke euroguneko herrialdeek jasaten duten arazorik handienari irtenbide emateko, baita Greziako benetako krisiaren kausari ere. Euroaren eratzea akatsez beterik egon da hasiera-hasieratik. Izan ere, euro-

158. Eurolandiarako Randall-en proposamena Warren Mosler-en bi lan hauetan oinarritzen da: Mosler, 2010h, i. Halaber, ikus Mosler, 2010g.

kideek botere fiskal subiranoari uko egin zioten euroarekin bat egin zutenean. Kontu nagusi bakarra Europako Banku Zentrala martxan jartzea zen, eta moneta-politika erdigunean uztea. Hori politika neoliberalak besterik ez da —alegia, botere ekonomikoa autoritate «independente» baten esku jartzea, zeinaren helburu bakarra inflazioari aurre egitea baita—. Ez da egon inoiz autoritate fiskal konpentsatzailerik, enplegu osoa eta hazkunde ekonomiko sendoa defendatzeko erantzulea izan zitekeen autoritate fiskala.

Herrialde kideek, beren aldetik, ezin dute hasierako hutsune hori bete, zeren merkatuek defizitak zigortuko baitituzte, orain Grezian gertatzen den modura. Garaia da agenda neoliberalak baztertzeko, eta euroguneko herrialdeen batasuna birformulatzeko beste lerro batzuen bidez.

10.7. EUROPAKO JAINKO BAKARRA: EBZ

Greba orokor bat ezagutu dugu European, baita *España una, grande y libre*-n ere. Euskal Herrian joan den ekainean izan genuen aukera lan-indarraren eskubideak defendatzeko. Hona hemen azken grebari buruzko bi artikuluko interesgarri.

Matthew Dalton-ek gogoratzen digu¹⁵⁹ zeinek agintzen duen Europar Batasunean: Europako Banku Zentrala (EBZ) eta Europar Komisioa (EK), hots, Europar Batasunaren (EB) beso exekutiboa. Izan ere, greba egunean bertan EK-k proposatu zuen lege berria EBko estatu kideen gaineko politika ekonomikoaren kontrola are gehiago gogortzeko, krisiaren ondorioak baztertzeko asmoz. EK-k gobernu desberdinen finantza publikoa eta baldintza makroekonomikoak zuzentzeko erantzukizun handiago nahi du, baita neurriak gomendatzeko ahalmen handiak ere: gastu publikoa mozteko eta alokairuak gutxitzeko, besteak beste. Gainera, EK-k nahi du bere gomendioei segitzen ez dieten herrialdeak zigortzeko autoritatea izan nahi du.

Zifratan, Europako gobernuen aurrekontuen defizitek beren urteroko BPGaren % 3ren azpian egon behar dute, eta beren zor osoa BPGaren % 60ren azpitik. Proposaturiko lege berriak ahalbidetuko lioke EKri, aurrekontuen defizitari buruzko gomendioak errespetatzen ez dituzten herrialdeei BPGaren % 0,2ko isuna ezartzea. Halaber, zor osoaren inguruko gomendioak ez badira betetzen, zorra BPGaren % 60 baino handiagoko herrialdeek urtero zor horren gehitzearen % 5 moztu beharko lukete. Beste neurri batzuen artean, EK-k EBko herrialdeen desoreka makroekonomikoak kontrolatzeko erantzukizuna ere nahi du, baita desoreka horien inguruko gomendioei segitzen ez dieten herrialdeei isuna jartzeko ahalmena ere (BPGaren % 0,1era irits daitekeena).

159. 2010-09-29ko *Wall Street Journal*-en azaldutakoa: <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/09/while-labor-unions-celebrate-anti.html> (2012an ikusia).

Sektore publikoen alokairuak moztearekin batera espero da sektore pribatuko alokairuak ere jaitsiko direla, eta ondorioz, ekonomia lehiakorrago bilakatzea. Horra hor, beraz, datorkigun paradisu ofiziala.

Dalton-en artikuluari jarraituz, Hudson-ek honela dio¹⁶⁰: Europako egoera sakonagoa da langabeziaren eta atzeraldi ekonomikoaren kontrako erreakzioa baino. Funtsean, hurrengo belaunaldian Europak nola funtzionatuko duen kontua dago. Lan-indarraren kontra, oraingo europar neoliberalen saioek arrakasta lortzen badute, Europar Batasuna apurtuko dute eta barneko merkatua ezabatu: finantzazko *coup d'état*-en aurrean gaude.

Gainera, bankariek beren mailegu-erreserbak berreraiki nahi dituzte lan-indarraren kontura. Horixe da EK-k egin nahi duena, 1930etik ezagutu den lan-indarraren aurkako kanpainarik gogorrena, «aspaldian Nazioarteko Diru Funttsak eta Munduko Bankuak Hirugarren Munduko herrialdeei jarritako austeritate-planak baino askoz muturrekoagoak».

EBZ krisia erabiltzen ari da gobernuei isunak jartzeko, baldin eta alokairuak jaisten ez badituzte. Gobernuei esaten zaie bankuetatik interesetan maileguz bereganatzea, ez azken 50 urteetan egin dena, hots, zergen bidez beren errenta altxatzea. Interesak ordaintzeko gai izango ez diren gobernuek beren programa sozialak ezabatu beharko dituzte, eta horrek ekonomia murrizten badu —eta beraz, gobernuaren zerga-errentak—, gobernuak gastu soziala are gehiago murriztu behar du.

Jakina denez, EBZ kontrol politikotik «independentea» da, eta Europan egoera hori txalotzen da demokraziaren aparteko lorpena balitz bezala, egiaz, oligarkia finantzarioaren ezaugarri nagusia den bitartean.

EBko herrialdeek beren monetak (euroa) depreziatu ezin dutelako (ohiko neurria den subiranotasun monetarioko edozein herrialdetan), lan-indarraren aurka borrokatzen dute, ez higiezin erreala, finantza eta beste *rentier* sektoreak zergapetu, ezta monopolioak erregulatu edo/eta zerbitzu publikoak hornitu.

Edozein gobernuak kredituak (dirua) sortzeko daukan monopolioak ez du funtzionatzen Europan, eta ordaina Europa bera apurtzea izan daiteke. Munduko edozein banku zentraletan ez bezala, EBZren araudiak berari debekatzen dio gobernu-zorra monetizatzea (EBZ politika demokratikotik «independentea» den bitartean, ez da independentea merkataritza-banku kideen kontroletik). Beraz, EBko gobernuek bankuetatik hartu behar dituzte maileguak, zeintzuek interesa daraman zorra sortzen baitute, benetako banku zentral batek kosturik gabe egingo lukeena (gobernu baten kontrol demokratikoaren menpe egonik). EBZko ez-aukeraturiko kideek aukeraturiko gobernuen gaineko plangintza-ahalmena kontrolatzen dute. Horixe da errealtatea.

160. Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/09/while-labor-unions-celebrate-anti.html> (2012an ikusia).

Ondorioak Letonian, Islandian, Grezian... ikusi ditugu, baita hemen ere. Europaren atzeraldi ekonomikoaren aurrean, Keynes-ek proposaturikoaren aurkakoa nagusitzen ari da, alegia, alokairuak jaitea. Hudson-en iritziz, Europa bere buruaz beste egiten ari da: suizidio ekonomikoa, demografikoa eta fiskala da.

Iraultza neoliberala martxan dago. Aberatsak gero eta aberatsago bilakatzen ari dira eta pobrezia hedatuz doa: erruduna «merkatua» omen.

Baina merkatuak (politikatik at indar «objektiboa» ei dena) ez du bultzatu austeritate ekonomikoa. Askoz errazagoa izango litzateke higiezin erreala, jabego eta ondasun fiskala eta monopolioak zergapetzea, lan-indarraren alokairuak jaitea baino. Hau da, krisiari aurre egiteko, egon badaude beste fiskalitate mota bat, beste politika ekonomiko bat, beste jarduera finantzario bat (kapital ukigarrian inbertituz, ez espekulazioan).

Aukera haxe da: nor izango da menderatua, bankuak ala lan-indarra? Borroka hasi besterik ez da egin.

Europa hankaz gora jarri nahi du EBZk: Adam Smith, John Stuart Mill, Marx, Keynes... alboratu behar dira. Funtsean, ekonomialari klasikoen irakaspena, hots, prezioa eta balioa bi kontzeptu ezberdin direla, lurperatu nahi du. Klase-borroka berria hemen dago, mendekuz beteta gainera.

Eta Euskal Herrian, jakitun ote gara krisiaren sakontasunez, EBZren rolaz, gobernu baten ahalmen monetarioaz, kredituen erabileraz, politika fiskalaz eta abar luzeaz? Ala oraindik XIX. mendeko eskema zaharkituekin eta errejeta erabat zaharrekin erantzun nahi zaio egoera berriari?

10.8. EUSKAL HERRIA KRISIAREN AURREAN

Euskal Herria Eurolandian dago kokatuta. Hortaz, Eurolandian gertatzen denak gure Euskal Herrian badauka eragina. Eta arazoak azaltzen direnean, kasu oraingo krisia, hemen areagotzen dira hala Iparraldean nola Hegoaldean. Alde batetik, estatu bat ez garelako, eta bestetik ez ditugulako geure esku krisiari aurre egin diezaioketen tresnak.

Gauza askotxo daukagu egiteko euskaldunok. Lehendabizi, politika mailan, argi, garbi eta ozenki esan behar dugu estatu independente bat behar dugula, Europar Batasun berrian kokatuko den errepublika independente bat.

Eta ekonomiaz, eta subiranotasun ekonomikoaz, ba ote daukagu ezer egitekorik? Estrategia argi izan behar dugu. Horretarako, hona puntu zehatz batzuk:

- (1) Diruaren estatu-teoriaren arabera, diruari estatuak (hots, gobernuak) ematen dio balioa; eta horretarako diru hori zerga ordaintzeko onartua izan behar da. Diruaren balioa zergapetzea berari dagokio. Hortaz, zor-arazoa ez da ebatziko

harik eta arazo fiskala konpondu arte, hots, zerga-sistema berri eta egoki bat martxan jarri arte.

- (2) Finantza-arazoa eta arazo fiskala erabat lotuta daude. Beraz, zor osoaren arazoa, azken finean, arlo politikoan ebatziko da, zerga progresiboak martxan jarritz, bazka librea zergapetuz, gobernuak bere eginkizunari eutsiz (zergapetzeko eta dirua jaulkitzeko), eta lan-indarra eta kapital industrialari zergapetzetik askatuz.

Jadanik oso nabaria denez, egunero zorrak «barkatu» egiten dira. Gobernu askok hainbat bankuri opariak (diru-laguntzak) luzatu dizkiete bankuek luzaturiko zabor-kredituak zuzitzeko (opari hori ez diete egin langileei, ezta kapital industrialari edo/eta, hipotekak direla-eta, zorpean dagoen herritar gehiengoari ere).

Goazen harira. Nola kudeatu dezake herrialde batek finantza-arlo garbi bat gaur egungo aurreztaileen nahiak eta helburuak kontuan izanda? Zorrik gabeko ekonomia bat aurrezkerik gabeko ekonomia da, talde baten zorra beste talde baten aurrezkia baita. Zor batzuk desagiteak aurrezki batzuk deuseztatzea esan nahi du. Hori ez da batere erraza izango.

Hona hemen, dena den, zenbait irizpide argi:

- (1) zorraren deuseztapena koordinatu behar da jabego publikoarekin, finantza-politika eta politika fiskala sinbiotikoak baitira;
- (2) bankugintza lerro produktiboetara zuzendu behar da; eta,
- (3) helburu nagusia ekonomia bera «des-finantzaltzea» izan behar da.

Zorraren arazoa konpontzeko, zerga-sistema berregituratu behar da, aktiboprezioko inflazioarekin lotuta dagoen bazka librea zergapetzeko. Hortaz, etorkizun hurbilean arazo fiskala arazo politiko nagusia bihurtuko da.

Demagun, estrategia egokian aritzeko eta soilik ariketa gisa (eta progre, sasiabertzale, sasiezkerkiar eta gainontzeko jendilaje guztien gainetik), jadanik euskaldunok badugula euskal estatu independentea, Euskal Banku Zentrala eta guzti, moneta euroa delarik.

Zeintzuk izango lirakeke Euskal Errepublikari independente horren eginkizun nagusiak? Hona hemen zantzu batzuk¹⁶¹:

- (i) Europako Banku Zentralari guri dagokigun zorra saltzea, Europan gaudelako eta bertan egongo garelako.
- (ii) Diru-laguntzari buruz, Wray-k proposatzen duenaren arabera¹⁶², Europatik guri dagokigun emergentziazko planaren diru zatia gureganatzea eta berori ongi kudeatzea. Horretarako, bankuen jarduera soziala¹⁶³ aplikatuko litzateke.

161. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eurolandia-mon-amour> (2012an ikusia).

162. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/greziaz-haratago> (2012an ikusia).

163. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bankuak-kontulari-sozialak> (2012an

- (iii) Eurogunea oso garrantzitsua delako, Europako beste estatuekin batera, eurogune hori beste modu batez eratzea, birformulatzea, autoritate fiskal sendo eta egoki baten inguruan¹⁶⁴.

Euskal Herri independentea da helburu, baina ez edozein modutan eratua. Diruaren estatu-teorian aritzen diren ekonomialari askotxok argi esan digute nolako eraketa izan behar duen estatu batek (edozein estatuk) langabeziari eta zerga-sistema egoki, apropos eta aurrerakoi bati erantzuna emateko.

Ikas dezagun eta jar ditzagun martxan neurririk hoberenak gure herri txiki honetan, beste hainbat europar herrialderekin batera, Europar Batasun berri bat lortzeko asmoz.

ikusia).

164. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/zorrik-gabeko-ekonomia-baterantz> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/finantza-politika-eta-politika-fiskala> (2012an ikusia).

11. Eurolandia: euroa eta azken krisia

Eurolandia jadanik aipatua izan da. Oraingo honetan Wray-k bi artikulutan (Wray 2010e, f) esandakoa aztertuko dugu.

11.1. ORAIN ZER? ZEIN DA HURRENGOA?

AEB aparteko egoeran egon da 1971tik, non urre-estandarrek dolar-estandarri utzi zion lekua. Harrezkero, erdigune soil eta bakar bat egon da ekonomia globalean, AEBko FEDren (Erreserba Federala) eta Altxor Publikoaren menpe. 2008ko krisiaren ondoren, non *Quantitative Easing* (QE-1) martxan egon zen, Wall Street azaldu da nagusi AEBko ekonomian eta, oro har, ekonomia globalean. Hala ere, esparru global horretatik BRIC herrialdeek (Brasil, Errusia, India eta Txina) beren bidea egin dute. Kasu, Txinan, barneko arazoak egonik ere, nazioartean soberakindun herrialde ahaltsu gisa agertu da. Hori dela-eta, AEBk barruko egitura ekonomikoari begiratu eta kontuan eduki barik, Txinari berari bota diote AEBko ekonomiaren egoera txarraren errua. Kontua da txinatarrek asko ikasi dutela aspaldi honetan.

AEBn erreskatea izeneko diru-laguntza erraldoia ezagutu genuen 2008an¹⁶⁵. Aparteko diru-laguntza hori bankuetara joan zen, ez inbertsio ukigarrietara. Badaezpada, errepikatu beharra dago: kredituak luzatuz, zorra handituz doa. Izan ere, zor orokorra areagotu zen nonahi. Eta baten batek zor hori ordaindu behar du.

Gaur egunean *quantitative easing* (QE-2) delakoaren bidez, antzeko erreskateak ikusten ari gara. Printzipioz, QE erabil daiteke diruaren interes-tasak jaitsiz¹⁶⁶, mailegu gehiago lortzeko asmoz. Baina AEBn kontsumitzaileek eta enpresa txikiek eta ertainek ez dituzte horrelako maileguak erabiltzen, beren jabegoak ekitate negatiboan daudelako. Hortaz, kreditu (merke) horiek espekulatzailerik usatzen dituzte atzerrian negozioak egiteko, kasu, Europar Batasunean (EB). Hori dela-eta, jadanik existitzen den FIRE (Finance, Insurance and Real Estate) sektorean inbertitzen dute, beste Ponzi eskema bat puztuz: aktiboko inflazio horrek ekonomia zor menpeko deflaziora eramaten du, jadanik ikusi dugunez eta honezkero jakina izan beharko lukeen moduan. Prozesu horretan bankuak dira irabazleak, banku handiak. Lehendabizi galtzaileak izan diren banku berberak, oso handiak izanik eta

165. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/erreskatea> (2012an ikusia).

166. Ikus <http://www.newdeal20.org/2009/07/17/what-is-quantitative-easing-3271/> (2012an ikusia).

ekonomiarako «beharrezkoak» (sic) direlakoan, diru-laguntzaren bitartez (ekonomia bera ez hondoratzeko aitzakiarekin!), irabazle bilakatzen dira. Fenomeno hori nonahi ikusi dugu: orain EBren txanda da.

Egoera horretan, non FIRE sektorea nagusi den, QEren erabilera berria zenbait ekonomialarik salatu dute (ez askok): W. Mosler (Mosler, 2010j), R. Wray (Wray, 2010g, h) eta M. Hudson¹⁶⁷.

EBri dagokionez, aspaldian idatzi genuenez¹⁶⁸, «Nonahi Greziaren kasua aipatu da. Baina oso sinplista da euroaren arazo sakona soilik Grezian jartzea (...) Italia, Irlanda eta Espainiako estatua antzeko egoeran daude defizit publikoari eta kanpo-zorrari dagokienez».

Hori horrela izanda, Randall Wray-k zenbait proposamen aurkeztu zituen EBrako¹⁶⁹, baina kasurik ez. Greziaren gainbehera ikusi dugu. Orain Irlandaren txanda da. Zein izango da hurrengoa? Segur aski Portugal, eta gero Espainia (*una, grande y libre*). Ez dago dudarik. Ez dago inolako domino-eraginik. Merkatuak ez dira zoro bilakatu. Ez. Politika ekonomiko eta monetario zehatz batek eraman gaitu egoera honetara. Eta beste neurriak hartzen ez diren bitartean (ikus goian aipaturiko Wray-ren proposamenak) jai daukagu, zeren EBko herrialdeak, bata bestearen atzean, ildo beretik joango baitira.

Erreskatea aipatzen duten bakoitzean, ez da aiantzi behar diru-laguntzak atzera itzuli behar direla, hots, diru-laguntza horiek zorrak ere badirela. Beraz, nork ordainduko du zorra? Bankuek ala herritarrek? Beste aldetik, EBko politika makroekonomikoa ezagunegia da: austeritatea gehi inbertsio publikoa eta gastu sozialak murriztea, horrek dakarren langabeziarekin. Paradisu ofizial berria gure begien aurrean dago (paradisu zaharrez hobe lehenbailehen ahanzte).

Ortodoxiak Keynes berpiztu nahi du. Ongi, hobe hori ohiko monetarismoa baino. Baina Keynes ez da nahikoa. Izan ere, Keynes-ek ezagutu zuen kapitalismoak ez dauka inolako zerikusirik gaur egungo finantza-kapitalismoarekin, non FIRE sektorea handituz joan den, non kredituak sektore horretan usatzen diren eta ez inbertsio ukigarrietan.

(Bien bitartean politikeroek aspertu egin gaituzte beren hitzaldi zaharkituekin, topikoz eta gezurrez beteriko berbekin. Ezkerretik ere deus gutxi entzuten da, hitz ponposoak baino ez —«sozialismo berria», «sozialismo identitarioa»...—, alegia, edukirik gabeko berbak).

Finantza-sektoreak ekonomia erreala gailendu du, eta jadanik jakina izan beharko duenez, ekonomia erreal hori da martxan jarri behar dena, FIRE delakoaren inguruko ekonomia epe motzeko mozkin itzelak lortzeko fikzio hutsa baita. Eginkizun

167. Ikus <http://www.counterpunch.org/hudson11222010.html> (2012an ikusia).

168. Ikus 10.5. atala.

169. Ikus 162. oharra. Wray-k W. Mosler-en proposamenak erabili zituen (Mosler, 2009b).

horretan langileria berriak eta enpresari berriek, biek, asko daukate esateko, eztabaidatzeko eta martxan jartzeko. Izan ere, beraien aliantza estrategikoa gauden putzutik atzeratzeko giltza da, puntu garrantzitsuenetarikoa. Eta aliantza horrekin batera, politika fiskal egokia, gobernuak bultzaturiko inbertsio publikoak eta gastu sozialak (erretiro-planak barnean) babestea (inolaz ere ez, murriztea) eta abar eta abar: ekonomia misto berri bat da etorkizuneko apustu nagusia, hitz potoloekin zer-ikusirik ez duen ekonomia berria.

11.2. EUROAREN PARADISUA: ZEIN IRTENGO DA LEHENA?

Euroa eta Eurolandia berriz dabilta espekulatzailen zurrumbiloan. Warren Mosler-ek dioenez (Mosler, 2010k), euroak bukaera zoriontsu bat beharko luke, baina ezin da lortu. Jolas-bukaerak esan nahi du autoritate fiskalak defizitean jartzea, baina eurogunean EBZ da nagusi eta horrek dena baldintzatzen du.

Mosler-en ustez, herrialde bakoitzaren zor/BPGa frakzioak % 20 baino gutxiago izan behar du. Eta hemen dago beste arazo bat zeren EBn, nonahi bezala, agintean daudenek ez baitute ulertzen ezen aurrezki monetarioak inbertsioaren kontabilitatezko erregistroa besterik ez direla: inbertsioek aurrezkiak «sortzen» dituzte (Mosler, 2010l). Ez direla behar aurrezkiak inbertsioak finantzatzeko (Mosler, 2009a).

Euroa martxan jarri zenean, EBZk ez zituen bere gain hartu kide ziren herrialdeen zorrak, herrialde bakoitza zorpetik libre hasteko bide berria. Orain, aspaldiko zama horrekin aurrera jo behar du herrialde bakoitzak, zeinek bere zorrarekin.

Greziako krisiaren ondoren, Irlandakoa etorri da. Laster Portugalekoa eta Espainiakoa etorriko dira. Izan ere, bonuen merkatuek jadanik argi gorriak piztu dituzte¹⁷⁰: Espainia eta Portugal, biak, Irlanda eta Greziaren parean jarri behar direla nazioarteko diru-laguntza jasotzeko. Hitz lauz esateko, euroa ezegonkortuko da, eta hori ekiditeko, (a) EBk diru-laguntza behar izango du kanpotik, edo, (b) EB barrutik Espainiari eta Portugali diru-laguntza luzatu behar zaie, Greziari eta Irlandari egin zitzaizen moduan.

Hortaz, Grezia eta Irlandaren ondoren, Espainia eta euroa bera salbatu behar ditu EBZk. Guztiak salbatuak izan behar dira. Europar Batasuneko (EB) herrialdeek ez dute euroa hondatzen utziko. Alemania ezin daiteke bilaka EBko periferiako herrialdeen funts-iturria. EBZ izan behar da iturri hori. Halaber, EBZ izan behar da gordailu aseguru, gordailua sinesgarri eta egingarria izateko.

EBn nolabait funtsak emateko, erdiguneko autoritate batek (erakunde batek) egon behar du. Jadanik EBZ zenbait herrialdeetako gobernu-bonuak ari da erosten bigarren merkatuetan. EBZk hori egiten segituko duen bitartean, herrialde kideek «solbenteak» edo kaudimendunak izaten jarraituko dute. Baina, noiz arte horrela?

¹⁷⁰. Ikus <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/11/26/AR2010112605032.html> (2012an ikusia).

Hori dela-eta, Mosler-ek zenbait proposamen egin zituen EBrako (Mosler, 2010h, i). Bi hitzetan, EBZ urtero *per capita*-ko banaketa bat gobernu desberdinei ematea kide diren estatuek beren zorrak zurtzeko, hasieran berehalako BPGaren % 10eko banaketarekin. Hori egiteko, noski, alde zurratik ulertu behar dute banaketa hori ez dela inflaziogilea, alegia, ulertu behar da eskariaren aldeko inflazioa gastuaren funtzioa dela, eta proposaturiko banaketak ez duela gobernu-gastua gehitzen (ekonomia da gobernu-funtsak behar dituenak, bere zergak ordaintzeko. Gobernariak eta ekonomialariak alderantziz uste dute: gobernuak ekonomiaren funtsak behar dituela gastatu ahal izateko. Funtsean diru-teoria ez ulertzean dago gakoa).

Zoritxarrez, EBn egin den guztia deflaziozalea izan da eta da, langabezia barreiatuz: gobernuak ezin dute eurorik gastatu, alderantziz, austeritatea da hitz magikoa eta EBZ gero eta autoritate nagusiago bilakatu da terminoak eta kondizioak ezartzeko (Mosler, 2010m).

Are okerragoa dena: hazkunde negatiboa ere jasagarria izan daitekeela, «kaudimen-gabeziarik» gabe, baldin eta EBZk segitzen badu funtsak barreiatzen.

Hortaz, zergatik ez dute uzten herrialde horiek eurogunea? Noiz arte egongo dira herritarrak jasaten egoera tamalgarri eta traumatiko hori? Ezina ote da EB beste era batera antolatzea?

Arazorik garrantzitsuenak teorikoa da: diru-teorian dago giltza. Eta agintariak eta ekonomialariak ez daukate garbi arazoa non datzan. Izan ere, EBn inflazioa txiki samarra izanik eta interes-tasak baxuak, zer dela-eta da arazoa egoera hori? Esan bezala, diru-teoria ez ulertzean dago kontua. Gehienek ustez, gobernuak gehiegi gastatu dute eta orain herrialdeek prezioa ordaintzen dute. Ondorioz, austeritatea nonahi. Bapo.

Bapo? Zaborra! Lehendabizi zabor intelektuala maila teorikoan. Gero, zabor soziala, EBn gero eta abiadura handiagoan zabaltzen ari dena, EB aparteko eskuindarren eta neoliberalen paradisuak bilakatu, bankari handien probetxurako¹⁷¹.

Tartean, euroaren zaindariak, EBZk, segitzen du bere estrategiarekin, bonuak erosten (Mosler, 2010n), orain Portugalekoak, baldintzak eta betebeharrak ezarritik.

Etorkizuna? Mintza bedi Paul Krugman Nobel sariduna: Espainia euroaren preso da¹⁷². Eta harrizkoa dena: «Spain would be better off now if it had never adopted the euro». Horrelakoak entzun behar ziren orain dela urte asko. Baina denbora hartan, EB erabat onuragarria zen, EBtik kanpo ezereza besterik ez zegoen.

Hamaika entzuteko jaioak gara. Gogorragoak entzungo eta irakurriko ditugu hemendik aurrera!

171. Ikus <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/dec/20/latvia-debt-economy-europe-austerity> (2012an ikusia) eta Mitchell (2010j).

172. Ikus http://www.nytimes.com/2010/11/29/opinion/29krugman.html?_r=2&ref=columnists (2012an ikusia).

12. Zipriztin ekonomikoak

12.1. ZIPRIZTINAK

Ekonomiazko zenbait gairi, azaldu diren heinean, iruzkin bat egin diet. Hona hemen eredu batzuk.

12.1.1. *Petrolioaren prezioak: nondik nora?*

Warren Mosler-ek orain dela gutxi idatzi duenez, Egipton hasi zena eta Ekialde Ertainera hedatu dena aztertu beharra dago ikusteko zer-nolako eraginak izango dituzten aldaketa horiek petrolioaren prezioetan, baita munduko eskari agregatuan ere.

Badirudi stockeko eta bonuetako mugimendu guztiak zuzen edo zeharka lotu direla soilik petrolio gordinaren eta produktuen prezioetan egondako benetako aldaketekin edo/eta izan litezkeen aldaketekin. Hala ere, Warren-en iritziz, oraindik konturatu behar dugu ezen azkenean saudiek —demasiako kapazitatea duten produktugile bakarrak— prezio-ezarleak izaten segitzen dutela, gutxienez beraien demasiako kapazitatea desagertu arte.

Hortaz, petrolio gordinaren prezioa dekretuz jartzen da, ez merkatuko indarren bidez. Eta badirudi merkatuek ez dutela hori ezagutzen. Jendeak ez du ulertzen ondoko desberdintasun soila: saudien erreakzio-funtzioa prezio-jartzaile gisa eta merkatuan lehiakortasunak jarritako prezioak (gauza bera gertatzen da AEBko FEDrekin, diotenean ez dituztela dolarraren interes-tasak jartzen: beraiek erreakzio-funtzio bat daukate, beraiek gidatzen dituen).

Zer esan nahi du horrek? Petrolio gordinaren prezioa jaitsiko dela esan nahi du, baldin eta saudiek nahi badute bera jaistea (soberako edukiera daukatela suposatuz). Dena erabaki politikoa da (Mosler, 2011g).

1970 baino lehen, AEBn petrolioaren prezioa *Texas Railroad* komisioak jartzen zuen, prezio nahiko baxu eta egonkorra edukiz. 1970eko hamarkadaren hasieran, saudiek, egoerak beraiei utzi zienean, prezioak igo zituzten, inflazioa areagotuz.

Izan ere, aspaldian AEBk barneko soberako edukiera izan zuen; horrela, prezioak oso baxuak izango ziratekeen *Texas Railroad* komisioak kuota batzuk jarri izan ez balitu. Hortaz, komisio horrek AEBko ekoizleentzako kuotak bere

gain hartu zituen. Baina 1970eko hamarkadaren hasieran saudiak/Lurralde Petrolio Esportatzaileen Erakundea eskaintza murrizten hasi ziren, eta ondorioz, AEBk ez zuen soberako hornikuntza prezioak erregulatzeko. Beraz, prezioaren kontrola atzeritar monopoliora igaro zen.

Are gehiago, berriki saudiek produkzioa moztu dute, prezioa beraiek nahi duten mailan jartzeko (Mosler, 2011h).

Eta berriz ere gauza bera egin dute (Mosler, 2011i). Warren-en hitzez, «it's good to be price setter».

12.1.2. Zer gertatuko litzateke Euskal Herrian baldin eta...?

Zer gertatuko litzateke baldin eta Euskal Herria politikoki errepublika independentea balitz, bere ikurrinarekin¹⁷³ eta guzti? Zer-nolako moneta-politika eta politika fiskala erabiliko lirateke hemen?

Demagun balizko egoera hori. Hona hemen bi eredu interesgarri eta oso adierazgarri:

- (i) Australia politikoki independentea da, bere moneta dauka, baita gobernu demokratikoa ere. Hala ere, ekonomia-arloan kritikak etengabeak dira: behin eta berriz azaltzen ditu Bill Mitchell-ek (Mitchell, 2011g). Oso interesgarria, beste aldetik, ikasleei buruz Mitchell-ek dioena (Mitchell, 2011i).

Askoz okerragoa dena:

- (ii) Ameriketako Estatu Batuen eredua. Guztiok dakigu zer den AEB eta zer-nolako rola jokatzen duen mundu mailan. Dena den, ondoan aipatuko den iritzi-aldaketa erabat sakona eta esplikaezina da.

Izan ere, Ben Bernanke FEDko nagusiak argi omen zeuzkan zergen afera eta FEDtik merkataritza-banku batera doan mailegatze-prozesua: konputagailua erabiltzea da arazo bakarra, hots, edozein bankuk FEDn daukan kontuko kantitatea handitzea¹⁷⁴.

Orain, aldiz, Bernanke iritziz aldatu da, erabat. Eta ondorio ezin txarragoak hortxe daude (Kelton, 2011a)¹⁷⁵. Aldaketa hori Warren Mosler-ek kritikatu du, sakonki gainera (Mosler, 2011j).

173. Ikus Iruñeko udaletxearen aurreko plaza sanferminetan non ikurrina erraldoia (presokiko elkartasunarekin batera), Euskal Herriaren bandera azaldu duten: <http://www.gara.net/paperezkoa/20110707/pri01.pdf> (2012an ikusia). Halaber, ikus http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=NyeZp4dR_f0 (2012an ikusia).

174. Ikus http://www.cbsnews.com/stories/2009/03/12/60minutes/main4862191_page2.shtml (2012an ikusia): «Asked if it's tax money the Fed is spending, Bernanke said, "It's not tax money. The banks have accounts with the Fed, much the same way that you have an account in a commercial bank. So, to lend to a bank, we simply use the computer to mark up the size of the account that they have with the Fed. It's much more akin to printing money than it is to borrowing"».

175. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/07/time-to-panic-ii.html> (2012an ikusia).

Balizko hipotesi horretan, Euskal Herria independentea izanik, Europar Batasunako (EB) kidea izango litzakete, baina orain, bederen Espainiako eta Frantziako estatuetatik at.

Dakigunez, EBN dagoen egoera ez da batere ona. Alderantziz, zenbait herrialde krisiak jota daude. Hori dela-eta, Randall Wray-k, mundu mailako ekonomia analizatuz, eta EBko ekonomiaren egoera guztien artean okerrena dela baieztatu eta gero, EBrako hiru aterabide posible ikusten ditu (Mosler, 2011j):

- Eurogunea uztea, herrialde bakoitzak bere aurreko monetari eutsiz.
- Eurogunean segitzea baina eurotan izendaturiko zorrak ez ordaintzea.
- Batera segitzea baina EBren berreraketa eginez, zorrak birformulatuz eta jaitsiz, autoritate fiskal orokor bat sortuz, AEBko Altxor Publikoaren antzekoa izan daitekeena.

Zein izango litzateke Euskal Herriak hartuko lukeen jarrera?

Ortodoxiak argi dauka bere proiektua (Caveat: sasiezkeriar askok proiektu berbera daukate).

Heterodoxiak badauka non ikas. Hona hemen, Wray-ren eskutik, Diru Teoria Modernoa ikasi nahi dutenentzako aparteko sarrera eder bat, astero azalduko dena eta urtebete iraungo duena¹⁷⁶.

Bere aldetik, Mosler-ek Greziarako (edo EBko beste edozein herrialdetarako) proposamen berezia plazaratu du (Mosler, 2011k).

12.1.3. Zergak eta dirua jaulkitzea

Ben Bernanke FEDko nagusiak argi izan ditu bi afera erabat desberdin: alde batetik, FEDtik merkataritza-banku batera doan mailegatze-prozesua, eta bestetik, zergen ordainketa.

Mailegatze-prozesua konputagailua erabiltzea da, besterik ez: alegia, edozein bankuk FEDn daukan kontuko kantitatea handitzea¹⁷⁷.

176. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.html> (2012an ikusia).

177. Ikus 174. oharra.

Halaber, ikus Bill Mitchell-ek dioena (Mitchell, 2011i): «... we might just recall what the current US Federal Reserve Governor matter-of-factly told the US Congress (Committee on Financial Services) on July 14, 2011 (Ron Paul is part of that Committee). The Chair Congressman Duffy asked him:

DUFFY: ... When — when you buy assets, where does that money come from?

BERNANKE: We create reserves in the banking system which are just held with the Fed. It does not go out into the public.

We can argue about the technicalities but the essence is that there is no revenue-constraint operating here.

The discussion continued:

DUFFY: Does it come from tax dollars, though, to buy those assets?

Zergen afera beste kontu bat da¹⁷⁸: behin zerga ordaindu eta gero, diru hori soilik kontabilitatean azaltzen da, egindako ordainketaren lekukoa izateko¹⁷⁹.

Gauza bera dio Alan Blinder-ek¹⁸⁰.

Ondorioa oso bistakoa da: kreditu elektroniko horiek ez datoz inondik eta gorbarnuz kanpoko sektorean sartzen dira zerga-kreditu gisa ordainduak izan ahal izateko. Era berean, tasa-kredituak zirituak direnean ez doaz inora, soilik kontabilitate-kontuetara, gertaera idazteko¹⁸¹.

BERNANKE: It does not.

Once again technicalities aside (for example, the purchase of interest-bearing assets from the private sector reduces private incomes which some might consider to be a “tax”), this reinforces the fact that the government, in this case, the federal reserve, is not revenue-constrained.

DUFFY: Are you basically printing money to buy those assets?

BERNANKE: We’re not printing money. We’re creating reserves in the banking system.

This is the electronic version of “printing money” which in Modern Monetary Theory we refer to as adding financial assets to the non-government sector.

The point here though is that the central bank acts as “part” of the overall US government (consolidated treasury-central bank) and can credit bank accounts at will. Please read my blog (Mitchell, 2010k) for more discussion on this point.

Think about what a US dollar is. Anyone holding one can present them (or the electronic version – deposits) to the US government in return for a tax credit (payment of their tax liabilities). So when the Federal Reserve credits bank accounts it is really providing Treasury tax credits to the holders of those accounts».

178. Ikus (Mitchell, 2011i): «When a US citizen (this applies in any sovereign nation) pays their taxes the conceptual chain of events is that the central bank accounts for the payment (acknowledging the tax credit) and informs the Treasury that the tax obligation has been eliminated. The dollars don’t go anywhere! The scores are adjusted – that is it».

179. Ikus (Mitchell, 2011i): «The conclusion is obvious as it is powerful. These electronic credits come from nowhere and enter the non-government sector as a tax credit against obligations that the non-government agents have to government. The source of these funds cannot come from the taxpayer. Similarly, when the tax credits are redeemed they go nowhere other than into accounting books to record the events».

180. Ikus Bill Mitchell (2011i): «There was an interesting PBS News Hour program a few years ago (October 7, 2008) as the US Federal Reserve was about to introduce its Quantitative Easing program for the first time. The program —http://www.pbs.org/newshour/bb/business/july-dec08/creditfix_10-07.html (2012an ikusia)— interviewed economist Alan Blinder, a former vice chairman of the Board of Governors of the US Federal Reserve. Here is a snippet of the transcript after being asked to explain how the US Federal Reserve gets “money into the system”:

Well, when the Fed first starts these operations, including the other ones they do, what they try to do is re-jigger their balance sheets, sell one asset, and that for the Fed has been mostly been treasuries, and buy something else.

As that capacity gets used up, the Fed can no longer swap one asset for another. And then it has to (...) we use the euphemism “print money.” What that really means is somebody is on a keyboard creating electronic images of money. Large amounts of money are not cash.

So these are credits at the Federal Reserve system basically. A central bank can do that; a commercial bank cannot do that.

That couldn’t be clearer».

181. Ikus (Mitchell, 2011i). «The conclusion is obvious as it is powerful. These electronic credits come from nowhere and enter the non-government sector as a tax credit against obligations that the

Harrigarria bada ere, Bernanke iritziz aldatu da, erabat. Aldaketa hori Warren Mosler-ek kritikatu du (Mosler, 2011j). Ondorio ezin txarragoak bistan daude (Kelton, 2011b)¹⁸².

12.1.4. Tasatze- edo kalifikatze-agentziak

Tasatze-agentziek izua barreiatu dute arlo finantzarioan. Jende gehienak beldurtu dira eta gobernuak noraezean dabilta.

Baina guztiok ez dira beldurtu. Izan ere, Diru Teoria Modernoan aritzen direnek argi, garbi eta ozen¹⁸³ salatu dute agentzia horien lana, aspalditik gainera (Mitchell, 2009m, 2010l).

Ekonomialari eta politikari gehiegik AEBko eta Greziako egoera parekatu nahi dute. Baina bien egoerak ez dira berdinak, erabat ezberdinak baizik.

Behin eta berriz sistema monetarioaren funtzionamendua eta bereziki interes-tasak nola jartzen diren ez ulertzeak dakar horrelako akatsa.

AEBn eta Grezian gertatzen ari direnak konparaezinak dira, sistema monetarioak oso desberdinak direlako (Mitchell, 2011k).

Europar Batasuneko estatuen gobernuak:

- Beren subiranotasun monetarioa laga zuten eta izatez atzeritar moneta batean (euroan) gastatzen dute.
- Ez daukate inolako ahalmenik beren moneta jaulkitzeko; hortaz, zergetan eta/edo maileguz hartzean oinarritzen dira beren gastu netoa finantzatzeko.
- Haiek kontrolatzen ez duten banku zentral batek jartzen ditu interes-tasak.

Horrelako sisteman, interes-tasaren egitura —epe laburreko politikaren tasatik (Europako Banku Zentralak, EBZk, jarria) epe luzeko interes-tasetara— konbinazio batek determinatzen du: epe laburreko EBZren jardunbidearen erabakiak alde batetik, eta epe luzeko inflazioari eta ordaintze ezaren arriskuari buruzko inbertsio pribatuen merkatu-itxaropenak bestetik.

EBZk epe luzeko interes-tasak kontrolatu ahalko lituzke baldin eta hola erabakiko balu —interes-tasak finkatuz eta tasa horietan edozein zor erosteko intentzioa deklaratu—, baina estatu kideek ezin dituzte beren buruak behartu hori egiteko. Herrialde kideek beren kontrolari amore eman zioten eurogunean sartzean.

non-government agents have to government. The source of these funds cannot come from the taxpayer. Similarly, when the tax credits are redeemed they go nowhere other than into accounting books to record the events».

182. Ikus 175. oharra.

183. Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2011/08/more-bad-beer-from-s-david-beers.html#more> (2012an ikusia) eta Mitchell (2011j).

AEBk, Japoniak, Australiak eta beste estatu gehienek:

- Badaukate beren moneta jaulkitzeko monopolioa eta beti monetan horretan gastatu dezakete ondasun era zerbitzu errealak saltzeko dauden heinean.
- Ez dute behar maileguz hartzerik zergapetze gaineko gastu netoa finantzatzeko. Orokorki, gobernu subirano bat ez du errentak inoiz murrizten, zeren monetaren monopolio-jaulkitzailea baita.
- Banku zentrala kontrolatzeko boterea du, baita haren interes-tasa ezartzeko ere, edo haren aktibo erosketaren erabakiak. Azken finean, gobernuak agintzen du eta ahalmena dauka banku zentrala erabiltzeko nahi duena egiteko

Sistema monetario horretan gobernua da beti agintzen duena. Banku zentralak interes-tasak jartzen ditu epe laburrean eta egiturak segitzen die inflazio-arriskuaren itxaroteei, ez ordaintze ezaren arriskuari.

Bonu pribatuen merkatuek badakite AEBko gobernuak ezin duela huts egin arazo finantzarioengatik. Izan ere, inbertsiogileek kasu gutxi egiten diete agentzia horien txostenei (Mitchell, 2011j).

Bi sistema horien arteko desberdintasuna ulertuta, argi uler daiteke zer dela-eta 1990eko eta 2000ko hamarkadetan Japonian egondako bonu-tasatzearen mailakatzeko baxuek ezin izan zuten eragin tasetan edo beste edozein arlotan.

Bill Mitchel-ek tasatze-agentzia horiek legez kanpo jotzea gomendatu zuen (Mitchell, 2009m).

Ondorioz, Mitchell-en arabera:

- AEBko gobernuak indarrean jarri behar du legislazioa tasatze-agentzia horiek legez kanpo uzteko.
- Haien defizitak areagotu behar dituzte eta Lan Bermea¹⁸⁴ martxan jarri.
- Langabezia murriztearekin etorriko den kreditu-politikoa gozatu behar dute.

12.1.5. Eurolandiari buruzko tasatze-agentziak

Berriki S&P agentziak EBko zenbait estaturen zorraren kalifikazio-mailak jaitsti ditu. Ondorioz, gobernuak aztoratu dira. Hona hemen Diru Teoria Modernoko aitaponteko batek dioena arazo horretaz (Mitchell, 2012b):

- (a) S&P txostenak ez dauka zerikusirik ekonomiarekin. Tasatze-agentziek ez daukate inolako botererik.
- (b) Beti monetaren jaulkitzaileak dauka boterea edozein batasun monetariotan.

184. Ikus http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia) eta <http://www.cfeps.org/pubs/wp-pdf/WP39-MitchellWray.pdf> (2012an ikusia).

- (c) Eurolandian soilik EBZk du boterea.
- (d) EBko egungo hutsegite politikoa euro-liderren ideologia neoliberaletik haratago pentsatzeko daukaten ezintasunetik sortzen da.
- (e) Izan ere, hutsegite hori irtenbideak bilatzeko aurrekontu-defizitei egiten dieten arbuioetik dator.
- (f) Horrek esan nahi du haien irtenbideak porrota bermatzen duela.

Gehigarri gisa, eta EBri dagokionez, ikus Mitchell-ek berak ukitutako zenbait gai: tasatze agentziak eta interes-tasak (Mosler, 2009n) eta kreditu kalifikatze-agentziak legez kanpo jartzeko garaia (Mosler, 2009m). Halaber, ikus ondoko gaiak: Nor da nagusi EBn? EBZ (Mosler, 2010l). Europa salbatzearen, beste era batera eratu behar da (Mosler, 2011l).

Kontua defizit publikoa ez murriztean datza, neoliberalismo berriak nonahi hedatu duenaren aurka. Eurolandian kalifikatze-agentziak direla-eta, EBko estatu kideak noraezean dabilta. Baina kalifikatze horren atzean austeritatea eta murrizketak daude. Neoliberalismo horren kontra, lana sortzea da erremediorik onena eta horretarako mundu mailan hurrengo hamarkadan aurrekontu-defizitak beharrezkoak izango dira (Mosler, 2011m). Horretarako, Diru Teoria Modernoak irakasten duenez, gobernuaren diru-jaulkitzea behar da, ez kanpotik kredituak bereganatzea.

12.1.6. Europar Batasunaz, berriz ere

Hona hemen edozein herrialde subiranoz jakin behar dena eta, ondorioz, berak egin behar duena:

- (1) Banku zentralak zuzenki Gobernuaren zorra eros dezake beti, eta horrela gastu publikoa erraztu, bonu-merkatura jo gabe.
- (2) Atzerriko truke-merkatuetan libreki flotatzen du monetak.
- (3) Gobernuak ez du behar maileguz hartu atzeritar monetetan.
- (4) Edozein herrialde subiranok ez du inolako kaudimen-arriskurik.

Europar Batasuna (EB) desberdina da. Mosler-ek 2001ean (Mosler, 2010ñ) jadanik euroaren sendotasuna dudatan jarri zuen, EBko herrialdeek beren subiranotasun monetarioa galdu zutelako, *de facto*-ko atzeritar moneta (euroa) erabiltzen hasi zirenean.

Orain Europako Banku Zentrala (EBZ) legez kontra ari da. Izan ere, une honetan EBko herrialde batzuen zorra erosten ari da.

Hona hemen Mosler-en hitzak (Mosler, 2011l):

Eurogunean dena gaizki doa harik eta nahiko txarto dagoenean EBZk arazoan dagoen edozein herrialdetako bonuak erosi arte, austeritate-terminoak eta baldintzak ezarri.

Orduan herrialde kide horiek zikloaren kontrako defizit gastatzeari eusten diote, beren buruak lurperatuz.

Hortaz, orain EBZk, azken baliabide gisa, herrialde kideen gobernuen defizit gastu horien zama bereganatzen du, printzipioz herrialdeak hondoratu ez daitezen (eta austeritatezko baldintzak inposatuz).

Afera da EBZk politikoki kapital-muga daukala eta noizbait arazo horri aurre egin behar zaiola.

Gauza bertsua dio Wray-k (Wray, 2011c) (Wray, gainera, Txinaz eta Wall Street-eko ustelkeriaz mintzatzen da).

Wray-ren berbak: EBZk beti izaten du ahalmena euroak sortzeko, baina debekatuta dauka, legez, EBko herrialde bakoitzeko gobernuaren zorra erostea. Hortaz, ezin da erabili edozein herrialde subiranotan usatzen den prozedura arrunta, non banku zentralak zuzenean zor subiranoa erosten duen edo akordio bat daukan, AEBn bezala: lehendabizi Altxor Publikoak zorra banku pribatu bati saltzen dio eta gero FEDk erosten dio banku pribatu bati.

EBZk galarazita dauka hori egitea. Beraz, beti dago murrizketa bat herrialde kide bakoitzean: herrialdeek euroak lortu ditzakete soilik maileguz hartuz edo esportatuz. Baina kide guztiak ezin dira esportatzaileak izan: EBko herrialde batzuk esportatzaileak izan daitezke, baina beste batzuk inportatzaileak izango dira. Oro har, horrek ez ditu euroak sortzen.

Noski, euroak beste herrialde batetik maileguz hartu daitezke, kasu, herrialde esportatzaile netoetatik. Baina, baldin eta zu inportatzaile netoa bazara, EBko beste herrialdeekiko zure zorrak, kanpo-zorrak, handituz joango dira eta azkenean zure merkataritza egokitu beharko duzu, ala hondoratuta egongo zara. Joera horrek ezin du iraun.

Okerrago, krisiak jotzen duenean, gertatu izan den moduan, EBZ eurotan maileguak hornitzen hasten da, eta arazoan dagoen herrialde bakoitzeko kanpo-zorra finantzatzeko bide berriak sortzen ditu ordainketarik eza alboratzeko edo merkatuak erosiko ez lituzkeen zorraren sailkatze txarrak ez izateko.

Wray-k EBrako bi irtenbide proposatzen ditu:

- EBZri ahalbidetzea EBko herrialde kideei fondoak hornitzea, eta hori zuzenean egin daiteke. EBZ has daiteke gobernu zorra erosten. Edo zeharka, erreserben maileguak banku zentral desberdinei hornituz, beraiek zorra eros dezaten.

- Politika fiskala erabiltzea, Europako Parlamentuaren defizita handituz (EBrako oraingo aurrekontua BPGaren % 1 baino gutxiagokoa da. AEBkoa % 20 baino handiagoa da).

Wray-ren ustez, politikoki bide biak ez dira egingarriak euroguneko gaurko arauen arabera. Horixe da arazoa. EBZren bidez proposamen horiek gauzatzeko Europar Konstituzioa aldatu beharko litzateke.

Wray-k dioenez, ez da inongo sekreturik baina EBZ Alemaniak zuzentzen du. Eta Alemaniak ez du permitituko inoiz EBZk hori egitea. Beste alde batetik, jakin beharko litzateke ea EBko beste herrialdeak gai izango eta prest egongo liratekeen politika fiskal komun bat edukitzeko. Badirudi ez diotela Europako Parlamentuari botere gehiegi eman nahi. Horra hor, beraz, beste arazo bat.

Kasurako, Washington-en, Depresio Handian gobernu federalaren aurrekontua % 3 izan zen; orain, aldiz, % 20.

Prest ote dago EB antzeko aldaketa sakona gauzatzeko?

12.1.7. Euroa, bonuak, Europar Batasuna, AEB

Euroaren jaulkipen finantza / krisia ondoko aldarrikapen batekin bukatuko litzateke (Mosler, 2011m): hemendik aurrera Europako Banku Zentralak (EBZ) herrialde kideen gobernu guztien zor guztia bermatzen du.

Baina ez dute hori egingo. Arduratuta daude Hazkunde eta Egonkortasun Plana betearazteko abileziarekin, nahiz eta jadanik frogatuta egon bete ezinezkoa dela. Izan ere, austeritatea betearazteko erreminta bakarra EBZn datza, zeinaren baldintzak austeritatean oinarritzen diren.

Ikus ditzagun euroari buruzko Mosler-en proposamenak denboran zehar:

- (i) Diziiplina-printzipio bat. Urtero EBZk BPGaren % 10eko errenta-banaketa gobernu kideei, *per capita*-ko oinarrian (Mosler, 2010g, l, o; 2011n). Kasu honetan, EBZk eskubidea izango luke kideei etorkizuneko banaketak ukatzeko, baldin eta defizit-arauak beteko ez balituzte. Baina proposamen hori ez dute eztabaidatu. Hortaz, ia seguru ez dela gauzatuko.
- (ii) Mosler bonuak (Mosler, 2011k, ñ). Bonu horiek euroguneko herrialde indibidualak erabiliko lituzke, zergak ordaintzeko, baldin eta herrialde hori ordaindu ezean balego. Herrialdeari esperantza erreala eskaintzeko, noski, baina denbora oso laburra da eta prozesu politikoa luzeegia.

Beraz, eurogunean egun gertatzen ari denarekin konformatu beharra dago. Nahasketa eta hitz-jario askotxo finantza-proposamen batzuen inguruan, baina azkenik egoera nahiko txarra dagoenean, EBZ-z fidatzea txekia idazteko eta gobernu konkretuaren zorra merkatuan erosteko, martxan dagoen finantza erraztearren. Noski, herrialdeek EBZk jarritako austeritate-terminoak eta baldintzak betez.

Medizina gogor hori oso deflazilogilea da, irauten duen bitartean. Operatiboki jasangarria da.

Lehen fasea, non austeritateak defizitak murrizten dituen, politikoki, gaur arte, jasangarria izan da.

Hala ere, badirudi bigarren fasean sartzen ari garela, non austeritateak BPGaren jaitsiera eta eurokide guztientzako defizit handiagoak ekartzen dituen. Baina operatiboki jasangarria da eta euroari sostengatzen segitzen du.

Galdera hauxe da: politikoki jasangarriak ote dira defizitak murrizteko erabiltzen diren austeritate-neurriak, zeintzuek defizitak areagotzen dituzten?

Ezezkoan, zer dator hurrengoan? Eta, noiz?

Zenbat txartu beharko da egoera, politika aldatu baino lehen?

Zer-nolako aldaketa izango da?

Lehen urratsa agian beste QE¹⁸⁵ «berri» bat izan liteke, zeinak soilik egoera are gehiago txartuko baitu, herrialde kideak atzerapen egokiaren zain egongo diren artean, politika ostikoka ari dela esan arte.

Eta zenbat segituko luke egoera horrek txarrera jotzen eta ostikoka aritzen, itxaroten gelditu baino lehenago eta berriz politika aldatzeko?

Beste aldetik, AEBren defizit-murrizketaren bigarren itzulia ere laster etorriko da.

Hortaz, zer egin?

12.1.8. Zergatik ez plan hau?

Bill Mitchell-ek ondoko plana proposatu du (Mitchell, 2011n):

- (i) Finantza-merkatuak diziplinatzea (Mitchell, 2009ñ,o).
- (ii) Etxegintza-krisia kalterik gabeko bilakatzea, ordaintze ezaren arriskuan daudenei errenta eta berriz erostea eskaintzak eginez¹⁸⁶.
- (iii) Zor publiko gehiago ez jaulkitzea eta Altxor Publikoak Banku Zentralarekin bat egitea —izatez, errealitatean den moduan¹⁸⁷—.
- (iv) Lanpostuen bermea¹⁸⁸ martxan jartzea eta segurtatzea ezen lan egin nahi duen baina lan topatu ezin duen edozeinek (sozialki onargarri den) gutxienezko

185. QE: Quantitative easing, http://en.wikipedia.org/wiki/Quantitative_easing (2012an ikusia).

186. Zehaztasunetarako, ikus aurrerantzean.

187. Europar Batasunean (EB) arazoa dago, Altxor Publikoa ez baita existitzen. Horra hor, bada, EBrako lehen eginkizuna.

188. Ikus http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia).

soldata bat daukala sektore publikoan, komunitate-garapena eta ingurumen-jasangarritasuna aurreratuz.

- (v) Azpiegitura publikoaren garapenerako esku zabaleko fondoak hornitzea, zeintzuek etorkizuneko oparotasuna babestuko duten —ospitaleak, eskolak...—.
- (vi) Energia berriztagarrien ikerketan inbertitzea.
- (vii) Sistema federaletan¹⁸⁹ estatuei demo diru-laguntzak hornitzea beraiei permititzea beren kaleko argiak pizteko eta beren eskolak funtzionatzen mantentzeko.
- (viii) Hezkuntza publikoan Diru Teoria Modernoa ulertzearen aldeko kanpainetan inbertitzea.
- (ix) Itxarotea gastu pribatuaren susperraldirako —neurri pizgarri horietatik etorriko diren errenta handitzeak zor pribatuen mailak kontrolpean jartzen dituen heinean—.

12.1.9. Warren Mosler-ek Obama presidenteari eta Kongresuko kideei

Hona hemen Mosler-ek bidalitako oharra (Mosler, 2011o):

Defizitaren murrizketak gure aurrezkiak kentzen ditu

Hortaz, mesedez ez kendu gure aurrezkiak!

Bai, zor nazionala deitzen zaio. Baina AEBko Altxor Publikoko tituluak Erreserba Federal Bankuan (FEDn) dauden aurrezki-kontuak besterik ez dira.

Zor federala munduko dolar-aurrezkiak dira, azken pennyraino!

AEBko defizitaren erlojua munduko dolar-aurrezkien erlojua da ere, azken pennyraino!

Beraz, defizitaren murrizketak gure aurrezkiak kentzen ditu.

Hortaz, mesedez, ez kendu gure aurrezkiak!

Are gehiago:

Ez da existitzen epe luzeko defizit federalaren arazoa bezalako gauzarik.

AEBko Gobernuak ezin ditu dolarrak bukatu.

AEBko Gobernuaren gastua ez dago atzeritar mailegu-emaileen menpe.

AEBko Gobernuak ezin du inoiz ukan Greziak daukan bezalako funts-krisirik, bere moneta jaulkitzen duen edozein jaulkitzailerentzat ez da existitzen horrelako gauzarik.

AEBko Gobernuaren interes-tasak Erreserba Federal Bankuaren kontrolpean daude, ez merkatu-indarren menpe.

Enplegu osoa lortzen dugunean dagoen arriskua prezio handiagoak dira, ez kaudimenik eza, ezta funts-krisirik ere.

189. EBko estatu ezberdinei *per capita*-ko diru-laguntza luzatzea.

Beraz, gure zeruko langabezia handia eta makaldutako ekonomia kontuan harturik, Informaturiko Kongresu bat eztabaida sutsuan egon beharko litzateke gastu federala handitzeaz, edo zergak jaisteaz.

Bide beretik, irailaren 2an, aparteko eskutitz on eta eder bat zuzendu zion Obama presidenteari berari, *If I were President Obama* tituluarekin, hots, *Presidente Obama banintz*. Antzeko gauza bat proposatu zuen Randall Wray-k irailaren 8an, *The Country Needs a New Deal*. Gauza bertsua Bill Mitchell-ek, irailaren 9an, *It is easy to create jobs*.

12.2. BERRI OSO LABURRAK

- a. Euroguneko herrialdeei laguntza emateko asmoz, munduko herrialderik aberatsenetako ministroak batu dira.
- b. Nazioarteko Diru Funtsaren Washingtingo bilerari segituz, hiru gai diskutitu ziren, Greziako zor subiranoa tartean zegoela.
- c. Adosturiko planak Europar Batasuneko diru-laguntzaren fondoaren gehiketa sartu du: 2×10^{12} euroko gehiketa.
- d. EBko gobernuek espero dute plana bost edo sei astetan martxan jartzea.

Tartean balizko merkatu-merkatari batek, Alessio Rastani-k, BBCri esan dio plan horrek ez duela funtzionatuko eta jendeak merkatu-hondamenditik dirua ateratzen ahalegindu beharko duela¹⁹⁰.

Afera ez da txantxetakoa. Izan ere, Bill Mitchell-ek dioenez (Mitchell, 2011ñ), «My experience tells me that this is not an isolated statement of “values” from the FIRE sector. These are the values that all the major parties seem to think should be prioritized».

Handik gutxira Rastani-ren esanak faltsutzat salatu izan dira¹⁹¹.

Dena den, faltsutze kontu horretan sartu barik, Diru Teoria Modernoko zenbaitzuek Rastani-k esandakoa izugarritzat hartu dute, ez hitzen edukiarengatik, haien xalotasunagatik¹⁹² baizik.

190. Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/business-15059135> (2012an ikusia). «... we don't really care that much how they're going to fix the economy, how they're going to fix the whole situation, our job is to make money from it (...) I've been dreaming of this moment for three years (...) Governments don't rule the World. Goldman Sachs rules the world».

191. Ikus <http://www.irishtimes.com/blogs/business/2011/09/28/fake-or-philistine-the-jurys-out/> (2012an ikusia); <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2042291/Alessio-Rastani-Claims-greedy-dealer-praying-recession-FAKE.html?ito=feeds-newsxml> (2012an ikusia); <http://www.mybanktracker.com/bank-news/2011/09/27/alessio-rastani-fake/> (2012an ikusia).

192. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/09/say-w-h-t-5.html> (2012an ikusia).

12.3. EUROPAR BATASUNeko ETA EB-KO ESTATUETAKO BONUAK. MOSLER BONUAK

Jende askoren iritziz, eurobonua Europar Batasuneko (EB) zor-krisitik ateratzeko bide bakarra da. Ideia argi dago: estatueta bonuen pasibo guztiak bereganatuko dituen bonu «handi» bat jaulkitzea. Bonu hori euroguneko herrialde guztiek sostengatuko lukete, eta beroriek laguntza behar duten herrialdeen diru-laguntzak sostengatuko lituzkete.

Batzuek uste dute eurobonua batasun fiskal osorako pauso bat dela, nahiz eta politikari asko urrats horren aurka egon. Eurobonuek EBko oraingo zenbait akordio aldatzea eskatzen dute, baita Alemaniako Konstituzioaren talka ere¹⁹³.

Tartean, EB osoan dagoen mezu bakarra ezagunegia da: austeritate gehiago behar da (zeina, eta hau ez da aipatzen, zordunak diren herrialdeen hazkunde ekonomikoaren auka arituko den, eta horrek zailago bilakatu du zerga-bilketa nahikoa gauzatzea, zor-ordainketak egiteko).

Egitate bakarra da austeritateak ez duela funtzionatu Grezian, eta gero eta zabalagoa da Grezia ordaindu ezean arituko dela (jadanik gobernuak berak esan du). Eta Greziak porrot egiten badu, EBko zenbait bankutan eragina azalduko da, bereziki Alemaniako eta Frantziako bankuetan, zeintzuk europar zor subiranoarekiko babesik gabe dauden.

Hortaz, zer gertatuko litzateke ordaindu ezeko kasuan? Segur aski Europako Banku Zentralak (EBZ) parte hartuko luke eta nahasketa guztia sostengatu, AEBn gertatu zen moduan 2008ko finantza-krisian (FED arazoan sartu zen eta bankuen balantze-orriak babestu zituen, *lender of last resort*, hots, azken baliabideko mailegu-emaile gisa arituz). EBZ *lender of last resort* moduan aritzen bada, horrek inongo herrialderi ez dio ekarriko inolako desabantailarik, zeren EBZk dirua sor baitezake teklatu baten bidez eta behar diren kontuak kreditatuz.

Arazoa da eurokratek ez dutela ulertzen diruaren funtzionamendu hori. Ezta Alemaniako gobernuak ere.

Badago, hala ere, beste bide bat soilik herrialde indibidualerako, Mosler-ek proposatu duena: Mosler bonuak jaulkitzea.

Hona hemen nola funtzionatzen duen Mosler-en planak:

- a) Herrialdeek bonu berriak jaulki behar dituzte.
- b) Bonu berriek klausula hau daukate: ordainketa subiranorik ezean, bonu horiek erabil daitezke zerga pasiboak zuritzeke jatorriko herrialdean.

193. Ikus http://blogs.independent.ie/independent_blog/2011/09/bailouts-are-wily-germans-really-looking-for-the-fire-escape-.html (2012an ikusia).

Aurrekoak esan nahi du bonu berri horiek erabat bermatuta egongo direla idatzita daukaten balioak balio izateko eta merkatuetan inbertsiogileak lasaitzeko. Bere aldetik, horrek bonu-etekinak beheratuko lituzke eta ordainketa subiranorik eza alboratuko.

Mosler bonuek herrialdeei zor subiranoaren gaineko kontrola berriz bereganatzea ahalbidetuko liokete, eta EBko erakundeetatik askeagoak izatea eurogunetik irten barik.

Herrialde bakoitzak bere bidetik eta modutik ordainduko luke. Gainera, Mosler bonuak herrialde bakoitzak jaulki ahalko ditu, hortaz oso arin bideratu daitezke.

Arazo bakarra oharmenean datza, azken finean Diru Teoria Modernoaren ulermenean.

12.4. EB: BATASUN FISKALA VERSUS ZATIKETA

Eurobonuak bateratze federalerako lehen urrats gisa ikusi dira. Izan ere, eurobonuek euroguneko gobernuen gastuak zentralizatuko lituzkete. EBko estatu guztiek eurobonua sostengatuko lukete, eta, alderantziz, estatu guztiak eurobonuak sostengatuko lituzke. Gobernuen zor subiranoaren garrantzia behera joango litzateke, europar bonuak gailenduko liratekeen heinean. Horrekin batera, EBn politika fiskalak nola zuzendu beharko lukeen eztabaida etorriko litzateke. Izan ere, baldin eta estatuek ez badaukate finantzatzeko zama, zer dela-eta onartu behar zaie beren zergapetzea eta gastu-erabakiak egitea?

Bideak saihestezina dirudi. Alde batetik, politika fiskala zentralizatu nahi dutenak daude. Beste aldetik, zentralizatze horren aurkakoak. Lehenen argudioa argi dago: herrialde kideek beren burua finantzatzen ez dutenek, erantzukizun fiskala goiko autoritate bati eman behar zaio. Gainera, Bruselan herrialde baten zergapetzearen eta gastuen mikrokudeaketan eurokrataren bat edukitzea ikuspegi ezin txarragoa litzateke. Beste aldetik, zentralizazioaren aurka daudenek agian bukatuko dute eurogunea zatitzea proposatuz, haien argudioaren azken puntu logikoa bailitzateke berori.

Zer egin? Eta batez ere, zer egingo dute eurokratek?

Gero eta ekonomialari gehiagok diotenez, euroguneak autoritate zentral bat behar du politika fiskal erabat malgu batekin.

Euroguneak jadanik dauka politika fiskal malgu hori ahalbidetu dezakeen erakunde bat: EBZ. Izan ere, EBZk, AEBko FEDk bezala, moneta-jaulkitzearen gaineko kontrola dauka, eta ahalmen horrekin, berak ordaindu dezake nahi duen guztia, baldin eta, noski, berak ordaintzen duena berak jaulkitzen duen monetatan izendatuta badago (eurotan, EBZren kasuan).

Alan Greenspan ados dago baieztapen horrekin: «The United States can pay any debt it has because we can always print money to do that¹⁹⁴».

Gauza bera gertatzen da EBZrekin. Legezko agindua dute behar den beste diru sortzeko; diru hori erabil daiteke moneta horretan izendatuta dagoen edozertarako, baita gobernuaren zor nazionalerako ere. Segitzen du ezen EBZk edozein diru kantitate sor dezakeela, orain ordaintze eza eta krisia jasotzen dituzten gobernuen zorra zurtzeko.

Irtenbide hori errazagoa da eurobonuena baino, zeren ez baitakar inolako arriskurik euroguneko beste herrialdeetarako. Eta erabil daiteke etorkizunean politika fiskal malgua ziurtatzeko eta euroguneak aurrera egiteko, eta ez gainbehera.

Proposamena Warren Mosler-ek egin zuen. Hona hemen nola funtzionatuko lukeen:

- a) EBZk 1×10^{12} € sortzen ditu, urteko oinarrian eta kopuru hori banatzen du euroguneko herrialdeen artean *per capita*-ko oinarrian. Hortaz, kasu, Alemaniak, biztanleria handiagoa duelako, gehiago eskuratuko luke Irlandak baino.
- b) Gero herrialde bakoitzak berriki lorturiko fondoak erabiliko lituzke bere sektore publikoaren zorra ordaintzen hasteko.
- c) Zorraren zentzuzko maila lortutakoan (demagun zorra/BPG frakzioa % 60 denean), transferrak etengo lirateke edo birnegoziatuko, herrialdeek transferrak gastatzeko (baldin eta eurogunean, denbora horretan, presio inflaziogile handirik ez badago).

Ordainketak urteko oinarrian egiten direnez, EBZk eta gainerako europar autoritateek ordainketa horiek erabil ditzakete herrialde subiranoen gaineko indar gisa, herrialdeek defizit-helburu erantzuleekin betetzen dutela ziurtatzeko.

Hori guztia hain erraza izanik, zer-dela eta ez du EBZk gauzatu eta krisiari irtenbidea eman?

Ez dago inongo arazo ekonomikorik plana martxan jartzeko. «Zor-monetizazioa» deitzen dena ez da batere inflaziogilea, AEBn, Britainia Handian eta Japonian praktikak berak erakutsi duen moduan¹⁹⁵.

194. Ikus http://blogs.independent.ie/independent_blog/2011/09/economic-solutions-political-impediments-and-the-circus-that-we-call-europephilip-pilkington-conflicting-messages-coming-ou.html (2012an ikusia).

195. Ikus aurreko oharra.

12.5. GREZIARAKO PROPOSAMENA

Hona hemen Greziarako Mosler-ek proposatutakoa (Mosler, 2011p):

- (i) Lehendabizi EBZk erosten dituen bonuak Mosler bonu bilakatu behar ditu, ordaindu ezean kasuan gobernu jaulkitzaileari eskatuz haxe legalki markatzeko: eskaera-eramaileak bonu horiek erabil ditzake zerga ordaintzeko gobernu jaulkitzaileari.

Mosler bonuak dauzkan EBZk jaulkitzailearen ordaintze ezaren aukera aldatuko dio EBZri, ordaindu ezean kasuan bezala.

EBZk aukera izango luke bere jabetza eskuragarria egiteko herrialde horretako zerga-ordaintzaileei saltzearen, beren zergak ordaintzeko.

Hortaz, Mosler bonuetan aldaketak ziurtatuko du herrialdeko gobernuaren zorraren EBZren jabetza «diru ona» dela kanpoko kreditu baloratzearen aurrean, eta EBZri ordaintze ezaren prozesuaren gainean kontrola ematen diola.

- (ii) Badaude zenbait arrazoi Greziari ez uzteko ordaintze ezean erortzeko, Alemaniaren interesen alde direnak.

Greziaren zorraren EBZren erosketekin Greziari laguntzeak Alemaniako zerga-ordaintzaileei ez die ezer kostatzen.

Erosketa horiek ez dira inflaziogileak, zeren zuzenki lotuta baitaude Greziaren gastua murrizteko eta Greziako zergak handitzeko, neurri biak eurogunerako indar deflaziogileak izanik.

Greziari fondoak hornitzeak Alemaniaren esportazioak Greziara errazten ditu.

Greziari fondoak hornitzeak ez du saritzen greziar portaera txarra. Alderantziz, Greziari prezio bat zehazten dio haren jokaera txarrarengatik.

EBZ Greziaren zor gehienaren jabe denez, eta, potentzialki, Mosler greziar bonuena ere, Greziak lehendabizi interesak ordainduko dizkio EBZri.

Oraingo egoeran, EBZk Greziari fondoak hornitzeak martxan dauden austeritate-neurriak eramaten ditu, zeintzuek greziar aurrekontua lehen mailako balantzean ekarriko duten.

Horrek ondokoa esan nahi du: greziar zergek gutxi gorabehera greziar gobernuaren gastuak berdinduko dituztela, interesak kontuan hartu gabe, azken horiek neurri handi batean EBZri ordainketak izango direlarik.

Hortaz, baldin eta ordaintze eza baimentzen ez bada, Greziako gobernuaren gastua murriztuko da berak zergapetzen duenera, eta gainerako zerga-errentak behar izango dira, batez ere EBZri interesak ordaintzeko.

Baina ordaintze eza errazten bazaio, Grezia behartuta egongo da soilik zerga-errentetatik gastatzeko, eta zor-barkamenak bereziki EBZri beste modu batean baino interes baxuagoak ordaintzea esan nahi izango du.

Gainera, ordaintze ezeko egoeran dagoen bitartean, esan daiteke greziar bonudunak estualditik aterata daudela; orduan, euroguneak ondokoak gogoan hartu behar ditu:

- a) EBZk greziar bonuak deskontuan erosten ditu, bonudunek, batez beste, galera bat jasan dute.
- b) EBk, orokorki, ez du kontuan hartzen greziar bonuak erostea portaera txartzat, zeina zuzentasunez ordaintze ez batekin zigortuta dagoen.
- c) Izatez, emaitzak banku-sistemak greziar bonuen hasierako erosketetan sortutako EBren arautzea eta gidalerroak dira.

Beraz, Mosler-en ustez, Grezia ordaintze ezean erortzen ez uzteko arrazoi nagusia da neurri horrek Alemaniaren eta EBren urrunagoko xedeari balioko diola:

- i) EBZri politika fiskalaren kontrola transferitzea sostengatzen du.
- ii) Deflazilogilea da, monetaren balioaren sostengua lagunduz.
- iii) Greziatik eta EBZtik abian den errenta-fluxua hornitzen du.

Ohartu, hala ere, orain dela ez asko ez zela onartu ondokoa, hots, EBZk ez duela inolako muga nominalik txekea idazteko.

Orain onartu da EBZ, monetaren jaulkitzailea izanik, ez dagoela errentak murriztuta. Ondorioz, Mosler-en laguntzaz ikusi den moduan, Greziari ordaintze ezeko egoeran erortzeko ez uztea helburu publikorako aukerarik hoberena da.

12.6. DIRU-TEORIA MODERNOAREN IRTENBIDEA GREZIARAKO

Hona hemen Warren Mosler-ek egindako proposamen egingarria: Greziako gobernuaren bonu berri baten jaulkitzea (Moler, 2011q).

Bonu berria jaulkitzeak inbertsiogileei galeraren arriskua kentzen die. Ordaintze ezaren egoeran, eta soilik egoera horretan, pasibo transferigarri horiek zuzenki erabil ditzake eskaera-eramaileak edozein zor ordaintzeko, baita Greziako gobernuari zor zaizkion zergak ere, bonuek markaturik daukaten balioan gehi interesetan.

Galeraren arriskua baztertuz, Grezia gai izango da, modu independente batez, merkatuan aurrez ikus daitezkeen etorkizunerako behar diren finantza-obligazio guztiak finantzatzeko. Bat-bateko ondorioak hauek dira: (1) defizit-murrizketan eragin handia daukaten interes-kostuak murriztea, eta (2) EBtik eta Nazioarteko Diru Funtsetik (NDF) behar den finantzaren laguntza alboratzea.

12.6.1. Subiranotasun nazionala berreskuratzea

Greziak interes-kostuak jasan behar izan ditu merkatuan finantzatu nahi izan duenean, eta orain arte finantzaketa hori kanpotik da eskuragarri. Ordaintze ezaren egoeran ez erortzeko, kanpoko laguntza horrek subiranotasun-galera ekarri dio, EBk eta NDFk finantza-laguntza eskainiz, baldin eta Greziako gobernuak EBk eta NDFk jarritako baldintza konkretuak betetzen bazituen defizita murrizteko: zergak handitzea, gastuen murrizketak eta pribatizazioak. Alegia, austeritatea, zeinak ekonomiaren moteltzea eta langabeziaren igoera eragiten baititu.

Greziak subiranotasun nazionala berreskuratuko du, eta EBren gaurko eskakizunak betetzeko prozesuaren kontrolaz berriz jabetuko da, baldin eta bere finantza-independentsia berreskuratzen badu. Finantza-independentsiak Greziari bere etorkizunaren jabe izatea ahalbidetuko dio. Proposaturiko bonu-jaulkitzetik datozen interes-tasa baxuagoak ordainketa-jaitsiera garrantzitsu bat dakar, oraindik eskatzen zaion defizitaren murrizketan.

Mosler-ek dioenez, nahiz eta proposamenak greziar subiranotasun nazionala berreskuratzen duen, eta finantza-zamak errazten dituen, hori Greziako ekonomia berpizteko lehen urratsa besterik ez da. Greziako gobernuak oraindik lan erraldoia dauka aurrean output ekonomikoa eta enplegua berreskuratzeke. Baina finantza-independentsia eta finantzatzeko kostu baxuak lehen pauso kritikoak dira epe luzeko arrakasta lortzeko.

12.6.2. Bonuaren jaulkitzea

Interes-tasarik baxuenetan merkatuan oinarrituriko finantzaketak eskatzen du inbertsiogileek ulertzea finantza-galeraren arriskurik ez dagoela eta jaulkitzaileak kapital-kopurua eta interesak ordaintzeko promesa sinesgarria izatea.

Sinesgarria izateko, mailegu-hartzaileak kontratatutako euro-obligazio guztiak, bere garaiko, ordaintzeko bitatekoak eduki behar ditu. Greziarako, horrek esan nahi zuen inbertsiogileek konfiantza zeukatela Greziak sor dezakeela errenta nahikoa zergapetzearen eta mailegu-hartzearen bidez bere zorrak ordaintzeko.

Edozein maileguren kredituaren prestutasuna ordaintze ezaren zehaztapenarekin hasten da. Ordaintzeko baldintzarik gabeko aginduak egon daitezke; hala ere, inbertsiogileek balioztatzen dituzte beren eskubideak, mailegu-emaileak ordaintzen ez duen kasuan. Korporazio-zorrak maiz eskubideak sartzen ditu berme espezifikotan, errenta konkretuetan lehentasunak, eta beste kreditua hobetzeko babesa.

Proposaturiko greziar bonu jaulkitzeak, ordaintzea ezaren kasuan bonuak markaturiko balioan gehi interesak, hauxe esan nahi du: eramaileak, eskatuz gero, zergapetzeak ordaintzeko erabil ditzakeela bonuak. Horrek bonu-edukitzaileari segurtasun absolutua ematen dio eurotan heldutasun osoa beti lor daitekeela.

Pasibo berri horiek halabeharrez «diru ona» direlako segurtasun absolutu horrekin, birfinantzatzeko abilezia ezarria da, zeinak ordaintze ezaren arriskua sakonki murrizten duen. Berriz, ordaintze ezaren kasu bat egongo balitz, inbertsiogileak oraindik ere bere inbertsioaren balio osoa lortuko luke, pasiboen euro balio osoa edozein denboratan greziar zergak ordaintzeko erabil daitekeen heinean.

Beraz, eztabaida hau soilik ordaintze ezaren kasuari dagokionez, galeraren arriskua alboratzeak esan nahi du pasibo berrietarako eskaria beti egongo dela merkatu interes-tasako ia arriskurik gabe, eta ordaintze ezaren eztabaida, helburu praktikoa guztietan, hipotetikoa dela.

Greziako gobernuaren bonu berriak garrantzia handikoa izango dira bankuetarako, banku-jabetza indartuz, eta ondorioz, ordaintze ezaren posibletasuna are gehiago urrunduz. Hona arrazoiak: ordaintze ezaren kasuan, pasibo horiek dauzkan edozein banku gai izango da, bere bezeroen partez, zergak ordaintzeko pasibo horiek erabiltzea (banku hori erabiliz haien zergak ordaintzearen).

Baldintza horietan, euro ordainketa egiten duen banku-gordailugileak diren bezeroak, izatez, aldi berean, ordaintze ezeko pasiboak erosiko lituzke bankutik eta beraiek erabiliko greziar gobernuarekiko zergak ordaintzeko.

Berriz, beren zergak gordailugileek ordaintzen dituzteneko prozesuan, ordaintze ezaren kasuan, bankua erabat ordaindua izango delako egitateak esan nahi du mota horretako pasibo berrietarako etengabeko eskaria egongo dela merkatuko interes-tasa lehiakorretan, greziar finantzaketaren betekizun guztiak errazteko.

Greziar bonu berriak, «diru ona» izanik, erakargarriak izango zaizkie inbertsiogile globalei, publiko eta pribatuei. Horrek barne dauzka nazioarteko bankuak, segurtasun-konpainiak, erretiro-fondoak, eta inbertsiogile pribatuak; halaber, euro-erreserbak metatzen dituzten kanpoko banku zentralak eta aberastasuneko fondo subiranoak ere.

12.6.3. Erantzukizun fiskala

EBko kidea den aldetik, Greziak, beste herrialde guztiek bezala, oraindik EBko betekizunei kasu egin behar die. Proposamen honek Greziarako subiranotasun nazionala, finantza-independentzia, eta interes-tasa baxuagoak itzultzen dituen arren, gaur egungo austeritate-neurriek segituko dute, Greziak EBren baldintzak betetzeko. Hortaz, berriz, hau guztia, lehen urratsa besterik ez da.

Hala ere, Greziak aparteko malgutasuna irabaziko du bere helburuak lortzeko, ordaintze ezaren arriskuari buruzko inolako presiorik gabe, eta gaur egun EBk eta NDFk eskatzen dituzten baldintzak eta terminoak kontuan izan barik. Halaber, EBZk ez du behartuko greziar bonuak merkatuan erosteko, eskari horiei kasurik ez eginez.

12.7. GREZIAR BOTOEK DIRU-LAGUNTZA MEHATXATZEN DUTE

Grezian herritarrek erabakiko dute ea Greziaren bigarren erreskatearen baldintzak onartzen dituzten ala ez (Mosler, 2011r).

Ezezko botoak baiezko botoak baino berehalako austeritate handiagoa esan nahi du.

Ezezko botoak esan nahi du Greziak ezin duela ezer maileguz hartu, eta hortaz, gobernu-txekeak soilik konpentsatuko dira baldin eta Greziak berehala aferra murrizten badu zerga-errentaren gastuko kantitaterraino.

Baiezko botoak esan nahi du Greziak zerga-errenta baino pixka bat gehiago gastatzen segitu ahal duela, ongileengandik txekaren sintoniaraino.

Gobernua, inongo mailatan, ez dagoenez inor euroa uzteko planik daukanik, eta edozein kasutan moneta berri bat nola zuzendu behar duen ideiarik ez daukatenez, aukera horrek ez dauka inolako sostengurik.

Beraz, aukerak hauexek dira:

- (a) Bai, onartzen dugu defizit-mozketa txiki bat EBren proposamenaren arabera.
- (b) Ez, nahiago dugu aurrekontu orekatu batera joan eta mozketa drakoniarr bat.

Bien bitartean, euro-ekonomia osoak moteltzen segitzen du, eta etengabe gogoratzen du gune osoaren aurrekontu-defizita, herrialde guztiek Greziak duen patu bererantz beren bidea egiten duten heinean.

12.8. EUROGUNEAK: HONDORAKO LASTERKETA

Sintomak gero eta nabariagoak eta kezka handiagoak diren bitartean, kausak (austeritateak) ez dio axola (Mosler, 2011s).

Euroguneak, munduko beste guneek bezala, bere urrunagoko helburu ekonomikoak ez ditu betetzen, eskari agregatuaren gabezia dela-eta.

Eurogunean funtsezko arazoa da herrialde kideak, «moneta-erabiltzaileko» kreditu sentibera gisa, jaitsiera batean halaberharrez zikloen aldekoak direla, AEBko estatuen modura, eta beraz, beren urruneko helburu ekonomikoak norbere kabuz betetzeko ez-gaiak.

Hortaz, EB bera mehatxatzen duen kaudimen-krisiari eta finantza-arkitektura osotik gelditzen denari euroguneak aurre egin nahi dien arren, muinean dagoen euroko finantza-aktibo netoen eskasiak outputaren eta enpleguaren azpiak jaten ditu, orain BPGaren hazkundera zerora edo kopuru negatibora jaisteko iragarpenarekin.

Horrek esan nahi du ezen kaudimen-aferari erantzuna emateko austeritatearen gaur egungo politika aldatzen ez bada, egoerak segituko duela beheranzko espiral itsusi batean, hondamen sozialaren arrisku handiarekin.

Beraz, bai, EBZk, euroaren jaulkitzaileak, kaudimen-afera kudeatzen segi dezake, behar den heinean, kideen gobernu-zorra erosten jarraikiz. Baina horrek ez dizkio ekonomiari finantza-aktibo netoak gehitzen. Horrek soilik ondokoa egiten du: ekonomiak zeuzkan finantza-aktiboak gobernu kideen zorretik EBZko gordailuetara aldatzea. Ez du ezer egiten outputari, enpleguari, inflazioari eta abarrei dagokienez, historia berriak erakutsi duen moduan.

Izatez, munduko banku zentralak egiten dutenak ez dizkie finantza-aktibo netoak gehitzen beren ekonomiei. Okerrago, egiten duten gehienak beren ekonomietatik finantza-aktibo netoak kentzen ditu¹⁹⁶.

Eta bien bitartean, bonuen erosketarekin batera inposaturiko austeritateak zuzen eragiten dio outputari eta enpleguari, txarrerako.

Hortaz, nahiz eta euroguneak kaudimen-afera zuzentzen duen, EBZk txkeak idatziz finantza-muga guztiak kentzeko, martxan dagoen austeritateak ekonomia errealeak apaltzen segituko du.

12.9. DIRU-TEORIA MODERNOAREN PROPOSAMENAK % 99RENTZAT

Hona hemen Warren Mosler-ek berriki egindako proposamenak (Mosler, 2011t):

- 1) FICA¹⁹⁷ izeneko zerga atzerakoiarekin bukatzea, erosketak, outputa eta enpleguak berriz eratzeke.
- 2) Oinarrizko zerbitzuak babesteko, estatu-gobernuetarako, *per capita*-ko oinarrian, errenta federaletik 150×10^9 dolar banatzea.
- 3) Lan egin bahi duen eta lan egiteko gai den edozeini gobernu federalak finantzaturiko 8 dolar/orduako trantsizio-enplegua hornitzea, langabeziatik sektore pribatuko enplegurako trantsizioa errazteko.
- 4) Osasungintza unibertsalerako proposamenak (Mosler, 2009c).
- 5) Altxor Publikorako, Banku Zentralerako (FEDrako), FDICrako¹⁹⁸ eta banku-sistamarako proposamenak (Mosler, 2008, 2009d).
- 6) Finantza-sektorea ongi eratzea (Mosler, 2009e).

196. Mosler-ek dioenez (Mosler, 2011s), joan den urtean (2010ean) FEDk Altxor Publikoari mozkinetan 79×10^{12} dolar pasatu zizkion. Mozkin horiek ekonomiatik etorri ziren eta ekonomiatik kendu zituen FEDk, *quantitative easing* izeneko politika dela medio. Testu liburu zaharrek jarduera horri zuzenki 'zerga' deitzen zioten.

197. Ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Insurance_Contributions_Act_tax (2012an ikusia).

198. FDIC: Federal Deposit Insurance Corporation.

- 7) Gizarte-segurantzaren unibertetsala 62 urte betetzean, gutxieneko babes-mailarekin.
- 8) Osasun-zerbitzuak gauzatzea (Mosler, 2009c).
- 9) Etxegintzarako proposamenak (Mosler, 2011u) indarrean jartzea.
- 10) Banku txikientzako proposamenak (Mosler, 2009f).
- 11) Botoa ez ematea aurrekontu federala orekatu nahi duen edozeini.

12.10. ZOR SUBIRANOIA

Hona hemen puntu batzuk zor subiranoari buruz.

12.10.1. *First things first*

Gaindegia-koei erantzuna emanez, hona hemen haiek proposatukoei ohar batzuk (afera garrantzitsua delako, eta bizpahiru orrialdetan behar den moduan analizatzea ezinezkoa delako, tesi moduan aipatuko ditut zenbait puntu, beti oharretan erreferentzia batzuk emanez: euskarazko testuak ahal denean¹⁹⁹, edo, bestela, ingelesezko testuak aipatuz).

- a) Hego Euskal Herriko instituzio eta enpresak ez daude egoera osasuntsuan, alderantziz baizik.
- b) Defizit publikoa eta pribatua bereizi behar dira²⁰⁰.
- c) Inbertsioak ere bereizi behar dira: inbertsio industrial ukigarriak eta jadanik existitzen diren aktiboetan egiten direnak, aktiboen inflazioa dakartenak, eta, ondorioz, zorrak induzitutako deflazioa.
- d) Aro berrian bizi gara non finantza-kapitalak hala lan-indarra nola kapital industrialak, biak, ustiatzen dituen.
- e) Ondorioz kapital industrialaren eta lan-indarraren artean itun estrategikoa gauzatu eta martxan jarri behar da.
- f) Alternatibaz hitz egiteko, berriz, arlo publikoa eta pribatua bereizi behar dira.

199. Sarrerako oharra: (a) FIRE ekonomia: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-1> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-3> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/sua-fire-ote-3-burbuila-finantzarioak> (2012an ikusia). (b) Finantza-kapitalismoa versus kapitalismo industrial: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/finantza-kapitalismoa-versus-kapitalismo-industrial> (2012an ikusia).

200. Ekonomia itxian: barneko soberakin pribatua = gobernuaren defizita (<http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2011/05/what-happens-when-government-tightens.html>) (2012an ikusia).

Ekonomia irekian: barneko soberakin pribatua = gobernuaren defizita + kontu korrontearen balantzea, edo barneko soberakin pribatua = gobernuaren soberakina + kapital kontuaren balantzea (<http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2011/06/what-happens-when-government-tightens.html>) (2012an ikusia).

12.10.2. Austeritatea? Ez mila esker!

Austeritate neoliberaletik at, badago beste aukera bat. Horretarako, baina, merkataritza-bankuen eginkizuna, banku zentralaren zeregina, finantza-sistemaren eta diru-teoriaren funtzionamenduak ulertu behar dira. Bestela, finantza-oligarkia baten menpe egongo gara²⁰¹, gezurretan murgilduta²⁰². Beti kontuan edukita AEB eta Europar Batasuna (EB) desberdinak direla subiranotasun monetarioari dagokionez²⁰³, funtsean subiranotasun monetarioa baita afer²⁰⁴ eta, ondorioz, praktika fiskal sendoa²⁰⁵.

12.10.3. Marko teorikoa: Diru Teoria Modernoa

Marko teorikoa aldatu beharra dago neoliberalismoari aurre egiteko. Hona hemen proposamen sendo bat: Diru Teoria Modernoa²⁰⁶.

201. Krisi ekonomikoa: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/krisi-ekonomikoa-> (2012an ikusia). Kreditua, dirua, krisia eta zorra: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-guztia-kreditua-da> (2012an ikusia). Bankuak: kontulari sozialak: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bankuak-kontulari-sozialak> (2012an ikusia).

202. Gezurrak nonahi (2012an ikusiak):

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/gaztetxo-bati-eskutitz-irekia>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/zazpi-gezur-politika-ekonomikoan-1>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/zazpi-gezur-politika-ekonomikoan-2>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/zenbait-gezur-gizarte-segurantzari-buruz>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/gizarte-segurantza-falaziak-nonahi>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/gizarte-segurantza-eurogunean>.

203. AEB eta EB (2012an ikusiak):

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/aebak-eta-europa-berdintasunak-eta-ezberdintasunak-i>; <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/aebak-eta-europa-berdintasunak-eta-ezberdintasunak-ii>.

204. Subiranotasun monetarioa: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/subiranotasun-monetarioa-eta-fiskala> (2012an ikusia).

205. Praktika fiskala (2012an ikusiak):

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/praktika-fiskal-sendo-baterako-oinarriak>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/politika-fiskala-eta-zor-publikoa>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/praktika-fiskal-sendo-baterako-oinarriak>.

206. Modern Money Theory (2012an ikusiak):

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-teoria-modernoaren-funtsa>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-teoria-modernoa-dtm>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/jakin-nahi-zenuen-ia-guztia>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/diru-teoria-modernoa-hasiberrientzat>;

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/mosler-en-eta-hudson-en-arteko-eztabaida-i>.

Euroa eta Diru Teoria Modernoa (MMT) (Molser, 2001; 2011v).

12.10.4. Europako Banku Zentrala (EBZ) eta EB

EBZ azken baliabideko mailegu-emaile gisa²⁰⁷. EBZ versus Alemania²⁰⁸. EBko herrialde «sendoak»²⁰⁹. Fedareen bukaera ote? (Wray, 2011d). EBk behar duena²¹⁰.

EBZ eta Alemania (Mitchell, 2011o; Mosler 2011w).

Just in case: EBtik ateratzeko estrategia (Mosler, 2011x).

12.10.5. Ez dago irtenbiderik oraingo EBn

Noizean behin irakurtzen dugu euroguneko arazoez azkenean irtenbidea izan dutela. Baina irtenbide-emaileek ez dute onartzen euroguneko arazorik funtsezkoena finantza-arkitektura akatsez beteta dagoela.

Banku-sistemaren «arazoak» eta, ondorioz, premiazko birkapitalizazioaren «beharra» soilik arazo horren sintomak dira. Birkapitalizazioa ez da inolako irtenbidea kaudimen nazionalaren afera baterako, banku-sistemaren krisia kaudimen horren sintoma delako.

Portugal, Irlanda, Italia, Grezia eta Espainiari buruzko kezka, eta, izatez, euro-herrialde guztiei buruzkoa, arrazoizkoa da. Afera da EBko estatu kideak ez direla AEB bezalako estatua. Monetari dagokionez, lehenak ez dira estatu subiranoak, AEB estatu subiranoa den bitartean. Grezia, Italia, Frantzia, baita Alemania ere, euroaren erabiltzaileak dira, ez jaulkitzaileak. Estatu horiek Kalifornia, Massachusetts edo AEBko beste edozein estatu bezalakoak dira, guztiak dolar-erabiltzaileak izanik. Soilik AEB, bere osotasunean, dolar-jaulkitzailea da, FEDren bitartez.

Baina euroguneko politikariek funtsezko puntu hori enoratzen segitzen dute, eta, hortaz, ez dute zuzenki erabiltzen mugagabeko euroak sortzeko ahalmena daukan erakunde bakarra, EBZ.

Alderantziz, herrialdeko gobernuek EFSF (European Financial Stability Fund) finantzatzen dutenean, azkenik Frantziaren eta Alemaniaren kreditu-baloratzeak mehatxatzen dituzte, merkatuak galdetzen hasten direnean zenbateraino dauden prest EFSF delakoa sostengatzeko. Herrialde horiek guztiak ez dira subiranoak beren monetarekiko (euroa erabiltzen dute, baina ez dute euroa jaulkitzen), beraz, beraien kaudimenik ezaren arazoa sakontzen da.

207. Ikus <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/6884> (2012an ikusia).

208. Ikus <http://www.nakedcapitalism.com/2011/09/marshall-auerback-the-ecb-v-germany.html> (2012an ikusia).

209. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/10/core-europe-sitting-pretty-in-their.html> (2012an ikusia).

210. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/11/what-eurozone-needs-is-functional.html> (2012an ikusia).

Merkatu-presioak gaur egun Greziaren aurka ari dira, baina kezka nagusia da espekulatzailerik azkenean EBko herrialde kide handien kontra joko dutela, Italia edo/eta Espainiaren aurka. Eta hemen EFSFren ahultasun estrukturala azaltzen da.

Eman ditzagun zifra batzuk. EFSFk eduki ditzake 440×10^9 euro, bilioi bat, 2 bilioi, are 10 bilioi, baina dena itzultzen da finantza-iturburuetara. Ez dauka inolako zentzurik EFSF programa hori martxan jartzeak EBZren laguntzarik gabe, berme sinesgarria egin dezakeen erakunde bakarria EBZ delako, mugagabeko euroa sortzeko ahalmena daukalako.

Hala euroguneko politikariek nola merkatu parte-hartzaileek honako bi puntu desberdin baina elkarri lotu hauek nahasten segitzen dute: kaudimen nazionala eta eskaria agregatuaren eskasia. Politikariek nahi dute EBZk biak egin ditzan, baina izatez EBZk soilik kaudimen-aferra konpon dezake. Afera hori bide sinesgarri batean egiten denean, orduan kapital-merkatuak berrirekiko dira eta herrialdeek aukera hobe izango dute berriz finantzatzeko kapital-merkatuen bitartez. Horrek esan nahi du ez direla behar bilioi dolar batzuk, zeren martxan erreminta sinesgarri bat baitago, hots, teklatu-kolpe batez literalki bilioika euro sor ditzakeen banku zentral bat eta, beraz, kaudimen nazionalari buruzko merkatuen kezkei aurre egin. Puntu honetan, estatuen bonuak atsekabe gutxiagokoak bilakatuko dira eta bankuen birkapitalizazioaren beharra desagertuko da.

Baldin eta Alemania eta Frantzia sartzen badira zor subiranoaren bermeko aferan EFSFren bidez (hauxe gertatzen baita EBZk rolik ez baldin badu), horrek azkenean haien balantze nazionalak kutsatuko ditu. Ondorioz, merkatuek bi horien kaudimena zalantzan jarriko dute eta PIIGS haratago kutsatze-efektuak hedatuz. Horrelako ondorioak ikusten ari gara dagoeneko. Ondorioa: ez da inolako irtenbiderik topatuko harik eta EBko politikariek kaudimen-arazoari soluzioa eman arte.

Austeritate at, badago irtenbide bat²¹¹.

12.11. ALEMANIAKO BONUAK EZ DIRA IRTENBIDEA

Bonu-merkatuek (Mitchell, 2009f) beren bidea eginez, argi erakusten dute ezen EBko inongo gobernu ez dagoela aske kaudimenik ezaren krisitik, zeren guztiek erabiltzen baitute atzerritar moneta bat, euroa. Guztiek erabiltzen dute euroa baina inor ez da euroaren jaulkitzailea. Horra hor koska.

Egia da Alemania hobeto dagoela krisiari aurre egiteko haren ekonomiaren indarra dela medio, baina ez da immunea. Haren ekonomia txartuko da merkataritzaren bidez austeritatea zabaltzen den heinean. Hori euroaren aferari eta EBko sistema monetarioaren diseinuari dagokie. Krisiak Europako gailurra, Alemania, ere joko du (Mitchell, 2011p). Hurrengo asteetan gehiago nabarituko da joera hori.

211. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/>, batez ere 2010/01/03tik aurrera egindako lantxoak.

Beste aldetik, mundu-ekonomia berriz moteltzen den heinean, gobernuek nahita jarritako politika-aukerak direla kausa, Alemaniako esportazioak murriztuko dira.

EBko kaudimenik eza, alde batetik, eta mundu mailan bezalaxe eskari agregatuaren eskasia, bestetik: horra hor gaur egungo bi arazo nagusiak.

12.12. EBZ ETA INFLAZIOA

EBZk eskuragarriak dauzkan erremintekin (kide bankuei mugarik gabeko likidezia hornitzea, bankuen arteko tasa jaistea, euroguneko gobernuen zorra erostea) ez dauka inongo aukerarik inflazio monetarioa kausatzeko, nahiz eta horretarako gogor aritu. Ez dago inolako kanalik, zuzenik edo zeharkakorik, teorian edo praktikan, politika horiek ekonomia errealarik konektatzeko (horrek ez du esan nahi, noski, banku-likidezia eta estatu-gobernuko kredituaren sostengua kentzea ez litzateke izango katastrofikoak).

Interes baxuagoek ez dute tranparik. Etsenpluak: Japonia azken bi hamarkadetan, AEB hiru urtetan eta EBZren interes baxuko politikan azken urteotan. Ez dago inflazio monetarioaren/eskari agregatuaren soberaren ezelako aipamenik edo moneta inflaziogileko ahultasunik interes baxuetatik. Ezer egotekotan, aurreztaileenganako efektu beheratzaileak adierazten du ezen EZBtik interes baxuek, ironikoki, deflazioa, bultzatu dezaketela interes-errentako kanalen bitartez, gorberruz kanpoko sektorea interes-errentako hartzaile netoa delako, gobernuak ordaintzaile netoa denean²¹².

Baldin eta QE (*quantitative easing*) inflaziogilea izango balitz, Japoniak dagoeneko hiperinflaturik egon beharko luke, AEB ez oso urrun egonik. Ez dago inongo seinalerik EBZk euroguneko gobernu-bonuak erosiz, ondorioz inflazio monetarioa egon denik, etengabeko zor-inplasio horretan presio deflazioagileek metatzen segitzen duten bitartean. EBZren bonuak erosteak ez du sortzen inolako inflaziorik, zeren egiten duen guztia hauxe baita: estatu kideko gobernuen zorra jabetza daukaten inbertsiogileengandik EBZko balantzeetara aldatzea, zeinak ez baitu ezer aldatzen ekonomia errealean.

Halaber, banku-likideziaren hornitzeak ez dauka zerikusirik inflazio monetario, moneta-deprezazio edo banku-mailegatzearekin. Monetaz aritzen diren guztiek dakitenez, banku-mailegatzea ez du inoiz erreserbak murriztu. Bankuen murrizketak erregulaziotik datoz, kapital-beharrak eta mailegatze estandarrak barne, eta noski, maileguz hartzeko bilatzen dituzten kreditu-entitate duinak. Azken urteetan EBZren mugarik gabeko likidezia hornitzearekin, arazo monetarioak jadanik azaldu beharko ziratekeen.

Hortaz, gaur egungo ironiarik handiena ondokoa da: EBZk inflazio monetarioa kausatzeko ezer ez dagoenean, nahiz eta berak hori lortu nahi, EBZ, inflazioaren

212. Ikus Bernanke, Reinhart eta Sacks-en FED lana (2004) interes-tasen aldaketan efektu fiskalari buruz: <http://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2004/200448/200448pap.pdf> (2012an ikusia).

beldurrez, bonuak erosteari bere baitan gordetzen dio, zeinak estatuko gobernuen kaudimen-arriskua baztertuko lukeen baina ez orain martxan dauden deflazio moneterarioaren indarrak geldiaraziko.

Beraz, nondik dator inflazio moneterarioa? Politika fiskaletik. Historikoki, Weimar inflazioa defizit-gastatzeak sortu zuen, BPGaren % 50 inguruko gastua gerla-ordainketetarako, atzerritar monetak erosteko. Ez zen inolako sorpresa merkatuan atzerritar monetetarako Alemaniako marko asko salduz markoa behera eraman izatera. Izatez, politika hori bukatu zenean, inflazioa amaitu zen. Ez zegoen ezer banku zentralak egin zezakeenik interes-tasekin edo tituluen eroste eta saltzearekin edo beste zerbaitekin, defizit-gastu erraldoiak sortu zituen inflazioa geldiarazteko. Gauza bertsua gaur egunean: ez dago ezer EBZk egin dezakeenik austeritate-neurriek martxan jarri duten indar deflazilogileak aldatzeko.

Hortaz, hemen gaude, EBZk estatu kideei austeritate deflazilogilea eskatuz, mugatutako bonuak erostearen truke, zeinak estatu-gobernuaren kaudimenaren nolabaiteko itxura pairatu duen, konturatu gabe haren politika moneterarioko erremintekin ezin duela inflazioa sortu. Nahiz eta hori lortu gura.

Post script (Mosler, 2011y): EBZk inflazioa sortzeko bide bakarra dolarrak edo beste atzerritar trukea erostea izango litzateke behin betiko. Hori ez dute egin, nahiz eta euro ahulago bat gura. Ideologikoki haiek nahi dute euroa erreserba-moneta izatea, eta ez atzerritar trukeko erreserbak metatzea: horrek irudia ematen du euroa atzerritar trukeak sostengatzen duela.

12.13. NFM ETA EUROA

Mosler-ek dioenez, Nazioarteko Diru Funtsak (NDF) eurorako lan egitean austeritatea ekarriko du .

Izan ere, euroaren bilakaera NDFri lotuta egoteak esan nahi du EBZk maileguz emango diola NDFri, zeinak gero euro kide estatuei maileguz emango dien.

EBZk bonuak erosten dituenean, EBZko hedatze-orrian kideko banku-kontuak kreditatzen ditu. Kontu horiek «diru» gisa hartzen dira, bonuak «diru» gisa hartzen ez dituzten bitartean. Beraz, «diru-inprimatze» moduan kontsideratzen dira.

Gero EBZk euro-kontu ezberdinak eskaintzen ditu, baita banku-datuak hedatze-orri berean ere, zeintzuek interesak ordaintzen dituzten heldutasun laburrekin. Horri «estirilizazio» deitzen zaio, zeren gordailu horiek ez baitira hartuak izan «diru» gisa.

Hala ere, EBZk NDFtik SDRak (Special Drawing Rights) erosten dituenean, eta NDFk kontua EBZn euroekin kreditatzen duenean, hori ez da hartu izan «diru-inprimatze»tzat. NDFk euro horiek Italia bezalako estatuei maileguz ematen dizkienean, ez dira «diru-inprimatze»tzat hartu izan.

NDF, dena den, ordainketa-balantzaren arazoei heltzeko eraiki zen. Euroguneak, oro har, ez dauka ondoriorik daukan ordainketen balantzaren inongo aferarik. Beraz, esan daiteke euro-estatu konkretu horiek ordainketa-balantzaren arazoak dauzkatela.

Hortaz, hona hemen estatuen arteko truke-tasa flotatzaileko munduko leku bat non NDFren funtzionamenduak bere jatorrizko agindua betetzen baitu.

Ezaguna denez, austeritatea inposatzeko erakunde bat baldin badago, horixe NDF da, noski.

Halaber, oso interesgarria da ondokoa: NDFk kreditu-arriskua hartzen du berak luzatzen dituen maileguetarako, EBZk NDFren kreditu-arriskua bere balantze-orrian hartzen duen bitartean. Horrek esan nahi du EBko estatuetak gobernuei luzaturiko maileguetarako arriskua gainontzeko munduak bereganatzen duela.

Azkenik, indarberritzeko laguntza masibo bat hedatzen duen bitartean, euroguneako ekonomia austeritateak ahultzen duen heinean, defizitak areagotuko dira BPGaren hazkundera negatiboa den heinean.

Beraz, EBko arazoak konpontzeko NDF ekartzeak Alemaniari laguntzen dio haren «austeritate» irudia kontserbatzeko, kaudimen-afera ostikatzen du, eta hori guztia EBZren inongo «diru-inprimatzerik» gabe.

Orain, ikus dezagun ea benetan horrela gertatuko den!

12.14. ETORKIZUNEAN, ZER?

Azken zipriztin ekonomikoak:

- (a) Mundu mailan dagoen mehatxurik handiena badakigu zein den.
- (b) Azkenean Greziako balizko erreferenduma ez zen gertatuko. Erreferenduma gauzatzeko hipotesian, zein izango litzateke emaitza? Baiezko ala ezezko botoa? Eta ondorioak?
- (c) Bien bitartean Europar Batasuna porroterantz doa, etengabe.
- (d) Hala ere, badago populazioaren % 99rentzako irtenbide duin bat.

Puntu horietaz jabetzeko, ikus oharreko lotura²¹³.

213. Ikus <http://es.scribd.com/doc/71890065/Eurogunea-porroteranzko-bidean-Zipriztin-ekonomikoak> (2012an ikusia).

13. Ekonomia bost hitzetan

13.1. EKONOMIA BOST HITZETAN

a) Eskaria²¹⁴

Eskari agregatuaren eskasia da giltza (Mosler, 2011z).

b) Euroa

Euroari buruzko aurreikuspena: azken 20 urteetako aurreikuspenik handiena DTMkoek²¹⁵ egin dute (Mosler, 2011v).

c) Ezjakintasuna

Ezjakintasunaren krisia: «Austeritatea da ezjakintasunaren krisi honetan guztiok adostu duten gauza bakarra» (Mosler, 2011a).

d) Subiranotasuna

Zor subiranoa eta kaudimena loturik daude²¹⁶.

Mitchell-ek dioenez (Mitchell, 2011q):

There is no solvency problem for a sovereign government.

There is no credit risk for a sovereign government.

e) Inflazioa

Inflazioa ez da inongo arazorik EBZrako²¹⁷.

13.2. MUNDU-ORDENAREN LEHEN MEHATXUA

Mundu-ordenaren lehen mehatxua eskaria sostengatzeko porrota da.

Berri ona da eskari agregatua sostengatzea oso erraza dela baldin eta sistema monetarioa ulertzen bada. Berri txarra da ez dagoela inor autoritatearekin arazoa ulertzeko.

214. Ikus <http://es.scribd.com/doc/75032287/Ekonomia-bost-hitzetan> (2012an ikusia).

215. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57836726/Diru-teoria-moderno> (2012an ikusia).

216. Ikus <http://es.scribd.com/doc/73555338/Zor-subiranoa> (2012an ikusia).

217. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/ebz-eta-inflazioa> (2012an ikusia).

13.2.1. Ez dago inongo B planik. Odola kaleetan?

Mosler-en iritziz (Mosler, 2011ab)²¹⁸, Europak daukan emaitza haxe litzateke: odola kaleetan azaltzea.

Izan ere, EBZren fondoak eratzeak martxan jarraitzen duen bitartean, dudazkoa izan arren, azpiko gaia austeritatea da.

Ez dago inongo B planik.

Dagoena zergak altxatzea eta gastuak moztea da, nahiz eta praktika horiek lan egiten duten maila handiagoko defizitak sortzeko.

Beraz, kaudimenaren eta fondoak eratzearen afera konponduko dela dirudien arren, bizkortze-laguntzak ezin du luze iraun, fondoak eratzeak baldintzatuta segitzen duen heinean: martxan dagoen austeritateak eta hazkunde negatiboak baldintzaturik, hain zuzen ere.

Beste alde batetik, badirudi austeritateak ez duela soilik iraungo, baizik eta areagotuko dela, nahiz eta eurogunea dagoeneko sarturik egon atzeraldian.

Hortaz, Mosler-en aburuz, ez dago inolako aukerarik EBZk fondoak eratuko dituela eta, denbora berean, susperraldi baterako behar diren defizit handiagoak agintzea.

Kasu horretan, austeritatea bukatuko duen gauza bakarra odola kaleetan agertzea litzateke, kaosa eta gobernuan aldaketa bat pizteko beste kopuruan.

13.2.2. Nahiko argi

Bill Mitchell-ek dioenez (Mitchell, 2011q), Europa eskari agregatuaren eskasia pairatzen ari da eta puntu horri heldu behar dio gastu publikoa areagotuz. Gobernuek gastatzeko daukaten ahalmena gehiago murrizteak egoera okertuko du.

2011. urtean EBko goi-bileran Alemaniak eta Frantziak proposaturiko baldintzen bidez batasun fiskal bat onartu izan balitz, orduan euroguneko arazoari aurka ez egiteko beste erakustaldi baten aurrean egongo ginatekeen.

13.2.3. EBko itun berria

Alemaniak eta Frantziak biharko eta etziko goi-bileraren atarian serioski uste dute krisia sortu dutela defizit oso altuek eta gaindituta izango dela eta soilik gaindi daitekeela defizit horiek murriztuz. Beraz, haien ustez, EBZren fondoak eratzeak ez du ezer konponduko ez badu oso garrantzitsua den helburu nagusia, hots, defizit-murrizketa alboratzean (Mosler, 2011ac).

218. Halaber, ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/12/there-will-be-blood.html> (2012an ikusia).

Baina abenduko goi-bilera horrek ez du ezer konpondu. EBko herrialdeek orain bi arazo izango dituzte: kaudimen-aferra bat zeren EBZren laguntzarik gabe ezin baitute beren burua fondoz hornitu; eta ekonomia txar bat, orain gero eta gehiago txartuz doana, hazkunde negatiboak eta langabeziaren areagotzeak baieztatzen duten moduan.

Goi-bilera horretarako aukera guztiek ekonomia txar bat are txarrago bilakatuko dute. Mahai gaineko aukera guztiek defizit handiagoak edukitzera eramango dute. Ondorio biek arazoak okertuko dituzte, eta oraingo historia berriak erakutsi duen moduan, biek austeritate handiagoko eskariak bultzatuko dituzte (Mosler, 2011ad).

13.3. ESKARI AGREGATUA DA GILTZA

Itxaron zen moduan, Alemaniak eta Frantziak proposatuko bide dutena (Mosler, 2011z) erantzukizun fiskalari buruz izango da, zeina, haiek uste dutenez, beren fondoen arazoetarako sendagarria den.

Haien oraingo arazo ekonomikoa eskari agregatuaren eskasia da eta haien erantzunak segitzen du izaten eskari agregatua gehiago murriztea.

Fondoak eratzeko, ahalegin guztiak austeritate gehiagoko baldintzan oinarritzen dira.

13.4. ELKARRIZKETAK

a) *Le Journal du Pays Basque*-k plazaratutakoa²¹⁹. Hona hemen jatorrizko bertsioa²²⁰.

b) *Gara*-n²²¹

c) Euskadi Irratian²²².

13.5. MERKATUAK

2000n egunero jadanik 2 bilioi dolar trukutzen ziren finantza-merkatuan.

219. Ikus <http://www.lejpb.com/paperezkoa/20110816/285063/fr/La-politique-financiere-et-politique-fiscale-vont-pair> (2012an ikusia).

220. Ikus <http://es.scribd.com/doc/62388404/Le-Journal-du-Pays-Basque-k-egindako-GALDERA> (2012an ikusia).

221. Ikus <http://www.gara.net/paperezkoa/20111211/308968/es/Gaur-egun-jasaten-ari-garen-krisi-ekonomikoa-nahita-sortu-dute> (2012an ikusia). Gehigarri moduan, gogoratu ondoko hau: <http://es.scribd.com/doc/62388404/Le-Journal-du-Pays-Basque-k-egindako-GALDERA> (2012an ikusia).

222. Ikus <http://www.eitb.com/eu/audioak/osoak/805635/joseba-tobar-defizit-publikoa-murriztea-hanka-sartze-handia-da/> (2012an ikusia).

Ramonet-en ustez²²³, gaur egun, mundu osoan, urteko ekonomia errealak 45 bilioi euroko aberastasuna sortzen du gutxi gorabehera, BPGan neurtua. Finantza-esferan merkatuek 3.450 bilioi euroko kapitalak mugitzen dituzten bitartean. Ramonet-ek dioenez, EBn ez dago inolako borondate politikorik krisiari aurre egiteko. Alde batetik, ezjakintasuna dago, noski. Baina beste aldetik, merkatuarekiko konplizitatea ere badago.

Inongo ekonomia nazionalek ezin jasan dezake merkatu horien eraso. Okerragoa dena hauxe da: «merkatu» horiek ez dira indar exotikoak. EBn indar horiek europarrak dira gehienbat: EBko bankuak, 2008an gure diruarekin salbatu zituzten banku berberak.

Bereziki barneko eraso da, europar bankuek berek, europar segurtasun-konpainiek, europar fondo espekulatzaleek, europar pentsio-fondoek, europar aurrezkiak administratzen dituzten finantza-erakundeek zuzendutako eraso.

Zer ote dira «merkatuak»? Hona hemen Ramonet-ek dioena:

Qu'appelons-nous «*les marchés*»? Un ensemble de banques d'investissement, de compagnies d'assurances, de fonds de pension et de fonds spéculatifs qui achètent et vendent essentiellement quatre sortes d'actifs : devises, actions, obligations d'Etat et produits dérivés.

Europar egon den babes sozialarekin bukatu nahi dute «merkatu» horiek, horixe da gerla finantzario berriaren helburu nagusia.

Tartean hemengo ekonomialariek euroarekiko politika babesten dute itsuki, eurotik irtetea infernura jaisteko jarrera balitz bezala aurkeztuz. Beren ezjakintasun nabari eta agerikoan, ez dakite eurogunea jadanik infernu bilakatu dela hainbat eta hainbat herritarrentzat.

EBZko sarrera-atean Dante-k idatzi zuena berridatzi behar da: «*Lasciate ogne speranza, voi ch'intrate*». Izan ere, Diru Teoria Modernoaren sortzaileek orain dela 20 urte salatu zuten erabat gaizki eraikitako eurogunea (Mosler, 2011v), non EBZ independentea (sic) den.

Eta kartzela horretatik zenbat eta lehenago irten, hobe²²⁴. Bill Mitchell-ek dioenez, Europa hori apurtu behar da, Europa bera salbatzeko (Mitchell, 2011).

Noiz arte jasan behar dugu europar herritarrok politikarien eta ekonomialarien ezjakintasuna eta arduragabekeria?

Finantza-munduan benetan aritzen direnek nahita eta borondate argiz jarri zuten martxan gerla finantzario hori. Haiek oso argi daukate helburua. Eta guk?

223. Ikus <http://www.elcorreo.eu.org/?Union-europeenne-La-grande-regression-Ignacio-Ramonet&lang=fr> (2012an ikusia).

224. Ikus <http://www.gara.net/paperezkoa/20111211/308968/es/Gaur-egun-jasaten-ari-garen-krisi-ekonomikoa-nahita-sortu-dute> (2012an ikusia).

13.6. *EUROGUNEA ETA DTM BI HITZETAN*

Azken 20 urteetako euroaren historia DTMren arabera (Mosler, 2011v): aspalditik abisatu zuten euroaren egitura porrot handia, deskalabrua izango zela.

DTMren historia Randall Wray-ren arabera (Wray, 2011e) ²²⁵ eta berorren zehaztasun bat (Wray, 2011f).

Bill Mitchell-en aholkua ildo beretik doa (Mitchell, 2011r).

13.7. *RANDALL WRAY: JAKIN NAHI ZENUEN IA GUZTIA...*

Wray-k euroaz, Alemaniaz, Frantziatz, Britainia Handiaz eta Japoniaz jakin nahi zenuen ia guztia idatzi berri du hitz oso gutxitan (Wray, 2011g):

a) EBz:

They added nations with wages and living standards that were barely above subsistence level—indeed, nations that were willing to reduce living standards below subsistence if only they could join and reap the supposed benefits of joining the most dysfunctional empire ever constructed.

b) Alemaniaz:

And they let Germany add cheap workers within its eastern half and then extend its reach to those low cost new additions as it came to account for 75% to 80% of all European exports. There has never been any international arrangement, anywhere, at any time in human history, that so-favored a nation.

Are gehiago:

And when things went predictably bad for all of Germany's neighbors, Germany pointed its finger at its victims and insisted that they were at fault for Germany's success. No more porridge for them!

c) Jende asko hurbildu da DTMra:

As evidence that the world is coming around (finally) to the MMT view, take a look at Dean Baker's excellent piece²²⁶.

d) Paul Krugman ere hurbildu da DTMra:

He shined his headlights on the obvious²²⁷: the reason why interest rates on government debt are not exploding in countries like Japan, the US, and the UK is because they issue their own currencies.

225. Ikus, oro har, blog osoa: <http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.html> (2012an ikusia).

226. Ikus http://www.cepr.net/index.php/blogs/beat-the-press/robert-samuelson-qbye-bye-darwin?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+beat_the_press+%28Beat+the+Press%29&mid=5596 (2012an ikusia).

227. Ikus http://www.nytimes.com/2011/11/11/opinion/legends-of-the-fail.html?_r=2&ref=paulkrugman (2012an ikusia).

e) Japonia ere aipatzen du Wray-k:

Japan is the champion nation in terms of budget deficits and government debt relative to GDP. Many have long argued (wrongly) that this is because holders happen to have addresses in Japan.

Nonsense. A sovereign government that issues its own currency makes interest payments on its debt in exactly the same manner whether the holder has an address at the South Pole or on Mars: a keystroke to a savings deposit at the central bank. What matters is whether the country issues its own currency.

f) Frantziaren eta Britainia Handiaren arteko desberdintasuna ondokoan datza:

That is why the little spat between the UK and France—with France insisting that credit agencies ought to down-grade the UK before they downgrade France—is so silly. France can have a debt ratio under 15% of GDP and still be forced to default. The UK can have a debt ratio above Japan's 200% and still face no chance of involuntary default.

Moneta-erabiltzailea eta moneta-jaulkitzailea:

That is the beauty and utility of issuing your own currency. France is a currency user and its fate depends on Germany—which is busy sucking up every spare Euro it can lay its greedy hands on. France is no better off than the panhandler on the street corner begging for pocket change—a user of currency, not an issuer.

13.8. ETORKIZUN HURBILA: 2012KO AURREIKUSPENAK

Hona hemen etorkizun hurbilerako zenbait iragarpen.

Bill Mitchell-ena (Mitchell, 2011s):

Puntua bistakoa da —euroguneak 2012an langabezia handiagoa ikusiko du orain EBko gobernuak hartzen ari diren politiken ondorioz—... alemaniarrek giltzapean gordeta.

Randall Wray-ena (Wray, 2011h):

EBrako erreskate-plan bat bere bidea egiten ari da, EBZ euro-bankuei azken baliabideko mailegu-emaile gisa arituz. AEBn erabili eta porrot egin zuen erreskate-metodoa probatzen ari da. Ezaguna denez, AEBko FEDk 29×10^{12} dolar maileguz eman eta gastatu zuen, batez ere AEBko bankuak erreskatatu nahiz. Ez zuen funtzionatu. Bankurik handienak oraindik kaudimengabeak dira, eta beren iruzur masiboekin segitu dute, beren kaudimenik eza estaltzen ahaleginduz. Ezin da paperez bete kaudimenik eza, banku zentralaren maileguz emate masiboarekin ez da konpontzen kaudimen eza. Eta Eurolandiaren arazoak larriagotzen dira birtualki EBko estatu kide guztien kaudimen-gabeziekin.

Gainera euroko estatuek ez dute inongo subiranotasunik berak babesteko. Gogoratu EBZk ez duela rol hori jokatu nahi. Eszenatokirik posibleena hondamenezko finantza-gainbehera da beste depresio handi batekin batera.

13.9. BILL MITCHELL-EN PROPOSAMENAK

Austeritatezaleen aurka, hona Mitchell-ek luzaturiko zenbait proposamen (Mitchell, 2011t):

- 1) Banku-erreforma zabala finantza-merkatuko eliteen eragina eta boterea alboratzeko (Mitchell, 2009ñ; 2010k).
- 2) Tasatze-agentzia ustelak legez salatzea eta kanpo uztea (Mitchell 2009m; 2011u).
- 3) Finantza-merkatuen erreforma zabala, espekulazio ez-produktiboa legez kanpo uzteko (Mitchell, 2011v).
- 4) Politika moldeak errebisatzea, alokairuen aldeko errenta nazionalaren birbanaketa handiagoa dagoela segurtatzeko, kontsumo-gastuaren fidatzea kreditu-hazkundean murriztearren (Mitchell, 2010k; 2011w).
- 5) «Hedapen orokorra»ren pentsamendu keynestar estandarra alboratzea, enpleguaren aldeko politika berezia proposatuz²²⁸.
- 6) Klaseak oraindik emaitza ekonomikoak zeharkatzen dituela onartzea (Mitchell, 2011x).

Proposamen horien atzean dagoen logika ondokoa da: finantza-merkatuek eta elite politikoez gobernuen politika bereganatzeko eta mozkinak beren alde jartzeko daukaten ahalmena murriztea.

228. Ikus Job guarantee: <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?cat=23> (2012an ikusia) eta bereziki http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia).

14. *Euskoak, euroak eta abar...*

Balediko²²⁹ Euskal Herri independente baten diru nazional gisa, gutxienez 1993tik 2002ra, hau da, euroa benetan martxan jarri arte, diru nazional horren garrantziaz hamaika biderrez aritu izan naiz.

Kontua da ezker abertzale separatista honek ez dituela nahasten moneta eta aktiboak, egungo ekonomista gehienek (guztiak?) egiten duten moduan. Euskal Herriaren independentziaren alde dagoen honek dibisa nazionala defendatu du.

Beste aldetik, Hudson ekonomialariak dioenez, «*Today, of course, nationalism is about the only way to protect populations from globalism*».

Aspalditik izan dugu kezka hau. Alegia, subiranotasun politikoak behar ote duen moneta propioa. Idatzi ere, hainbat artikulutan eta liburu oso batean gaia jorratu dugu. Baina Euskal Herriak, (oro har eta monetarioki) bitan bananduta egon denez, (Hegoaldean pezeta eta Iparraldean libera), ez politikoki ez monetarioki ez du izan aukera historikoa bere moneta propioa (edozein zelarik bere izena, *ogerlekoa*, *euskoa*²³⁰ edo dena delakoa) jaulkitzeko. Are gehiago, ekonomialari gehienek utopiatzat hartu dute egon zitekeen aukera hori. Bakan batzuek, aldiz, oso argi izan dugu ekonomia ongi kudeatzeko, norberaren moneta edukitzea (banku zentral baten bidez jaulkia) beharrezko baldintza dela; ez nahikoa noski. Euskaldunok Europar Batasunean sartu gintuzten, batzuei, Hegoaldekoei, inolako kontsultarik egin gabe (Iparraldekoak EBn egon dira hasiera-hasieratik).

Orain euroa da «gure» moneta, euroak Europako Banku Zentralak (EBZ) jaulkitzen ditu eta EBZk EB osoaren moneten kopurua kontrolatzen du. Euroak Espainiako zein Frantziako banku zentralek ere jaulkitzen dituzte, EBZren arauen menpe. Euskal Herrian, aldiz, ez dugu inongo banku zentralik.

Frantzia eta Espainia ez dira moneta-jaulkitzaileak, moneta-erabiltzaileak baizik²³¹.

229. *Baledi* eta *balitz* bereizten ditut. *Baledi* potentziala, *balitz* irrealia.

230. Eredu gisa, ikus <http://paperekoa.berria.info/iritzia/2004-03-03/007/833/.htm> (2012an ikusia).

231. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/04/15/moneta-jaulkitzaileak-eta-moneta-erabiltzaileak/> (2012an ikusia).

MMTrekin, DTMrekin, askoz argiago daukat aspaldiko kezka hura eta sendoago moneta nazionalaren eginkizuna²³².

Hori guztiori kontuan edukiz, baita egungo egoera korapilatsua ere, zilegi bekit moneta propioaz aritzea.

14.1. NOLA IRTEN EUROGUNETIK? PROPOSAMENA

1997an Warren Mosler-ek proposamen bat idatzi zuen, Quebec-era begira, dolar kanadarren gunetik irteteko. Quebec-en une hartan, eta orain ere dolar kanadarra erabiltzen da, moneta gisa, hots, Kanada osoan erabiltzen den moneta bera. Berak moneta eta gobernu subiranoa kontuan hartuz, Quebec-erako moneta berri bat proposatu zuen: *La Fleur* izenekoa, hots, *lorea*.

Quebec-erako artikulua ikusiko dugu, zeina, Mosler-ek dioenez, egun eurogunerako ere aplikatu baitaiteke (Mosler, 2011a, e, x).

14.2. SUBIRANOTASUNAREN ALDEKO ARGUDIOAK

Jende asko dago Quebec-en independentziaren aurka, ez soilik Kanadako politikariak, baizik eta nazioarteko finantza-komunitatea ere. Bestetik, Quebec-eko subiranotasunaren aldeko politikariak beti gainontzeko Kanadarekin batasun monetarioaren alde azaldu dira, etorkizunean ere dolar kanadarra erabiltzea proposatuz: moneta subirano berri batek ekar lezakeen segurtasun eza argudiatuz, batez ere nazioarteko finantza-komunitatean.

Europar Maastricht-eko Itunaren inplementazioak sorturiko arazoak bistakoak izan arren, Quebec-eko subiranotasunaren aldekoek Europar Batasun Monetarioa (EBM) aipatu dute eredu gisa, gainontzeko Kanadatik Quebec-ek independentzia politikoa lortzeko posibletasunean.

Mosler-en iritziz, jarrera hori okerra da. Europar bezala, batasun monetarioak funtsean batasun politikoa inplikatzeko du, zeren, azkenean autoritate fiskal «nazionalak» autoritate monetario komunaren erabakia bete behar baitu. Argudio horrengatik, jarrera subiranoa kontraesankorra da, zeren batasun monetarioa onartuz, Quebec-ek, azkenean erabaki monetarioetan eta fiskaletan Kanadako *statu quo*-a babestu behar baitu.

Zergatik separatu Kanadatik, baldin eta ekonomiari dagozkion funtsezko arazoetan Quebec-eko politikari separatistek *statu quo*-ari eusten badiote?

Mosler-en aburuz, Quebec-eko jendeak bere monetarako plan sinesgarria behar du. Hortaz, plan bideragarri bat proposatu zuen non moneta berria babesten den inolako zerga gehigarririk gabe edo komunitatearen egoera ekonomikoa murriztuko

232. Ikus <http://www.slideshare.net/MitchGreen/money-is-no-object> (2012an ikusia).

lukeen beste transakzio-zergarik barik. Gainera, moneta berria martxan jarriko da prezio-egonkortasuna eta enplegu osoa lortzeko asmoarekin, baita interes-tasa baxuak ukaiteko ere.

14.3. PROPOSAMENA

Lehen baldintza hauxe da: zerga berri guztiak moneta berrian, hots, loretan²³³, ordaindu beharko lirateke. Soilik iraganeko zerga pasiboak dolar kanadarretan²³⁴ pagatuko lirateke.

Mosler-en arabera, jabego nazionalaren zerga bat egon beharko litzateke. Lurra higiezina denez, nolabait, herritar guztiek ordaindu beharko lukete jabego-zerga bat: lur-jabegodunek zuzenean edo errenta handiagoen bidez.

Jabego zerga nazional hori soilik loretan ordaindu beharko litzateke. Noski, autoritate fiskalak salbuespenak onar ditzake, baldin eta boto-emaileek hala nahi badute.

Kontuan hartu ezen zerga loretan ordaingarria dela, baina inork ez daukala oraingoz inongo lorerik. Soilik Quebec-eko Estatu berriak dauzka, zeinak loreak jaulki baititzake nahitara. Jendeak, eta bereziki jabegodunek ondasun errealean eta zerbitzuen saltzaileak behar izango dituzte, behar diren loreen trukean. Lorearen balioa gobernuak erabakiko du, berak erosi nahi duenerako ordaintzeko gura duenaren arabera, zeren gobernuak baitaki sektore pribatuak Estatuaren loreak behar dituela zerga berriak ordaintzeko.

Hona puntu batzuk:

Quebec-eko Estatuak ezin du inolako lorerik bereganatu, berak loreak gastatu arte, zeren inork ez baitauka inolako lorerik hasieran.

Politikariek eta ortodoxiak aldarrikatzen dutenaren aurka, Estatuak ez du zergapetzen *loreak* bereganatzeko, gero *lore* horiek gastatzeko. Berak zergapetzen du sektore pribatuak loreak behar izango dituelako, eta beraz behar diren *lore*en trukean, ondasun errealean eta zerbitzuen saltzaileak nahi izan.

Gobernuak espero dezake gutxienez sektore pribatuak bere zergak ordaintzeko behar dituen beste *lore* gastatzea.

Oso litekeena da, gobernuak *lore* gehiago gastatzeko gai izatea.

Moneta berria, *lorea*, sostengatu ahal izateko, gobernua azken baliabideko enplegatzaile²³⁵ gisa aritzea proposatzen du Mosler-ek (Mosler, 1994). Horretarako,

233. Balediko Euskal Herri independenterako, nik neuk aspaldian moneta propioa proposatu nuen: euskoa.

234. Aurreko baldintzarekin, eurotan ordainduko lirateke Euskal Herrian iraganeko zerga pasiboak.

235. *Government as employer of last resort.*

Estaturako lan egin nahi duen edozeinentzat, Estatuak berak ordainduko duen soldata bat jarriko du.

- (a) Ondorioa langabezia kentzea izango litzateke, alokairu minimo bat ezarritz, sektore pribatuan sartu barik.
- (b) Horrela lorearen balioa jartzen da, lan-indarraren denboraren terminoetan.
- (c) Beste ondasun eta zerbitzu batzuk erostean edo saltzean, merkatua izan daiteke prezio erabaki guztien oinarria.

Ikus dezagun, Mosler-i jarraituz, nola eskuratzen dituen Estatuak nazio berria egokiro kudeatzeko behar dituen ondasun errealak eta zerbitzuak.

Demagun ondoko eredu hipotetikoa: jabetza berria eta errenta zergak 10 bilioi lore dira.

Estatuak espero dezake gutxienez kopuru hori gastatzea, jabegodunek ez dutelako beste biderik loreak eskuratzeko.

Estatuak eskaintzen baldin baditu 10.000 lore gutxienerako alokairu edo soldata minimo gisa, Estatuko oinarritzko zerbitzu alokairu moduan, eta ez badu ezer gehiagorik gastatzen, ziur egon daiteke ezen, gutxienez, 10 milioi langilek eskabidea egingo luketela oinarritzko estatu-lanposturako ($10 \text{ bilioi} / 10.000 = 10.000.000$).

Estatuak ez ditu nahi 10.000.000 oinarritzko langile (egun Quebec-eko populazioa baino handiagoa den kopurua!), baina ez ditu nahi sektore pribatuak (*loreak* irabazteko zergak ordaintzearen) eskainiko dituen beste gauza batzuk.

Eman dezagun estatuak 9,9 bilioi *lore* gastatzen dituela merkatu-prezioetan, berak benetan behar dituen gauzak erosten, alegia, sistema legal, heziketa, osasungintza eta beste gobernu-zerbitzuetarako behar dituen lan-indar espezializatua eta osagaiak.

Kasu honetan, orain sektore pribatuak soilik 0,1 bilioi *lore* gehiago behar ditu bere zergak ordaintzeko, hortaz, gutxienez 100.000 oinarritzko langileren beharra izan daiteke lana eskatzeko.

Noski, sektore pribatuan zirkulaziorako eta beste gauzetarako eskudiruaren nahia egongo da, zeinak aurrezki neto baten desioa sortzen baitu. Orokorki, kopuru hori handi samarra da. Demagun, hipotesi gisa, desio hori beste 0,5 bilioi *lore* irabaztekoa dela. Horrek esan nahi du beste 500.000 oinarritzko langilek gobernu-lanpostua eskatuko dutela, 600.000 langile osotara.

Edozelan, zenbat eta Estatuak gehiago gastatu merkatu-prezioetan, orduan eta txikiagoa da oinarritzko estatu-lanpostu bilatzaileen kopurua. Baldin eta oinarritzko estatu-lanpostu bilatzaile asko badago, zergak jaitsi daitezke edo beste estatu-gastuak handitu, harik eta Estatuko oinarritzko langileen kopurua nahi den mailara iritsi arte.

Eta interes-tasak? Sistema honetan, Estatuak ez du behar interesik ordaindu, nahiz eta berak gehiago gastatu zergapetzen duena baino.

Gainera Estatuak ez du behar maileguz hartu, berak zergapetu baino gehiago gastatu ahal izateko, zeren berak moneta jaulki baitezake, edo beste baten banku-kontua kreditatu, pertsona horrek zerbait saldu nahi duenean *lore*en truke.

Giltza da prezio-egonkortasuna dagoela Estatuak merkatu-prezioetan gehiegi Beste era batera esanda, prezio-egonkortasuna dago Estatuak ez badu gastatzen *lore* gehiago zerga ordaintzaileek nahi dutena baino.

Estatuak beti behar duenez ezen marjinetan estatu-zerbitzua beharrezkoa dela behar diren *lore*ak eskuratzeko, *lore*aren balioak *lore*ak eskuratzeko, oinarritzko estatu-lanpostuan lan egin behar duen pertsonaren lan-indarraren denboraren balioa berdintzen du.

Estatuak zergapetzen duena baino gehiago gastatzen duenean, *lore* estra jarriko dira gordailu gehiago gisa banku-sisteman. Banku erregulatzaileek beren kapital-gidalerroak eta kreditu-betebeharrak mantentzen segitu behar dute, bankuei galarazteko aseguraturako gordailuekin espekulatzea.

Edozein kausagatik, baldin eta Estatuak nahi baditu interes-tasa altuagoak, beti dauka aukera banku zentrolean dauden banku-gordailu gehiagorenean nahi den oinarritzko interes-tasa ordaintzeko eskaintzea.

Oinarritzko plan honekin, Quebec-eko Estatu berriak bere moneta jaulki eta mantendu dezake. Estatuak gai izango litzateke berak nahi duena erosteko herrialdea kudeatzearen eta era berean enplegu osoa eta prezio-egonkortasuna mantentzeko.

Ez da izango inongo arazorik merkataritza librea murrizteko, bereziki NAFTAren²³⁶ barruan eta Estatuak ahalbidetuko du *lore*a era libre batez ere trukatzeko.

Atzerriko truke-merkatuetan, hasierako espekulazioari aurre eginik, azkenean *lore*aren balioa jarriko litzateke berak eros dezakeenaren arabera —Estatuaren oinarritzko lana—. Estatu-langile horien balioa hobetzeak, heziketa, osasungintza eta abarren bitartez, epe luzean *lore*aren balioa hobetzea egingo du.

Oharrak:

- (1) Dolar kanadarren (edo euroen) eta *lore*en (edo Europako herrialde baten lehengo monetaren) arteko trukeak, gaurko beste moneta flotatzaileen arteko merkatu-transakzioak bezalaxe funtzionatuko luke.
- (2) Euskal Herriak ez du izan moneta nazional bat. Euroa jaulki baino lehen bi moneta desberdin erabili ziren: pezeta Hegoaldean eta libera Iparraldean.

236. NAFTA: North American Free Trade Agreement.

- (3) Balizko egoera batean, *euskoa*, euskal moneta nazional gisa jaulkitzea proposatu nuenean, ez nuen ezagutu Mosler-en proposamena.

Demagun Islandiaren kasua, bere moneta nazionalarekin, koroa. Askoz hobeki eta baldintza hobean dago, Irlanda baino (non euroa erabiltzen den), nahiz eta bietan zor handi samarra egon²³⁷.

14.4. EUSKO IZENEN MONETA IPARRALDEAN

Lapurdin, Nafarroa Beherean eta Zuberoan eusko izeneko moneta erabiltzen hasiko omen dira²³⁸.

Ez dakit dakigun moneta zer den. Badaezpada ere, hona hemen jadanik aipatutakoa, orain gehiketa batzuekin:

Monetaren, alegia, diruaren estatu-teoriaren arabera hauxe esan daiteke:

- 1) Moneta edo dirua ez da gauza material bat, aktibo-pasibo bat baizik, hots IOU (*I owe you*) bat, alegia «zor dizut» bat²³⁹.
- 2) Moneta bati estatuak ematen dio balioa, zergapetzearen bidez. Estatuak aukeratzen du zein monetatan ordaindu behar diren zergak. Hots, bere moneta propioan.
- 3) Estatu subirano batek bere moneta propioa jaulkitzen du. Berak nahi eta behar duen beste moneta jaulkitzen du (inflazio-arazorik gabe, gaur egungo baldintzetan).
- 4) Estatu horrek bere moneta debaluatu ahal du, kasu, esportazioak areagotzeko.
- 5) Estatu horrek politika fiskal apropos bat martxan jar dezake.
- 6) Moneta horrek, beste monetekin batera, flotatu egiten du.
- 7) Kontuz moneta «lokalekin». Galdera hauxe da: zeinek ematen dio balioa moneta lokal horri?

Euskoa oso izen polita da²⁴⁰, baina izen baten azpian ez dago ezer, hitzak polisemikoak baitira, edo nahi baduzue, izen baten azpian interpretazio asko daude.

237. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-zer-gertatu-da> (2012an ikusia) eta, batez ere, <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-eredua-ote> (2012an ikusia).

238. Ikus <http://www.kazeta.info/euskalherria/euskal-moneta-alternatibak-eusko-izena-du> (2012an ikusia); <http://www.lasemainedupaysbasque.fr/2012/05/14/11968-la-monnaie-basque-s-appellera-eusko> (2012an ikusia).

239. Aspaldian aritu gara horretaz. Berriki oso ongi esplikat du, berriz ere, Randall Wray-k ABC hori (Randall, 2012b). Eta Stephanie Kelton-ek diapositiben bidez, maisuki adierazi du afera (Kelton 2012a).

240. Izatez, balediko Euskal Errepublika independenterako, <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/blogean>, behin baino gehiagotan, *eusko* izeneko moneta aipatu dut EHko moneta propiotzat. Eusko hori (independentea ez litzatekeen eta EH osoko Parlamentuaren menpe egongo litzatekeen) Euskal Banku Zentralak bermatuko luke.

Hortaz, gogoratu hau: kontuz moneta «lokalekin». Galdera hau da: zeinek ematen dio balioa moneta lokal horri?

14.5. BILBODIRU

Informazioa²⁴¹.

Jakina denez²⁴², «bilbodiru» hori ez da dirua izango, ez da inolako moneta izango, trukerako erreminta soil bat baizik.

EHren moneta propioa beste afera bat da²⁴³.

EHn moneta propioa izateko badago proposamen bat²⁴⁴. Kasu honetan EHn ez litzateke euroa erabiliko, EHren moneta propioa baizik (edozein delarik haren izena). Baina EH Europar Batasunean (EB) egon litzateke, Britainia Handia bezala (non euroa ez baita erabiltzen, nahiz eta EBn egon).

(Dena den, badago beste proposamen zehatz eta dotore bat EH errepublika independenterako: EHk EBn segitzea, estatu independente bezala, euroa erabiliz eta Mosler-en bidetik²⁴⁵. Itzuliko gara puntu garrantzitsu honetara).

14.6. EUROGUNETIK IRTETEKO ESTRATEGIA

Lasciate ogne speranza, voi ch'intrate

Warren Mosler-ek Grezia eurogunetik irteteko estrategia proposatu du (Mosler, 2011x). Gauza bera aplikatu daiteke EBko edozein estatutarako²⁴⁶.

Hona hemen estrategia garbia

Euro moneta uztea eta moneta propio erabiltzea: (1) Estatu horren gobernuak iragarri beharko luke bera zergapetzen hasiko dela soilik moneta berrian. (2) Gobernu horrek iragarri beharko luke berak ordainketa guztiak moneta berrian egingo dituela.

241. Ikus <http://bizkaia.hitza.info/2013/01/11/dirua-bitartekari-bihur-dadin/> (2012an ikusia); webgunea: www.bilbodiru.org.

242. Antzekoa gertatzen da Iparraldean *eusko* izenekoarekin: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/16/eusko-izeneko-moneta-iparraldean/> (2012an ikusia).

243. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/08/03/eh-eta-moneta-propioa/> (2012an ikusia).

244. Ikus <http://es.scribd.com/doc/59851149/Nola-irten-eurogunetik-Proposamena> (2012an ikusia). Halaber, ikus Mosler (2011a, e, x).

245. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak> (2012an ikusia).

246. Baita balediko Euskal Herri independenterako ere. Harrigarria da Euskal Herrian ekonomia mailan dagoen ortodoxia, beldurra eta, azken finean, ezjakintasuna. Zergatik litekeena da Quebec Kanadatik irtetea? (Mosler-ek Kanadatik irteteko Quebec-i buruzko lana ere proposatu du: <http://es.scribd.com/doc/59851149/Nola-irten-eurogunetik-Proposamena>, 2012an ikusia). Edo/eta Grezia eurogunetik irtetea eta ez balizko Euskal Herri independentea?

Aurrekoa eginda egongo denean, gobernuak bere burua hornitu dezake eta jasangarrizko oinarrian funtzionatzen segi dezake.

Galderak eta erantzunak

G: Nola izango da moneta berriaren eta euroaren arteko trukea?

E: Moneta berriak aske flotatuko du, erosleen eta saltzaileen arteko trukea merkatu-prezioan.

G: Zer esan jadanik dagoen euro-zorrari buruz?

E: Iragarri behar da ezen gobernuak hori kontsideratuko luke «*noiz eta baldin eta*» oinarrian ordainketa-plan zehatzik gabe.

G: Eta ondasun eta zerbitzuetarako dauden gobernu-kontratuei buruz?

E: Berrizendatuak izango lirateke moneta berrian.

G: Eta euroko banku-gordailuei eta euroko banku-maileguei buruz?

E: Bere tokian geldituko dira.

G: Eta atzeritar merkataritza?

E: Merkatu-indarrek funtzionatuko lukete merkataritza-balantzea egokitzeko, atzeritar desioak islatzearen, moneta berrian izendaturiko aktibo finantzarioak metatzeko.

Enplegu osoa eta barneko prezio-egonkortasuna mantentzeko, hona Mosler-en proposamenak:

- i) Gobernuak gutxieneko alokairu bat finantzatuko luke lan egin nahi duen edozeinentzat.
- ii) Gobernuaren tamaina baterako, zergak egokitu beharko lirateke segurtatzeko ezen gutxieneko alokairu horretarako lan egiten duen lan-indarra *minimum* batean egon dadin.
- iii) Gobernuak soilik higiezin errealean zerga bat ezartzea, ondoko argudioengatik:
 - a) Betetzea maximotuta dago eta betetzeko kostuak eta erlazionaturiko kontuak minimizaturik daude —zerga ordaintzen ez bada, jabegoa saldu daiteke enkantean—.
 - b) Jende guztiak laguntzen du jabe gisa edo errentadun moduan, jabearen kostuak azkenik errentadunei pasatuak diren heinean.
 - c) Transakzio-zergak ezabatuak dira, hortaz transakzioetan murrizte horiek kenduz.

- iv) Zero-tasa politika non gobernu-defizitaren gastuak gelditzen diren interesa eramaten ez duen balantze gisa, balantze horiek edukita daudelarik herrialde konkretu horren banku zentrolean, eta inongo gobernu-titulu ez delarik onartua.
- v) Moneta berriko banku-gordailu guztiak gobernuak segurtatuko ditu erabat.
- vi) Bankuak gobernuak erregulatuko eta gainbegiratuko ditu, horrek ondokoak dauzka barne: kapital-betebeharraren % 15, gobernuak bermaturiko likidezia, eta bigarren merkatuen jarduera debekatzea.

Bill Mitchell-en aholkua ildo beretik doa (Mitchell, 2011r).

14.7. BILL MITCHELL-EN AHOLKUAK

Eurolandian dagoen nahastetik atera nahirik, hona hemen Mitchell-en zenbait aholku (Mitchell, 2011t):

- Lehendabizi, moneta subiranoa berrezartzea moneta lokala erabiliz, zeina aukeraturiko gobernu nazionalak jaulkitzen baitu monopolio baldintzetan.
- Bigarrenez, horrek esan nahi du edozein paritate finko alboratzea, monetak libreki flotatzeko utzirik.
- Hirugarrenez, atzerritar monetako zor guztiak birnegoziatzea moneta lokaleko unitateetan. Hori onartzen ez bada, orduan ez ordaintzea.
- Laugarrenez, askatasun fiskal berria biltzea barneko lanpostuak sortzean, errentak sendotzeko eta hazkunderako jauzia hornitzea.
- Bosgarrenez, monetaren depreziazioaren abantaila hartzea inportazio- eta esportazio-industrietarako pizgarriak hornitzeko.
- Bidea harritsua da baina hobe austeritateak eragindako urtetako sufrimendua baino. Ez dago bidexka horretatik alde egiterik.

15. Krisia: nahita sortua, indusitua izan da

Krisian gaude eta krisitik ateratzeko irtenbide bakarra bi kontzeptu magikoren inguruan mugitzen bide da: austeritatea eta murrizketak. Hola azaltzen zaigu hedabide ia guztietan eta horrela errepikatzen digute ekonomiaz omen dakitenek.

Galderra: Krisia, zer dela-eta? Hain zaila da hura ulertzea?

Erantzuna: Ez, ez da zaila. Zaildu egin dute, apropos, gainera. Egia esan, gaia konplexu samarra da, baina aldi berean sinplea.

Kontua da aspalditik ezagutu genuen kapitalismo mota, hots, kapitalismo industrial, erabat aldatu dela. Orain eta nonahi, ekonomia bitan banatzen da: ekonomia erreala eta finantza-ekonomia (edo fikziozko ekonomia, nahiz eta erabat «erreala» izan eta mundu mailan nagusia). Eman ditzagun zenbait datu biribil:

2000. urtean egunero jadanik 2 bilioi dolar trukutzen ziren finantza-merkatuan. Ramonet-en ustez²⁴⁷, gaur egun, mundu osoan, urteko ekonomia errealak 45 bilioi euroko aberastasuna sortzen du gutxi gorabehera, barne-produktu gordinen neurtua. Finantza-esferan merkatuek 3.450 bilioi euroko kapitalak mugitzen dituzten bitartean. Hortaz, aldaketa sakon horri aurre egin behar zaio, non kapital finantzarioa espekulatzaile bilakatu den. Nahi baduzu, Marx-en eskematik $M-C-M'$, hots, dirua (M) erabilia da salgai bat (C) erosteko, zeina birsaldia den diru kopuru handiagoa lortzeko (M'), beste honetara igaro da $M-M'$, alegia, diru kopuru bat (M) maileguz ematen da, interes baten bidez, diru gehiago (M') lortzearen, edo moneta bat edo finantza-eskaera bat ematen da beste baten truke.

Ekonomia errealean, alta, aspaldiko banaketa dugu: alde batetik enpresa txiki eta ertainen arloa eta bestetik enpresa erraldoiak (monopolioak eta oligopolioak). Hortaz, politika fiskal aurrerakoi bat martxan jartzeko unean, zergak aplikatzeko tenorean, desberdintasun hori kontuan edukitzekoa da.

Baina mugimendu ikaragarriak beste arlo batean egon dira eta daude: finantza-munduan.

247. Ikus <http://www.elcorreo.eu.org/?Union-europeenne-La-grande-regression-Ignacio-Ramonet&lang=fr> (2012an ikusia).

G: Nondik dator krisia? Zerk edo zeinek probokatu du?

E: Aldaketa sakon eta izugarri honetan FIRE sektorea da nagusi. FIRE akronimoa da, ingelesetik datorrena (*Finance, Insurance* eta *Real Estate*, alegia, finantza, aseguruak eta higiezin erreala). Kredituak, hein handi batean, arlo horretara joan dira, ez produkzio berriak gauzatzeko, espekulatzeko baizik: jadanik existitzen ziren aktiboen prezioak altxatu dira espekulazioen bidez, askotan zaborrezko kredituak izanik, inflazioa kausatuz. Hortaz, kredituak bereizi behar dira: (a) ekonomia errealerako doazenak eta (b) espekulaziorako doazenak, FIREra. Soilik lehenak hobetsi behar dira. Horra hor lehen ondorio garbia.

Beste aldetik, kreditu horiek utzitako zorrak deflazioa eta langabezia indusitu ditu. Denbora berean, inflazioa eta deflazioa ezagutu ditugu. Kontua da, eta hauxe da harrigarriena, krisia bera indusitua izan dela, nahita probokatua. Banku handiek jakin dute hori lehen momentutik. Bazekiten erreskateak egongo direla, eta haiek nagusi izanda, diru-laguntza horiek eskuratuko dituztela, berriz ere beste krisi bat martxan jartzeko. Wall Street-eko banku nagusiek, aseguru-konpainia nagusiek, pentsio-fondoek, hipoteka-fondoek eta antzekoek nahita sortu dute krisia, gero estatutik diru-laguntza ikaragarriak jasotzeko. Alderantzizko sozialismo baten aurrean gaude: aberatsak gero eta aberatsago eta langileak, jende xehea, eta enpresa txiki eta ertainak gero eta pobreago. Baina zorrak ordaindu behar dira: horretarako langileria soldadak murriztuko dira, austeritatea barreiatuko da, historian zehar lorturiko ongizatezko gizartearekin bukatu nahi dute: arlo publikoa txikituz (hezkuntza, osasungintza, oro har, zerbitzu publiko guztietan).

Krisia Ameriketako Estatu Batuetan (AEBn) hasi zen eta hango bankuek, zernolako zaborrekin aritu ziren jakinda, Europako banku nagusiei zaborrezko aktibo finantzarioak saldu zizkieten eta hemengoek erosi. Ondorioz, AEBn hasi zen krisia Europara hedatu zen. Eta Europan, batez ere eurogunean, non Europako Banku Zentrala (EBZ) independentea (sic) den, krisia bere ondorio gordinenetan azaldu da: EBko estatuen zor subiranoa ezin ordainduz, zorpetze handiagoa, murrizketak, langabezia, eta jende xeheak ezagutzen eta pairatzen duen egoera tamalgarria. Hemengo ekonomialariek ez dute ezer esan horretaz, alderantziz, paradisuko eurogunea goraiatzaren segitzen dute. Harritzekoa.

Bien bitartean, nahita sorturiko eta erabat probokatutako krisiak badauka helburu zuzen, zehatz eta garbi bat: langileria aurkako eta ongizatezko gizartearen kontrako finantza-gerla horretan langileria eta enpresa txiki eta ertainak menderatzea (biak daude finantza-ekonomiaren menpe). Horretarako datoz austeritatea eta murrizketak. Hori horrela izanda, irtenbideaz pentsatzeko unean, langileria eta ohiko ekonomia errealean aritzen diren enpresa txiki eta ertainen artean *akordio estrategiko* bat lortu behar da. Horixe da atera dezakegun bigarren ondorioa, sindikatuek eta enpresariak kontuan hartzeko.

G: Krisia indusitua, nahita sortua... nola jakin daiteke hori?

E: Randall Wray ekonomialariak eta berorrek in batera University of Missouri-Kansas City-ko zenbait kidek²⁴⁸ aspaldian salatu dute egoera hori, baita nola zaborrezko kreditu eta aktiboekin jolasten ari ziren eta zer dela-eta krisia sortu zuten ere.

Are gehiago, FBIkoek argi eta garbi zekiten, aspalditik gainera!, Wall Street-eko banku nagusiak zertan ari ziren. Krisia erabat **indusitua** izan da²⁴⁹. Diru Teoria Modernoan aritzen direnek (bereziki Warren Mosler, Randall Wray eta Bill Mitchell) argi, garbi eta ozen salatu dute arazo hori.

Euskaldunok badugu non/zer ikas²⁵⁰.

G: Eta Adam Smith-en esku ikusezina?

E: Oraingo ekonomian, aipatu duzuna ipuin txar bat da. Lehen aipaturiko indar horiek (bankuek, aseguru-konpainiek, eta abarrek) planifikatu dute ekonomia osoa. Hona zer dioen Ramonet-ek merkatuei buruz: «Qu'appelons-nous "les marchés"? Un ensemble de banques d'investissement, de compagnies d'assurances, de fonds de pension et de fonds spéculatifs qui achètent et vendent essentiellement quatre sortes d'actifs: devises, actions, obligations d'Etat et produits dérivés²⁵¹».

G: Europar Batasunetik kanpo ez omen dago irtenbiderik?

E: Europar Batasuna, eurogunea, lehen unetik gaizki eratu zen. Europako Banku Zentrala (EBZ) independentea da, inongo herrialde subiranotan gertatzen ez dena. Subiranotasun monetarioak bi baldintza bete behar ditu: (i) Banku Zentralarekin batera Altxor Publikoa eratzea, eta biak gobernuaren menpe egotea. (ii) Gobernuak politika fiskal komuna eratzea.

Bi baldintza horiek ez dira betetzen EBn, non EBZ independentea den, altxor publiko komuna ez den existitzen eta politika fiskala EBko estatuei dagokien. Hortaz, hemengo krisia areagotu egin da eta erreskateek ez dute ezertarako balio izan. Etsenplurik nabarmenena eta mingarriena: Greziarena.

Dena den, ikus Islandiaren egoera, eurogunetik kanpo dagoen arren, oso interesgarri da bertan gertatzen dena²⁵².

G: Baina EBZk erreskate-plan berri bat martxan jarri du...

248. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/>.

249. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/12/did-ofheo-fix-fannie-and-freddies.html> (2012an ikusia). Search this blog delakoan, idatz: FBI, link pilo bat azalduko da. Halaber, ikus <http://neweconomicperspectives.org/2011/09/william-black-why-nobody-went-to-jail.htm> (2012an ikusia).

250. Ikus <http://es.scribd.com/doc/62388404/Le-Journal-du-Pays-Basque-k-egindako-GALDERAK> (2012an ikusia).

251. Alegia, inbertsio-bankuak, aseguru-konpainiak, pentsio-fondoak, espekulazio-fondoak (aktibo, obligazio eta deribatibak saltzen dituztenak).

252. Ikus bibliografian: Islandia.

E: EBrako erreskate-plan bat bere bidea egiten ari da, EBZ euro-bankuei azken baliabideko mailegu-emaila gisa arituz. AEBn erabili eta porrot egin zuen erreskate-metodo bera frogatzen ari da.

Ezaguna denez, AEBko FEDk, hango banku zentralak, 29×10^{12} dolar maileguz eman eta gastatu zuen, batez ere AEBko bankuak erreskatatu nahiz. Ez zuen funtzionatu. Bankurik handienak oraindik kaudimengabeak dira, eta beren iruzur masiboekin segitu dute, beren kaudimen-gabeziak estaltzen ahaleginduz. Jadanik aipatua dudanez, ezin da paperez bete kaudimenik eza. Izan ere, banku zentralaren maileguz emate masiboarekin ez da konpontzen kaudimen eza. Eta eurogunearen arazoak larriagotzen dira birtualki EBko estatu kide guztien kaudimen-gabeziekin.

Gainera euroko estatuek ez dute inongo subiranotasunik berak babesteko. Gogoratu EBZk ez duela rol hori jokatu nahi. Epe laburreko eszenatokirik posibleena hondamenezko finantza-gainbehera da depresio handi berriarekin batera.

G: Zer esan nahi du herrialde subiranoak?

E: Hona hemen edozein herrialde subiranoz jakin behar dena eta, ondorioz, berak egin behar duena: (1) Banku zentralak zuzenki Gobernuaren zorra eros dezake beti, eta horrela gastu publikoa erraztu, bonu-merkatura jo gabe. (2) Atzerriko truke-merkatuetan libreki flotatzen du monetak. (3) Gobernuak ez du behar maileguz hartu atzeritar monetetan. (4) Ondorioz, edozein herrialde subiranok ez du inolako kaudimen-arriskurik.

G: Politika fiskala, zergak, paradisu fiskalak... zer esan daiteke horien inguruan?

E: Politika fiskal berria beharrezkoa da, nahitaezkoa, krisiari aurre egiteko. Lehen aipatu bezala, ekonomia errealean zergapetze progresibo eta aurrerakoi bat behar da. Ez da gauza bera enpresa txiki edo ertain bat, eta oligopolio bat. Mozkinak ere bereizi behar dira eta zergapetu modu ezberdinetan.

Errenta indibidualekin gauza berbera: jende xehea eta aberatsak bereizi behar dira. Halaber, paradisu fiskalak ezabatu behar dira, edo gutxienez, eta lehen erabaki gisa, handik datorren profita gogorki zergapetu.

Tobin tasa deitzen denak ez du balio, adabaki bat besterik ez baita. Arazoa korapilatsuagoa da, tasa batekin bukatzeko.

Zergatik ez jarri martxan Bill Mitchell-ek proposatutako ondoko plan hau?

- (i) Finantza-merkatuak diziplinatzea (Mitchell, 2009ñ, o), espekulazio ez-produktiboa legez kanpo utziz. (ii) Etxegintzako krisia kalterik gabeko bilakatzea, ordaintze ezaren arriskuan daudenei errenta eta berriz erostea eskaintzak eginez. (iii) Zor publiko gehiagorik ez jaulkitzea eta Altxor Publikoak Banku Zentralarekin bat egitea, izatez, errealtatean den moduan (Europar Batasunean [EB] arazoa dago, Altxor Publikoa ez baita existitzen. Horra hor, bada, EBrako lehen

eginkizuna). (iv) *Lan-bermea* martxan jartzea eta segurtatzea ezen lan egin nahi duen baina lana topatu ezin duen edozeinek (sozialki onargarria den) gutxieneko soldata bat daukala sektore publikoan, komunitate garapena eta ingurumen-jasangarritasuna aurreratuz. (iv) Azpiegitura publikoaren garapenerako esku zabaleko fondoak hornitzea, zeintzuek etorkizuneko oparotasuna babestuko duten —ospitaleak, eskolak, eta abar—. (vi) Energia berriztagarrien ikerketan inbertitzea. (vii) Sistema federaletan estatutuei, demografiaren arabera, diru-laguntzak hornitzea, beraiei ahalbidetzea beren behar publikoak betetzea eta beren eskolak funtzionatzen mantentzen (EBn, estatuei *per capita*-ko diru-laguntza luzatzea). (viii) Hezkuntza publikoan Diru Teoria Modernoa ulertzearen aldeko kanpainetan inbertitzea. (viii) Itzarotea gastu pribatuaren susperraldirako —pizgarri-neurri horietatik etorriko den errenta handitzeak zor pribatuen mailak kontrolpean jartzen dituen heinean—.

Austeritatezaleen aurka, hona Mitchell-ek luzaturiko zenbait proposamen (Mitchell, 2011t):

- (1) Banku-erreforma zabala finantza-merkatuko eliteen eragina eta boterea alboratzeko. (2) Tasatze-agentzia ustelak legez salatzea eta kanpo uztea. (3) Finantza-merkatuen erreforma zabala, espekulazio ez-produktiboa legez kanpo uzteko. (4) Politika moldeak errebisatzea, alokairuen aldeko errenta nazionalaren birbanaketa handiagoa dagoela segurtatzeko, kontsumo-gastuetan fidatuz kreditu-hazkundek murriztearen. (5) «Hedapen orokorraren» pentsamendu keynestar estandarra alboratzea, enpleguaren aldeko politika berezia proposatuz. (6) Klaseak oraindik emaitza ekonomikoak zeharkatzen dituela onartzea.

Proposamen horien atzean dagoen logika ondokoa da: finantza-merkatuek eta elite politikoei gobernuen politika bereganatzeko eta mozkinak beren alde jartzeko daukaten ahalmena murriztea.

G: Zein da Alemaniaren rola?

Oraintsu arte, Munduko Bankua eta Nazioarteko Diru Funtza aritu dira jaun eta jabe, banku handiekin eta enpresa erraldoiekin batera. Gaur egun, aldiz, bankuak dira nagusi, nazioarteko banku handiak, eta Ramonet-ek aipatutakoak: «...*banques d'investissement, de compagnies d'assurances, de fonds de pension et de fonds spéculatifs*...» Haiek planifikatu dute ekonomia, batez ere finantza-ekonomia (egun garrantzitsuena dena). Wall Street da, mundu mailan, «komite zentrala», eta beste maila apalago batean, EBn, Europako Banku Zentrala, eta berorren atzean dagoen Alemaniako Bundesbank.

Europa berrian, Europa federal berrian, non Banku Zentral berri bat eta Altxor Publikoa egon behar diren, demokrazia politikoa eta ekonomikoa, nolabait lotuta egoteko, badaude zenbait proposamen.

Hona hemen, maisutzat daukadan Warren Mosler-ek AEBrako dioena (Mosler, 2011t) eta biztanleriaren % 99rentzat izan daitekeena: (1) Zerga atzerakoiarekin bukatzea, erosketak, outputa eta enpleguak berriz eratzeko. (2) Oinarritzko zerbitzuak babesteko, estatu-gobernuetarako, *per capita*-ko oinarrian, errenta federaletik 150×10^9 dolar banatzea (EBn euroak eta estatu desberdinak dira kontuan edukitzeko). (3) Lan egin nahi duen eta lan egiteko gai den edozeini gobernu federalak finantzaturiko 8 dolar/orduko trantsizio-enplegua hornitzea, langabeziatik sektore pribatuko enplegurako trantsizioa errazteko (EBn eurotan). (4) Osasungintza unibertsalerako proposamenak. (5) Altxor Publikorako, Banku Zentralerako eta banku-sistamarako proposamenak. (6) Finantza-sektorea ongi eratzeko. (7) Gizarte-segurantza unibertsala 62 urte betetzean, gutxieneko babes-mailarekin. (8) Osasun-zerbitzuak gauzatzea. (9) Etxegintzarako proposamenak indarrean jartzea. (10) Banku txikientzako proposamenak. (11) Botoa ez ematea aurrekontu federala orekatu nahi duen edozeini.

Nahikoa ote? Ez dakit, baina saia gaitezen horretan geure egoera pertsonala hobetzeko, botere ekonomikoa gure esku jarritz.

G: Lehen tasatze-agentziak aipatu dituzu. Zer ote dira tasatze- edo kalifikatze-agentzia horiek?

E: Tasatze-agentziek izua barreiatu dute arlo finantzarioan. Jende gehienak beldurtu dira eta gobernuak noraezean dabilta.

Baina guztiok ez dira beldurtu. Izan ere, Diru Teoria Modernoan aritzen direnek argi, garbi eta ozen salatu dute agentzia horien lana, aspalditik gainera.

Behin eta berriz sistema monetarioaren funtzionamendua, eta bereziki interes-tasak nola jartzen diren ez ulertzeak dakar horrelako akatsa.

Europar Batasuneko estatuen gobernuek: (a) Beren subiranotasun monetarioa laga zuten eta izatez atzerritar moneta batean (euroan) gastatzen dute. (b) Ez daukate inolako ahalmenik beren moneta jaulkitzeko; hortaz, zergetan eta/edo maileguz hartzean oinarritzen dira beren gastu netoa finantzatzeko. (c) Haiek kontrolatzen ez duten banku zentral batek jartzen ditu interes-tasak.

Horrelako sisteman, interes-tasaren egitura —epe laburreko politikaren tasatik (Europar Banku Zentralak, EBZk, jarria) epe luzeko interes-tasetara— konbinazio batek determinatzen du: alegia, epe laburreko EBZren jardunbidearen erabakiak alde batetik, eta epe luzeko inflazioari eta ordaintze ezaren arriskuari buruzko inbertsio pribatuen merkatu-itxaropenak bestetik.

EBZk epe luzeko interes-tasak kontrolatu ahalko lituzke baldin eta hola erabakiko balu —interes-tasak finkatuz eta tasa horietan edozein zor erosteko intentzioa deklaratu—. Baina estatu kideek ezin dituzte beren buruak behartu hori egiteko. Herrialde kideek beren kontrolari amore eman zioten eurogunean sartzean.

AEBk, Japoniak, Australiak eta beste estatu subirano gehienek: (1) Badaukate beren moneta jaulkitzeko monopolioa eta beti moneta horretan gastatu dezakete ondasun eta zerbitzu errealeak saltzeko dauden heinean. (2) Ez dute behar maileguz hartzerik zergapetze gaineko gastu netoa finantzatzeko. Orokorki, gobernu subirano batek ez du inongo errentaren murrizketarik, zeren monetaren monopolio jaulkitzailea baita. (3) Banku zentrala kontrolatzeko boterea dute, baita haren interes-tasa ezartzeko ere, edo haren aktibo-erosketaren erabakiak kudeatzeko. Azken finean, gobernuak agintzen du eta ahalmena dauka banku zentrala erabiltzeko, gobernuak nahi duena egiteko.

Sistema monetario horretan gobernuak da beti agintzen duena. Banku zentralak gobernuak nahi duena egiteko, tasak jartzen ditu epe laburrean eta egiturak segitzen die inflazio-arriskuaren itxarotei, ez-ordaintze ezaren arriskuari.

Bonu pribatuen merkatuek badakite AEBko gobernuak ezin duela huts egin arazo finantzarioengatik. Izan ere, inbertsiogileek kasu gutxi egiten diete agentzia horien txostenei (Mitchell, 2011j).

Bi sistema horien arteko desberdintasuna ulertuz, argi uler daiteke zer dela-eta 1990eko eta 2000ko hamarkadetan Japonian egondako bonu-tasatzearen mailakatzeko baxuek ezin izan zuten eragin tasetan edo beste edozein arlotan.

Hori dela-eta, Bill Mitchel-ek tasatze- edo kalifikatze-agentzia horiek legez kanpo uztea gomendatu zuen. Izan ere, Mitchell-en arabera: (i) AEBko gobernuak indarrean jarri behar du legislazioa, tasatze-agentzia horiek legez kanpo uzteko. (ii) Haien defizitak areagotu behar dituzte eta Lan Bermea²⁵³ martxan jarri.

Kontua defizit publikoak ez murriztean datza neoliberalismo berriak nonahi hedatu duenaren aurka. Eurogunean kalifikatze agentziak direla-eta, EBko estatu kideak noraezean dabilta. Baina kalifikatze horren atzean austeritatea eta murrizketak daude. Neoliberalismo horren kontra, lana sortzea de erremediorik onena eta horretarako mundu mailan hurrengo hamarkadan aurrekontu defizitak beharrezkoak izango dira (Mitchell, 2011m). Horretarako, Diru Teoria Modernoak irakasten duenez, gobernuaren diru-jaulkitzea behar da, ez kanpotik kredituak bereganatzea.

G: Eta eurogunean, konkretuki?

E: Berriki *Standard and Poor's* (S&P) agentziak EBko zenbait estaturen zorraren kalifikatzea-mailak jaitسي ditu. Ondorioz, gobernuak aztoratu dira. Hona hemen Diru Teoria Modernoaren aitaponteko batek, Bill Mitchel-ek, dioena arazo horretaz (Mitchell, 2012b): (I) S&P txostenak ez dauka zerikusirik ekonomiarekin. Eragina arlo politikoan azaltzen da. Baina, tasatze-agentziek ez daukate inolako botererik. (II) Beti monetaren jaulkitzaileak dauka boterea edozein batasun-monetariotan. (III) Eurogunean soilik EBZk du boterea. (IV) EBko egungo hutsegite politikoa

253. Ikus http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia).

euro-liderren ideologia neoliberaletik haratago pentsatzeko daukaten ezintasunetik sortzen da. (V) Izan ere, hutsegite hori irtenbideak bilatzeko aurrekontu defizitei egiten dieten arbuioetik dator. (VI) Horrek esan nahi du haien irtenbideek porrota garantizatzen dutela.

Oharra: elkarrizketa hau Joseluis Txillardegiren oroimenean eta ohorean izan ledin nahi nuke²⁵⁴.

15.1. MAILEGU-EMATEA, GEZURRAK, IRUZURRA, ETXEGINTZA-BURBUILA ETA BANKUAK

2006an, mailegu-emate erantzungile baten lekukotasuna²⁵⁵: Steve Krystofiak hipoteka-burtsalariak FEDri ohartarazi zion gezurrezko mailegu emateei buruz.

Aipatutako puntu nagusiak:

Etxe baten gaineko errenta, mailegu-emate bat eskatzeko, ez dute bankuek egiaztatzen. Bankuek zure hitza onartzen dute. Jarrera hau 2002an hasi zen.

Baliteke eroslea errentari buruzko gezur horretaz jakitun ez izatea, zeren mailegu emaile ofizialek edo bankuko ordezkariak boterea baitute eskarian errenta faltsutzeko.

2002tik praktika hori erabat zabalduta dago. Mailegu-emaileek eta haien ordezkariak maiz errentari buruzko gezurrezko baieztapenak hornitzen dituzte.

Iruzurrezko galerak estali zituen higiezin errealeko burbuilaren hiper-inflazioak.

Iruzurra bankuek bultzatu zuten.

Inork ez zituen bultzatu bankuak iruzurrezko mailegu-emateak luzatzera, beraiek jarri zuten martxan sistema hori.

Horrelako errenta-maileguek kontsumitzaileei urtero dolar pilo bat kostarazi zieten, interes-tasa altuengatik.

Errenta-mailegu horiek kontsumitzaileei kalte egin diete asko kostatzen dutelako eta ez dutelako ezer aurrezten.

254. Hitzaldi gisa, elkarrizketa hau zenbait lekutan eman dut: Sestaon, Bilbon, Eibarren, Santurtzin, Iruñean, Etxebarrin. Santurtziko hitzaldiari dagokionez, ikus <http://baiesanturtzi.blogspot.com.es/2012/06/joseba-felix-tobar-arbulurekin-berbetan.html> (2012an ikusia). Bilbon, UEUK antolatutakoari dagokionez, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/30/ueu-eta-makro-krisia/> (2012an ikusia). Eta bideoa hemen: <http://www.youtube.com/watch?v=M8NLwZqVCi0> (2012an ikusia).

255. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2012/07/who-is-steven-krystofiak.html> (2012an ikusia).

Horrelako maileguek, kasu 2006an, hipotekaren iraungipenak luzatzen dituzte edo berfinantzaketak amortizatu mailegu negatiboetan (mailegu negatiboak esan nahi du hasieran ordainketa txikiak egitea). Azkenean ordaintze eza are posibleago bilakatuz.

Errenta-mailegu horiek etheen prezioak ikaragarri altxarazi dituzte. AEBko etxe-eskaintzan aparteko eskaria kausatu dute.

Errenta-mailegu horiek burbuila hiper-puztu dute, espekulatzaleek etxe pilo bat erosten zuten, arriskuak burbuilaren hedadura bultzatuz.

Ia edozeinek 950.000 dolarreko errenta-mailegua lor zezakeen, hasieran ordainketa oso txikiak gauzatuz.

Errenta-maileguek zerga-iruzurrak ahalbidetu zituzten, etxeak errazago erosteko.

Bankuen ebaluazioak maiz puztuta zeuden.

FBIk ohartarazi zuen hipoteka-iruzurra «epidemikoa» zela.

Hori guztiori eta gehiago esanda zegoen, 2006an. Krystofiak-ek esan zuen jarrera hori berehala bukatu behar zela.

Baina FEDko nagusiek, lehengo Greenspan-ek eta oraingo Bernanke-k, uko egin zioten gomendio horri, oso berandu zen arte.

(Krisian gaude: sortu ote da berez krisia? Ezezkoan, zergatik sortu da krisia? Nortzuek bultzatu dute krisia? Nahita ala ezjakintasunean?)

15.2. FBI ETA KRISIA

FBIkoek argi eta garbi zekiten, aspalditik gainera!, Wall Street-eko banku nagusiak zertan ari ziren.

Krisia erabat *indusitua* izan da²⁵⁶.

15.3. NAHITA SORTU ZUTEN KRISIA

Dakigunez, krisi finantzarioa nahita sortu zuten, apropos.

Zergatik ez zuten inor espetxeratu azken krisian?

Hartu lasai eta irakur patxadaz link honetan²⁵⁷ dagoena.

256. Ikus 249. oharra.

257. Ikus <http://www.neweconomicperspectives.org/2011/09/william-black-why-nobody-went-to-jail.html> (2012an ikusia).

15.4. AEB-KO BANKUEK BERDINTSU SEGITZEN DUTE...

Krisiaren sakontasuna eta zergatiak ezagunak ditugu²⁵⁸. AEBn erreskateak egon dira (Wray, 2012c): AEBko FEDk 29×10^{12} dolar maileguz eman eta gastatu zuen, batez ere AEBko bankuak erreskatatu nahiz. Ez zuen funtzionatu.

Bankurik handienak oraindik kaudimengabeak dira, eta beren iruzur masiboekin segitu dute, beren kaudimen-gabeziak estaltzen ahaleginduz (Wray, 2012d).

R. Wray-ren hitzez (Wray, 2012d):

The Goldmans, the Bank of Americas, the Citis, the JPMorgans. They have continued their frauds—securities frauds, foreclosure frauds, accounting frauds—as they paid record bonuses to the top crooks in America. You cannot read a newspaper in America any day without coming across yet another account of the on-going frauds.

Lehengo 29 bilioi dolarrei beste bilioi eta piko dolar gehitu behar zaizkie, FEDk EBZri luzaturikoak, hain zuzen ere:

The latter was \$29 trillion²⁵⁹ at the time, but because the Fed has recently ramped up its lending to the European Central Bank, that is now well over \$30 trillion. It is our argument that if you want a measure of the total Fed effort at rescuing the US financial system, it makes sense to add up the Fed's lending and spending (to purchase toxic assets, for example) over time. \$29 Trillion and counting.

(Gainera, W. Mosler-ek jadanik salatu zuen bezala²⁶⁰: «...FEDk atzerritar banku zentraleri ziurtzat luzatzen dizkien mailegu-emateak, funtzionalki, ez-segurua dira»).

Wray-k dioenez, *Crony Capitalism* izenekoa erreskatatzeko joera horrek segituko du, ez da geldituko harik eta Wall Street-ek zuzentzen eta gidatzen duen kapitalismo mota horrekin bukatu arte:

... more precise, that is what it is taking to rescue Crony Capitalism—an America of, by, and for Wall Street. It will take more. Much more. The \$29 trillion was only a down-payment. This will not stop—so long as we have Crony Capitalism, the Fed and Treasury will need to keep shoveling dollars into the bottomless pit.

Hots: *an America of, by, and for Wall Street.*

30 bilioi eta piko dolarreko zulo hori handituz joango da. Noiz arte?

258. Ikus <http://es.scribd.com/doc/78501082/Krisia-induzitua-izan-da> (2012an ikusia).

259. Amerikar trilioia: 10^{12} .

260. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/warren-mosler-eta-aebetako-fed> (2012an ikusia).

16. Irtenbiderantz

16.1. BILL MITCHELL-EN AHOLKUAK ETA PROPOSAMENAK

Eurolandian dagoen nahastetik atera nahirik, hona hemen Mitchell-en zenbait aholku (Mitchell, 2011t):

Lehendabizi, moneta subiranoa berrezartzea moneta lokala erabiliz, zeina aukeraturiko gobernu nazionalak jaulkitzen baitu monopolio-baldintzetan.

Bigarrenenez, horrek esan nahi du edozein paritate finko alboratzea, monetak libreki flotatzeko utzirik.

Hirugarrenenez, atzerritar monetako zor guztiak birnegoziatzea moneta lokaleko unitateetan. Hori onartzen ez bada, orduan ez ordaintzea.

Laugarrenenez, askatasun fiskal berria biltzea barneko lanpostuak sortzean, errentak sendotzeko eta hazkunderako jauzia hornitzea.

Bosgarrenenez, monetaren depreziazioaren abantaila hartzea inportazio- eta esportazio-industrietarako pizgarriak hornitzeko.

Bidea harritsua da baina hobea austeritatearen ondoriozko urtetako sufrimendua baino. Ez dago bidexka horretatik inolako bide errealik.

Austeritatezaleen aurka, hona, berriz, Mitchell-ek luzaturiko zenbait proposamen (Mitchell, 2011t):

- 1) Banku-erreforma zabala finantza-merkatuko eliteen eragina eta boterea alboratzeko (Mitchell, 2009ñ, o; 2010k).
- 2) Tasatze-agentzia ustelak legez salatzea eta kanpo uztea (Mitchell, 2009m; 2011u).
- 3) Finantza-merkatuen erreforma zabala, espekulazio ez-produktiboa legez kanpo uzteko (Mitchell, 2011v).
- 4) Politika moldeak errebisatzea, alokairuen aldeko errenta nazionalaren birbanaketa handiagoa dagoela segurtatzeko, kontsumo-gastuaren fidatzea kreditu-hazkundera murriztearren (Mitchell, 2010k; 2011w).

- 5) «Hedapen orokorraren» pentsamendu keynestar estandarra alboratzea, enpleguaren aldeko politika berezia proposatuz²⁶¹.
- 6) Klaseak oraindik emaitza ekonomikoak zeharkatzen dituela onartzea (Mitchell, 2011x).

Proposamen horien atzean dagoen logika ondokoa da: finantza-merkatuek eta elite politikoek gobernuen politika bereganatzeko eta mozkinak beren alde jartzeko daukaten ahalmena murriztea.

16.2. PONZI ESKEMA EUROLANDIAN

Ponzi eskema²⁶² gertatzen da norberak etengabe maileguz hartu behar duenean, bere ordainketak egiteko, eta ez etorkizuneko errentetatik ordaintzen duenean.

Ponzi eskema hori ez da azaltzen beren moneta jaulkitzen duten jaulkitzaileentzat, zeren ez baitaukate inongo errenta-murrizketarik ordainketak gauzatzean. Hori dela-eta, EBZren bermeak euroguneko estatu kideak Ponzi eskematik askatu ahal ditu (Mosler, 2012a).

Jakina denez, euroguneko estatu kideak euro-erabiltzaileak dira (ez euro-jaulkitzaileak). EBZren parte hartzerik gabe, Mosler-ek aspaldian azpimarratu zuen moduan, Europar Batasuneko estatu guztiak, euroa erabiltzen dutenak, Ponzi eskeman daude sarturik euroa martxan jarri zenetik, alegia, lehen egunetik.

16.3. MMT (HOTS, DTM) ETA GREZIA

Hona hemen DTMren, alegia, Diru Teoria Modernoaren aitaponteko batek, Bill Mitchell-ek, dioena Greziako azken hauteskundeei buruz (Mitchell, 2012c):

- a) Greziar jendeak jasan beharko du austeritate handiago bat, eta haien hazkunderako perspektiba praktikoki zero da.
- b) Syriza-k ezinezkoa agindu zuen, austeritaterik eza eta eurogunean segitzea.
- c) Greziako boto-emaeleek aparteko akatsa egin zuten austeritatearekin segitzeko eta euroari eusteko.
- d) Hazkunde-estrategia batek defizit publiko handiagoak behar ditu. Horrek esan nahi du EBZk, inolako salbuespenik gabe, defiziten igoerak finantzatu behar dituela, hazkunde jasangarria berrezartzeko eta langabezia behertzeko.

261. Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?cat=23> (2012an ikusia) eta bereziki http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia).

262. Ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Ponzi_scheme (2012an ikusia).

Beste alde batetik, bonu-merkatuei dagokienez, Mitchell-ek honelako burutazioak egiten ditu:

- 1) Bonu-merkatuek badakite, hazkunderik ezean, Grezia, Portugal eta Espainia espiral batean mugitzen ari direla egoera jasanezin baten inguruan.
- 2) Bonu-merkatuek badakite austeritatea hazkundearen kontrakoa dela eta, beraz, ez dituzte finantzatuko arriskutsuko herrialde arriskutsuak, non atzerapena bere okerrenean dagoen.
- 3) Euroguneak nahitaez aurrekontu-defizitak behar ditu eta alokairu errealean gehitzeak.
- 4) Horretarako, sektore publikoaren enplegu zuzenak egon behar dira.
- 5) Baina euroguneako krisia askoz haratago doa. Zor pribatuko krisia zor publikoko krisi bilakatu da, zeren eurogunean ezinezko batasun monetario bat martxan jarri baitzuten, EBZk inflazio-obsesio bakarra zeukalarik. Gero ezinezko arau fiskalak inposatu zituzten (Egonkortasuna eta Hazkunde Paktua, EHP) zeinak beti hautsiak izango ziren, etengabeko jaitsieran.
- 6) Eta EHP hautsi zenean, zuzenki bide okerrean erantzun zuten, austeritatea inposatuz, zeinak esan nahi duen hazkunde ezinezkoa zela gehien eragindako estatuetan.
- 7) Orduan, bonu-merkatuak iragarritako moduan aritu ziren: likidezia-arazoa zeukaten herrialdeei boikot eginez, zeren haien hazkunde-tasak austeritateak kaltetuko baitzituen.
- 8) Euroguneako eliteek sortu dute amesgaizto hori, beraiek soilik. Eta badirudi egitate horri aurre egiteko ezgauza direla.
- 9) Kontua hauxe da: bonu-merkatuek beren moneta jaulkitzen duten herrialdeak finantzatuko dituzte, zeren ongi baitakite horrelako gobernuak ez dutela jasaten inongo kaudimen-arriskurik. Moneta-jaulkitzaileak direlako.
- 10) Bonu-merkatuek ongi dakite ezen, ekonomiaren egoera kontuan hartu gabe, gobernu moneta-jaulkitzaileek ordain dezaketela eta beti ordainduko dutela.

Erabat kontrakoa da euroguneako kasua. Soilik hazkundearen perspektibak onak direnean, eta zergak gogorak direnean, orduan eta soilik orduan, bonu-merkatuek arriskua hartuko dute eta atzerritar moneta (euroa) erabiltzen duten gobernuak maileguz emango etekin baxuetan. Hori gertatzen da bonu-merkatuek badakitelako horrelako kasuetan kaudimen-arriskua dagoela.

Mitchell-en hitzez: «Thinking that austerity will solve a sovereign debt problem in a monetary union where all the member states face solvency issues is like thinking that pigs might fly. It is a fantasy».

Horixe da ikasi behar dena! Syriza²⁶³ baino askoz haratago joanez, horixe da entzun behar den musika berria²⁶⁴.

16.4. EBZ ETA FISKALITATEA

Estatu federal baten sistema monetario efektiboak bi aukera ditu, Bill Mitchell-en ustez (Mitchell, 2012d):

- a) Lehendabizi, erakunde federalak, moneta-jaulkitzaileak, hots, Banku Zentralak, gastatzeko eta zorra jaulkitzeko aske izan behar du, gastu neto hori orekatzearren, baldin eta martxan borondatezko arauak badira maila federalean Banku Zentralak Altxor Publikoko operazioak zuzenki finantzatzen galarazteko (hauxe da gutxien hobesten den aukera).
- b) Bigarrenez, Banku Zentralak eta Altxor Publikoak (sendotutako gobernu-sektorearen bi aldeak) segurtatzen dute Altxor Publikoaren operazioak gauzatzen direla finantza-sistemari inongo nahasketarik egin gabe. Hau da, Banku Zentralak banku pribatueta kontuak abonatzeko Altxor Publikoaren gastu-desioen arabera (hauxe da hobesten den aukera). Gobernu federalak, moneta-jaulkitzaile gisa, ez dio zorrik jaulki sektore pribatuari.

Ikus dezagun Europar Batasunean (EB) gertatzen ari dena gaur egun (2012ko uztailean).

Gaur egunean EBn bultzatu nahi den batasun fiskalak ez du proposatzen inongo banaketarik ondoko bi arloen artean: alde batetik, erantzukizunak (gastua eta zergapetzea), eta bestetik, erantzukizun horiek gauzatzeko gobernuaren maila (kuxaren bidezko bozketa).

Alderantziz, zentralizaturiko zakur-zaindari baten rola sorrarazten du, zeinak estatu kideen aurrekontuak kontrolatuko dituen eta beraiek baztertu baldin eta arau fiskalen bat gainditzen badu (ia seguru azken abenduan mahai gainean jarri zen itun fiskalaren neurriren bat). Hori egia baldin bada, orduan batasun fiskalak porrot egingo du, zeren gaur egun estatu kideek daukaten lotura berean egongo bailitzateke.

Dena den, Mitchell-ek dioten bezala, batasun fiskalak funtziona dezakeen bide bakarra hauxe da: EBZ (moneta-jaulkitzailea) «beso fiskal federalarekin» Bruselan kooperatzea, eurobonuen jaulkipenak bermatzeko. Banku zentralaren bermatze hori inplizitua da sistema federal efektibo guztietan. Modu horretan «merkatu finantzarioek» badakite erakunde federala eta beraren zorra beti kaudimendunak

263. Syrizarik buruz, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/29/grezia-eta-syriza-e-pur-si-muove/> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/06/17/978/> (2012an ikusia).

264. Ikus Greziako hauteskunderik buruzko solasaldia Euskadi irratian: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/06/19/greziako-hauteskunderik-buruzko-solasaldia-euskadi-irratian/> (2012an ikusia).

direla. Merkatuek hori ezagutzen dute eta, azkenean, banku zentralak segurtatuko du obligazioak beti beteak izango direla.

Baina, *Europar Egonkortasun Mekanismoak* proposatzen duen «fidantza-ordainketako funtsez²⁶⁵» fidatzeak ez ditu merkatuak lasaitu, zeren haiek baitakite hori, hein handi batean, gobernuak bermaturiko funtsak direla, gobernu guztiak kaudimen-arriskuan daudelarik (gobernu horiek ez dituztelako beren moneta propioak jaulkitzen).

Beti bezala, dakienak badaki, ez dakienak baleki.

16.5. SPAIN: NOIZ ARTE MURRIZKETAK ETA AUSTERITATEA?

Ezagunegiak ditugu Espainian azken bolada honetan hartzen ari diren neurri mingarriak.

Hona Bill Mitchell-ek emandako zenbait iruzkin (Mitchell, 2012e):

- a) Nazioarteko Diru Funtsaren txostena, zeinak NDFren eta Espainiako gobernuaren aldeko eztabaidak aipatzen dituen²⁶⁶.
- b) Txostenaren ondorioak: (i) langabezia areagotuko da, (ii) BEZaren eta elektrizitatearen prezio-igoerek, denboralki, inflazio altuagoa ekarriko dute.

Mitchell-en hitzez, «if the Spaniards thought this year was bad then the next will be worse».

Okerrago, ez dago txosten bat ere, austeritatearen planek ekarri dituzten onurak edo eta galerak jakiteko²⁶⁷.

Mitchell-en aurreikuspena argia da: «I predict that the markets will never be confident with that sort of scenario», zeren merkatuek inbertsiorako nahiago baitituzte leku egonkorrak eta hazkundeko eszenarioak.

Beste alde batetik, nahiko ezaguna zaigu Grezian gertatzen ari dena.

265. Hots, *bailout funds*.

266. «The Report summarized the latest pernicious austerity program that the EU in partnership with the IMF have imposed on Spain (...) The Spanish government reacted like lapdogs and: 1. Increased the VAT from 18 to 21 per cent (and pushed more low-rated products into the standard rate). 2. Cut the December extra payment to public servants – “equivalent to nearly a monthly wage.” 3. Reduce income tax deductions on mortgages. 4. REDUCE the unemployment benefit to be paid. 5. Etc».

267. «The fact is that the none of these agencies (EC, IMF, OECD, ECB) have provided a convincing cost-benefit analysis of their austerity policies. There is no paper I can find where they catalogue the costs of a decade of high unemployment, the destruction of productive capital, the breakdown of public health and safety, and sadly, the breakdown of order in communities, families and individuals».

Greziar ekonomialari Yanis Varoufakis-ek orain dela gutxi aipatu du²⁶⁸ Grezian gertatzen ari den zantarkeria²⁶⁹. Izan ere, oso zantarra da «zama» EBZtik Alemania, Holanda, Austria eta Finlandiako zerga-ordaintzaileei igarotzea.

Horixe bera gertatuko da laster, oso laster Espainian (eta Italian).

Izan ere, «erreskate» berria lortzean, zama, hau da, dirutzaren zuloa Europako Erreskate Funtsetik zenbait bankutara igaroko baita, batez ere, Alemaniako banku erraldoietara.

Eta zulo horiek estali behar dira, hau da, zorrak ordaindu behar dira.

Ondorio garbia: Espainia (*una, grande y libre*) are gehiago zorpetuko da.

16.6. NOR DA NOR? (WHO'S WHO?)

EBZ eta Alemaniako Banku Zentrala, alegia, Bundesbank: Grezia da gaia.

Yanis Varoufakis-ek, greziar ekonomialariak, idatzi duen moduan²⁷⁰:

Lehendabizi aparteko baieztapena etorri zen: EBZk edozer egingo du euroaren alde²⁷¹.

Gero etorri zen une bat non batek bere sinesgarritasuna betiko galdu zuen, segur aski Bundesbank-en sinestezinezko presioen eraginez²⁷².

16.7. EBZ-K BONUAK EROSIKO DITU... ETA ZER?

Alde batetik, Greziari sei eguneko lana eskatzen zaio, Grezia XIX. mendera bidaliz²⁷³.

Baina zer gertatuko da sei eguneko lanak eta soldata-murrizketek ez dutenean funtzionatuko?

Arbeit mach frei! (Hots, lanak askatuko zaitu!)

Austeritateak, aldiz, segituko du martxan. Hortaz, lehen bezala egongo da Grezia.

268. Ikus : <http://yanisvaroufakis.eu/2012/07/28/23-crucial-days-for-greece/> (2012an ikusia).

269. «The very idea of an insolvent entity borrowing more from a community, like the Eurozone, in order to repay that same community is obscene».

270. Ikus <http://yanisvaroufakis.eu/2012/08/03/the-week-when-mr-draghi-greatly-diminished-the-office-of-ecb-president-and-sacrificed-the-fiscal-monetary-policy-distinction-in-a-manner-that-does-not-even-help-the-euro-in-the-short-run/> (2012an ikusia).

271. «The ECB will do whatever is necessary to ensure that those who go short on the euro, who bet on its disintegration, will lose. “And, believe me”, he added “it will be enough”».

272. «Then came the moment to put up or forever lose his credibility. Alas, probably under incredible pressure from the Bundesbank, he opted for the latter».

273. «... the neoliberal policy solution for turning around the Greek economy is to improve the culture of work is to introduce a kind of debt peonage by taking the Greeks back to the 19th Century».

Zer dator hurrengoan? Charles Dickens-ek erantzuna ezagutu zuen²⁷⁴.

Beste aldetik, EBZk bonuak erosiko ditu. Hala diote berriek eta badirudi dena konponduta egongo dela, edo behintzat, konpontzeko bidean murgilduko dela Europa.

Bai? Hala ote? Benetan?

Ikus dezagun²⁷⁵.

EBZren bonu-erosketa horiek zenbait baldintzaren pean gertatuko dira: are austeritate fiskala handiagoaren baldintzetan, inolako dudarik gabe. EBZren baldintza horiek gobernu defizit askoz okerragoak ekarriko dituzte, eskaria austeritate handiagoak murrizten duen heinean.

Bill Mitchell-ek azpimarratzen duen moduan (Mitchell, 2012f), EBZk gobernuen zorra bigarren merkatuan erosten baldin badu (kezkatzeko zorra dena, ez ahanztz), Bundesbank-en eta EBZren arteko liskarrak handituz joango dira, nahiz eta EBZk SMP²⁷⁶ eta beste esku-sartze fiskal batzuk erabili izateak, egia izan, orain arte, euroa nolabait ez desintegratzeko balio izan duen²⁷⁷.

Baina, zer-nolako salbazio mota ekar dezakete bonu-erosketa horiek, gero eta austeritate handiagoa jasaten duten herrialdeentzat²⁷⁸?

Austeritatea da arazo, eta berarekin batera, eskariaren gabezia.

16.8. EBZ, EUROPAKO BANKUAK ETA BUNDESBANK

Ortodoxiak, *The Economist* aldizkariak²⁷⁹, dioena:

- (a) Euroguneak orain banku zentral bat dauka, EBZ, azken baliabideko mailegu-emailea izateko prest dagoena. Prestutasun hori baldintzazkoa da. Baina lehen aldiz EBZk argi utzi du prest dagoela esku sartzeko, mugarik gabe, baldin eta beharrezkoa bada.

274. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2012/09/the-euro-is-not-unassailable-even-with-the-ecbs-bond-buying.html> (2012an ikusia): «And what happens when the six-day workweek and wage reductions do not work, as they inevitably won't? What comes next? Charles Dickens knew the answer — improve the culture of work by relaxing child labour laws to reduce wages further and/or privatize the Aegean islands, Delphi, and the Acropolis. No problem».

275. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2012/09/the-euro-is-not-unassailable-even-with-the-ecbs-bond-buying.html> (2012an ikusia).

276. SMP: Securities Market Program delakoa.

277. Mitchell-ek: «... the SMP and other ECB fiscal-type interventions has been the only reason why the euro hasn't vaporized just yet».

278. Mitchell-ek: «One wonders, however, what kind of salvation this presents for those countries which endure the ongoing rigors of austerity».

279. Ikus <http://www.economist.com/node/21562915?src=scn/tw/te/pe/gamechange> (2012an ikusia).

- (b) Arazo bat dago, alta: euroguneko herrialde batek baldintzak betetzen ez baditu, EBZk utziko dio herrialde horren bonuak erosteari? Hori egiten badu, EBZk, berak gelditu nahi duen merkatu-panikoari eragingo dio; eta egiten ez badu, potentzialki ordaindu ezinezko zorra metatuko du. Dilema horrek EBZren eta Bundesbank-en arteko tentsioan presionatuko du.
- (c) Izan ere, alemaniarrek (eta Ipar Europako beste batzuk ere) kezkatuago bilakatuko lirateke, baldin eta EBZ bonu pilo bat erosten hasten baldin bada.

B. Mitchell-en oharra (Mitchell, 2012g):

- (d) EBZren erreskate-planak porrot egingo du. Zeren berak ez baitio funtsezko arazoari aurre egin (i.e., Hego Europa depresioan dago, eta hortik irteteko bide bakarra aurrekontu-defizitak handitu behar dira). EBZk mugarik gabeko bonuak erosiko ditu baina soilik baldin eta herrialdeak austeritate fiskalean murgiltzen badira, eta baldintza horrek haien etorkizuneko hazkundera are gehiago txartuko du.
- (e) EBZren erabakiak uko egiten dio arazo errealarari (hazkunde ezari). Herrialde bat bizirik mantenduko da astiroago hiltzeko. Badakite horrelako herrialde bati behartzen bazaio bonu pribatuko merkatuekin aritzeko fondoak irabaztearren, haren aurrekontu-defizita estaltzeko, eurogunea gainbehera joango dela.
- (f) Hego Europa jadanik depresioan dago eta ez da ikusten depresio horren bukaera, inondik inora.
- (g) Ez dago inolako zentzurik Europako herrialdeei depresio handiagoan erortzen behartzeko, ezta egoera horretatik hurbil dauden herrialdeak lerro hori igarotzea behartzeko ere.
- (h) Ironia hauxe da: Alemaniak uste du EBZko Mario Draghi proposatzen ari dena proliferatzea dela, eta izatez, Draghi elite neoliberalaren parte garrantzitsua da.
- (i) Troika apurtzailearen parte gisa, EBZk eurogunean hazkunde negatiboko estrategia bultzatzea aukeratu du, austeritate fiskala ekonomiarik ahulenetan behartuz.
- (j) Hortaz, gobernu-zorretan, mugarik gabeko kantitatea erosiko dutela esan arren, hori soilik egingo dute baldin eta Europako estatu kideak depresioan baldin badaude. Hori ez da inolako erreskate-plana.
- (k) Egungo paradigma nagusiak oinarritzko ulermenetik gure atentzioa desbideratu du, alegia, gastuak errenta berdintzen duela dioenetik, zeinak enplegua sortzen duen; baita gobernu-politikak zuzenki gastuari eragin diola dioenetik ere, hots, politika fiskaletik.
- (l) Beraz, baldin eta gobernu kanpoko gastua ez baldin bada nahikoa hazkundeak langabezia beherako mailetara eramateko, bistako irtenbidea da politika fiskalak hutsunea bete behar duela.

- (m) Hain da bistakoa eta sinplea ezen neoliberalek eraikin konplexuko teoria bat muntatu behar izan baitute eta egia hori ez onartzekotan mehatxuak barreiatu nonahi. Hortaz, gezurren letania bat jasotzen ari gara: gobernuek maileguak hartu behar dituztela fondoek gastuak finantzatzeko, horrek interes-tasak altxarazten dituela, horrek gure seme-alaben eta horien seme-alaben etorkizuna baldintzatzen duela, hori inflaziogilea dela, hondatzailea dela, horrek geldiezinezko zerga-zamak sortuko dituela, pizgarri pribatua hondoratuko duela, gure askatasunaren galera ekarriko duela, gure ospe nazionala apurtuko duela eta gure buruak defendatzeko ahalmena kaltetuko duela, eta abar eta abar.
- (n) Munduan hazkundera ahula edo negatiboa da, gobernuek austeritate fiskalean sartu baitira garai honetan, non sektore pribatua gastu are kontserbatzaileagora itzultzen ari baita. Ez dago inolako «politika monetario»ren misterioa. Politika monetarioa erreminta antzu da eskari agregatua manipulatzeko, bereziki maileguz hartzeko nahi gutxi dagoenean.

Ondorioak:

- (ñ) EBZren planak ez du funtzionatuko, arazorik handienari aurre egiten ez diolako.
- (o) Hazkundera behar da Europan.
- (p) Herrialdeek ezin dute langabeziaren tasa % 20 baino altuagoan etengabe mantendu.
- (q) Gazteen langabezia-tasa % 50 baino handiagoa da, haien etorkizuna arriskuan jarritz.
- (r) Herrialdeak austeritateko neurriak hartzeko behartzeak, zeintzuek etengabeko depresioa segurtatzen duten, ez du inolako irtenbiderik ondorioztatzen.
- (s) EBZk hobe izango zukeen mugarik gabeko bonu-erosketekin batera, beste plan bat aurkeztea, alegia, hazkundera gehien behar den herrialdeetarako hazkunde-plana segurtatzea.

B. Mitchell-ek bankuei buruz dioena (Mosler, 2012h):

- (t) Ongi funtzionatzen duen moneta-sistema federal batean, banku zentralak ez luke nahita hazkundera geldiaraziko. Alderantziz, sorturiko kalteari laguntza eskaini behar dio; are gehiago baldin eta eskaintza horren baldintza gisa, aldez aurretik, kalte handiagoa eragin bada.
- (u) Euroguneak ulertu behar duena hau da: bankuen helburu bakarra ordainketa-sistema bat eratzea da, eta kreditua merezi duten bezeroei maileguak hornitzea. Kontu handia izan behar dute beti arrazoizko kreditu-arriskua zer den jakiteko. Puntu horretan, bankuak estu erregulatu beharko lirateke.

Zentzu horretan,

- (v) Soilik mailegu-hartzaileei zuzen maileguak ematea permititu behar zaie. Mailegu guztiak erakutsi behar dira eta balantze-orrietan gorde. Horrek hirugarren alderdiko komisioak geldiaraziko ditu, zentzuek zerikusia izan bailezakete bankuak «burtsalari» gisa aritzean eta mailegu edo/eta beste aktibo finantzarioak saltzean, mozkinak lortzeko. Bankugintzaren oraingo krisia arlo horretan sortu da (sortu dute!) eta erregulatzea zaila eta garestia da. Bankuek itzuli beharko lukete aspaldian izan zuten izaerara.
- (w) Bankuei debekatu beharko litzaieke edozein aktibo finantzario berme gisa onartzea, maileguak babesteko. Bermea mailegua aurreratzen den aktiboaren gaineko errentaren balio estimatua izan beharko litzateke. Horrek bankuak behartuko lituzke kreditu-arriskua osoki baloratzera.
- (x) Bankuei debekatu beharko litzaieke balantze-orritik kanpoko aktiboak edukitzea, kasu erregulazioa saihestu dezaketen finantza-konpainiako zenbait adar berezitan edukitzea.
- (y) Bankuei beti debekatu beharko litzaieke kreditu ordaintze ezeko aseguruetan tratu egitea. Hori arriskua balioztatzen duenari dagokio.
- (z) Bankuak mugatuta egon beharko lirateke maileguak hornitzeko eta ez aritzeko beste edozein merkataritza-jardueratan.

Ez dago inongo zentzu publikorik bankuak goian aipaturiko jardueretatik kanpo aritzeko. Orduan, eta soilik orduan, EBZk, krisiaren kasuan, azken baliabideko mailegu-emailearen rola jokatu ahalko du.

Hala ere, Europako eztabaida oso urrun dago bankugintzaren modelo horretatik, eta horrela segituko du modu oso aldrebestu eta erratu bat babesten, kolapsoaren zain.

Zer esan Euskal Herriaz?

Hemengo eztabaida (!!!), nonbait kokatzekotan, joan den mendean kokatzen da: bankuak eta aurrezki-kutxak nazionalizatzea, publifikatzea eta abar eta abar.

Noiz arte?

16.9. BANKU ZENTRALAZ, INFLAZIOAZ ETA EBZ-Z HITZ BI

Bill Mitchell banku zentralari buruz aritu da berriki (Mitchell, 2012i).

Hona hemen zer dioen:

- a) Banku zentral baten boterea mugagabea da, printzipioz. Ez du behar aldezturik berak ordainketarako maileguz ematen edo erabiltzen duen dirua eskuratu. Berak airetik sortzen du diru hori, teklatuaren bidez.

- b) Beraz, ez genuke entzun behar inoiz moneta jaulkitzen duen herrialde bat edo eurogunea, kasu, dirurik gabe geratu denik, edo/eta gobernua ez dela gauza lehen klaseko osasun-baliabideak, pentsioak, irakaskuntza publikoa edo beste lekuetan lana topatu ezin duten guztiei enplegua²⁸⁰ hornitzea, zeren gobernuak ez baitauka nahikoa diru.
- c) Banku zentraletako kontuetan bankuek dauzkaten erreserbetatik maileguz ematen dutelako baieztapena faltsua da. Erreserbak ez dira maileguz ematen. Kontu horietan daude ordainketa-sistema konpentsatzeko, besterik ez.
- d) Bankuek ez dute behar erreserbarik maileguak egiteko.
- e) Horixe da DTMren (Diru Teoria Modernoa) sen zentrala (Mitchell, 2009d,e,f).

Inflazioaz, honela dio Mitchell-ek: inflazio-arriskuaren testuinguruan (Mitchell, 2010m), banku zentralaren erreserbak pilatzeko kezka denbora galtzea da.

EBZ-z, haxe dio Mitchell-ek (Mitchell, 2012g):

- 1) EBZren erreskate-planek kale egin dute. Zergatik? Ez diotelako arazo nagusiari aurre egin. Arazoa haxe da: Hego Europa depresioan dago, eta hortik ateratzeko bide bakarra aurrekontu-defizitak handitzea da. EBZk muga gabeko gobernu-bonuak erosiko ditu baina baldintza batekin, alegia, baldin eta soilik baldin gobernuak austeritate fiskaleko paketea ontzat hartzen badute, zeinak segurtatzen baitu haien hazkunde-etorkizunak are egoera txarragora joko duela.
- 2) EBZren erabakiak arazo errealarri bizkarra ematen dio, arazoa hazkundearen gabezia izanik. Esaten dute euroguneko estatu kide bat bizirik gordeko dutela, astiro hiltzen joateko. Ongi dakite ezen horrelako herrialde bat, fondoak eskurtzearren haren aurrekontu-defizita estaltzeko, behartuta badago bonu pribatuko merkatuekin tratuan ibiltzeko, orduan eurogunea kolapsatuko dela.
- 3) Hego Europa jadanik dago depresioan²⁸¹, eta ez da ikusten inongo amaierarik begien bistan.
- 4) EBZk, Troikaren parte gisa, ekonomiarik ahulenetan austeritate fiskala behartuz, ondorioz, erregioan hazkunde negatibo bat eragiten duenez, horrek segurtatzen du arazoa erabateko krisi bilakatuko dela.

280. Lan-bermeari buruz (*job guarantee* delakoaz), ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/09/04/lan-bermea-job-guarantee> (2012an ikusia).

281. Mitchell-en hitzez: «There can be no sense in a solution that forced nations further into depression and ensures that other nations that are bordering on that state cross the line too. The OECD now estimates that Italy will contract by 2.4 per cent in 2012. Greece has lost 20 per cent of its GDP since the crisis began and the situation is getting worse by the day».

- 5) Nahiz eta esan mugagabeko gobernu-zorra erosiko dutela, hori egingo dute baldin eta soilik baldin estatu kideak depresioan badaude. Hortaz, hori ez da inolako erreskate-plana.
- 6) Indarrean dagoen paradigma neoliberalak gure arreta desbideratu du oinarritzko ulermenetik. Kasu, gastuak errenta berdintzen du, zeinak enplegua sortzen duen, edo/eta gobernu-politikak zuzen gastuari eragin diezaioke, politika fiskala deitzen dena.
- 7) Beraz, gobernu kanpoko gastua ez-nahikoa baldin bada hazkundea gidatzeko langabezia-maila jaistearren, bistako konponbidea ondokoa da: politika fiskalak hutsunea bete behar du.
- 8) Neoliberalak teoria konplexu bat eraiki dute eta egia hori ez onartzean mehatxuak barreiatzen dituzte. Beraz, gezurren letania bat entzuten eta irakurtzen ari gara: gobernuek maileguz hartu behar dutela gastua finantzatzeko, eta horrek interes-tasak altxarazten dituela, defizitak gure umeen eta horien umeen etorkizunaren azpiak jaten dituela, inflaziogilea dela, hondatzailea dela, geldiezinezko zerga-zamak sortuko dituela, pizgarri pribatua hondatuko duela, gure askatasuna galtzera eramango duela, eta abar.
- 9) Kontua hauxe da: munduan zehar hazkundea ahula edo negatiboa da, zeren gobernuek uste baitute austeritate fiskalean aritu ahal dutela, sektore pribatua are gastu kontserbakorragoko modeloetara mugitzen denean.
- 10) Hortaz, gaur egungo egoerak bi alde ditu: alde batetik sektore publikoan austeritatea; beste aldetik, sektore pribatuan gastu motela.
- 11) Ez dago inongo «moneta-politika»ren misteriorik. Moneta-politika tresna txarra da eskari agregatua manipulatzeko, bereziki maileguz hartzeko gogo gutxi dagoenean.
- 12) Berriz, hazkunde ekonomikoa da giltza.

Hortaz,

- 13) EBZren planak porrot egingo du arazoari aurre egiten ez diolako. Europan behar dena hazkundea da. Herrialde kideek ezin diete % 20 baino gehiagoko langabezia-tasei eutsi etengabe.
- 14) Herrialde kideak austeritate-paketeetan murgiltzera behartzeak, zeintzuek depresioan segitzea segurtatzen baitute, ez du arazoa konponduko.
- 15) EBZk, mugagabeko bonu-erostearekin batera, plan bat martxan jarri behar du, gehien behar den lekuetan, hazkundea sustatzeko.

16.10. MICHAEL HUDSON-EN AZKEN LIBURUA, BURBUILA ETA HARATAGO

Hona hemen Hudson-ek argitaratutako azken liburua: *The Buble and Beyond*²⁸².

Eskerrak ematerakoan honela dio Hudson-ek²⁸³:

«...and in the Basque Country, Joseba Felix-Tobar has integrated my theories with my UMKC colleagues...»

UMKC delakoaz, ikus ondoko linka²⁸⁴.

UEUren blog batean hasiera-hasieratik, 2006ko azarotik, erabili ditut Hudson-en lanak²⁸⁵. Baita bi liburuxka publikatu ere, Utriusque Vasconiae editorialean²⁸⁶.

Aipatutako liburuxkak bukatu ondoren, 2008ko abendutik Diru Teoria Modernoko (DTM) autoreak erabili ditut²⁸⁷, 2010eko hasieratik etengabe erabili ere.

282. Ikus http://www.amazon.com/THE-BUBBLE-AND-BEYOND-ebook/dp/B009M5TBMW/ref=pd_sim_kstore_3#reader_B009M5TBMW (2012an ikusia).

283. *Acknowledgements* delakoan.

284. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/>.

285. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/> (2012an ikusia), bereziki hasieratik, 2006ko azarotik (non jadanik *Finantza Kapitalismoa* aipatu baitzen: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2006/11/07/marx-hasiberrientzat/>, 2012an ikusia) 2009ko bukaerara (non Islandiaren kasua aipatu baitzen: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2009/09/20/islandia-zer-gertatu-da/>, 2012an ikusia).

286. Ikus *Finantza Kapitalismoa. Mundu Globala* (2011), <<http://www.kulturklik.euskadi.net/lang/es/finantza-kapitalismoa-i-mundu-globala-tobar-arbulu-joseba-felix/>> (2012an ikusia) eta *Finantza kapitalismoa. Euskal Herrirako irtenbide ekonomikoa eta soziala* (2011), <<http://www.kulturklik.euskadi.net/lang/es/finantza-kapitalismoa-ii-euskal-herrirako-irtenbide-ekonomiko-eta-soziala-tobar-arbulu-joseba-felix/>> (2012an ikusia).

287. UMKCkoak (<http://neweconomicperspectives.org/>): batez ere Randall Wray eta Stephanie Kelton. Baita MMTko beste batzuk ere: bereziki Bill Mitchell eta Warren Mosler.

17. DTMkoak, behin eta berri

17.1. LAGUN ZAHARRAK ETA ADISKIDE BERRIAK

1980ko hamarkada. Europako Ekonomia Elkartea. Paradisua. Ahots kritiko gutxi: Stuart Holland²⁸⁸, tartean. Nahiko ikasi genuen: paradisua banku handientzat eta enpresa handientzat zen²⁸⁹. Ortodoxiak paradisua bultzatu zuen. Baita EHn ere, hala Iparraldean nola Hegoaldean.

2000ko hamarkada. MMT, hots, DTM. *Paradisua? Ez, mila esker!* Ahots berri interesgarriak: Warren Mosler (Mosler, 2009a)²⁹⁰, Randall Wray²⁹¹... Etengabeko ikasketa²⁹².

Modern Money Theory, hots, *Diru Teoria Modernoa* da marko teorikoa, marko praktikoa *lan-bermeko* programa (Wray, 2012e) den bitartean. Tartean idolo batzuk deuseztatu dira²⁹³ eta moneta (dirua, alegia) zer den ikasi dugu²⁹⁴.

Bidea argi dago. Segi dezagun bide horretatik.

288. Ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Stuart_Holland (2012an ikusia).

289. Lan garrantzitsuenetakoa: *Uncommon Market*, 1980. Holland-ek segitu du kritikatzan. Hona bi etsenplu: <http://varoufakis.files.wordpress.com/2011/12/the-us-new-deal-and-resolving-the-eurozone-crisis-dec-2011.pdf> (2012an ikusia); http://www.levyinstitute.org/pubs/pn_11_03.pdf (2012an ikusia).

290. Ikus, oro har, <http://moslereconomics.com/>.

291. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.html> (2012an ikusia).

292. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia>, batez ere eta bereziki 2010eko urtariletik aurrera.

293. Hona hemen urtetan zehar ortodoxiak gurtu duen idolo baten inguruko zipriztinak: <http://www.slideshare.net/MitchGreen/did-greenspan-blow-it> (2012an ikusia).

294. Ikus <http://www.slideshare.net/MitchGreen/money-is-no-object> (2012an ikusia).

17.2. MMT (ALEGIA, DTM)

The interesting thing here is that it appears the way modern money actually functions today is extraordinarily beneficial to *everyone*! It occurs to me that the first sovereign country that politically understands this, and is able to align its fiscal policies accordingly, will become so wealthy and prosperous it will rapidly dominate all other economies. It will be able to have the finest, most advanced medical and health services industry, the most efficient and convenient transportation system available, the most beautiful and comfortable housing imaginable, the healthiest and tastiest foods that can be grown and prepared, the most effective education and school systems, the best and most stylish shoes and apparel, the healthiest and most diverse natural ecosystems, and the most leisure time—including the most wonderful, fun, and satisfying places and ways to spend it.

*J. D. Alt*²⁹⁵

17.3. STEPHANIE KELTON

17.3.1. MMT in power point: Stephanie Kelton

Zer da dirua?²⁹⁶

DTM: oinarriak (Kelton, 2012b)

Alemaniano lan-merkatua eta PIIGS (Kelton, 2012c)

Enplegu osoa (Kelton, 2012a)

Ziurtzat ezagutzen duzuna ez da ziurra (Kelton, 2012d, e)

17.3.2. Dirua ez da objektu bat

Stephanie Kelton-ek diruari buruzko aparteko aurkezpen dotorea egin du (Kelton, 2012a).

Gaia XXI. menderako beharrezko baldintza da: ABCren ABCa.

295. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2012/05/the-semantic-problem-with-mmt-an-exercise-in-framing.html> (2012an ikusia).

296. Ikus <http://www.slideshare.net/MitchGreen/lesson-1-what-is-money> (2012an ikusia).

Aspaldiko «belatzak versus usoak» delako borrokaren erdian hontzak azaldu dira: teoria ekonomiko baten eskola berrikoak, MMTkoak, hots, DTMkoak.

The MMT Deficit Owl

- Assigns no **arbitrary** limit to the size or duration of the deficit
- Relates government's balance sheet to the rest of the economy
- Uses sectoral balance sheet approach

17.3.3. Dena aldatu behar? Bai, paradigma-aldaketa!

DTMz jabetzeko sarrera²⁹⁷:

Aproposa hasi berrientzat eta ortodoxiatik alde egiteko.

Ba ote dago inor diapositiba horiek euskarara itzultzeko?

17.3.4. Gobernu-defizita? Bai, mesedez!

Gobernu-defizitaren aurkako gerla saildu honetan, DTMkoek alderantzizko joera nabarmendu eta azpimarratu dute.

Izan ere, krisi globaletik irteteko, nonahi gobernu-defizitak beharrezkoak dira.

Hona hemen Stephanie Kelton-en oinarritzko aurkezpen bikaina (Kelton, 2012b).

²⁹⁷. Ikus <http://www.slideshare.net/MitchGreen/this-could-change-everything-13960485> (2012an ikusia).

17.3.5. Amildegi fiskala

Stephanie Kelton-en aurkezpena (Kelton, 2012f).

Hona hemen berak esan zuena diapositibak erakustean (Kelton, 2012g).

Aurkezpen laburra bezain sakona.

17.3.6. Stephanie Kelton: austeritatetik oparotasunera

Stephanie Kelton berriz ere. Oraingo honetan austeritatetik oparotasunera doan bidea erakutsiz (Kelton, 2012h).

Gozatzeko aurkezpena!

17.3.7. Ahantz amildegi fiskala!

Hona Stephanie Kelton-ek idatzi duena²⁹⁸ amildegi fiskalaz:

Kelton-en iritziz, galdera zuzena hauxe da: zergatik gaude kezkatuta aurrekontu federala orekatzeko?

Ekonomiaren bizitzeko odola gastua da. Gasturik gabe, ez dira egongo salmentak, eta salmentarik gabe ez dira egongo mozkinak eta inolako argudiorik enpresa pribatu batek merkaturako ezer ekoizteko. Badirudi ahanzten dugula pertsona baten gastua beste pertsona baten errenta dela.

Oinarri-oinarrian, makroekonomiak irakasten du gastuak errenta sortzen duela, errentak salmentak sortzen dituela eta salmentek lanpostuak. Eta lanpostuak sortzea da behar duguna.

Amildegi fiskalak nahastu gaitu.

Langabezia-tasak termometro makroekonomiko baten rola jokatzen du. Tasa altua denean, defizita oso txikia dela adierazten du.

Hortaz, gaur egungo baldintzetan, politikariak oker daude defizita dagoela azpimarratzean. Defizita sintoma da, besterik ez. Zergak handituz eta gastuak murriztuz, politika horrek alfonbra aterako du kontsumitzaileen azpitik, errenta-salmentak-lanpostuak erlazioa hautsiz. Defizitik dirutza ebakiz, gastua apalduko du soilik hurrengo urtean, langabezia txartuz eta hazkunde ekonomikoa atzeratuz.

Ez daukagu zor-krisia, eta gure defizita ez da desohore nazional bat. Ez gaude Txinaren mende, ez gaude Grezia bilakatzeko arriskuan.

298. Ikus <http://moslereconomics.com/2012/12/21/professor-stephanie-kelton-in-the-la-times/> (2012an ikusia) eta <http://www.latimes.com/news/opinion/commentary/la-oe-kelton-fiscal-cliff-economy-20121221,0,2129176.story> (2012an ikusia).

Zergatia argi dago: AEBko gobernua ez da familia bezalakoa, ezta enpresa pribatu baten modukoa, edo udal baten antzekoa zein Eurolandiako herrialde kide baten gisakoa ere. Erakunde horiek guztiok moneta-erabiltzaileak dira. AEBko gobernua monetaren jaulkitzailea da. Ezin da inoiz bere monetarik gabe geratu.

Amildegia fiskalaren muinean dagoen kontuak orekatzeko ahalegina erabat erratuta, okertuta dago. Zeinen zergak handitzeko eta zer-nolako programak mozteko aritu barik, legegileak ondoko zereginetan aritu beharko lirateke, alegia, nola erabili defizit federal baten lanabesa errentak, enplegua eta hazkunde ekonomikoa suspertzeko. Horixe da behar dugun oreka-ekintza.

17.3.8. Kelton-en kezka

Brad DeLong ekonomialaria kezkatuta dago, eta kezka horrek Stephanie Kelton DTMko ekonomialaria kezkatu du.

Ikus dezagun.

DeLong kezkatuta dago «finantzatu gabeko zerga-murrizketaz» (Kelton, 2013a).

Kelton-ek hauxe galdetzen du: zer ote da «finantzatu gabeko zerga-murrizketa» bat²⁹⁹?

Kelton-en iritziz, DeLong-ena bezalako elkarriketa-jarrerak³⁰⁰ zenbait mito betikotu egiten ditu.

Mitoak honelakoak dira:

- (i) AEBko gobernua familia handia dela, eskudiruaren eskuragarritasunak mugatua edo diruaren mailegu-emaleen arriskuen jangurak, zeintzuek txotxa itxi baitezakete, Grezia bezalako zor-krisian gu botaz.
- (ii) Egungo zerga-murrizketak «ordainduak» izan behar dira zerga handiagoeekin edo etorkizuneko gastu-murrizketekin. Horrek gogora ekartzen du bizi garela maileguz hartutako denboran.

Hona Kelton-en erantzunak:

- (a) Zerga-murrizketak ez dira gobernuaren «kostuak», DeLong-ek adierazten duen moduan.

299. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/brad-delong-has-me-worried.html#more-4199> (2013an ikusia) eta Kelton-en iruzkin bat: <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/brad-delong-has-me-worried.html#comment-87365> (2013an ikusia).

300. Kasurako, DeLong-en honako hau: «We cannot make policy on the expectation that the U.S. will always be able to borrow at negative real interest rates. And we should make policy aiming for a low debt-to-GDP ratio, because emergencies will arise in which we will want to boost federal spending quickly and substantially to attain important national purposes».

- (b) Zerga-murrizketek zergadunak diru gehiagorekin uzten dituzte, baina geroago ez dute gobernuaren gastatzeko gaitasuna konprometitu.
- (c) Zor-ratioa ez da inolako lotura-mugapena, Scott Fullwiler-ek berriki luze eta zabal adierazi duen bezala³⁰¹.

Hortaz:

- (1) Ezin dugu onartu: AEBko dolarra AEBko gobernutik datorrenik.
- (2) Monetaren jaulkitzailea ezin denik inoiz dirurik gabe geratu edo porrotera behartuta egon.
- (3) Ezkerretako etxea ez denik eskuinetako etxea bezalakoa.
- (4) AEBko gobernuak ez duenik horrelakorik behar etorkizuneko emergentziekin aritzeko.
- (5) Interes-tasak gehiago daudenik ezkerretako erakundearen politika-erabakien mende bonu-merkatarien inbertsio-erabakien mende baino.

Gu bezalako jendeak, *diru modernoak funtzionatzen duen modua*³⁰² irakatsiz, populazioa esnatuko ez dugun bitartean, defizit-liskarrek goreneko eskua izango dute eta AEBko jendeak sufituko du beharrik gabe, Demokratek eta Errepublikarrek, biek, «*nola ordainduko dugu?*» delakoan ezkututzen segitzen duten heinean.

Beraz, has gaitezen ikasten!

(Gehigarria: link honetan³⁰³ Kelton-en iruzkina).

17.3.9. Platinozko txanpona: bilioi dolarrekoa

Ezjakintasun itzelaren krisi sakon honetan edozer da posible.

Zor-sabaia da gaia. Hona hemen horren inguruan azaldutako link batzuk:

301. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/functional-finance-and-the-debt-ratio-part-v.html> (2013an ikusia).

302. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.html> (2012an ikusia).

303. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/brad-delong-has-me-worried.html#comment-87365> (2013an ikusia).

Alegia: «I wasn't teasing him. And even if I were, I think he could take it. We had coffee together: <http://delong.typepad.com/sdj/2012/12/coffee-with-stephanie-kelton.html> (2013an ikusia).

He has (affectionately!) referred to me as "Kemosabe": <http://delong.typepad.com/sdj/2012/02/departments-of-huh-who-are-you-calling-keynesian-kemosabe-department.html> (2013an ikusia).

We need guys like him. He's smart and well respected. I'm not teasing him; I'm imploring him to make the strongest case possible for sensible fiscal policy. In my opinion, he's playing into the hands of the deficit scolds, who demand austerity to deal with the hundreds of trillions in "unfunded liabilities" (see here: <http://www.silverdoctors.com/niall-ferguson-us-unfunded-liabilities-top-238-trillion/>, 2013an ikusia). Calling a tax cut "unfunded" reinforces the idea that somehow the government can't "afford" to let us keep more of our income. How are we ever going to get fiscal policy right if we don't stop paying homage to the deficit scolds?».

Randall Wray³⁰⁴: inflaziorik gabekoa (Wray, 2013b).

Paul Krugman³⁰⁵: «...printing money isn't at all inflationary *under current conditions*».

Baita DTMren inguruan mugitzen direnen linkak ere: Joe Firestone³⁰⁶. Stephanie Kelton (Kelton, 2013b). Warren Mosler (Mosler, 2013a) eta Stephanie Kelton, berriz³⁰⁷.

304. Randall-en (Randall, 2013a) hitzez: «The second method is to return to Treasury creation of currency—on a massive scale, pun intended. Currently the US Treasury has the authority to issue platinum coins in any denomination, so it could for example make large payments for military weapons by stamping large denomination platinum coins. It would thereby skip the Fed and private banks. And since coins (and reserves and Federal Reserve notes) don't count as government debt for purposes of the debt limit this also allows the Treasury to avoid increasing debt as it spends platinum coins. The coins would be Treasury IOUs but would not be counted among the bills and bonds that total to the government debt. Like currency the coins would be “redeemed” in tax payment, hence demanded by those with taxes due. So that is another finesse to get around arbitrary limits or procedures put on Treasury spending

These proposals just show how silly it is to tie the Treasury's hands behind its back through imposing debt limits. We already require that a budget is approved before Treasury can spend. That constraint is necessary to impose accountability over the Treasury. But once a budget is approved, why on earth would we want to prevent the Treasury from keystroking the necessary balance sheet entries in accordance with Congress's approved spending?

The budgeting procedure should take into account projections of the evolution of macroeconomic variables like GDP, unemployment, and inflation. It should try to ensure that government keystroking will not be excessive, stoking inflation. It is certainly possible that Congress might guess wrong—and might want to revise its spending plan in light of developments. Or, it can build in automatic stabilizers to lower spending or raise taxes if inflation is fuelled. But it makes no sense to approve a spending path and then to arbitrarily refuse to keystroke spending simply because an arbitrary debt limit is reached».

305. Ikus <http://krugman.blogs.nytimes.com/2013/01/02/debt-in-a-time-of-zero/?smid=tw-NytimesKrugman&seid=auto> (2013an ikusia).

306. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/paul-goes-platinum.html> (2013an ikusia) eta <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/the-small-ball-trillion-dollar-coin-seigniorage-exception.html> (2013an ikusia).

307. <http://www.businessinsider.com/why-the-mint-the-coin-debate-could-be-the-most-important-fiscal-policy-debate-youll-ever-see-in-your-life-2013-1#ixzz2HVpQNFSp> (2013an ikusia). Hona Kelton-ek dioena (caveat, one American trillion = 109): «Stephanie Kelton, an economics professor at the University of Missouri Kansas City and one of the earliest defenders of the coin, explained via email:

Until the idea of minting a \$1 trillion coin became a reality, most people probably never gave much thought to the government's financial operations. We understood that the government spent money, and we knew the money had to come from “somewhere”, but we assumed there were limits to how much the government could afford to spend.

Like a household, we were told that the government could spend more than it takes in, but only as long as private lenders remained willing to extend credit. Borrow too much, and your credit rating will suffer. From there, it's a hop, skip and a jump to “shared sacrifice” and “tough choices” to avoid becoming the next Greece.

Enter the coin. An idea so simple the mind recoils. The Treasury has the power to end-run the process by cutting out the middlemen – taxpayers and bond markets –simply directing the Federal Reserve to add some numbers to its balance sheet. Saints preserve us! People are freaking out because the coin appears to remove the constraints on government finance by allowing the government to just

(Kelton bilioi dolarreko txanponaren ideiaaren lehen defendatzailetariko bat da).

Ikus dezagun TVko azken agerraldian Kelton-ek esandakoa (Kelton, 2013c), laburbilduz.

Zorrak ordaintzeko erantzukizunaz ari dira:

Kelton:

... Ez dugu inoiz zorra ordainduko. AEBko gobernuak egiten duena Altxor Publikoak kitatzea da. Eta hori da desberdintasuna. Zu eta biok zorretan gaudenean, ordaintzen dugu hirugarren alderdiko zorra transferituz.

AEBko gobernuak zorra jaukitzen duenean ez ditu beste baten zorrak transferitzen, berak bere moneta jaukitzen du konpondu beharreko zorra kitatzeko. Zeren AEBko gobernuak monetaren jaukitzailea baita eta ezin baita inoiz dirurik gabe geratu. AEBko gobernuak ezin da dolarrik barik geratu. Dolarrak AEBko gobernutik datoz. Ez datoz Txinatik. Ez gara sosik gabe geratuko. Ez ditugu geure umeak kiebran jarriko...

Bilioi dolarreko txanponaren ideiak ahalbidetuko du AEBko FEDko balantzeak amerikar guztien alde lan egin dezan, agian gauden egoera aldatzeko.

(...) Eta beraz, bilioi dolarreko txanponaz hitz egiten dugunean, inork ez du esaten nork erosiko duen txanpona eta non lortuko duten dirua bera erosteko. Baldin eta FEDk erosi nahi badu —baldin eta FED behartuta badago txanpona hartzeko—, teklatura erabiltzen dute eta Altxor Publikoko kontua markatzen dute FEDk guztirako ordaintzen duen bide berean.

(...)

FEDk ez du banku konturik beste banku batean. Beraiek gastatu ahal izateko, bide bakar bat dago, dirua aire hutsetik sortuz konputagailua erabiliz.

– Zergatik geratu hor? Hamar, hoge bilioi? Ehun bilioi? Zergatik ezin dugu hori egin?

«Hori egin dezakegu () Noski, hori egin dezakegu».

– ... Ahantz zor-sabaia. Zergatik ez egin txanpon batzuk?...

Egin dezakegu. Onartzen baldin badugu Altxor Publikoko idazkariak ahalmena daukala bilioi dolarreko moneta egiteko, eta bera gorde FEDko kontu horretan, orduan 10 edo 100 edo beste edozein zenbakitako moneta gorde daiteke. Altxor Publikoko idazkariaren zuhurtasunari dagokio. Beraz, noski, egin dezaketela.

Galdera da, egingo lukete? Zeintzuk izango lirateke hori egitearen adarrak? Ez dago inongo dudarik nire buruan hori egin daitekeela...

(...)

“print” money. The truth is, the government is already the issuer of the currency. It is already not revenue constrained. The coin doesn’t change anything fundamental, but most people don’t realize this because they don’t know anything about the mechanics of the way the government currently gets numbers into its account at the Fed».

...horiek sarrera digitalak dira giltzapean gordeta kalkulu-orri batean. FEDk Altxor Publikoko banku kontua kreditatzen duenean, horiek sarrera digitalak dira. Giltzapean gordeak. Ezin dute alde egin. Ezin dute ihes egin. Ezin dira joan inora. Ezin dute ezer ehizatu. Ezin gaitu hiper-puztu. Ezin dituzte jendea izutzen duten gauza horiek guztiak egin.

– ...Zeintzuk dira mugak orduan? ... esaten ari zara... Gastatu dezakegu nahi dugun beste eta zergapetu nahi dugun apurra?)

... ez nuen esan hori, inondik inora. Badaude mugak. Noski, mugak daude gastatu ahal duzunari buruz. Mugak ekonomiaren alde errealean daude, ez finantza-aldean. Eta ez gaude ohituta entzuteko hori ezin dugula jasan. Ezin dugu jasan.

Ez dago nahiko kopurua balantze-orrian. Ezin dugu gastatu dirurik ez daukagulako. Hortaz, har dezagun hipotetikoa (...) 100 bilioi.

(...)

Egin 100 bilioi dolarreko txanpona eta FEDk Altxor Publikoko kontua kreditatzen du. Zer gertatzen da? Deus ez. Ezer ere ez. Galdera da, orduan zer gertatuko litzaieke dolar horiei Kongresuak gastu batzuk onartzen baditu, zeren gobernuak ezin baitu gastatu Kongresuak onartzen ez badu...

(...)

... Beraz, Kongresuak esaten badu, herrialde honetan 2,2 bilioi dolarreko azpiegitura hondamendia daukagula. Onartuko ditugu fondo batzuk gure herrialdearen azpiegitura konpontzen eta berreraikitzen hasteko, orduan fondo horiek has daitezke isurtzen.

– Eta orduan, mugituko dira ekonomia errealer.

... benetako baliabideak hor dauden heinean. Herrialde honetan 23 milioi amerikar daude denbora osoko lana nahi dutenak eta ezin dutenak hori lortu: haietako asko, langabetuak...

(...)

Zer dela-eta permitituko ditugu lagundu nahi duten 23 milioi amerikar, haiek egiteko gauza baliagarriak ditugula, etxegintzako langile langabetuak ditugula, manufakturako langile langabetuak, zehazki guk behar dugun trebetasun multzoa daukatela...

(...)

Behar duten gauza bakarra da Kongresuak haiei baimena ematea hori egiteko.

(...)

...Ben Bernanke-ri galdetu zitzaion prozesu honetan zehar joan ginenean, eta esan zuten, *Zertan ari zara?* Bilioi dolar asko ziren. Nondik dator hori?

Zergadun dirua da? ...

...Bernanke-ren erantzuna izan zen ez zela zergadun dirua. Bankuei dirua maileguz ematea nahi dugunean, erabiltzen dugu...

– Baina bilioi dolarreko txanpona da.

... Hain zuzen ere. Aire hutsetik datorren dirua da. Beraz, oso zintzoa zen.

Oso erantzun zehatza zen. Esan zuen gu ez geundela nahastuta. Ez dago zergadunik nahasita horretan, ezta bilobarik ere ez.

Dakienak, Stephanie Kelton-ek, badaki.

Gehigarria³⁰⁸, Joe Firestone-ren hitzak:

...the rational progressive temperament (...) is in the tradition of long-time MMT authors like Bill Mitchell, Randy Wray, Warren Mosler, Mat Forstater, Stephanie Kelton, Scott Fullwiler, and Pavlina Tcherneva. And it's also (in) the temperament of newer MMT writers like Marshall Auerback, Mike Norman, Bill Black and Michael Hudson.

The position of MMT is that the preferred situation for a nation sovereign in its own fiat currency is that its Treasury Department simply creates currency in the act of deficit spending without issuing accompanying debt. Let's be clear here.

Kontua, beraz, diruaren edo monetaren funtzionamendua ulertzean datza.

17.4. RANDALL WRAY

17.4.1. Randall Wray eta lana

Lana banatu denok lan egiteko, errentak birbanatu, langabeentzako diru-laguntzak eman... hori da behin eta berriz entzuten dena.

Hona hemen, aldiz, Randall Wray-k dioena (Wray, 2012f).

- a) Ohar bat, lehendabizi, subiranotasunaz. Subiranoak, hots, estatuak, kontu-unitatea aukeratzeko du, unitate horretan zergapetzen du, eta IOU direlakoak unitate horretan jaulkitzen ditu. IOU horiek erabil daitezke subiranoari, estatuari, obligazioak ordaintzeko.
- b) DTMkoek ondoko ideia baztertzen dute: gobernu subirano batek zergak erabiltzen ditu errenta «birbanatzeko». Ez, zergek errenta deuseztatzen dute.
- c) Jendeak errenta eduki dezan nahi baldin bada, lanpostuak eman behar zaizkie eta haien banku-kontuak teklatu-kolpe baten bidez areagotu. Pentsatzen bada jende aberatsa oso aberatsa dela, haien banku-kontuak gutxitu teklatu-kolpe batez.

308. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2013/01/good-luck-stopping-austerity-with-incremental-platinum-coin-seigniorage.html> (2013an ikusia).

Baina hor arazoa azaltzen da. Oso zaila baita aberatsen aberastasuna gutxitzea. Hamaika trikimailu ezagutzen dute zergei ihes egiteko. Gainera, demagun urtero 20 milioi dolarreko errentadun bat. Desberdintasuna nabaritzeko, zein zerga-tasa jarriko zaio? Ez % 30, ezta % 70 ere. % 90? Hori ezinezkoa da, ez baita gauzagarri zerga-lege bat onartzea horrelako terminoetan. Hortaz?

DTMkoek askotxo idatzi dute pobreziak, errenten desberdintasunez eta aberastasunaren kontzentrazioaz goiburuan (Kelton eta Wray, 2004). Hori dela-eta, Wray-k ondokoa proposatu du:

Errenten ezberdintasuna alboratzeko, behetik hasi behar da: lanpostuak sortu. Horrek pobreziaren bi heren baztertzen ditu. Gero gradualki, denborarekin, soldatak gehitu behar dira, *Lan Bermeko* oinarritzko soldatak areagotu.

(*Lan Bermea* dela-eta, gobernuak da azken baliabideko enplegatzailerak³⁰⁹).

Egia da goiburuan errenta handiak daudela, gero eta handiagoak. Batez ere FIRE (*finance, insurance, real estate*) sektoretik datozen mozkin erraldoiei esker. Beraz, sektore horretako mozkinak murriztu behar dira. Hein handi batean, eginkizun hori gobernuaren politikari dagokio, hasi kredituekin eta bukatu zerga progresiboekin.

Baina DTMkoek erakusten duten moduan, lehen eginkizuna ez da aberatsengandik pobreengana errenta «birbanatzea». Alderantziz baizik: jendeari enpleguak sortzea eta ematea, oinarrian alokairu hobeak bultzatzea, sindikalgintza sostengatzea eta babestea, eta goiburuan mozkinen mugak jartzea.

17.4.2. Ekonomia mistoa eta gobernuaren tamaina: etsenplu bat

Gaur egungo ekonomia guztiak mistoak dira. Kontua gobernuaren tamainari dagokio. Ikus dezagun AEBko egungo ekonomia mota eta Randall Wray-k ekonomia horri proposatzen dizkion aldaketak (Wray, 2012g). Oso adierazgarria da eta kontuan hartzekoa.

AEBko gaur egungo gobernuaren tamaina

2010eko datuak erabiliz, hona hemen AEBko gobernu federalak gastatzen duena:

309. Ikus ondoko erreferentzia: http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia) eta bertan azaltzen diren loturak. Halaber, ikus Wray (2012a).

2010 FEDERAL GOVERNMENT OUTLAYS BY FUNCTION (\$Millions)

Total: On-budget and off-budget	3,456,213 (24%)
National defense	693,586 (5%)
International affairs	45,195
General science, space and technology	31,047
Energy	11,613
Natural resources and environment	43,662
Agriculture	21,356
Commerce and housing credit	-82,298
Transportation	91,972
Community and regional development	23,804
Education, training, employment, and social services	127,710 (1%)
Health	369,054 (2.5%)
Medicare	451,636 (3%)
Income security	622,210 (4%)
Social security	706,737 (5%)
Veterans benefits and services	108,384
Administration of justice	53,436
General government	23,031
Net interest	196,194
Undistributed offsetting receipts	-82,116

Laburbilduz, AEBko gobernu federalaren gastua 3,5 bilioi dolarrekoa da, BPGaren % 24, BPGa 14,66 bilioi dolar izanik.

Wray-k ez ditu sartzen zifra horietan estatueta gobernuen eta gobernu lokalen gastuak, zeren horiek monetaren erabiltzaileak baitira, ez jaulkitzaileak. DTMren ikuspegitik, gastu horiek alboratu behar dira.

Parentesi artean daude kopururik handienak: defentsa (% 5), heziketa eta irakaskuntza (% 1), osasungintza (% 2,5), medikuntza (% 3), errenta-segurtasuna, ongizatezko gizartea bermatzekoa (% 4), gizarte-segurantz (% 5).

Defentsari dagokionez, badaude zenbait arazo: jarritako defentsa-gastua ez da osoa zeren defentsa «jarduera» asko isilpekoak baitira, gastu batzuk beste kategorietan ezkutatuta baitaude, eta agian beste batzuk ez dira inon azaltzen.

Gutxienez, gobernuaren gastu osotik bosten bat «defentsara» doa, eta benetako kopurua segur asko zifra horren bikoitza izan daiteke (demagun BPGaren % 10). Wray-ren iritziz, emandako zifra hori handiegia da. Gaineratzen du, gastu militar hori moztu daitekeela, AEBko mugen barruan indar defentsibo huts batek beharko lukeen mailaraino.

Demagun, hortaz, Wray-ri segituz, defentsarako kopurua BPGaren % 2ra jaitsiko dela. Horrela, gobernuak emandako zifra ofizialetik BPGaren % 3 gutxituko genuke (eta agian benetako zifratik³¹⁰ % 8).

DTMkoek *Lan Bermeko* (LB) programa unibertsala nahi dute, bizimodua ateratzeko alokairu duin batekin. Horretarako, zenbait kalkuluren arabera, BPGaren % 1 nahikoa litzateke. Demagun gastu erreala BPGaren % 3ra iristen direla. Horrek defentsaren gutxitzea ordezkatzeko du, gobernuaren gastuak BPGaren % 24ra itzuliz.

Ezin dira ongizate-gastuak, errenta-segurtasunaren eran, murriztu, hau da, BPGaren % 4. AEBn, Wray-ren aburuz, lanpostu berriak, bizitzeko soldata duinekin, eskainiko dira (10 eta 30 milioi lanposturen artean), ez guztiak LBko programan, askotxo sektore pribatuko lanpostu-sormen «biderkatzailea»ri esker izango direlako.

Stephanie Bell (orain Stephanie Kelton) eta Wray-k, aspaldian Hyman Minsky-k egindako lana berrikusi dute eta argi erakutsi (Kelton eta Wray, 2004) LB programak ia pobrezia guztia deuseztatuko duela, etxe bakoitzeko, soldata minimo batekin, lanpostu bat hornituz. Soldata handiago batekin, eta lan nahi dutenei, etxe bakoitzeko, lanpostu bat baino gehiago hornituz, LBko programak familia asko pobrezia-lerrotik nahiko goragoko mailara igoko ditu. Horrela eginez, demagun errenta-segurtasuneko gastuak erortzen direla % 2ra. Horrek LBko programaren gastuen bi heren berdintzen ditu.

Aurrezkiak ere egon daitezke «hezkuntzan eta irakaskuntzan», gaur egun existitzen ez diren lanpostuetarako langileak trebatzeko programetan. Dena den, gorde dezagun gastu horretarako BPGaren % 1, baina orain jadanik existitzen diren lanpostuetarako. Hortaz, zifra horretan ez da egongo inolako murrizketarik.

Dagoeneko, BPGaren % 22an gaude.

AEBko osasungintza-sistemaren ordezkari, unibertsala eta dohainik izan daitekeena jar daiteke martxan, modu federalean ordaindua. Horrek BPGaren % 7-8 izango da. AEBn gaur egun «osasungintzan» eta «medikuntzan» BPGaren % 5,5 gastatzen da. Kontsumitzaileek, era pribatuan, beren estatuaren bidez edo gobernu lokalen bidez zein aseguru pribatuen bitartez, BPGaren beste % 10 gastatzen dute. Hortaz, gastu totala murriztu daiteke, gastu federalean BPGaren % 2 gehitzen bada.

310. Hemendik aurrera zifra ofizialak edukiko dira soilik kontuan, hots, defentsa-gasturako BPGaren % 5.

Gorbernuz kanpoko sektorea kontuan ez hartuz, gobernuaren gastua honelakoa da: oraingo BPGaren % 8ra, gastu federalari BPGaren % 2,5 gehituz.

Gizarte-segurantzari dagokionez, hiru laurdenak erretirorako erabiltzen dira: demagun BPGaren % 2 gehitzen dela.

Gobernu federalean, orain arteko eragina haxe da: gehiketa netoa BPGaren % 2,5. Hortaz, gobernuaren gastu totala BPGaren % 24tik % 26,5era igo da.

AEBn azpiegitura publikoak ez dira onak. Trenak, ur garbia, aireportu hobeak, zubiak, autopistak, energia elektrikoa... behar dira. *Peri* izeneko txostenaz haratago joanik³¹¹ eta zama guztia gobernu federalean jarritz, urteko 150.000 milioi dolar inguru behar dira, BPGaren % 1 gehiago.

Hortaz, gobernu federalaren gastuak BPGaren % 27,5era iristen dira.

Beste gastu batzuk ere gehi daitezke: heziketarako, nekazaritza jasangarriko, atzeritar laguntzarako eta abarretarako fondo federal gehiago. Hori guztia BPGaren % 1etik % 3ra izan daiteke. Beraz, gobernu federalaren gastu guztia BPGaren % 30era iris daiteke.

Zer egin dezake gobernuak?

Gobernuak egin beharko lukeenaz eztabaidatu beharra dago. Ahantz defiziten eta inflazioen sasiargudioak, baita zergapetzeaz ingurukoak ere. Garrantzitsua da ea zer egin dezakegun gobernuarekin.

Zer egin dezake gobernuak? Galdera politikoa da.

Zer nahi duzu zuk zeuk gobernuak egin dezan?

Eta Euskal Herrian, zer?

Euskal Herri independentearen kasuan, zein izan liteke euskal gobernuaren tamaina? Goian aipaturiko portzentajeak (edo beste batzuk) aplika litezke. Markoa argi dago. Horretaz ere noizbait eztabaidatu beharko genuke.

17.4.3. MMT (DTM) in power point: Randall Wray

Diru modernoa eta funtziozko finantza (Wray, 2007c).

Kreditu-dirua, estatu-dirua eta diru endogenoaren fokatzek (Wray, 2005).

Nola irakats dirua (Wray, 2008c).

Gobernuak lanpostuak sor ditzake³¹².

311. Ikus http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/working_papers/working_papers_251-300/WP279.pdf (2012an ikusia).

312. Ikus <http://www.slideshare.net/MitchGreen/who-says-the-govt-cant-create-jobs> (2012an ikusia).

17.4.4. *Kapitalismo diru-kudeatzailea*

Kapitalismoa etengabe doa aldatuz. Finantza-kapitalismoa aztertu eta analizatu dugu liburu honetan, baita bi liburukietan (Tobar-Arbulu, 2011a, b) ere. Oraingo kapitalismo motari, Randall Wray-k *kapitalismo diru-kudeatzailea*³¹³ jarri dio izena.

Hona zergatiak (Wray, 2012h):

- a) AEBn, aktiboetan banku batek BPGaren % 20 dauka.
- b) Banku horren % 50 aktiboren epemugak 10 urte baino luzeagoak dira.
- c) Banku hori FED da, hots, AEBko banku zentrala.

Jakina denez, FEDk salbatu zituen banku handienak (Wray, 2012i).

Wray-k dioenez,

- i) Finantza-erakunde handiek ikasi dute, edozein gauza egiten duten arren, salbatuak izango direla eta beraien goi-mailako kudeatzaileak ez direla inoiz zigortuak izango.
- ii) Gobernuaren berme guztiarekin, finantza-erakunde gehienak krisitik bizirik atera dira.
- iii) Gobernuaren diru-laguntza haiek balioztatu dituzte Wall Street-eko goi-mailako kudeaketaren zalantzazko eta jarduera arriskutsuak, zenbait kasutan ilegalak izan diren jarduerak.

Horren guztiaren aurrean, zer egin zitekeen? Hona hemen zenbait gomendio garrantzitsu:

- 1) FEDk finantza-erakunde handi guztiak behatu behar izan zituen.
- 2) Goi-mailako kudeatzaileek dimisioak aurkeztu behar izan zituzten maileguz ematearen baldintza gisa.
- 3) AEBko prokuradore orokorraren bulegoak goi-mailako kudeaketa guztia ikertu behar izan zuen.
- 4) Epe laburreko maileguz emate guztiak hornitu behar izan ziren isun-tasen arabera.
- 5) Ordena bat betearazi behar izan zen merkataritza, maileguz emate, aktibo-salmenta eta bonu-ordainketa guztiak gelditzeko.

Horrek guztiak finantza-sistema osasuntsuago eta txikiago utziko zukeen, eta batez ere, Washington-eko politikariengan banku erraldoi batzuek izan duten eragina murriztuko zukeen.

313. *Money manager capitalism*, ingelesez.

17.4.5. Moneta-jaulkitzaileak eta moneta-erabiltzaileak

Espainiako estatua eta Frantziako estatua moneta-erabiltzaileak dira, euroa erabiltzen dutelako. Jaulkitzaile independentea (sic) Europako Banku Zentrala (EBZ) da.

Hortaz (bi estatu horien artean eta menpean kokaturik egonda), EH euro-erabiltzailea da, ez jaulkitzailea. Eta Europar Batasunaren (EB) barnean, EH politikoki independentea izango balitz, bere euskal banku zentralarekin, zeina EBZren adarra izango bailitzateke, EHk segituko luke euro-erabiltzailea izaten, ez euro-jaulkitzailea.

Gauza bertsua gerta liteke Eskozian, baldin eta etorkizun hurbilean politikoki Eskozia independenteak berea ez den libra esterlina moneta propiotzat hartuko balu. Eskozia libra esterlinaren erabiltzailea bilakatuko litzateke, ez moneta propioaren jaulkitzailea.

(Quebec ere moneta-erabiltzailea da, dolar kanadarrarena, moneta-jaulkitzailea Kanada bera izanik).

Randall Wray-k, berriz ere, argitu du afera (Wray, 2012j). Baita Warren Mosler-ek ere (Mosler, 2012b).

Europak esperimentu berri bat martxan jarri zuen. Izan ere, Europar Batasun monetarioan sartzeko, onartu zuten herrialde kideek beren moneta utzi behar zutela eta euroa onartu. Politika monetarioa EBZk markatzen du. Europar Batasuneko beste banku zentral «nazional» guztiak ez dira independenteak, gutxi gorabehera AEBko estatuetako Federal Reserve bankuen antzekoak dira, azken horiek AEBko Banku Zentralaren, hots, Federal Reserve delakoaren, subsidiarioak direlarik.

Diferentzia bat dago, hala ere. AEBko estatuetako banku zentralek barneko politika fiskala errazten dute, bankuen arteko eta bankuen eta estatuen gobernuen arteko konpentsazio medioak hornituz. Aldiz, EBn politika fiskalak estatuen esku segitzen du. Hau da, EBn politika fiskala moneta-politikatik kanpo dago.

(Gauza bera gertatuko litzateke Eskozian, baldin eta independentea izango balitz eta libra esterlina erabiliko balu).

EBko estatu kide bakoitza moneta-erabiltzailea da, ez moneta-jaulkitzailea. Eurotan zergapetzen dute eta eurotan gastatzen dute, baita eurotan izendaturiko zorra jaulkitzen dute ere.

Beste aldetik, EBko herrialde kideen arteko zor-arazoak gutxitzeko, estatu kide bakoitzak adostu du aurrekontu-defizitean eta zor-jaulkitzean murrizketak onartzea, lerro nagusiak hauek izanik: estatu bakoitzeko gobernuaren aurrekontuaren defizitak barne-produktu gordinaren (BPGa) % 3 baino txikiagoa izan behar du

eta gobernuaren zor metatuak BPGaren % 60 baino gutxiagokoa (izatez, EBko ia herrialde kide guztiek arau hori bortxatu dute).

Jakina denez, 2007az geroztik, Grezia, Portugal, Irlanda, Espainia eta Italiak zor-arazo handiak jaso dituzte. Merkatuek haien interes-tasak maila altuagora bultzatu dituzte arazoak okertuz. Europar batasun monetarioa behartuta egon da EBZko (eta are Nazioarteko Diru Funtseko, NDFko) maileguak hornitzeko. Are AEBko FEDk dolarrak maileguak eman zizkien Europar Batasuneko hainbat banku zentrali.

Ondorioz, zorra zeukaten herrialdeak austeritate-neurri gogorak hartzera behartuak izan dira, gastuak moztuz, gobernu-enpleguak kaleratuz edo haien soldatak murriztuz, zergak areagotuz.

Hortaz, zein da, kasu, Greziaren eta Japoniaren arteko desberdintasuna?

Giltza honetan datza: Greziak, EBn sartu zenean, bere moneta subiranoa baztertu zuen eta onartu atzerritar moneta, euroa alegia.

Japoniak bere zorrak zerbitzatzen dituenean, balantze-orrietako sarrerak konputagailuko teklatu-kolpearen bidez egiten ditu. Ezin da inoiz teklatu-kolpetan ahitu, berak nahi duen beste yen sor dezake. Ezin da inoiz erori nahigabeko ordaintze ezean.

Gobernu subirano batek, hots, bere moneta propioa jaulkitzen eta moneta hori erabiltzen duen gobernuak, beti dauka aukera ordainketa guztiak egiteko. Noski, horrek Altxor Publikoaren eta Banku Zentralaren arteko kooperazioa behar du, segurtatzeko banku-kontuak interesekin kreditatuak izaten direla. Baina merkatuek uste izaten dute gobernu subiranoak bere obligazioak beteko dituela.

Egoera erabat ezberdina da EBko kideentzat.

Lehendabizi, FED AEBko gobernutik baino askoz independenteagoa da EBZ EBko estatu kideetatik.

FED AEBko Kongresuaren menpe dago, printzipioz. EBZ formalki EBko edozein estatutako gobernutik independentea da.

FEDk egindako edozein operaziok segurtatzen du beti AEBko Altxor Publikoarekin kooperatzen duela Kongresuak onarturiko ordainketa guztiak AEBko gobernuak gauza ditzan.

17.4.6. Ekonomia zientzia, gobernu subiranoa, helburu publikoa eta MMT (hots, DTM)

Zientzia sozialak ez dira neutroak. Ezinezkoa da. Eta Ekonomia zientzia aurrerakoia edo atzerakoia izan daiteke. Ekonomia ortodoxoak ez dauka zerikusirik MMTrekin, DTMrekin.

Ezaguna dugunez, gobernu subirano batek ezin du bere dirurik ahitu. Berak nahi duen beste diru propio sor, jaulki dezake. Dena konputagailuko teklatuari dagokio eta nahi dugun beste diru lor dezakegu.

Beste aldetik, gobernua erabil dezakegu helburu publikoa lortzeko, eta berau aurrerapen progresiboa da, dudarik gabe.

Noski, helburu publikoa ulertzeko hainbat modu daude. Eta helburu publiko hori lortzeko bideak ere, desberdinak izan daitezke.

Gainera, lortuko dugun edozein hobekuntza ez da inoiz nahikoa izango, hobekuntza eta aurrerapen batek beste aurrerapen bat lortzera garamatza, eten gabe. Ez dago azken punturik.

Hortaz, *zer egin lezakeen gobernuak* da galdera nagusia.

Ekonomiaren alde monetarioa oso garrantzitsua da, Marx, Veblen edo/eta Keynes-ek erakutsi ziguten moduan. Produkzio monetario modernoa ikertzerakoan diruarekin egiten dugu topo.

R. Wray-k dioenez, DTM berez da aurrerakoia (Wray, 2012k), eta horrela aldarrikatu behar dugu.

Are gehiago, Wray-k Marx eta Engels-en testu «sakratu» bat proposatzen digu, kapitalismoaren bilakaera ulertu ahal izateko, *Manifestu Komunistaren* zati bat³¹⁴.

314. Hona testua: Meantime the markets kept ever growing, the demand ever rising. Even manufacturer no longer sufficed. Thereupon, steam and machinery revolutionized industrial production. The place of manufacture was taken by the giant, Modern Industry; the place of the industrial middle class by industrial millionaires, the leaders of the whole industrial armies, the modern bourgeois.

Modern industry has established the world market, for which the discovery of America paved the way. This market has given an immense development to commerce, to navigation, to communication by land. This development has, in its turn, reacted on the extension of industry; and in proportion as industry, commerce, navigation, railways extended, in the same proportion the bourgeoisie developed, increased its capital, and pushed into the background every class handed down from the Middle Ages.

...The executive of the modern state is but a committee for managing the common affairs of the whole bourgeoisie.

The bourgeoisie, historically, has played a most revolutionary part. The bourgeoisie, wherever it has got the upper hand, has put an end to all feudal, patriarchal, idyllic relations. It has pitilessly torn asunder the motley feudal ties that bound man to his "natural superiors", and has left remaining no other nexus between man and man than naked self-interest, than callous "cash payment". It has drowned the most heavenly ecstasies of religious fervor, of chivalrous enthusiasm, of philistine sentimentalism, in the icy water of egotistical calculation. It has resolved personal worth into exchange value, and in place of the numberless infeasible chartered freedoms, has set up that single, unconscionable freedom — Free Trade. In one word, for exploitation, veiled by religious and political illusions, it has substituted naked, shameless, direct, brutal exploitation.

...The bourgeoisie has disclosed how it came to pass that the brutal display of vigor in the Middle Ages, which reactionaries so much admire, found its fitting complement in the most slothful indolence. It has been the first to show what man's activity can bring about. It has accomplished wonders far surpassing Egyptian pyramids, Roman aqueducts, and Gothic cathedrals; it has conducted expeditions that put in the shade all former Exoduses of nations and crusades.

Testu hori orain dela 160 urte idatzi zuten. Oda marxista horretan enpresariaren ahalmena azaltzen da garbi.

DTM ez da marxiarra, baina onartzen du kapitalismoaren potentzia: kapitalismoa «has created more massive and more colossal productive forces than have all preceding generations together».

Kapitalismoa sistema nahiko sendoa da, nahiz eta eskariaren gabeziak eduki edo/eta finantza-krisi periodikoak jasan. Keynes-ek ohartu zuen moduan, kapitalismo modernoak eskari agregatuaren gabezia, desberdintasun gehiegi eta langabezia jasaten ditu. Hori dela-eta, politika oso beharrezkoa da, hornikuntzaren aldeko neurriak lortzeko, «merkatu libre» eta «ezkutuko eskua»ren mitoetatik kanpo.

Izan ere, jadanik ikusi dugun moduan, gobernuaren diru-laguntzarik gabe, ekonomia kapitalista zor-deflazio prozesu batean sar daiteke, zeinak ez baitu soilik

The bourgeoisie cannot exist without constantly revolutionizing the instruments of production, and thereby the relations of production, and with them the whole relations of society. Conservation of the old modes of production in unaltered form was, on the contrary, the first condition of existence for all earlier industrial classes. Constant revolutionizing of production, uninterrupted disturbance of all social conditions, everlasting uncertainty and agitation distinguish the bourgeois epoch from all earlier ones. All fixed, fast-frozen relations, with their train of ancient and venerable prejudices and opinions, are swept away, all new-formed ones become antiquated before they can ossify. All that is solid melts into air, all that is holy is profaned, and man is at last compelled to face with sober senses his real conditions of life, and his relations with his kind.

The need of a constantly expanding market for its products chases the bourgeoisie over the entire surface of the globe. It must nestle everywhere, settle everywhere, establish connexions everywhere.

...The bourgeoisie has subjected the country to the rule of the towns. It has created enormous cities, has greatly increased the urban population as compared with the rural, and has thus rescued a considerable part of the population from the idiocy of rural life. Just as it has made the country dependent on the towns, so it has made barbarian and semi-barbarian countries dependent on the civilized ones, nations of peasants on nations of bourgeois, the East on the West.

The bourgeoisie keeps more and more doing away with the scattered state of the population, of the means of production, and of property. It has agglomerated population, centralized the means of production, and has concentrated property in a few hands. The necessary consequence of this was political centralization. Independent, or but loosely connected provinces, with separate interests, laws, governments, and systems of taxation, became lumped together into one nation, with one government, one code of laws, one national class-interest, one frontier, and one customs-tariff.

The bourgeoisie, during its rule of scarce one hundred years, has created more massive and more colossal productive forces than have all preceding generations together. Subjection of Nature's forces to man, machinery, application of chemistry to industry and agriculture, steam-navigation, railways, electric telegraphs, clearing of whole continents for cultivation, canalization of rivers, whole populations conjured out of the ground — what earlier century had even a presentiment that such productive forces slumbered in the lap of social labor?

We see then: the means of production and of exchange, on whose foundation the bourgeoisie built itself up, were generated in feudal society. At a certain stage in the development of these means of production and of exchange, the conditions under which feudal society produced and exchanged, the feudal organization of agriculture and manufacturing industry, in one word, the feudal relations of property became no longer compatible with the already developed productive forces; they became so many fetters. They had to be burst asunder; they were burst asunder.

ekonomia suntsitzen, baizik eta politika faxista arriskutsuak askatu. Alta, horrelako diru-laguntzen bidez, ekonomia burbuila handiagoetara bultzatzen da, helburu publikoa erabat baztertuz.

Baina, beste era batera jokatzuz, gobernuaren gidatzearekin helburu publikoa askoz hobeto lor daiteke, etengabeko eta amaigabeko prozesu batean. Horixe erakutsi digute DTMkoek.

17.4.7. Randall Wray: lan-bermea (job guarantee)

17.4.7.1. Wray-k Islandiaz

Wray-k Islandia eta Irlandaren egoerez idatzi du (Wray, 2001i). Hona zenbait aipamen³¹⁵:

«Islandian ez bezala, Irlandako bankuetako pasiboak Irlandan erabiltzen den monetan, euroan, daude izendatuak».

«Islandiak bere etxeko egoiliarren gordailuak bermatu nahi zituen, atzerritarrek edukitako gordailuak ordaintze ezean utziz».

Jadanik ikusita dugu³¹⁶ euskaraz.

17.4.7.2. Wray-k lan-bermeaz

Wray, aipatutako lan horretan, lan-bermeaz ere aritzen da. Hona haren irizpiderik interesgarrienak:

- a) Irlandak (eta Islandiak) enpleguak behar ditu. Irtenbiderik hoberena lan-berme unibertsala da³¹⁷.

315. «Voters in Iceland have rejected their government's attempt to foist on them the costs of bailing out foreign creditors. Iceland's oversized big banks had made bad loans throughout Euroland and when they failed uninsured depositors were on the hook. Governments in countries like the UK and the Netherlands bailed out their depositors and demand that Iceland reimburse them. However, Icelandic voters have now rejected that proposition twice. They feel they have suffered enough already from a financial crisis created by largely unregulated financial institutions that lent indiscriminately in foreign currency. Iceland does not use the euro and its tiny economy cannot be expected to cover all the euro-denominated debt run-up by private financial institutions. Those foolish foreigners who took risks by holding uninsured euro-denominated deposits in Icelandic banks with no access to a government back-stop in euros should take the loss. In my view, the voters have responded in a rational and responsible manner. After all, that is what market discipline and sovereignty are all about. If a saver does not like risks, she should hold only safe assets guaranteed by a sovereign power».

316. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-eredua-ote> (2012an ikusia). Halaber, ikus 7. kapitulua.

317. «Meanwhile, Ireland needs jobs. A universal job guarantee is the best approach. The jobs would pay basic wages and benefits with a goal to provide a living wage. It would take all comers—anyone ready and willing to work, regardless of education, training, or experience. Adapt the jobs to the workers—as the late Hyman Minsky said, “take the workers as they are” and work them up to their ability, and then enhance their ability through on the job training». Islandiak ere lan-postuak behar ditu.

- b) Programa gobernu zentralak finantzatu du³¹⁸.
- c) Arazoa. Une honetan Irlanda ez da subiranoa³¹⁹, euroa erabiltzen duelako.
- d) Moneta subiranoarekin, gobernuak moneta horretan edozein saltze jasan dezake, konputagailuko teklaturen bidez³²⁰.
- e) Gobernuaren gastu gehiegi izan daiteke inflaziogilea. Baina lan-bermeko programa batek soilik enplegatzen du lan egin nahi duena gutxieneko alokairu konkretu batean eta enplegu osoko mailaraino: hortaz ez dago inolako inflazio-arriskurik³²¹.
- f) Enplegu osoa eta prezio-egonkortasuna lan-bermeko programa batek hornitzen ditu³²².
- g) Ez dago inongo arazorik moneta subiranoko herrialde batentzat, interes-tasen arloan³²³.
- h) Enpleguak alokairu dezente batean izango dira ordainduak³²⁴.
- i) Irlandak Eurolandian segituz gero, EBZk finantzatu beharko luke lan-bermeko programa³²⁵.

318. «The program needs to be funded by the central government. Wages would be paid directly to the bank accounts of participants for working in the program. Some national government funding of non-wage costs could be provided. I would decentralize the program, to allow local governments and not-for-profit service organizations to organize projects».

319. «Now here is the problem. A sovereign government with its own currency can always financially afford such a program. Ireland could fund such a program with its own sovereign currency. In current circumstances this is problematic because Ireland abandoned its currency in favour of a foreign currency, the euro» (Irlandak euroa erabiliz gero, EBZk finantzatu beharko luke lan-bermeko programa).

320. «The big advantage of a sovereign currency is that government can “afford” anything for sale in its own currency. To keep our analysis simple, government then spends through “keystrokes”, crediting bank accounts» (Horixe da Islandiaren abantaila).

321. «Before all the Zombie Zimbabwean hyperinflation warriors attack, let me say that too much government spending can be inflationary and can create pressures on the currency. But by design a job guarantee program only hires people who want to work because they cannot find higher paying jobs elsewhere. It sets a wage floor but does not drive wages up. As such, it can never cause hyperinflation—it hires “off the bottom” at the program fixed wage, only up to the point of full employment. It never drives the economy beyond full employment».

322. «What is the best way to guarantee long-term stability for the Irish economy? Full employment with reasonable price stability—something a universal job guarantee program can deliver» (ikus Wray, 2012l).

323. «For a sovereign currency nation the interest rate is a policy variable and has no impact on solvency. Government can keep rates low (it sets the overnight rate directly, and can if it desires issue only short maturity bonds near to that rate) and pays interest through “keystrokes” by crediting bank accounts with interest. It can never run out of keystrokes so will never fail to make interest payments unless it chooses to do so for noneconomic reasons».

324. «And they demand jobs at decent pay. A Universal Job Guarantee program either funded by a newly sovereign Irish government, (or Icelandic government)» (zentzu horretan, Islandiaren egoera hobea da Irlandarena baino, Islandia subiranoa delako).

325. «Or funded by the ECB or other EMU institution is necessary to help revive the economy and to relieve suffering caused by high unemployment».

17.4.8. Diru Teoria Modernoak (DTM) irabazi du

Bai hala da. Kasu, orain jende askotxok Eurolandia kritikatzeko du. Orain dela 20 urte areazko gaztelu hori goraiatu zutenek berek. Harrigarria. Alta, ez da egon inolako *mea culpa*rik.

Hona, aldiz, bi etsenplu adierazgarri (Wray, 2012m): Frank Veneroso eta Paul McCulley.

Frank admitted that he had only recently recognized that the Euro system was “designed to fail”.

Randall Wray-ren iruzkina:

... those of us who adopt Modern Money Theory (MMT) have argued since the start that the fatal flaw was the attempted separation of fiscal policy from a sovereign currency.

Paul McCulley-k:

He noted that MMT gets all this right. It foresaw the Global Financial Collapse. It predicted the current crisis of Euroland, providing the correct prognosis of the fatal flaws of divorcing fiscal policy from currency sovereignty. And it predicted that the first serious financial crisis would create an insurmountable EMU crisis. Only a thorough reformation to unify fiscal policy and currency sovereignty will save the project of integration.

Randall Wray-ren iruzkina:

So, Paul asked, why not simply declare victory? Be magnanimous toward all those who got it wrong. No need to rub their faces in their mistakes and the mess they’ve made. Welcome them aboard.

We’re all MMTers now!

Euroari buruz *Modern Money Theory*-k, Diru Teoria Modernoak, egin duen aurreikuspenik handienaz jabetzeko, ikus Wray-ren lantxo (Wray, 2012n).

17.4.9. Dena FIRE da

AEB Wall Street-ena da, Wall Street-ek eta Wall Street-erako prestatua (Wray, 2012d). Horixe esan nahi du erreskateak, ez besterik³²⁶.

326. Wray-ren hitzez: «... that is what it is taking to rescue Crony Capitalism—an America of, by, and for Wall Street. It will take more. Much more (...) This will not stop—so long as we have Crony Capitalism, the Fed and Treasury will need to keep shoveling dollars into the bottomless pit».

Aspaldian ekonomian bi sektore nagusi baziren ere, FIRE³²⁷ sektorea eta ekonomia erreala, FIRE hedatuz joan da, etengabe³²⁸.

Izan ere, Randall Wray-k dioenez, orain dena da FIRE³²⁹. FIRE da nagusi nonahi³³⁰. Erregulaziorik gabe kapitalismoa lapurreta bat da: iruzurrak nonahi azaldu dira³³¹.

327. Ikus [http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/07/01/fire-sua-ote-\(2012an-ikusia\)/](http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/07/01/fire-sua-ote-(2012an-ikusia)/); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/09/16/fire-sua-ote-inflazioa-langabezia-eta-fire-delakoa/> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/10/08/sua-fire-ote-burbuila-finantzarioak/> (2012an ikusia).

328. Ikus Wray (2012o). Wray-k dioenez, «After 1990 we removed what was left of financial regulations following the flurry of deregulation of the early 1980s that had freed the thrifts so that they could self-destruct (...) thieves took over the financial system».

329. Ikus Wray (2012o). Wray-k dioten moduan, «... they took over the whole economy and the political system lock, stock, and barrel. They didn't just blow up finance, they oversaw the swiftest transfer of wealth to the very top the world has ever seen. They screwed workers out of their jobs, they screwed homeowners out of their houses, they screwed retirees out of their pensions, and they screwed municipalities out of their revenues and assets.

Financiers are forcing schools, parks, pools, fire departments, senior citizen centers, and libraries to shut down. They are forcing national governments to auction off their cultural heritage to the highest bidder. Everything must go in firesales at prices rigged by twenty-something traders at the biggest and most corrupt institutions the world has ever known».

330. Honela segitzen du Wray-k: «... everything is financialized as Wall Street has its hand in every pot (...) Food? Financialized. Energy? Financialized. Healthcare? Financialized. Homes? Financialized. Government? Financialized. Death? Financialized. There no longer is a separation of the FIRE (finance, insurance, and real estate) and the nonFIRE sectors of the economy. It is all FIRE».

331. Honela dio Wray-k: «The top four US Banks hold \$171 Trillion [trilioi amerikarra = 1012] worth of derivative deals like this. Derivatives are really just bets by Wall Street that we will get screwed—it is all “insurance” that pays off when we fail. Everything is insured—by them against us.

What is healthcare “insurance”, really? You turn over your salary to Wall Street in the hope that should you need healthcare, they will allow your “service provider” to provide it. But when you need the service, Wall Street will decide whether it can be provided.

Oh, and Wall Street's undertakers have also placed a bet that you will die sooner than you expect, so it wins twice by denying the coverage.

Finally, US real estate—the RE of the FIRE—underlies the whole kit and caboodle. That is the real story behind the GFC: given President Clinton's budget surpluses and the simultaneous explosion of private finance, there simply was not enough safe federal government debt to collateralize all the risky debt issued by financial institutions to one another back in the mid 1990s. Wall Street needed another source of collateral.

You see, all the top financial institutions are dens of thieves, and thieves know better than to trust one another. So lending to fellow thieves has to be collateralized by safe financial assets—which is the traditional role played by Treasuries. But there were not enough of those to go around so Wall Street securitized home mortgages that were sliced and diced to get tranches that were supposedly as safe as Uncle Sam's bonds. And there were not enough quality mortgages, so Wall Street foisted mortgages and home equity loans onto riskier borrowers to create more product».

17.4.10. Randall Wray Finlandian

Wray Finlandian egon da. Hitzaldi bat eman du (Wray, 2012p): *Dirua, Estatua eta Enplegua* izeneko³³², Minsky-ren irakaspenen ildotik.

Pobreziaren aurkako Wray-ren aurkezpena, diapositibatan, linkean ikus daiteke (Wray, 2012q)

Aurkezpenean *lanaren bermea* aipatzen du, zenbait etsenplu emanez (Argentinan) eta Finlandiarako, non austeritatea baita nagusi, proposamen zehatza eginez enplegu osorako bidean.

17.4.11. Randall Wray-k Eurolandiaz (berriz)

Austeritatezaleek odol gehiago eskatzen dute (Wray, 2012r).

Wray Berlinen egon da, *Deutsche Bank*-ek antolaturiko konferentzia batean, *Debt, Deficits and Unstable Markets* izenekoan (Wray, 2012s).

Randall bankuen zereginez aritu da, hitzaldia diapositibatan azalduz (Wray, 2012t).

Hitzaldian, Eurolandiaren eraketaz aritzean, erabilitako Chicagoko neoliberalen teoria salatu ondoren, hauxe dio Wray-k: Eurolandiako teoriariek eta politikariek ez zuten ulertu finantza-fluxuak, gehienbat, aktibo finantzarioen jabetzari lotuta zeudela, ez merkataritza-fluxuei³³³.

Eurolandiako estatu kideen haien artean lehiatu ziren auzokoei esportatzeko. Lehia horretan Alemaniak irabazi zuen, politika deflaziogilearen bitartez³³⁴.

Ondorioa ezaguna da: austeritatea nonahi³³⁵.

Alta, Eurolandiak behar duena, lanpostuak dira³³⁶.

332. Ikus <http://www.youtube.com/watch?v=sXY8mZKfXUY&feature=plcp> (2012an ikusia).

333. Ingelesezt: «... the problem was that neither macroeconomic theorists nor Euroland policy makers understood that financial flows are mostly related to ownership of financial assets rather than to trade flows. That's what "financialization" or what Minsky called "money manager capitalism" is all about».

334. Ingelesezt: «... the EMU was set up to foster competition among the member states to see who could export the most to neighbors. Germany won. How? Through painful deflationary policies to keep wages in check, assisted by the fortune of the fall of the Berlin Wall that brought in waves of low wage and high skilled East Germans to the labor force».

335. Ingelesezt. «And so now Germany chastises the hapless Greeks, Italians, Spanish and Portuguese (...). The proposed solution is austerity everywhere. The inevitable outcome will be race-to-the-bottom dynamics to slash wages and living standards».

«Here's the most important conclusion. If you want to create a monetary union, you need to forget the internal current account outcomes and focus instead on employment. The trade flows all take place in the same currency and can always be financed. Internal deficits are sustainable. But unemployment is not».

336. Ingelesezt: «Euroland needs jobs, not austerity».

17.4.12. *Berri gehiago finantza-frontetik*

Bankuek eta gobernuak babestutako enpresek oraindik dauzkate balantze-orri toxikoak (Wray, 2012u).

Bankuek oraindik daukate zabor pilo bat.

Oraindik ari gara bizitzen finantza handiko mundu mitiko batean. Berriz gainbehera egingo du.

17.4.13. *Krisia? Zer krisi mota?*

FEDkoek esan zuten krisiari buruz ez zegoela inongo txostenik.

2007ko krisia gertatu eta askoz geroago, orain txostenak ari dira plazaratzen (Wray, 2012v), 2013ko hasieran hain zuzen ere, hots, bost urte igaro ondoren.

Hona hemen Randall Wray-k aipatzen dituen zenbait bitxikeria:

- i) FEDko nagusia zen Alan Greenspan³³⁷-en fiaskoaren ondoan, Greenspan-ek ukatu zuen FEDko bilerak grabatuta zeudenik.
- ii) Krisia hasi eta bost urte igaro ondoren, FEDk transkripzioak argitaratu ditu.
To know or not to know? That's the question: Shakespeare revisited.
- iii) Orain badakigu FEDkoak arrastorik gabe egon zirela, AEBko finantza-merkatuak gailur espekulatiboan, 2000tik 2006 arte, aritu ziren artean eta burbuilak puzten ziren bitartean.
- iv) Orain badakigu, krisiak jo zuenean, FEDk gehiegi itxaron zuela banku zentral gisa aritzeko.
- v) Orain badakigu krisiak jo eta gero ere, FEDkoek arrastorik gabe segitzen zutela

Islandiari buruzko lan batean, Randall-ek zioenez (Wray, 2010i),

«Greenspan has publicly admitted that he had been clueless. His whole approach to economics was dangerously wrong. He never saw nothing coming.

Krisia?

Bai, ezjakintasunaren krisi itzela!

337. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2008/12/20/fikziozko-ekonomia/> (2012an ikusia).

17.5. WARREN MOSLER

17.5.1. MMT (DTM) eta zirkuitu monetarioaren teoria

Mosler-en arabera, MMT delakoak (DTMk) zirkuitu monetarioaren teoriari gehitu diona hurrengo linkean ikus daiteke³³⁸.

17.5.2. Lan-bermeaz

Mosler aitzindari izan da hainbat arlotan. ELRz, alegia, *employer of last resort* delakoaz ere idatzi zuen 1997an (Mosler, 1997).

Mosler-en aitzindaritasuna ondoko linketan ikus daiteke³³⁹. Maila praktikorako, ikus ondoko linkak³⁴⁰.

17.5.3. Warren Mosler: AEBko FED eta Eurolandiako EBZ

Hona hemen Mosler-ek hiru artikulutan berriki esan duena:

- a) Eskari agregatuari tasa batek gehitzeko baldintza bakarra hauxe litzateke: agregatuan, mailegu-hartzaileen kontsumitzeko joera handiagoa izatea aurreztaileena baino³⁴¹.
- b) Kritika: AEBko Kongresuari FEDk aurkezturiko zenbait mailegu-emate lerro, izatez, FEDk atzerritar banku zentraleri ziurtzat luzatzen dizkien mailegu-emateak, funtzionalki, ez-seguruak dira.

Baldin eta FEDko edozein merkataritza-bankuk halako mailegu-ematea ziurtzat klasifikatu nahi izango balu, erreguladore federalek segur aski klasifikazioa hori baztertuko lukete³⁴².

338. Ikus www.moslereconomics.com/wp-content/powerpoints/MMT.pptx (2012an ikusia). Hona ideia gehigarri batzuk (ingelesez): «MMT begins with government. MMT: loans create both deposits and reserves. The Currency is a (simple) public monopoly. If government spending isn't sufficient to provide the funds needed to cover tax liabilities and savings desires, the result is unemployment. The price level is necessarily a function of prices paid by government when it spends, and/or collateral demanded when it lends. Changes in private sector savings are generally the result of changes in private sector debt. For a given size government, there is a level of taxation that corresponds to full employment. Federal spending is not (operationally) constrained by revenues. Federal taxes function to regulate aggregate demand, and not to collect revenues per se. Federal borrowing functions to support the term structure of interest rates, and not to collect revenues per se. Paying back government borrowing is a matter of debiting securities accounts and crediting reserve accounts at the central bank. MMT reveals the option and benefits of using an employed buffer stock as a price anchor».

339. Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings> (2012an ikusia) eta bertan azaltzen diren link guztiak.

340. Ikus <http://moslereconomics.com/proposals/> (2012an ikusia) eta bertako linkak.

341. Ikus <http://www.cnbc.com/id/46115110/> (2012an ikusia).

342. Ikus <http://www.cnbc.com/id/46130417> (2012an ikusia).

- c) FEDk badaki AEB ezin dela izan hurrengo Grezia, politikari mota guztiek etengabe horixe aldarrikatzen duten arren. FEDkoek badakite Grezia eta euroguneko beste herrialde kideak AEBko estatuen egoeran daudela, ez gobernu federalaren egoeran: moneta-erabiltzaileak dira, ez moneta-jaulkitzaileak. Eta ongi dakite Europako Banku Zentrala (EBZ) euroaren jaulkitzailea dela, eta AEBko gobernu federalaren moduan, haren gastuak ez dituela inongo diru-sarrerak mugatzen.

FEDk nola funtzionatzen duen esplikatuko balu, segur aski Kongresuak politika berri bat bultzatuko luke output eta enplegu-mailak berriz eratzeko, inflazio gehiegirik gabe: politika hori FEDri dagokio³⁴³.

Beraz, EBZ, moneta (euroa) jaulkitzailea dena ez du mugatzen inolako diru-sarrerak. Euskara garbian, EBZk, euro-jaulkitzailea izanik, ez du behar kanpotik (Txinatik, AEBtik, Japoniatik...) inolako diru-laguntzarik. Berak nahi duen beste euro jaulki dezake.

Hortaz, EBZk EBko estatuei, kasu Espainia eta Frantziari (eta biharko Euskal Herri independenteari ere) euroak luzatu ahal dizkie, demografiaren arabera. Horrek esan nahiko luke estatu horiek gai izango lirakeela, zein bere politikarekin, output eta enplegua sortzeko, inflazio-maila kontrolatu batekin. Estatu horiek (eta biharko EH errepublika independenteak), zeinek bere Altxor Publikoaren bidez, politika fiskal egoki bat martxan jar lezakete.

Gainera, lanpostuak sortzeko, badago plan orokor eta sendo bat³⁴⁴, baita berorren aplikazioaz zenbait iruzkin ere (Wray, 2012a).

Horra hor, bada, irtenbidea.

Orduan, zein da arazoa? Ekonomialariek ez dakitela? Ados. Politikariek ez dakitela? Ados. Baina batzuek badakite: Alemaniako Bundesbank-eko nagusiek, zeintzuk EBZren gainetik baitaude, eta EBren norabidea «zuzentzen» duten.

Noski EBko banku handietako nagusiek ere badakite, eta oso pozik daude egoera («krisi») honekin.

Noiz arte segituko du fartsa mingarri horrek?

17.5.4. Dakienak badaki, ez dakienak baleki

Mosler-ek behin eta berriz aipatua (Mosler, 2012c):

AEBn, FED azken baliabideko likideziaren hornitzailea da, bere banku kideetarako, dolarraren jaulkitzailea baita.

343. Ikus <http://www.cnbc.com/id/46148704> (2012an ikusia).

344. Ikus http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia).

Eurolandian orain arte ez dute ulertzen EBZren zeregin hori. EBZ da azken baliabideko likideziaren hornitzailea, bera delako monetaren jaulkitzailea EBn, eta, hortaz, likideziari dagokionez, ez dago batere murriztuta.

EBko herrialde kideak AEBko estatuak bezalakoak dira, eta likideziari dagokionez, murrizturik daude. Beraz, ez daukate inolako ahalmenik beren banku kideetarako azken baliabideko likideziaren hornitzaileak izateko.

Eurolandiaren arazoa hauxe da: EBko liderrek ez dute ulertzen bankugintzaren ikuspegi hori. Ebidentzia bistakoa da.

17.5.5. Txina eta Europa (berriz)

Berri laburra:

Wen Jiabao lehen ministroak dioenez, Txinak Europari lagundu behar dio azken horren merkatuak egonkortzeko, baita inportazioen eta esportazioen politika egonkorriari eusteko ere: «Europa krisian dago... Europarekiko gure harremanak kontuan hartu behar ditugu beharrian estrategikoen ikuspuntutik, geure herrialdearen interesak gordez».

Halaber, «Europa da gure esportazio-merkatu handiena. Europa da gure inportazio teknologikoen iturririk handiena. Bere merkatuak egonkortzeko lagunduz, geure buruari laguntzen diogu».

Mosler-ek dioenez, politika hori Troiako zaldiriarena besterik ez da. Txinak bere esportazioak bermatu nahi ditu (Mosler, 2012d).

17.5.6. Ez dago inongo B planik. Odola kaleetan?

Mosler-en iritziz (Mosler, 2011ab), Europak daukan emaitza hauxe litzateke: odola kaleetan azaltzea.

Izan ere, EBZren fondoak eratzeak martxan jarraitzen duen bitartean, dudazkoa izan arren, azpiko gaia austeritatea da.

Ez dago inongo B planik.

Dagoena zergak altxatzea eta gastuak moztea da, nahiz eta praktika horiek lan egiten duten maila handiagoko defizitak sortzeko.

Beraz, kaudimenaren eta fondoak eratzearen afera konponduko dela dirudien arren, bizkortze-laguntzak ezin du luze iraun, fondoak eratzeak baldintzatuta segitzen duen heinean: martxan dagoen austeritateak eta hazkunde negatiboak baldintzaturik, hain zuzen ere.

Bestetik, badirudi austeritateak ez duela soilik iraungo, baizik eta areagotuko dela, nahiz eta eurogunea dagoeneko sarturik egon atzeraldian.

Hortaz, Mosler-en aburuz, ez dago inolako aukerarik EBZk fondoak eratuko dituela esateko eta, denbora berean, susperraldi baterako behar diren defizit handiagoak agintzeko.

Kasu horretan, austeritatea bukatuko duen gauza bakarra odola kaleetan agertzea litzateke, kaosa eta gobernuan aldaketa bat pizteko beste kopuruan.

17.5.7. Warren Mosler: Greziaz berriz

Ez ote dago irtenbiderik Greziarako? Oraingo politika motarekin (austeritatea eta murrizketak) eta diru-laguntzarekin segituz, ez!

Bill Mitchell-ek dioenez (Mitchell, 2012j), Grezian oraintxe lorturiko akordioak ez du funtzionatu, «*dudarik gabe, ez*».

Hortaz, zer gertatuko da?

Baldin eta Greziari ahalbidetzen bazaio bere zorraren % 53,5 gutxitzea, zergatik ez genuke espero Italiak, Espainiak, Irlandak, Portugalek eta gainontzeko herrialdeek gauza bera egitea? Zergatik ez diete eskatuko herrialde horien populazioek beren gobernuari antzeko akordioak lortzea, guztiak austeritate bide kaltegarri beretik ibiliz?

Hirugarren diru-laguntza laster.

Hilabete gutxi barru egongo gara hitz egiten Greziarako hirugarren diru-laguntzaz. Bitartean, langabezia-tasak handitzen segituko du, ahalmen produktiboaren suntsitzearen eta pobrezia-mailen areagotzearekin.

Bere aldetik, Warren Mosler-ek aspaldian proposatutakoari eusten dio, oraingo honetan zehaztasun gehiagoarekin. Hona haren hitzak (Mosler, 2012e):

Nire lehen proposamenak zutik dirau, herrialde eurokideei EBZren diru-banaketa, *per capita* oinarrian, urtero beharbada euroguneko BPGaren % 10.(...) Horrekin batera aurrekontuko arau bigunekin, agian defizitak urtero BPGaren % 6 iritsi arte; hori EBZren funts-finantzarekin babestuta, gaurko langabeziatik sektore pribatuko enplegura trantsizioa errazteko. Defizitak areagotu behar dira BEZa ez erabiliz, eskari agregatua handitzeko eta, era berean, prezioak jaisteko.

(*Caveat*: Horixe aplikatu dakioke biharko Euskal Errepublika independenteari ere!)

Gainera, «...EBZk kide diren estatu guztien zorra berma dezake eta diziplina fiskalerako hazkunde- eta egonkortasun-paktuaz fidatu». Baldintza honekin: «... hazkunde- eta egonkortasun-paktuaren mugak arindu, harik eta enplegu osoko mailetara hurbildu arte».

Argi?

17.5.8. Eurolandiako zor guztiarekin bukatzeko metodorik zuzenena

Hona hemen Warren Mosler-en proposamen Berria (Mosler, 2012a):

Europar Batasuneko estatu kide guztiek eurotan zergapetzeari uzten badiote eta beren moneta propioetan zergapetzen hasi, euroaren balioa zero izango da. Eta eurotan izendaturiko estatuetak gobernuzor guztiak baliogabetuko dira, baita eurotan izendaturiko beste zor guztiak ere, beraz, zorra desagertuko da.

Errazegia? Bai, baina egiazkoa.

Dakienak badaki, ez dakienak baleki.

17.5.9. Eurolandiako zor guztiarekin bukatu eta geroko egoera

Goazen urratsez urrats.

17.5.9.1. Monetaren ABCa

Monetaren, alegia diruaren estatu-teoria:

- 1) Moneta edo dirua ez da gauza material bat, aktibo-pasibo bat baizik³⁴⁵.
- 2) Moneta bati estatuak ematen dio balioa, zergapetzearen bidez. Estatuak aukeratzen du zein monetatan ordaindu behar diren zergak. Hots, beraren moneta propioan.
- 3) Estatu subirano batek bere moneta propioa jaulkitzen du. Berak nahi eta behar duen beste moneta jaulkitzen du (inflazio-arazorik gabe, gaur egungo baldintzetan).
- 4) Estatu horrek bere moneta debaluatu ahal du, kasu, esportazioak areagotzeko.
- 5) Estatu horrek politika fiskal apropos bat martxan jar dezake.
- 6) Moneta horrek, beste monetekin batera, flotatu egiten du.
- 7) Kontuz moneta «lokaletan». Galdera hau da: zeinek ematen dio balioa moneta lokal horri?

17.5.9.2. Mosler-en proposamena

Zer gertatzen da Mosler-en proposamenarekin (Mosler, 2012a)?

Eszenario berria honelakoa izanen da:

- a) Alemaniako euroak marko berri bilakatuko dira, Frantziako euroak libera, Espainiako euroak pezeta, eta abar. Jakina denez, monetaren estatu-teoriaren arabera, estatuak, hots, zergapetzeak ematen dio balioa monetari. Eszenario

345. Aspaldian aritu gara horretaz. Berriki oso ongi esplikatu du, berriz ere, Randall Wray-k ABC hori (Wray, 2012b).

berrian zergapetzea pezetatan gauzatzeak pezeta berriari ematen dion balioa. Gauza bera Frantzia liberarekin (eta, noski, beste estatu guztietan moneta desberdinekin).

- b) Estatu soil batean euroak iraun izateak esan nahi du estatu horretan eurotan zergapetzen dela, hortaz, euroaren balioa ez dela zero (nahiko izango litzateke Europar Batasuneko estatu kide soil batean euroak irautea, euroaren balioa zero ez izateko).
- c) Baldin eta estatu guztietan (gure kasuan, Espainiako eta Frantziako estatuetan ere) moneta propioak erabiliko balira zergapetzeko, orduan eta soilik orduan, eurotan izendaturiko zor guztiak zero izango lirateke, zeren euroak ez bailuke balio zergapetzeko, hots, euroaren balioa zero litzateke.

Oharrak:

- 1) EBko estatu guztiak ez dira moneta-jaulkitzaileak moneta-erabiltzaileak baizik. Moneta-jaulkitzaile bakarra EBZ da.
- 2) Baldin eta EBko estatu kide guztietan ez bada euroa onartzen zergapetzeko, orduan estatu guztietan euroaren balioa zero da, baita EBZko «euroak» ere. Zertarako jaulki zero balioa daukan moneta?

17.5.9.3. Abantailak

Estatu bakoitza (Espainia, Frantzia, balediko Euskal Errepublika independentea ere) subiranoa da, bere moneta (pezeta, libera, euskoa) jaulkitzen du eta bere moneta erabiltzen du. Beraz, bere subiranotasun monetarioa berreskuratzen du (EH lehen aldiz bere historian subiranoa izango litzateke. Hortaz, ahanzt euskal estatuari buruzko istorio aspergarri guztiak). Orain EBn ez dago horrelako subiranotasunik.

Estatu desberdinen arteko transakzioak eta merkataritza osoa nazio monetario subiranoen artean gauzatzen dira, kasu, Islandian eta Suedian gaur egun gertatzen diren atzerriar transakzioen antzera (apropos aipatu ditut bi nazio monetario subirano horiek!).

Estatu bakoitzean politika fiskal apropos bat eta inolako atzerriko eraginik gabekoa martxan jar daiteke.

(Laster ukituko dut baina) lan-bermeko (Wray, 2012e,w) programa bat martxan jar daiteke, estatuaren langabeziari aurre egiteko eta inolako inflaziorik gabe.

Oharra: bestetik, estatua subiranoa izateak ez du bermatzen monetaren funtzionamendua ongi ezagutzea. Etsenpluak nonahi: AEB, Kanada, Britainia Handia, Australia... Islandia, Suedia. Estatu guzti horiek subiranoak dira baina MMTtik (DTMtik) oso urrun daude.

17.5.9.4. Oztopoak

Bat eta bakarra: gai ote dira EBko estatuak eurotik alde egiteko, denak eta batera, gaurko EBtik alde egiteko, euroa uzteko eta lehengo monetetara itzultzeko?

Zaila, oso zaila. Interes gehiegi daude hori ez gertatzeko, ez aipatzearren politikarien eta ekonomialarien ezjakintasun itzela.

Eta Alemania? Gai izango dira alemaniarrek daukaten aparteko abantaila alboratzeko?

17.5.9.5. Duda

Duda: banku zentral batek, berak jaulkitzen duen moneta batean, mailegu bat luzatu dio pertsona bati. Pertsona horrek berrordaindu behar du mailegua. Horrek monetarako eskaria sortzen du, nahiz eta zergak, moneta horretan, ez izan inoiz ez gehiago ordainduak izan.

Erantzuna: ez, ez dago inolako eskaririk. Moneta baterako zerga biltzea bukatzen denean, moneta horren balioa zero da, nahiz eta ordaindu gabeko zorra egon.

17.5.10. Italia lehen eta orain, Warren Mosler

Hona hemen Mosler-ek Italian emandako hitzaldiaren muina (Mosler, 2012x):

- Langabezia: defizit-gastua oso txikia delako.
- Banku Zentrala (BZ) eta Altxor Publikoa: lehengo lireekin ez zegoen inolako arazorik defizita finantzatzeko.
- Italiako lehengo BZ (lirearen) jaulkitzailea izan zen, Italiako oraingo BZ (euroaren) erabiltzailea da.
- Europako Banku Zentrala (EBZ): EBZ euroaren jaulkitzailea da; euroak gastatu eta banandu egin ditzake, bere nahierara; ez dauka inolako kaudimen-arazorik.
- Soilik EBZk jasan ditzake defizitak, euroaren jaulkitzailea delako.
- EBZren babesik gabe, euro-herrialde kideak ez dira jasagarriak.
- Euroko bankugintza-sistemak EBZren sostengua behar du likideziarako.
- EBZk, trantsiziorako, *lan-bermeko* programa bat finantzatu behar du. Euroko herrialde kideek programa hori kudeatuko dute, baina ez finantzatu.
- Mosler bonuak erabil daitezke: oraingo euroko herrialde kideek erabiltzen dituzten bonuen antzekoak dira, baina desberdintasun handi batekin. Ordainduak ez izateko paradan, Mosler bonuak (gehi interesak) erabil

daitezke edozein denboratan beraiek jaulki dituen gobernuari zergak ordaintzeko. Horrek bonuen edukitzaileei balioa segurtatzen die.

- Proposatutako neurriekin, ez da egongo inolako inflazio arazorik.

(Neurriak euroguneko edozein herrialderi aplikatu dakizkioke).

17. 5.11. Warren Mosler-en proposamenak

Hona hemen Eurolandian krisitik irteteko oraintxe bertan eman daitezkeen urratsak.

- a) Gogoratzekoa (Mosler, 2012x):

EBZ euroaren jaulkitzailea da, beraz ez du inongo errenta-murritzketarik.

EBZk euroak gastatu eta banatu egin ditzake, nahitara, inolako muga nazionalik gabe.

EBZk ez dauka ezelako kaudimen-arazorik.

Oharra: EBZk teklatuaren bidez sortzen ditu euroak, nahi eta behar diren beste.

- b) Lehen proposamena:

Urtero EBZk BPG osoaren % 10eko euro-ordainketak egingo dizkie gorbenu eurokideei, *per capita*-ko oinarrian.

Horrek likideziaren krisia alboratuko du.

Herrialde kideek indarrean dagoen Hazkunde eta Egonkortasun Paktua bete beharko dute, bestela aipaturiko ordainketa ez da gauzatuko.

Oharra: teklatu baten bidez egin daitezke horrelako ordainketak.

- c) Gainera, EBZk ELR programa, edo lan-bermeko programa (*employer of last resort*, alegia, azken baliabideko enplegatzailerik gisa) finantzatuko du.

EBZk trantsiziozko enpleguak alokairu minimo bat finantzatuko luke, gai den eta lan egin nahi duen edozein pertsonarentzat.

Herrialde kideek aipaturiko programa kudeatuko lukete, baina ez finantzatu.

Ekonomia hobetuko den, eta sektore pribatuak maileguz hartuko duen heinean, langile horiek alokairu handiagoetan enplegatuak izan daitezke beste leku desberdinetan.

Oharra: teklatu baten bidez egin daiteke finantzaketa hori.

d) Gehigarria: Mosler bonuak.

Eurokide diren estatuek jaulkitzen dituzten bonuen antzekoak dira. Desberdintasun bakarra, eta funtsezkoa, hauxe da: ordainketarik ezean, Mosler bonuak gehi interesak beraiek jaulki dituen gobernuari edozein unetan zergak ordaintzeko erabil daitezke.

Horrek balioa segurtatuko die bonu horien edukitzaileei, interes-tasa lehiakorretan gobernuari bere burua finantzatzeko ahalbidetuz.

(Oharra neoliberalentzat: ez dago inolako inflazio-arazorik gaur egungo baldintza ekonomikoetan [Mosler, 2011a,f]).

17.5.12. *Proposamen zehatza. Mosler-en eskutik, berriz*

Mosler etengabe ari da lanean. Oraingo honetan euroguneko bankugintza-sistemaz aritu da (Mosler, 2012f).

Euroguneak hiru finantza-arazo dauzka: lehena banku-likidezia da, zeina proposamen honek konponduko duen; bigarrena, estatu kideen gobernu-kaudimena da, eta, hirugarrena, output hutsunearena.

Estatuek gobernu-defizit handiagoak behar izango dituzte output hutsunea gutxitzeko, baina horrek alde zuzenetik kaudimenaren arazoa konpontzea eskatzen du.

Kaudimenaren arazoa konpontzeko, estatu kideetako gobernu guztien zor guztiak EBZk bermatu behar ditu, zeinak orduan arrisku kontu moralak ekartzen duen.

Arrisku kontu moral hori konpon daiteke Europar Batasunari aukera emanez EBZk ez bermatzeko gobernu-zor berririk, eta haren bankuei gobernu-zor berria erosteko debekatuz: eta hori isun gisa zeren kasu horretan zorraren eta Egonkortasun eta Hazkunde Paktuko defizit-mugen urratzaileak izango bailirateke.

17.5.13. *EBZ, fiskalitatea eta EH*

Mosler-ek Europa krisitik ateratzeko proposamen dotorea eman digu³⁴⁶: EBZ euroaren jaulkitzailea izanik, ez du inongo errenta-murrizketarik. Beraz, urtero EBZk BPG osoaren % 10eko euro-ordainketak egin ahalko dizkie eurokide gobernuari *per capita*-ko oinarrian.

Mitchell-ek, EBko oraingo baldintza aldrebesetan, berriki esan digu EBZk (moneta-jaulkitzaileak) «beso fiskal federalarekin» Bruselan kooperatu beharko lukeela, eurobonuen jaulkipenak bermatzeko³⁴⁷.

346. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia).

347. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/07/20/ebz-eta-fiskalitatea/> (2012an ikusia).

Eta Euskal Herrian, zer?

Hona hemen zenbait puntu, inolako beldurrik gabe, nonahi aldarrikatzeko, ozen gainera:

- a) Jakitun gara gure gabeziak: EBN ez gaude «homologaturik», Espainia edo Frantzia dauden moduan, alegia. Ez daukagu BZ bat, haiek eta EBko estatu guztiek daukaten modura. Maila estrategikoan eta EH osoari begira horixe da gure lehentasunetarikoa bat.
- b) Jakitun gara EBZ Alemaniako Bundesbank-en morroia dela.
- c) Jakitun gara EB beste modu batera antola daitekeela.
- d) Jakitun gara EBZk bere funtzioa bete beharko lukeela, hots, EBrako *lender of last resort* izatea, alegia: azken baliabideko mailegu-emailea izatea.
- e) Hori guztia eta gehiago zenbait ekonomialariri zor diogu: Warren Mosler-i, Randall Wray-ri, Kansas City-ko Unibertsitateko³⁴⁸, Bill Mitchell-i...

Hau da, ez gaude inprobisatzen, diogunak erro teoriko sakonak eta praktikoak dauzka.

Beraz, EHk beste edozein herrialde gisa, EBZtik urteko bere BPGaren % 10 jaso beharko luke eurotan, nahiz eta oraindik EH, bere osotasunean, ez izan errepublika independentea.

EHko hazienda guztiak, EBZrekin eta Bruselako «beso fiskal federalarekin» harremanetan jarri beharko lirateke eurobonuak gestionatu ahal izateko, nahiz eta oraindik EHk, bere osotasunean, ez eduki Altxor Publiko propiorik.

Tartean, eta epe oso laburrean, hona zenbait ideia nagusi, beraiei atxikitzeko:

- 1) Ekonomia erreala bultzatu behar da.
- 2) Bankugintzan, kredituak ekonomia produktibora zuzendu behar dira, ez espekulaziora.
- 3) Politika fiskalean zergapetze progresiboa egon beharko da. Ez dira gauza bera enpresa txiki eta ertainak eta enpresa erraldoiak. Ez dira gauza bera langileak eta aberatsak³⁴⁹.

348. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/>.

349. Caveat: Estatu subinano batean zergapetzeak beste ezaugarri batzuk ditu. Estatu subirano batean, zergak ez dira erabiltzen dirua jasotzeko gobernuak gastatzearen, eskaria agregatua banatzeko eta finantza-erreserba agregatuak kontrolatzeko baizik. Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings/an-interview-with-the-chairman/> (2012an ikusia): «Do tax receipts generate cash for the Treasury? Government tax receipts do not “provide” funds for government expenditures. In the US, tax payments “clear” when the Fed debits a private bank’s account and credits the Treasury’s account at the Federal Reserve. Tax collections serve as an aggregate demand management tool and as an instrument to control aggregate financial reserves in the economy; but they never serve as a means of generating cash receipts in order to “finance” government expenditures».

- 4) Eurolandiarako, ikus Mosler-en proposamen dotoreak³⁵⁰.
- 5) Gure txikitasunean, eta behar ditugun tresnen gabezia, kalitatezko inbertsio publikoaren aldeko gara.
- 6) Noski, hezkuntza publikoa, euskara, osasungintza publikoa, eta, oro har, zerbitzu publikoen aldeko gara.
- 7) Langileen eta ugazaben arteko akordioak gerta daitezela ahaleginduko gara. Akordio horietan biei dagozkien erantzukizunak eta betebeharrak mahai gainean jarriko dira.

Badaude, egon, zenbait eginkizun pixkana, baina etengabe, praktikan jartzeko. Ekin diezaiozun!

17.5.14. Mosler-ek EBZ-z

Jadanik 2001ean Mosler-ek euroaren arazoak aipatu zituen³⁵¹.

Geroago, 2007an, banku zentral baten ezaugarriak gogoratu zituen (Mosler, 2007), baita gobernu federal batenak ere.

2011n, beste batzuek azpimarratu zuten MMTk, DTMk alegia, aparteko iragarpenak egin zituela azken 20 urte hauetan (Mosler, 2011v).

Oraintxe ikusi berri dugu EBZk bonuak erosiko dituela, baita austeritatezko baldintzak jarriko dituela³⁵².

Baina Mosler-ek, baldintza horien gainetik, alde oso positiboa azpimarratu du (Mosler, 2012g).

Ikus dezagun, hitzez hitz, Mosler-ek dioena³⁵³:

350. Ikus 17.5.10. atala.

351. Ikus (Mosler, 2010ñ). Haren hitzetan, «The market's arrows will inflict an initially narrow liquidity crisis, which will immediately infect and rapidly arrest the entire euro payments system. Only the inevitable, currently prohibited, direct intervention of the ECB will be capable of performing the resurrection...».

352. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/09/06/ebz-k-bonuak-erosiko-ditu-eta-zer/> (2012an ikusia).

353. Ingelesez:

«... the ECB has announced what is very close to the real solution: unlimited bond purchases».

«... in spite of conditionality, this is the crossing of the line into the notion that there is an entity that can credit accounts in Euro in unlimited amounts».

«... these ECB purchases will have to take place regardless of conditionality».

«... the ECB line has been crossed».

«... the imperatives to avoid a complete collapse of the Euro financial system have driven virtually all the important constituents to this necessary path of solution».

- i) EBZren mugaturik gabeko bonuen erosketak.
- ii) Baldintza guztien gainean, horrek lerro bat gainditzen du, mugarik gabeko kantitatez eurotan kontuak kreditatu ahal dituen erakunde bat dagoela dioen nozioaren erroa.
- iii) EBZren erosketa horiek gauzatu beharko dira baldintzei begiratu gabe.
- iv) EBZren erroa zeharkatu da.
- v) Euroaren finantza-sistemaren erabateko kolapsoa baztertzeko betebeharrak osagai garrantzitsu horiek guztiak birtualki eraman dituzte irtenbidearen beharrezko ildo horretara.

Gogoratu, beste aldetik, Eurolandiarako Mosler-en proposamen dotorea³⁵⁴.

17.5.15. Warren Mosler-en azken liburuxka

Etengabe ari da lanean Mosler. Oraingo honetan 1994an idatzitako artikulua luzeari (Mosler, 1994) segida eman dio³⁵⁵: *Moneta ahuleko ekonomia (Diru Teoria Modernoa)*. Norberak pentsatzen duena, moneta-politikaz badakitela, okerra da³⁵⁶.

Editorialak honela dio³⁵⁷:

Autoreaz: «*The author has been called “one [of] the brightest minds in finance” CNBC 2011*».

Liburuaz dioena, ikus oharra³⁵⁸.

354. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia).

355. Ikus http://www.amazon.com/kindle/dp/B009XDGZLI/ref=rdr_kindle_ext_eos_detail (2012an ikusia).

356. Ingelesezt: Soft Currency Economics II (Modern Monetary Theory). What everyone thinks they know about monetary policy is wrong.

357. Ikus 355. oharra.

358. Ingeleseztako testua:

«This book explains why and how the Federal Reserve and the banking system really operate. It is not the traditional college textbook explanation which still considers currency to be tied to a gold standard. The book explains:

what is money

why debt monetization and the money multiplier are myths;

how fiscal and monetary policy can be used effectuate full employment;

deficits do not cause countries to default on their debt unless that is the decision

Who is this book for?

Bankers, hedge fund managers, economists, fixed income traders, politicians, or students taking economics will find this book invaluable in understanding how money is created and controlled in the economy».

Baita hauxe ere:

«Soft Currency Economics was first published in 1996 after the author visited to Rome. In the early 1990s, Italian bonds were trading at a steep discount to Italian corporate debt. From his understanding of fiat currencies, the market had the pricing all wrong. He met with the Italian Treasury who confirmed

Bere buruaz haxe dio Mosler-ek oharrean³⁵⁹.

Liburuxka ikertu, analizatu eta zabaldu behar da, zenbat eta gehiago hobe.

Itzultzeko euskarara? Bai, dudarik gabe, zenbat eta lehenago hobe.

Liburuxkan, Erroman, EBCko Mario Draghi presidentearen aurrean, Mosler-ek Eurolandiarako aurkeztutako proposamenak azaltzen dira³⁶⁰.

17.5.15.1. Liburuxka

Hona hemen liburuxkan azaltzen diren ideiarik garrantzitsuenak:

- (i) *Fiat*-eko dirua, hots, diru fiduzidarioa zerga-kreditua da, atzean inongo aktibo ukigarriarik ez daukana.
- (ii) Benetako munduan bankuek maileguak egiten dituzte erreserba-egoeratik independenteki. Gero, hurrengo kontabilitate-ekitaldian behar diren erreserbak

his understanding of how a fiat currency operates - country with a free floating currency cannot default on its debt unless that is what they want to. The author locked in a leverage 200 basis spread between Italian government and Italian corporate debt. The author explains his Italian epiphany that lead to first publication of *Soft Currency Economics*. The book became the foundation for what is known as Modern Monetary Theory. Twenty years later, with Italy once again in a banking crisis, the author was invited to speak at a conference in Rome with Mario Draghi (head of the European Central Bank). He explained that because Italy no longer had its own currency the solution in the 1990s was no longer available. He offered three solutions. The speech is included in the book».

359 Ingeleseko testua (http://www.amazon.com/Warren-Mosler/e/B009R8BA8W/ref=ntt_atr_dp_pel_1, 2012an ikusia):

«I have a strong background in finance and fixed income trading, and have been responsible for developing a heterodox school of economics called Modern Monetary Theory (MMT).

I am currently running for Congress so that I can get Washington to once again serve a public purpose as explained in my books. (...) Unemployment is totally unnecessary. An hour of unemployment is an hour of productivity lost forever. This should not happen. I would offer a job to everyone who wanted a job with no “ifs and buts”.

My financial background is extensive. I was a founder of the III investment companies, which had been the number one ranked fund by MAR in risk adjusted returns for the 10 years previous to when I turned control over to my partners in 1997. I originated the ‘mortgage swap’ and in 1996 orchestrated the largest futures delivery to date (over \$20 billion notional) in Japan. I have developed the only trading interest rate swap futures contract (in operational terms). I say in operation terms because my product and process was to eliminate the risk and lack of transparency of the existing market by having a centralized clearing system.

Since I was a kid I have always loved speed. I love to build and race cars. Those of you from South Florida will know me from making bets with anyone who believed that they had a car that could beat mine. I designed my cars with the simple solution which was to make it lighter. My car has evolved into the MT900 which has been a very successful racing car in Europe. (<http://www.moslerauto.com/>, 2012an ikusia).

Today, I spend my time educating people on economics and how monetary and fiscal policy really operates. My background led to a true understanding about what is money, how it is created, about banking and how the Federal Reserve controls interest rates not money supply».

360. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/10/09/mosler-ek-italian-laster-emango-duen-hitzaldiaz/> (2012an ikusia). Halaber, ikus hurrengo atala.

maileguz hartzen dituzte. Kontabilitate-sistemaren aginteak FED behartzen du bankuei behar duten beste mailegu emateko.

- (iii) *Fiat*-eko sistema monetarioan, gobernuak dirua gastatzen du eta gero berak zergapetzen ez duena maileguz hartzen du, zeren defizit-gastuak, maileguz hartzeak berdintzen ez badu, FEDko funts-tasa jaitsaraziko bailuke.
- (iii) Behin gobernuak zerga bat ezarri, sektore pribatuak gobernu-moneta behar du, zerga ordaindu ahal izateko.

17.5.15.2. Gobernuaren gastua eta zergapetzea

(i) *Gobernuaren gastua*

Gobernuaren gastuak eta zergapetzeak ondoko ilusiora daramate³⁶¹: badirudi biak erabat loturik daudela. Ilusioa analogia batek sortzen du. Izan ere, uste da gobernuaren enpresa baten modukoa dela edota familia baten antzekoa.

Sektore pribatuan enpresak eta familiak mugatuta daude, biak kredituak emateko, merkatuen menpe daude, maileguak eskuratzearren. Biek maileguz hartu behar dute beren gastuak finantzatzeko.

Gobernu federal bat, kasu AEBkoa, birtualki mugagabeko kopuru bat gastatzeko gai da, banku-sistemari erreserbak gehituz, eta gero maileguz hartu behar baldin badu erreserba-kentze bat gauzatzea.

AEBn Kongresuak onartzen du gastu federalen aurrekontua. Errenta osoak gastu osoa berdindu behar du. Kongresuari dagokio errenta osoaren konposizioa erabakitzea, zergen eta maileguen kopuruak zehaztuz (jakina denez, defizitari buruz amaigabeko eztabaida apokaliptikoak egon dira, defizit-gastua demoniakoa bailitzan).

(Eurolandiako estatuak ez dira subiranoak moneta-politikan³⁶²).

(ii) *Zergapetzea*

Zergapetzea gobernuaren behar dituen baliabideak lortzeko prozesuaren parte bat da. Moneta-politikaz subirano den gobernu batek, hala nola AEBko gobernu subiranoak, birtualki *fiat*-eko moneta kopuru infinitua dauka gastatzeko.

Zergak behar dira sektore pribatuak ondasun eta zerbitzu errealek trukatzeko, sektore pribatuak zergak ordaintzearren, behar duen *fiat*-eko diruaren trukean. Gobernuaren ikuspuntutik afera ondokoa da: prezioa bider kantitateak errenta berdintzen du.

Hori horrela izanik, zergen bigarren mailako ondorioak kontuan hartu behar dira, zerga-egitura erabaki baino lehen.

361. Ikus Mosler (1994).

362. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/12/03/herrialdearen-tamaina-politika-fiskala-eta-bankugintza-berria/> (2012an ikusia).

Salmenta-zerga batek transakzioak geldiaraziko ditu, errenta-zerga batek bezala. Trukea eta transakzioak murrizteko joera hori maiz kaltetzat hartu da. Transakzio-tasek kapitalaren ihes egiteari irekitzen dizkio ateak, eta horri aurre egiteko erakunde boteretsu bereziak behar dira isun gogorrek jartzeko. Halaber, mundu juridikoan transakziorako lege mordo bat behar da gehi hori guztia agirietan eta dokumentuetan azaltzeko gastuak. Transakzio-tasek kostu ekonomikoak ekartzen dituzte.

Ondasun higiezin zerga bat aukera interesgarria da. Errazagoa da indarrean jartzeko, gobernu-gasturako eskaera egonkorrago bat hornitzen du, eta ez ditu transakzioak eragozten. Progresiboak egin daitezke, nahi izanez gero.

Norberak zenbat diru daukan garratzi gutxiagokoa da norberak zenbat gastatzen duen baino. Dirua edukitzeak ez ditu, berez, benetako baliabideak kontsumitzen. Halaber, pertsona baten aberastasun nominalaren metaketa batek ez du baztertzen beste pertsona batena, zeren diruaren kopuru eskuragarria infinitua baita. *Fiat*-eko dirua soilik zerga-kreditu bat da.

Hortaz, beharbada zerga-sistema progresibo baten aldekoak benetako baliabideen neurrigabeko kontsumoaz kezkatuta egon beharko lirateke. Norberaren diru-iturrian bertan zerga jartzearen orde, luxuzko zergak jarri beharko lirateke kontsumo gehiegi galarazteko (ez errenta handitzeko): kasu horretan, luxuzko zergaren arrakastak zenbat diru jasotzen duen neurtu beharko luke.

Bukatzeko bi ohar:

- a) Warren Mosler-ek Hudson-en *Superinperialismoa* izeneko liburuari kritika zuzen, sendo eta argia egin dio³⁶³.
- b) Mosler-ek hirutan esan dit prest dagoela Euskal Herrira etortzeko. Prest al gaude gu?

17.5.16. Mosler-ek Italian emandako hitzaldiaz

Warren Mosler-ek Europako Banku Zentralaz (EBZ) hitzaldi bat eman du Italian.

Hona hemen berak aipatutako puntu nagusiak (Mosler, 2012h, i):

Lehendabizi gaizki ulertutako aferak: zer dela-eta diren horren handiak euroguneko gobernuen zorrak.

Mosler-en erantzuna: gobernu-zorrak berdintzen ditu, modu absolutu batez, «governuz kanpoko» finantza-aktiboen metaketak. Edozein «itxitako sektoretarako» euroa «barne-monetaren» ohiko kasua da. Eragile batek finantza-aktibo netoak edukitzeko bide bakarra hau da: beste eragile bat mailegu-hartzaile netoa izatea.

363. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/06/10/mosler-en-eta-hudson-en-arteko-eztabaida/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 7. kapitulua.

Edozein aktibotarako badago pasibo bat. Pertsona baten aktibo bat beste pertsona baten pasiboa da, netoa beti zero (0) izanik.

Sistema horrek ezin du eduki aurrezteko desio netorik, ez badago finantza-aktibo netoen hornitze bat sektore horretan sartzeko. Euroaren kasuan, horrek esan nahi du gorberruz kanpoko sektoreak gobernuko defizit-gastuak behar dituela bere aurrezki netoen desioak betetzeko, baldin eta desio horiek badaude.

Gainera, ohartu behar da ezen gobernu-gastu guztiak erabiltzen direla zergak ordaintzeko edo ekonomian aurrezki neto gisa gelditzen direla. Eta langabezia ekonomiak bere zergak ordaintzeko eta bere aurrezki-desio netoak betetzeko ez daukan errenta nahikoaren ebidentzia da.

Euroguneko gobernu-zerga handia izatea lotuta dago aurrezki-desioekin, zeintzuek finantza-aktibo netoen beharra sortzen duten. Europan zehar ikusten duguna errenta ez gastatzeko pizgarri boteretsuak dira, eta horren orde, finantza-aktiboen metatzea. Historikoki, horiek *demand leakage*³⁶⁴ deituak izan dira eta gastatu gabeko errentak dira³⁶⁵. Ez badin badago sektore pribatuko pareko zor-hedatzerik (beste eragile batzuek beren errenta baino gehiago gastatuz), aurrezki-desio horiek ezin dira bete, gobernuak beren errenta baino gehiago gastatzen ez badute.

Euroa martxan jarri baino lehen, euroguneko kideek, egun zor handiak dauzkatenek, beren monetak zeuzkaten. Moneta-jaulkitzaile gisa, haiek konturatu ala ez, ez zeukaten kaudimen-arazorik, beren interes-tasa jartzen zuten, eta aurrezki-desioak betetzen ahalegintzen ziren gobernu-defizit gastuekin, zeintzuek hazkundera eta langabezia nahiko baxu sostengatzea ahalbidetzen baitzuten.

Euroarekin dena aldatu zen. Defizit «nazionalak» ezin ziren finantzatu, banku zentralerikiko dibortzioa zela kausa. Euroguneko estatu kideen egoera, finantza-arloan, AEBko estatu desberdinen egoera bertsua da. Ez dute «dirua inprimatzen» eta diru-sarrerak murrizten dute beraien eginkizuna. Ezberdintasuna honako hau da: eurokideak eurogunean sartu ziren zor-maila handiekin beren moneten jaulkitzaileak ziren bitartean, ez zeuden diru-sorrerak mugatuta, eta enplegu osoaren eta prezio-egonkortasunaren xede publikorako *demand leakage*-ak berdintzeko ziharduten.

Gaur egun, EBZ euroaren banku zentrala da. EBZk euroak gastatzen eta maileguz ematen ditu soilik kontuak kreditatuz. Euro horiek ez datoz inondik. Teklatuaren bidez sortzen dira. «Datu-sarrerak» dira³⁶⁶. Izan ere, edozein banku zentralerik, operatiboki, bere monetan edozein ordainketa kopuru egin dezake³⁶⁷.

364. *Demand leakages* ez gastatutako errentak dira (Mosler, 2012j).

365. 'Demand leakages' (...) include tax advantaged as well as mandatory requirements for income to go into retirement funds, corporate reserves, and, increasingly, actual cash in circulation.

366. As Chairman Bernanke responded when asked where the hundreds of billions of dollars lent to the banks came from: '... we simply use the computer to mark up the size of the account they have with the Fed'.

367. Kasurako, «When the ECB makes a 500 million euro purchase of securities no one asks where the euro came from, whether it was taxpayer money, or whether the ECB somehow borrowed it from China».

Banku zentralak ez dira, beren monetan, diru-sarrerek murriztuta. Eta ekonomia moteltzen denean, ziklikoki kontra jarduteko gai dira.

Gaur, eurokideak, AEBko estatuak bezalaxe, ez dira gauza gehitutako aurrezki-desioei ziklikoki aurka erantzuteko, ekonomiak moteltzen direnean eta sektore pribatuko kreditu-hedapena ahultzen denean. Soilik EBZk «txekea idatz dezake» instituzioen egiturak eskaturiko finantza-aktibo netoen hornikuntzarako; hornikuntza hori langabeziaren tasak eta, oro har, outputaren hutsuneak erakusten dute.

Are gehiago, sektore pribatuko kredituaren egoera eta esportazio netoko gaitasuna kontuan edukirik, gaur euroguneak gobernu-defiziten are maila handiagoak behar ditu beste egoeretan baino, hazkundea eta enplegua sustengatzeko. Esan bezala, soilik EBZk idatz dezake txeke hori.

Gobernu-zor handiagoko beharra eta EBZ azken finean txeketa idazteko gai den bakarra dela kontuan edukirik, outputaren hutsunea bete dezaketen politika-aukerak eta beraien arriskuak aipatzen ditu Mosler-ek:

Gobernu nazionalako zorraren eta Maastricht-eko mugak BPGaren % 7ra hedatzearen, bion EBZren berme soilak piztuko luke berehalako salmenten, outputaren, enpleguaren eta oparotasun orokorraren uholdea. Hala ere, segur aski inflazioa ere piztu dezake³⁶⁸.

Beraz, erronka ondokoa da: hedapen fiskalaren maila zuzena permititzea herrikide independenteekiko *demand leakage*-ak egokitzeko, AEBko bezalako moneta-batasuneko kontrol zentralik gabe.

Zerga-kredituko bonuak beste aukera bat dira. Bonu horiek gaur egungo zor subiranoaren ezaugarri berberak dituzte, baina adierazten dute ez-ordainketako kasuan (ez dago inongo ordaintze ezaren baldintzarik) bonu erabat transferigarriak erabil daitezkeela beraiek jaulki dituen gobernuari zergak ordaintzeko³⁶⁹.

Proposamen gehigarri bat hauxe da: urtero euroguneko estatu-kideei, *per capita*-ko oinarrian, EBZk BPGaren % 10eko diru-banaketak egitea. Horrek zeroranzko defiziten murrizketa sistematikoa hasiko luke, zenbait urtetako epean zehar. Halaber, eskari agregatuaren demasiari kontrolpean eusteko, gastu-muga zehatzak eduki beharko lituzke. Horretarako, EBZk bortxatzaileen ordainketa geroko utz dezake, zeina errazagoa den isunak jartzea eta biltzea baino, gaur egiten dena.

368. Mosler-en hitzez: «... without an adequate enforcement provision, it would also surely trigger an inflationary race to the bottom, as the nation that ran the largest deficit would benefit the most in real terms».

369. Mosler-en hitzez: Bonu hauek ... «have the benefit of insuring taxpayers of other members won't be asked to pay another's obligations and therefore the moral hazard issue is also dramatically reduced».

Gaur egungo egoera oso serio eta konplexua da. Arazo ekonomikoa ondokoa da: berez defizitak nahiko txikiak dira, ulermen politikoaren arabera handiegiak diren bitartean. Bestetik, baldintzekin EBZren finantzatzeak esan nahi du tasa baxuak eta langabezia handia direla.

Oharra inflazioari buruz (Mosler, 2011af): dolar, yen eta libra bezala, euroa monopolio publikoa da. Eta edozein monopolio prezio-jartzailea da, ez prezio-hartzailea.

Gehiago, monopolista batek bi prezio jartzen ditu. Lehena, Marshall-ek izendatu zuen «tasa propioa», nola monopolistaren gauza bere bururako trukutzen den. Moneta baterako, hori da banku zentralak jarritako interes-tasa. Bigarrena, nola gauza hori beste ondasun eta zerbitzuetarako trukutzen den. Moneta baterako, horri prezio-maila esaten dugu.

Mosler-en iritziz, prezio-maila halabeharrez gobernu jaulkitzaileak, berak gastatzen duenean, ordaintzen dituen prezioen funtzioa da, eta/edo kolateralki eskatua berak maileguz ematen duenean.

Post Script: Hitzaldia eman eta gero, itzuliko gara oso garrantzitsua den gai honetara.

17.5.16. Mezua: 500 hitz baino gutxiagokoa

Hona hemen mezu bat³⁷⁰ ongi ikasteko eta noranahi, eta nolanahi³⁷¹ zabaltzeko.

Gaingiroki, eta sarrera gisa, hona punturik garrantzitsuenak:

Helburu publikoari begira, gobernuaren botere arbitrarioa murriztea, gastuaren boterea handitzea, banku-sistema konpontzea, estatuen aurrekontuak indarberritzea, inflazioa kontrolpean edukitzea, enplegu osoa lortzea, hipoteka-merkatuan tentsioak erraztea, eta denbora guztian nahiko likidezia segurtatzea.

Zehazki:

- (i) Nominaren zerga-salbespena, AEBko³⁷² Altxor Publikoak gure FICA³⁷³ ordainketak eginez³⁷⁴.

370. Mezua 2010ekoa da. Baina hurrengo atalerako ere sarrera izan daiteke.

371. Lana ingeles errazean dago (Mosler, 2011p). Euskaraz ere noizbait irakurriko ahal dugu!

372. Neurriak AEBko dira, baina, noski, Europar Batasunan ere aplikatu daitezke, behar diren aldaketak eginez.

373. FICA: http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Insurance_Contributions_Act_tax (2012an ikusia).

374. Mosler-ek ingelesez: «A full payroll tax holiday where the US Treasury makes all FICA payments for us. The restored spending power allows households to make their mortgage payments, which ‘fixes the banks’ from the ‘bottom up.’ It also helps keep prices down as competitive pressures will cause many businesses to lower prices due to the tax savings even as sales increase».

- (ii) Estatu kide guztiei *per capita*-ko 500 dolarreko banaketa federala, funtsezko zerbitzuetako enplegua mantentzeko, zorra zurtzeko eta estatu horien zerga-igoeren beharra murrizteko³⁷⁵.
- (iii) Gobernu federala finantzaturiko 8 \$/h-ko enplegua nahi duen eta lan egiteko gai den edozeinentzat³⁷⁶.
- (iv) Bankugintza helburu publikora itzultzea, helburu horretarako ez diren jarduera guztiak debekatuz³⁷⁷.
- (v) Politika monetarioa berrantolatzea, FEDk banku kide guztiei maileguz emanaz, etengabeko likidezia segurtatzeko³⁷⁸.
- (vi) Altxor Publikoko tituluen merkatua birmoldatzea, Altxor Publikoak 3 hilabeteko fakturak jaulkiz³⁷⁹.
- (vii) FDIC hobetzea³⁸⁰.
- (viii) Hipoteka-merkatuan praktika berriak martxan jartzea, Altxor Publikoak zuzenki etxegintza-agentziak finantzatzuz³⁸¹.

375. Mosler-ek ingelesez: «A \$500 per capita Federal distribution to all the States to sustain employment in essential services, service debt, and reduce the need for State tax hikes. This can be repeated at perhaps 6 month intervals until GDP surpasses previous high levels at which point state revenues that depend on GDP are restored».

376. Mosler-ek ingelesez: «A Federally funded \$8/h job for anyone willing and able to work that includes healthcare. The economy will improve rapidly with my first two proposals and the private sector far more readily hires people already working vs people idle and unemployed. In 2001 Argentina, population 34 million, implemented this proposal, putting to work 2 million people who had never held a 'real' job. Within 2 years 750,000 were employed by the private sector». Caveat. AEBko milioi: 109.

377. Mosler-ek ingelesez: «Return banking to public purpose, by banning all banking activities that do not serve public purpose. Banks should no longer engage into secondary market transactions, proprietary trading, lending vs. financial assets, business activities beyond approved lending and providing banking accounts and related services, contracting in LIBOR (only fed funds), subsidiaries of any kind, offshore lending, contracting in credit default insurance» (Libor: <http://en.wikipedia.org/wiki/Libor>, 2012an ikusia).

378. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/11/04/warren-mosler-ek-bankugintzaz/> (2012an ikusia). Mosler-ek ingelesez: «Reorganize monetary policy by having the Fed lend in the fed funds market to all member banks to ensure permanent liquidity. Demanding collateral from banks is disruptive and redundant, as the FDIC already regulates and supervises all bank assets».

379. Mosler-ek ingelesez: «Remodel the Treasury securities market, by having the Treasury issue nothing longer than 3 month bills. Longer term securities serve to keep long term rates higher than otherwise».

380. FDICez ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/11/04/warren-mosler-ek-bankugintzaz/> (2012an ikusia). Mosler-ek ingelesez: «Improve the FDIC by removing the \$250,000 cap on deposit insurance (liquidity is no longer an issue when fed funds are available to solvent banks), and by not taxing the good banks for losses by bad banks (all that does is raise interest rates)».

381. Mosler-ek ingelesez: «Adopt new practices in the mortgage market by having the Treasury directly funding the housing agencies to eliminate hedging needs and directly targeting mortgage rates at desired levels».

(Ikus desahuzio edo kaleratzeari buruz dioena³⁸²).

- (ix) AEBko Altxor Publikoko zorpekoak (*overdrafts*) birjartzea FEDn³⁸³.
- (x) Ekonomia gehiegi «berotzen» bada, zerga federalak igotzea, soilik ekonomia «hozteko», eta ez «edozer ordaintzeko»³⁸⁴.

17.5.17. Warren Mosler-ek bankugintzaz

*Galdera*³⁸⁵: Beharrezko ote ditu DTMk nazionalizazio-mailaren bat (bankuena/ korporazioena) eta erregulazio zehatza, ala bateragarria ote da nazionalizaziorik gabeko eta erregulaziorako esku-sartzerik gabeko egoerekin?

Erantzuna: ikus banku-sistamarako nire proposamenak (Mosler, 2009d), zeintzuek dramatikoki gutxitzen baitute erregulaziorako beharrik.

Ikus, ditzagun, bada, Mosler-en banku-sistamarako proposamenak³⁸⁶.

Banku-operazioek eragina daukate FEDn eta Altxor Publikoan. Hori dela-eta, AEBko FDIC (*Federal Deposit Insurance Corporation*), Banku Zentrala (FED) eta Altxor Publikoa aipatzen ditu Mosler-ek.

17.5.17.1. FDICrako proposamenak

Hona FDICz dioena³⁸⁷:

- (i) FDICtik gordailu-segurtasuneko kapitala ezabatzea. Kideak diren bankuekiko, FEDko fondo-merkatuetan, FED trukatzera zuzentzen den heinean, mugagabeko neurrian, fondo eskuragarrien aferak diskutigarriak dira³⁸⁸.

382. Mosler-ek ingelesez. «Likewise, homeowners being foreclosed should have the option to stay in their homes at fair market rents with ownership going to the government at the lower of the mortgage balance or fair market value of the home».

383. Mosler-ek ingelesez: «Remove the 'self imposed constraints' (relics from the Gold Standard) that are disruptive to operations and serve no public purpose by eliminating ceilings on US Treasury debt denominated in dollars, and by reinstating US Treasury 'overdrafts' at the Fed».

384. Mosler-ek ingelesez: «Increase Federal taxes only to cool down an overheating economy, and not to 'pay for' anything (as taxes function to regulate aggregate demand, not to raise revenue per se)».

385. Ikus https://docs.google.com/document/d/1FrF4rVICAdx9unhslgfnPdpBGqVp_VAfYMXCqxdkWso/edit?pli=1 (2012an ikusia).

386. Proposamenak AEBrako dira, baina, noski, beste edozein herrialde subiranori aplikatu dakizkioke. Eurolandiari dagokionez, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/10/09/mosler-ek-italian-laster-emango-duen-hitzaldiaz/> (2012an ikusia).

387. Mosler-ek FDICz:

«Proposals for the FDIC (Federal Deposit Insurance Corporation) I have three proposals for the FDIC».

388. «The first is to remove the \$250,000 cap on deposit insurance. The public purpose behind the cap is to help small banks attract deposits, under the theory that if there were no cap large depositors would gravitate towards the larger banks. However, once the Fed is directed to trade in the fed funds markets with all member banks, in unlimited size, the issue of available funding is moot».

- (ii) Banku-porrotetan galdutako fondoak eskuratzearren, bankuak ez zergapetzea. FDICko fondo guztiak AEBko Altxor Publikoak hornitu behar ditu³⁸⁹.
- (iii) FDIC bere eginkizuna betetzea Altxor Publikoaren inolako esku-sartzerik gabe (FDICko gastuen fondoak hornitzetik at). FDICren eginkizuna banku kaudimengabeekin tratatzea da³⁹⁰. Izandako esperientzia oso kaskarra izan da³⁹¹, zeren politikariek ez baitute ulertzen bankugintzak nola funtzionatzen duen³⁹².

17.5.17.2. FEDrako proposamenak

Hona FEDz dioena³⁹³:

389. «The second is to not tax banks in order to recover funds lost on bank failures. The FDIC should be entirely funded by the US Treasury. Taxes on solvent banks should not be on the basis of the funding needs of the FDIC. Taxes on banks have ramifications that can either serve or conflict with the larger public purposes presumably served by government participation in the banking system. These include sustaining the payments system and lending based on credit analysis. Any tax on banks should be judged entirely by how that tax serves or doesn't serve public purpose».

390. «My third proposal for the FDIC is to do its job without any assistance by Treasury (apart from funding any FDIC expenditures). The FDIC is charged with taking over any bank it deems insolvent, and then either selling that bank, selling the bank's assets, reorganizing the bank, or any other similar action that serves the public purpose government participation in the banking system».

391. «The TARP program was at least partially established to allow the US Treasury to buy equity in specific banks to keep them from being declared insolvent by the FDIC, and to allow them to continue to have sufficient capital to continue to lend. What the TARP did, however, was reveal the total failure of both the Bush and Obama administrations to comprehend the essence of the workings of the banking system».

392. «Once a bank incurs losses in excess of its private capital, further losses are covered by the FDIC, an arm of the US government. If the Treasury 'injects capital' into a bank, all that happens is that once losses exceed the same amount of private capital, the US Treasury, also an arm of the US government is next in line for any losses to the extent of its capital contribution, with the FDIC covering any losses beyond that. So what is changed by Treasury purchases of bank equity? After the private capital is lost, the losses are taken by the US Treasury instead of the FDIC, which also gets its funding from the US Treasury. It makes no difference for the US government and the 'taxpayers' whether the Treasury covers the loss indirectly when funding the FDIC, or directly after 'injecting capital' into a bank. All that was needed to accomplish the same end as the TARP program- to allow banks to continue to function and acquire FDIC insured deposits- was for the FDIC to directly reduce the private capital requirements. Instead, and as direct evidence of a costly ignorance of the dynamics of the banking model, both the Obama and Bush administrations burned through substantial quantities of political capital to get the legislative authority to allow the Treasury to buy equity positions in dozens of private banks. And, to make matters worse, it was all accounted for as additional federal deficit spending. While this would not matter if Congress and the administrations understood the monetary system, the fact is they don't, and so the TARP has therefore restricted their inclination to make further fiscal adjustments to restore employment and output. Ironically, the overly tight fiscal policy continues to contribute to the rising delinquency and default rate for bank loans, which continues to impede the desired growth of bank capital».

393. Testua ingelesez: «The fed should lend unsecured to member banks, and in unlimited quantities at its target fed funds rate, by simply trading in the fed funds market. There is no reason to do otherwise».

- (α) FEDk maileguz eman behar die banku kideei³⁹⁴, mugaturik gabeko kopuruetan³⁹⁵.
Gaur egunean FEDk egiten duena erredundantea da³⁹⁶.
- (β) Horrela, bankuen arteko FEDko fondoen merkatua erabat deuseztatzen da³⁹⁷.
- (χ) FEDk bankuak erabili behar ditu politika monetariorako eragile gisa³⁹⁸.

394. Banku kideei buruz, ingelesez: «Currently the Fed will only loan to its banks on a fully collateralized basis. However, this is both redundant and disruptive. The Fed demanding collateral when it lends is redundant because all bank assets are already fully regulated by Federal regulators. It is the job of the regulators to make sure that all FDIC insured deposits are ‘safe’ and ‘taxpayer money’ is not at risk from losses that exceed the available private capital. Therefore, the FDIC has already determined that funds loaned by the Fed to a bank can only be invested in ‘legal’ assets and that the bank is adequately capitalized as required by law. There is no room for funding from the Fed to be ‘misused’ as banks already can obtain virtually unlimited funding by FDIC insured deposits. The only difference between banks funding with FDIC insured deposits and funding directly from the Fed might be the interest rate the bank may have to pay, however it’s the further purpose of the Fed’s monetary policy to target the fed funds rate».

395. Mugaturik gabeko kopuruez, ingelesez: «The Fed also tends to set quantity limits when it lends to its member banks, when there is every reason to instead lend in unlimited quantities. Bank lending is not reserve constrained, so constraining lending to the banks by quantity does not alter lending. What constraining reserves does is alter the fed funds rate, which is the rate banks pay for reserves as well as the Fed’s target rate. So the only way the Fed can fully stabilize the fed funds rate at its target rate is to simply offer to provide unlimited funds at that rate as well as offer to accept fed funds deposits at that same target rate. And with no monetary risk or adverse economic consequences for lending unlimited quantities at its target rate there is no reason not to do this».

396. Ingelesez: «Currently the Fed will only loan to its banks on a fully collateralized basis. However, this is both redundant and disruptive. The Fed demanding collateral when it lends is redundant because all bank assets are already fully regulated by Federal regulators. It is the job of the regulators to make sure that all FDIC insured deposits are ‘safe’ and ‘taxpayer money’ is not at risk from losses that exceed the available private capital. Therefore, the FDIC has already determined that funds loaned by the Fed to a bank can only be invested in ‘legal’ assets and that the bank is adequately capitalized as required by law. There is no room for funding from the Fed to be ‘misused’ as banks already can obtain virtually unlimited funding by FDIC insured deposits. The only difference between banks funding with FDIC insured deposits and funding directly from the Fed might be the interest rate the bank may have to pay, however it’s the further purpose of the Fed’s monetary policy to target the fed funds rate».

397. Ingelesez: «Another benefit of this policy would be to entirely eliminate the interbank fed funds market. There is no public purpose served by banks trading fed funds with each other when they can do it with the Fed, and transactions costs are reduced as well. And to eliminate the interbank markets entirely the Fed has the further option to provide funding with an entire term structure of rates to its banks to both target those rates and also eliminate the need for any interbank trading».

398. Ingelesez: «I would limit the Fed to using banks as agents for monetary policy. I would not pursue the policy of attempting to establish additional public/private partnerships for the purpose of buying various financial assets. Instead, if I agreed with the need to purchase those assets, I would enable the banking system to do this along the same lines proposed for the new public/private partnerships. That might take the form of allowing banks to put these ‘qualifying assets’ in a segregated account, where losses to bank capital would be limited to, for example, 10% of the investment in those accounts. This would have the same result as the recently proposed public/private partnerships but within the existing highly regulated and supervised banking system. Banks are the appropriate instrument of monetary policy for targeting the risk adjusted term structure of interest rates. Why go to the expense and risk of creating new public/private partnerships when there are already approximately 8,000 member banks already set up for that purpose?».

- (δ) Zero interes-tasako politikak iraunkorra izan behar du³⁹⁹.
- (ε) FEDk Altxor Publikoko tituluetan kreditu-ordaintze ezeko aseguruia eskainiko dio edozein erosleri bere banku-sistemaren bidez⁴⁰⁰.

17.5.17.3. *Altxor Publikorako proposamenak*

Hona Altxor Publikoaz dioena:

- (I) Altxor Publikoko titulu guztien jaulkitzearekin bukatzea⁴⁰¹.
- (II) Altxor Publikoak ezin ditu aktibo finantzarioak erosi⁴⁰².

17.5.17.4. *Banku-sistemarako proposamenak*

Hona hemen proposamenak:

- a) Bankuak publikoak eta pribatuak dira, kredituetan oinarritutako maileguak emateko.
- b) Oinarri egonkor eta basiko eskarietan oinarritzen den mailegu-emate hori sostengatuz, fondoan iturria ez dago merkatuaren menpe.
- c) Hortaz, munduko banku-sistema gehienek gobernuaren gordailu-segurta-sunen modu bat dute barnean. Baita banku zentral batek bere banku kideei maileguz emateko ere.

399. Ingelesezt: «I would make the current zero interest rate policy permanent. This minimizes cost pressures on output, including investment, and thereby helps to stabilize prices. It also minimizes rentier incomes, thereby encouraging higher labor force participation and increased real output. Additionally, because the non-government sectors are net savers of financial assets, this policy hurts savers more than it aids borrowers, so a fiscal adjustment such as a tax cut or spending increase would be appropriate to sustain output and employment».

400. Ingelesezt: «I would instruct the Fed to offer credit default insurance on all Treasury securities through its banking system to any buyer. There is no default risk in US Treasury securities, but, if market participants do want to buy such credit default insurance, I would make it available through the Fed. This would keep the premiums and the perception of risk down to a level determined by the Fed. I would suggest they offer it freely at 5 basis points for any maturity».

401. Ingelesezt: «I would cease all issuance of Treasury securities. Instead any deficit spending would accumulate as excess reserve balances at the Fed. No public purpose is served by the issuance of Treasury securities with a non-convertible currency and floating exchange rate policy. Issuing Treasury securities only serves to support the term structure of interest rates at higher levels than would be the case. And, as longer term rates are the realm of investment, higher term rates only serve to adversely distort the price structure of all goods and services».

402. Ingelesezt: «I would not allow the Treasury to purchase financial assets. This should be done only by the Fed as has traditionally been the case. When the Treasury buys financial assets instead of the Fed all that changes is the reaction of the President, the Congress, the economists, and the media, as they misread the Treasury purchases of financial assets as federal 'deficit spending' that limits other fiscal options».

Bankugintzaren xede publikoa ordainketa-sistema bat hornitzea eta kreditu-analisietan oinarritutako mailegua finantzatzea izanik, zenbait proposamen eta murrizketa gehigarri kontuan hartu behar dira:

- d) Soilik mailegu-hartzaileei zuzenki maileguak ematea permititu beharko litzaieke bankuei, eta mailegu horiek beren balantze-orrietan gordetzea⁴⁰³.
- e) AEBko bankuei dagokienez, LIBORetan kontratuak egitea ez litzaieke permititu beharko. LIBOR atzerriko herrialde batek jarritako interes-tasa da, zeina AEBko gobernuaren eskutik kanpo baitago⁴⁰⁴.
- f) Bakuei ez litzaieke permititu beharko inongo subsidiariorik edukitzea⁴⁰⁵.
- g) Bakuei ez litzaieke permititu beharko aktibo finantzarioak onartzea, maileguen berme gisa⁴⁰⁶.
- h) AEBko bankuei ez litzaieke permititu beharko maileguz ematea lehorretik at⁴⁰⁷.

403. Ingelesez: «Banks should only be allowed to lend directly to borrowers and then service and keep those loans on their own balance sheets. There is no further public purpose served by selling loans or other financial assets to third parties, but there are substantial real costs to government regarding the regulation and supervision of those activities. And there are severe consequences for failure to adequately regulate and supervise those secondary market activities as well. For that reason (no public purpose and geometrically growing regulatory burdens with severe social costs in the case of regulatory and supervisory lapses), banks should be prohibited from engaging in any secondary market activity. The argument that these areas might be profitable for the banks is not a reason to extend government sponsored enterprises into those areas».

404. Ingelesez: «US banks should not be allowed to contract in LIBOR. LIBOR is an interest rate set in a foreign country (the UK) with a large, subjective component that is out of the hands of the US government. Part of the current crisis was the Federal Reserve's inability to bring down the LIBOR settings to its target interest rate, as it tried to assist millions of US homeowners and other borrowers who had contracted with US banks to pay interest based on LIBOR settings. Desperate to bring \$US interest rates down for domestic borrowers, the Federal Reserve resorted to a very high risk policy of advancing unlimited, functionally unsecured, \$US lines of credit called 'swap lines' to several foreign central banks. These loans were advanced at the Fed's low target rate, with the hope that the foreign central banks would lend these funds to their member banks at the low rates, and thereby bring down the LIBOR settings and the cost of borrowing \$US for US households and businesses. The loans to the foreign central banks peaked at about \$600 billion and did eventually work to bring down the LIBOR settings. But the risks were substantial. There is no way for the Fed to collect a loan from a foreign central bank that elects not to pay it back. If, instead of contracting based on LIBOR settings, US banks had been linking their loan rates and lines of credit to the US fed funds rate, this problem would have been avoided. The rates paid by US borrowers, including homeowners and businesses, would have come down as the Fed intended when it cut the fed funds rate».

405. Ingelesez: «Banks should not be allowed to have subsidiaries of any kind. No public purpose is served by allowing bank to hold any assets "off balance sheet"».

406. Ingelesez: «Banks should not be allowed to accept financial assets as collateral for loans. No public purpose is served by financial leverage».

407. Ingelesez: «US Banks should not be allowed to lend off shore. No public purpose is served by allowing US banks to lend for foreign purposes».

- i) Bankuei ez litzaieke permititu beharko kreditu-ordaintze ezeko aseguria erostea (edo saltzea)⁴⁰⁸.
- j) Bankuei ez litzaieke permititu beharko jabeari dagokion merkataritzan edo/eta, oinarritzko mailegu-emateaz kanpo, mozkina ateratzeko ekintzetan jardutea⁴⁰⁹.
- k) FDICk onartutako kreditu modeloak erabili behar dira banku aktiboak aztertzeke⁴¹⁰.

17.5.17.5. Ondorioak

Hona hemen eskari agregatua sostengatzeko eta output eta enplegua eraberritzeko proposamenak:

- (i) Nominaren zerga-salbuespen bat, non Altxor Publikoak enplegatzaile eta enplegatuentzako kontribuzio guztia egiten duen⁴¹¹.
- (ii) Estatu-gobernuei 150×10^9 \$ errenta banatzea, *per capita*-ko oinarrian⁴¹².
- (iii) Lan egin nahi duen eta gai den edozeini gobernu federalaren enplegu osoko 8 \$/h-ko fondoa hornitzea⁴¹³.

408. Ingelesezt: «Banks should not be allowed to buy (or sell) credit default insurance. The public purpose of banking as a public/private partnership is to allow the private sector to price risk, rather than have the public sector pricing risk through publicly owned banks. If a bank instead relies on credit default insurance it is transferring that pricing of risk to a third party, which is counter to the public purpose of the current public/private banking system».

409. Ingelesezt: «Banks should not be allowed to engage in proprietary trading or any profit making ventures beyond basic lending. If the public sector wants to venture out of banking for some presumed public purpose it can be done through other outlets».

410. Ingelesezt: «My last proposal for the banks in this draft is to utilize FDIC approved credit models for evaluation of bank assets. I would not allow mark to market of bank assets. In fact, if there is a valid argument to marking a particular bank asset to market prices, that likely means that asset should not be a permissible bank asset in the first place. The public purpose of banking is to facilitate loans based on credit analysis rather, than market valuation. And the accompanying provision of government insured funding allows those loans to be held to maturity without liquidity issues, in support of that same public purpose. Therefore, marking to market rather than evaluation by credit analysis both serves no further public purpose and subverts the existing public purpose of providing a stable platform for lending».

411. Ingelesezt: «A full payroll tax holiday where the Treasury makes all the contributions for employees and employers. This immediately restores the purchasing power of those still working and enables them to make their mortgage payments which also stabilizes the banking system».

412. Ingelesezt: «I would distribute \$150 billion of revenue sharing to the State governments on a per capita basis. This would stabilize State governments currently cutting back on public services due to revenue short falls caused by the recession. Distribution on per capita basis makes it 'fair' and does not 'reward bad behavior'».

413. Ingelesezt: «I would have the Federal government fund \$8/h full time jobs for anyone willing and able to work, that includes health care benefits. This provides an employed labor buffer stock that's a superior price anchor to our current unemployed buffer stock. This helps support an expansion in private sector employment as the economy improves. It's been demonstrated that the private sector prefers to hire those already working rather than those who are unemployed».

Azken hiru proposamenek, FEDrako, Altxor Publikorako, FDICrako eta banku-sistamarako goian proposatutako neurriekin batera, AEBko ekonomia azkar eraberrituko dute hazkunde positiborako, enplegu osorako eta nahi den xede publikoa bultzatuko duen banku-sistema bat ezartzeko, zeinak erregulazio gutxiago behar duen, gaur egungo antolamendu instituzionalei dagokien arrisku sistemikoa murrizten duen bitartean.

17.5.18. M. Draghi (EBCko presidentea) eta W. Mosler

Draghi-k ondokoa esan berri du (Mosler, 2012k): «Ikuspegi ekonomikoa txartzen ari denez, EBC prest dago bere bonu-erosketa programa aktibatzeko, baldin eta gobernuek beharrezko baldintzak betetzen badituzte (...) Espainiari eta Espainiako gobernuari dagokie erabaki hori hartzea».

Mosler-ek dioenez⁴¹⁴: «Uste dut bera ez dela konturatu bonu-erosketa kaudimenari dagokiola, ez eskari agregatuari. Segur aski hori ez da irakasten MITen (*Massachusetts Institute of Technology*) edo beste luxuzko leku batzuetan non Draghi-k ikasi baitzuen».

17.5.19. W. Mosler-ek defizitaz, inflazioaz, gizarte-segurantzaz eta osasungintzaz

Ortodoxiako ekonomialari guztiek BPG txikiagoa eta langabezia handiagoa iragartzen dituzte gobernuak zergak altxatzen dituenean eta gastua moztu. Halaber, iragarpen guztiek BPG handiagoa eta langabezia txikiagoa aipatzen dute gobernuak zergak moztzen dituenean eta gastua handitu (Mosler, 2012l).

AEBko Kongresuko helburu komuna ez ote da langabezia jaistea eta BPGa handitzea? Hortaz, zein da arazoa?

Zergatik Kongresukoak atzera joaten dira?

Zergatik kontra agenda batean aritzen dira?

Zergatik defizitaren murrizketaren atzean dabilta?

Zergatik? Arrazoi hauengatik:

Uste dutelako dolarrak bukatuko direla;

[Uste dutelako] Defizitek interes-tasak muturrera eramaten dituztela;

Uste dutelako AEB hurrengo Grezia izango dela;

Eta abar eta abar.

Defizitaz gauza txar guztiak pentsatzen dituzte AEBko Kongresukoek. Eta gero, kasu 2011ko zor-sabaiaren hondamendia, eta AEBko kreditu baloratze jaitsiera

414. Ikus aurreko oharra.

formala izan eta gero, argi geratu zen guztiak okertuta zeudela. AEBren jaitsiera izan eta gero interes-tasak, espero gabe, jaitsi ziren. Ez ziren igo, jende guztiak uste zuen moduan. AEBko gobernuak ez zituen eten gastuak, ez zen belaunikatu Nazioarteko Diru Funtzaren aurrean funtserako erreguz eskatu baino lehen, ez zegoen Greziatik gertu.

Alan Greenspan-ek eta Warren Buffet-ek berehala adierazi zuten zergatia: geure moneta «inprimatzen» dugu. Japoniak eta Britainia Handiak bezalaxe, kasu, zeintzuek ez baitute inoiz funts-arazorik, haien defiziten tamaina edozein delarik. Guk beti daukagu gaitasuna edozein neurritako ordainketa egiteko geure monetan, AEBko dolarretan. AEBko gobernuak ez da Greziako gobernuak bezalakoa, zeina ez baita euroaren jaulkitzailea, ezta Kaliforniako gobernuak bezalakoa ere, zeina ez baita AEBko dolarren jaulkitzailea. Hortaz, ezin egon gaitezke Greziatik hurbil edo Kaliforniatik gertu. Gastatzeko gai izateko, AEBko gobernuak inoiz ez delako mailegatzearen edo zergapetzearen menpe egon. Dolarren jaulkitzailea izanik, uste hori erabat aplikaezina da. Bai, gastu neto gehiegik inflazioa sor dezake, baina ez dago inoiz kaudimen-arriskurik moneta baten jaulkitzaile batentzat⁴¹⁵.

Puntu honetara iritsita, ez ote du horrek nabarmenki defizit-murrizketa bultzatzen duen edozeinentzat froga zama aldatu? Ez ote dira defizita murrizteko haien argudio guztiak desagertu?

Kaudimenaren sasiargudio haiek gainditurik, orain egiazkoa da, gizarte-segurantzak eta osasungintza⁴¹⁶ moztuz defizita moztu nahi duen edozeinek beste arrazoi batzuk erabili behar dituela.

Horrek guztiorrek inflazio-arriskuaren posibletasunera garamatza. Hala ere, ekonomialari ortodoxoekin, merkatuek eta FEDk inflazio baxua iragarritik, baita defizit handiagoko oraingo iragarpenekin ere, defizit belatzek⁴¹⁷ ez dute ezer erakusteko inflazioa⁴¹⁸ gaur egunean arrisku nahiko mamitsua dela ekonomia ahultzen duten defizit-mozketak edo zerga-gehikuntzak justifikatzeko. Defizit belatzek berengana joanez daukatena, hala ere, defizit usoek enoratzen dute. Ezjakin tragikoak diren defizit usoek oraindik konturatu behar dute froga zamaren aldaketa mugarri horretaz, zeren usoek segitzen baitute gizarte-segurantzaren eta osasungintzaren mozketak proposatzen, defizit-murrizketaren helbururako.

Berriz esateko: galdetu edozein iragarleri. Zerga-mozketa batek edo/eta gastu-gehitze batek eramango du bera bere BPGaren iragarpena gorantz berraztertzerak eta langabeziaren iragarpena beherantz.

415. Moneta-jaulkitzaileak eta moneta-erabiltzaileak, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/04/15/moneta-jaulkitzaileak-eta-moneta-erabiltzaileak/> (2012an ikusia).

416. Hauexek gehi daitezke: irakaskuntza eta arlo sozialeko gastu guztiak.

417. Defizit *belatzez* eta defizit *usoz* jabetzeko, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/03/05/mmt-dtm-in-power-point-stephanie-kelton/> (2012an ikusia) eta Kelton (2012e).

418. Halaber, inflazioaz ikus Mosler (2011a, f).

Hain gogorra da hori?

Defizitak zehaztasun handiagoz ulertzeko, ikus Warren-ek argitaratu berria duen *Soft Currency Economics*⁴¹⁹.

(Eurolandiaz, ikus linka⁴²⁰).

17.5.20. ME-DTM

Mosler-en webgunean eztabaida bat sortu da MMTren inguruan, hots DTMri buruz. Batzuek MMT (*Modern Money Theory*) barik, ME-MMT (alegia *Mosler Economics-Modern Money Theory*) izen berria proposatu dute, Mosler-i arlo horretan, teoria berri horretan, bere gidaritza onartu eta errekonozitu nahiz (Mosler, 2012m).

17.5.21. Zipriztin moslertarrak

Hona hemen Warren Mosler-ek Italiako blog keynestar bati emandako zenbait erantzun adierazgarri (Mosler, 2012n).

17.5.21.1. MMT

MMT hasieran *Mosler Economics*, i.e, Mosler Ekonomia zen, zeina *Soft Currency Economics* (Mosler, 1994), i.e., *Moneta Ahuleko Ekonomia*-rekin hasi baitzen.

Soft Currency Econmics bankugintzan eta eragiketa monetarioan 20 urte aritu ondoren plazaratua zen.

Ez nuen inoiz Keynes irakurri, ezta Lerner edo Knapp entzun ere, ez nuen inongo ezagutza post-keynestarrei buruz. Beraz, nahiz eta egia izan MMT pentsamendu eskola batetik edo bestetik atera daitekeela, ez zen horrelako bidetik gertatu.

17.5.21.2. Keynes versus ekonomialari klasikoak

Baldin eta MMTk literaturari «funtsezko» ekarpena egin badio dolar bezalako moneta bat izatez monopolio publiko soil bat delako ezagutza garbia da, gainontzeko guztiak segitzen du.

Lerro horien ildotik «*Keynes versus Classics*» eztabaidan aritu naiz, non klasikoek argudiatu baitzuten ezin dela langabeziarik egon monopoliorik gabe, eta Keynes-ek etengabeko langabezia egon daitekeela monopoliorik gabe ere, sistema

419. Ikus <http://www.amazon.com/Currency-Economics-Modern-Monetary-ebook/dp/B009XDGZLI> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/11/10/warren-mosler-en-moneta-biguneko-ekonomia/> (2012an ikusia).

420. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/10/09/mosler-ek-italian-laster-emango-duen-hitzaldiaz/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 17.5.15. atala.

monetarioan gastatu gabeko errenta dela kausa. Ene erantzuna da biek huts egin zutela moneta bera monopolio publikoa dela garbi onartzean⁴²¹

17.5.21.3. Zirkuitu-teoriaz

Zirkuitu-teoria, 1990eko hamarkadaren erdian lehen aldiz topatu nuenean iruditu zitzaidan hain intuitiboki bistakoa —*ez dela behar esan* bezalako kasua— ezen neure buruari galdetu bainion zergatik merezi zuen horri buruz idaztea! Nire lehen iruzkina zen, nahiz eta erabat ados egon esaten zutenarekin, aferak ez zuela hasi «hasieran» enpresek maileguz hartzearekin langileei ordaintzeko, baina inoiz ez eztabaidatzen zergatik edozeinek lan egin zezakeen monetarako lehenengoz.

Beraiei adierazi nien afera moneta-monopolio publiko soila izatean zetzala, zerga pasiboa gobernuaren zirkuituaren atzean gidatze-indarra izanik, non, makro mailan, zergapetzeak ondasun eta zerbitzu errealean erosleak sortzen dituen, lan-indarra barne, jendeak enpresetarako lan egiten duelako zergatia izanik⁴²².

17.5.21.4. Prezioak

MMTk prezio nominal absolutuen iturria argitzen du. Oso sinplea da. Edozeinek dakien bezala, monopolista bat «prezio-ekarlea» da, ez «prezio-hartzailea».

Monopolista bat prezio-ekarlea da bi preziotarako. Lehena Marshall-ek «tasa propioa» deitzen zuena, gai hori bere buruarekin nola trukutzen denekoa. Moneta batekin, hori interes-tasa da, zeina dakigunez Banku Zentralak (BZ) ezartzen duen, eta ez «merkatuek». Dakigunez, BZ banku-sistemarekiko erreserbako monopolio-hornitzailea da, eta, beraz, prezio-ekarlea, berak banku-sistemaren fondoko kostu marjinalari prezioa ezartzen dion heinean. Bigarrena da monopolistaren «gaia» beste ondasun eta zerbitzuetarako nola trukutzen den, «prezio-maila orokorra» izendatu duguna.

Honela diot nik: prezio-maila halabeharrez jaulkitzaileak ordaintzen dituen prezioen funtzioa da, berak gastatzen duenean, edo/eta kolateralki eskatutako prezioen funtzioa, berak maileguz ematen duenean.

421. Honela segitzen du Mosler-ek, ingelesez. «Notional demand is from taxation and from savings desires, and notional supply from state spending and/or state lending. And unemployment is the evidence of a restriction in supply from the monopolist- the failure to spend enough to satisfy the need to pay taxes and the desires to net save in that unit of account. So the classics were right in that unemployment does come from monopoly, but they failed to recognize the applicable monopoly. And Keynes was right, the problem was on the monetary side, but he failed to recognize the currency itself was a simple public monopoly, even though he described it much along those lines. If Keynes had recognized the currency was a monopoly, he surely would have explicitly said so in this discussion, and many other places as well to support many of his contentions».

422. Honela segitzen du Mosler-ek, ingelesez: «Professor Alain Parguez immediately picked up on this and added it to his model in his next paper, only to be severely criticized and isolated by much of the 'Circuitist' community for many years! Most came around to accept it over the years, though some continue to fail to do so».

17.5.21.5. Kongresua, Banku Zentrala, Altxor Publikoa

Oso ongi ezagutzen ditut errealitate instituzionalak. Edonola begiratuta, badakit gastua lehenago datorrela mailegatzearen zergapetzea baino, monetaren jaulkitzaileentzat, jaulkitzaileak izendaturiko eragileentzat barne.

Kongresua da jaulkitze-autoritatea, eta eginbehar batzuk eman dizkie Altxor Publikoari eta FEDri, hots, BZri, bere nahia betetzeko.

FEDk orri zabal bat erabiltzen du bere banku kideen kontuak, baita Altxor Publikorako kontua ere, dituen.

Argudiatzeko helbururako, hasi nintzen inongo orekarekin inolako kontutan.

Edozein zerga-ordainketak behar du FEDk banku kideko kontu bat zordundu eta Altxor Publikoko kontua abonatu.

Hori ezinezkoa da banku kideko kontuetan orekarik gabe, ez bada beraiei oreka negatiboak edukitzea baimentzen zaiela.

Hala ere, oreka negatiboak, (*overdrafts*, zorpekoak), funtzionalki, Kongresuaren eragilea den FEDtik maileguak dira. Horrek esan nahi du zergak zorpekoen bidez ordaintzea FEDtik mailegu bat lortzearen bidez ordaintzea dela. Hau da, etsenpluan, FEDk, berak kontabilizatzen dituen dolarrak maileguz eman behar dituela, zergen ordainketa gisa.

«Adituek» dioten bezala, ezin da inongo «erreserba kentzerik» egongo «erreserba gehitzerik» barik.

Alegia, zergak ordaintzeko eta Altxor Publikoko tituluak erosteko dolarrak halabeharrez «etortzen direla» gobernuaren gastutik eta/edo maileguz ematetik.

Ez dago beste biderik.

Edozein jaulkitzailek jaulki egin behar du berak jaulkitzen duen gaia eskuratu ahal izateko baino lehenago, logikaren puntu soil modura⁴²³.

423. Iruzkina:

«The discussion 'from inception' is a crucial issue (...) Could you please clarify what according to you the sequence of events and bookings are from inception, with no balances in any accounts?».

Mosler-en erantzuna:

«Congress has the 'business licence from the people' aka the constitution.

Congress now uses it's Fed to make the actual debits and credits on its spread sheet.

It's like the Treasury is in the car giving directions and the Fed is driving.

And Congress has given both of them various 'rules.' Or something like that.

Under current institutional arrangements, which probably didn't actually exist at 'inception', from inception the Fed must conduct what's called a 'reserve add' (credits to reserve accounts) before there can be what's called a 'reserve drain' (debits to reserve accounts).

Reserve adds can come from direct lending by the Fed or by the Fed purchasing assets.

And if lending is done via repurchase agreements you could call that spending or lending- it's all about your definitions.

If you look at lending as a spot buy and a forward sell, you could call that spending, and then say spending comes first».

17.5.21.6. Merkataritza

Merkataritzari dagokionez, truke-tasa flotatzaile batekin «etengabeko oreka» dago⁴²⁴.

Hortaz, edozein momentutan soilik «oreka» ikusten dut, inoiz ez «desoreka», logika puntu gisa.

17.5.21.7. Enplegua

Gogoratu ezen, ekonomikoki hitz eginez, enplegua kostu errealak dela langilearentzat. Bera bere denbora saltzen ari da. Benetako mozkina outputa da. Hortaz, proposatzen dut, eurokideei dagokienez, kontsumo errealari begiratzea, ikusteko ekonomikoki nor ari den irabazten eta nor galtzen.

Bai, edozein batasun monetariok transferentzia fiskaleko sistema bat behar du enplegu osoa eta prezio-egonkortasuna segurtatzeko.

Ene ustez, hori ez gertatzeko arrazoia hau da: ez da oso ongi ulertzen ezen eskualde bati ondasun eta zerbitzu publikoen produzitzea esleitzen bazaio, termino errealetan prozesu hori gastua dela eskualde horretarako, batasunaren beste eskualde batzuk kontsumitzen ari diren ondasun eta zerbitzu errealak produzitzeko erabilia den heinean.

Eskualde horrek fondoak eskuratzen dituelako, uste da eskualde hori onurak ateratzen ari dela termino errealetan. Beste era batera esanda, transferentzia fiskalak burutu behar dira langabezia handiagoko guneak erabiltzeko, gainontzeko batasunera esportatzen diren ondasun eta zerbitzuak produzitzeko. Gogoratu esportazioak kostu errealak direla eta inportazioak benetako onurak.

17.5.21.8. Alokairuak

Joko-teoria soilaren gaitzat hartuta, lana ez da joko zuzena, eta nolabait sostengatzen ez bada, alokairu errealak geratuko dira oso maila baxuetan. Hori horrela da jendeak «jateko lan egin» behar duelako⁴²⁵, enpresak soilik kontratatzen du inbertsioetan nahi izandako etekin bat lortzen badu.

424. Honela dio Mosler-ek, AEBko: «For example, in the case of the US, with perhaps a \$400 billion trade deficit, it can be said that we have the goods and services we imported, and non residents are holding the additional \$400 billion of \$US financial assets they received in payment, and at this point in time there is that 'balance' which has resulted in the current exchange rate matrix». Caveat. AEBko bilioi bat: 10⁹ dollar.

425. Mosler-en iruzkina:

«Govt is just the mechanism we invented to ensure that everybody has an income, to ensure everyone is taxed to provision public purpose».

Nire ustez, helburu publikoari dagokio segurtatzea benetan bizimodua ateratzen duen eta gehiengoak kontsumitzen dituen ondasun eta zerbitzu errealak produzitzen dituen jendeak ondokoa merezi duen ala ez: jende hori sostengatzea hezkuntzako, osakidetzako eta beste zerbitzu publikoetako maila handiekin, baita elikatu, bizi eta jantzi izateko behar den mailan ere, gizarte horretako kideak izateaz harro egoteko bezainbeste. Nire webguneko proposamenak helburu horrekin lan egiteko dira pentsatuak⁴²⁶.

17.5.21.9. Iruzkina batzuk

Hona hemen Mosler-en iruzkin batzuk, ingelesez:

*Household debts*⁴²⁷

*Notional*⁴²⁸

426. Iruzkina: «This is a very human and social element of MMT, which probably don't get discussed enough when it comes to marketing of MMT to the general public».

Mosler-en erantzuna:

«Thanks. That's the 'Mosler Economics' part and not MMT per se, which is why Paolo came up with ME-MMT».

427. Iruzkina: «... what is your view on household debts? Would a larger government deficit be a good way to combat the ravenous appetite for debt in America (for the banks as well as consumers). Or maybe some modifications to our banking system?».

Mosler-en erantzuna:

«Yes. And see my proposals for banking, fed, FDIC on this website. The 'important thing' is to watch aggregate demand/unemployment and be ever ready to make fiscal adjustments to close any output gap».

Bankugintzaz, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/11/04/warren-mosler-ek-bankugintzaz/> (2012an ikusia).

428. Iruzkina: «Notional».

Erantzuna:

«Notional vs real.

It's just a number, for example.

In this case the notional demand for dollars is for the number of dollars being taxed.

Real demand would be like the demand to buy food, cars, etc.

I use the distinction to keep picky economists from taking statements out of context».

Iruzkina: «“Nominal” is the more common term (outside derivatives markets), I think?»

Mosler-en erantzuna:

«Yes».

MMT:

**Taxes function to regulate aggregate demand,
and not to raise revenue per se
The funds to pay taxes and buy
government securities come from
government spending**

MOSLER'S LAW:

**There is no financial crisis so deep that a
sufficiently large tax cut or spending
increase cannot deal with it**

17.5.22. Mosler hasiberrientzat

Hona hemen Mosler-en lanez jabetu nahi duten hasiberrientzat zenbait zantzu, Mosler-ek berak emanda.

- (i) Hasi linkean dagoen liburuxka irakurtzen (Mosler, 2009a)⁴²⁹.
- (ii) Gero joan «ezinbesteko» irakurketara⁴³⁰.

Gogoratzekoa: gobernuaren edozein tamainatarako, badago zergen «maila zuzena», zeina barneko enplegu osoari baitagokio⁴³¹.

Halaber: moneta subiranoko herrialdeetan, zergak eskari agregatua erregulatzeke erabiltzen dira, eta ez errenta publikoa, *per se*, igotzeko.

Oparotasun globalari dagokionez (Mosler, 2010g),

- a) Enplegua: langabezia eskaria agregatuaren gabeziaren ebidentzia da.
- b) Eurolandiarako proposamena: EBZtik gobernu kideei BPGaren % 20ko banaketa *per capita*-ko oinarrian.
- c) Bankuak: banku bati fondoak hornitzeko, bizitzeko lan egiten duen jendeari ez kentzea dirua, ordainketa egin dezaten eta krisi finantzarioa behetik gora konpontzearen.

429. Halaber, ikus <http://moslereconomics.com/wp-content/powerpoints/7DIF.pdf> (2012an ikusia). Euskaraz, sarrera moduan, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2010/09/02/zazpi-gezur-politika-ekonomikoan-1/> (2012n ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2010/09/09/zazpi-gezur-politika-ekonomikoan-2/> (2012an ikusia), eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2010/09/25/zenbait-gezur-gizarte-segurantzari-buruz/> (2012an ikusia).

430. Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings>. Euskaraz, ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2010/10/29/aebak-eta-europa-berdintasunak-eta-ezberdintasunak-i/> (2012an ikusia) eta gaur arteko sarrerak.

431. Ikus <http://www.mecpoc.org/2011/04/the-united-states-in-2026-according-to-mankiw/> (2012an ikusia).

Mosler-en proposamenak ez dira gastu arbitrarioari buruzkoak. Zergak mozteari eta jendearentzako errentak indarberritzeari buruz ari dira. Afera ez dagokio gobernu gastuari, bizitzeko lan egiten duen jendearen zergak mozteari baizik.

Nominaren zergak jaisteak gastu-ahalmena gehituko du eta kostuak jaitsi, biak. Hortaz, gastuak hasten direnean, deflazio ondorio pixka bat lortuko da.

Beste aldetik, *job guarantee* (edo lan-bermea) lan egin nahi duen eta lan egiteko gai den edozeinentzat, 10 dolar/h-ko trantsizio-lana eskaintzea da, sektore pribatuko trantsizioa errazteko⁴³².

(Warren Mosler txartalismo⁴³³, edo kartalismo teoria ekonomikoaren barruan kokatzen da).

17.5.23. Amildegia⁴³⁴ eta geroko egoeraz

Hona hemen Warren Mosler-ek dioena amildegiaz eta geroko egoeraz (Mosler, 2013b).

Gertatu den bakarra hauxe izan da: nire nominaren zerga-salbuespena bukatu da, zeinak familiaren batez besteko etxera eramateko ordaina (biek lan eginez gero) 200 \$/hilabete baino gehiago murriztuko duen (dirudienez, azken lau urteetan AEBko bi alderdi nagusiek adostutako eta legea bilakatzeko legegai bakarra izan da «amildegia» aurkako neurria).

Hori asko da eta erabat atzerakoia, jasotzen den errentaren zati handia autoa ordaintzeko, hipoteketarako, eta beste zor-zerbitzu batzuetarako zuzentzen denean.

Horrek guztiak BPGaren hazkunde oso motelara garamatza, agian (populazio doitutako) enplegu-hazkunde txiki batera, eta gain lerroko errenta-hazkunde txikira korporazioetarako.

Ongi stocketarako, ez hain ongi, alta, bizitzearren lan egiteko ahalegintzen den jendearentzat.

Gainera, defizit-murrizketa gehiago etorriko da.

17.5.24. Bankugintza orokorraren neurriak (!?)

Gaia banku-likideziaren erregulazioa da.

Hona hemen Ingalaterrako Bankuko gobernadore Mervyn King-ek, Britainia Handiko BZko nagusiak, esandakoa (Mosler, 2013c):

432. *Job guarantee* delakoaz, ikus http://en.wikipedia.org/wiki/Job_guarantee (2012an ikusia) eta Mosler (1997).

433. Ikus <http://en.wikipedia.org/wiki/Chartalism> (2012an ikusia) eta http://en.wikipedia.org/wiki/Warren_Mosler (2012an ikusi).

434. Ikus S. Kelton-en 17.3.5. eta 17.3.7. atalak.

This was a compromise between competing views from around the world.

For the first time in regulatory history we have a truly global minimum standard for bank liquidity.

Bere aldetik, EBZko presidente Mario Draghi-k maileguz emateari buruz zenbait aldaketa proposatu ondoren, King-ek honela bukatu zuen, susperraldi orokorra finantzatzeko asmoarekin:

The new liquidity standard will in no way hinder the ability of the global banking system to finance a global recovery.

Hona hemen Mosler-en iruzkinak:

- a) Bankugintza-neurri orokorrak ez du inolako zentzurik.
- b) Banku Zentral bakoitzak, berberak ziurtatzen dituen bankuengatik kezkatuta egon behar du, ez besterik.

Izan ere,

- (i) Likidezia lortzeko, norberaren BZra jo behar da.
- (ii) Baina azken puntu hori ulertzen ez den bitartean, aipatutako txorakeriak bezalakoak jasango ditugu.

18. Eredu nazionalak: Islandia, Eskozia, Katalunia

18.1. EREDU NAZIONALAK

Erakunde eta instituzio gutxi daude Euskal Herriko maila nazionalean. Daudenak, hala ere, aparteko erreferentziadun dira eta eragin handia daukate: Ikastolak, AEK, *Berria*, UEU... Gutxi, baina garrantzi handikoak.

Ekonomia-mailan, EH osoari, maila estrategikoan, makroekonomian eta, batez ere, finantza-arloan begiratzen dioten erakundeen hutsunea nabarmen da. Arrazoi eta kausen artean, garrantzitsuenetarikoa arlo horretan nagusia den ortodoxia neoliberal da, dudarik gabe.

Zer egin oinarritzko gabezia horren aurrean? Liburuak eta artikulak plazaratzea? Hitzaldiak ematea? Debateak eta eztabaidak sortzea? Segur aski hori guztiori beharrezkoa da, baina ez nahikoa.

Oraindik (noiz arte?) nominalismoa da nagusi gure Euskal Herrian: sozialismoa (hainbat adjektiborekin batera, noski), beste gizarte mota bat, beste eredu ekonomiko berri bat, beste X berri bat behar omen dugu, baina beti zehaztu gabe X hori nolakoa den, nola lor daitekeen.

Umezurtz gaude. Ezkerra edo dena delako hura erabat galduta dago hitzen zorabioan. Beste batzuek XII. edo XVI. mendeko paradisua aurkezten dute, edo ez dakit zein mendetako «estatua» etengabe aipatzen dute, aspaldiko Leviathan munstro horiek irtenbideak balira bezala. Ez, galdurik daude eta, *to say the least*, aspergarriak dira.

Zer egin? Gutxi gara, munduan ia deus ez. Baina gure historiatic datozkigun ezaugarri bereziei eta geureak direnei eutsi behar diegu: euskal genetika⁴³⁵, euskara bera⁴³⁶, besteekiko elkartasuna...

Makroekonomia eta finantza-arloa aztertzeke, badaude, mundu zabalean zehar, teoria batzuk, ohiko hitzontzikeria ortodoxotik eta sasiezkerkeria itogarritik kanpo. *Modern Money Theory* (MMT) delakoa da horietako bat, hots, Diru Teoria Modernoa

435. Ikus bibliografia: *Basque genetics*.

436. Ikus *Euskararen misterioa*: Ikus Euskararen misterioa: http://www.youtube.com/watch?v=EdAsNV1-xJI&feature=player_embedded (2012an ikusia), eta ingelesezko bertsioa: The mystery of the Basque language: <http://www.youtube.com/watch?v=cXalxJ-1M38&feature=relmfu> (2012an ikusia).

(DTM). Autore batzuek jorratu dute ildoak, alegia, DTM martxan jarri zutenek: AEBn hasi zena Europara, Australiara eta Hego Ameriketara hedatuz doa. Liburuak, artikuluak, web orriak, konferentziak, hitzaldiak, bideoak eta jendaurreko eztabaidak gero eta maizago gertatzen dira, gero eta urrunago iristen dira. Bejondeigula!

Alta, zer egin daiteke Euskal Herrian? Politikan agian inoiz baino argiago dugu bidea: dauden egoera desberdinetatik (Baskongadetatik, Nafarroa Garaitik eta Iparraldetik) hasi eta *zazpiak bat* lortzea, eta autodeterminazio-eskubidea praktikan jarritz, independentzia politikorantz abiatzea.

Baina ekonomian eta gaur egun nagusi den finantza-arloan, zer egin?

Eskozia ote da eredu ekonomikoa eta finantzarioa? Islandia agian? Zer egin *hic et nunc*, hemen eta orain?

Nola lor dezakegu subiranotasun monetarioa eta finantzarioa? Zein da bidea? Zer-nolako praktika jarri behar dugu martxan?

18.2. ISLANDIA

Islandia jadanik aipatu dugu⁴³⁷. Orain datu gehiago emango dugu.

18.2.1. Islandiaren bilakaera

Islandiaren bilakaera, eurogunetik kanpo dagoen arren, oso interesgarria eta adierazgarria da⁴³⁸.

18.2.2. Islandiari buruzko zenbait berri

Oro har, Europan deus gutxi zabaldu dira Islandiari⁴³⁹ buruzko berriak. Hala ere, badaude zenbait berri interesgarri.

Hona hemen Islandiari buruzko tanta batzuk: 2009ko finantza-krisiaren inguruko berriak⁴⁴⁰. Islandiako bankuak porrot egiten utzi zituzten⁴⁴¹. Islandiak atzerriko bankuetatik independentzia⁴⁴² aldarrikatu du, baita praktikan jarri ere.

437. Ikus 7. kapituluaren 7.6. eta 7.7. atalak.

438. Ikus <http://www.telesurtv.net/secciones/opinion/102214-NN/-iexclvaya-vaya-islandia-triplicara-el-crecimiento-de-la-ue-en-2012/> (2012an ikusia).

439. Ikus <http://en.wikipedia.org/wiki/Iceland> (2012an ikusia).

440. Ikus http://en.wikipedia.org/wiki/2009_Icelandic_financial_crisis_protests (2012an ikusia).

441. Ikus <http://larouchepac.com/node/16672> (2012an ikusia). Islandiako presidente Olafur R. Grimsson-ek 2010ean: «These were private banks and we didn't pump money into them in order to keep them going; the state did not shoulder the responsibility of the failed private banks».

442. Ikus <http://netrightdaily.com/2011/04/iceland-declares-independence-from-international-banks/> (2012an ikusia).

Ekonomian ere Islandiak eragina izan du: Paul Krugman⁴⁴³ Nobel saridun eta Joseph Stiglitz⁴⁴⁴-engandik hasi eta MMTeko Randall Wray-rekin (Wray, 2011i) bukatu, tartean iritzi eta jarrera oso interesgarriak azaldu direlarik⁴⁴⁵.

18.2.3. Txaloak Islandiarentzat

DTMko batzuk Riminin, Italian egon berri dira. Hona Marshall Auerback-en aurkezpenaren zati bat, Islandiaren eredia aipatuz. Italiara itzulita⁴⁴⁶.

18.2.4. Islandiak zuzen egin zuen... beste guztiak oker egiten ari dira

Belatzak ez diren ekonomialariak, usoa baizik⁴⁴⁷, Islandian gertatu denaren alde azaldu dira. Hona hemen ezagunak diren batzuen hitzak⁴⁴⁸.

Islandiak bidea erakutsi zuen:

Joe Stiglitz-ek: Islandiak egin zuena zuzena zen. Oker izan zitekeen etorkizuneko gizaldiak zamatzea finantza-sistemaren akatsekin⁴⁴⁹.

Paul Krugman-ek: [Islandiaren susperraldiak erakutsi du] ... zentzugabe joan ziren banku pribatuen hartzekodunek galerak jateko kasua⁴⁵⁰.

Bidea hauxe da: bankuek porrot egin dezaten uztea, eta ez etengabe beraiei diru-laguntza ematea.

443. Ikus <http://krugman.blogs.nytimes.com/?s=iceland> (2012an ikusia) (zenbait artikulua).

444. Ikus http://icelandreview.com/icelandreview/daily_news/?cat_id=30733&ew_0_a_id=339648 (2012an ikusia) eta <http://www.youtube.com/watch?v=HaZQSmsWj1g> (2012an ikusia).

445. Ikus bibliografia: Islandia.

446. Ikus <http://www.youtube.com/watch?v=SfCfunFXPic&feature=related> (2012an ikusia).

447. Ikus Kelton (2012a), 33. diapositiba. DTMkoak, hontzak direnak diapositiba berean azaltzen dira.

448. Ikus <http://www.washingtonsblog.com/2012/08/top-economists-iceland-did-it-right-everyone-else-is-doing-it-wrong.html> (2012an ikusia).

449. Ikus <http://www.imf.org/external/mmedia/view.aspx?vid=1234323638001> (2012an ikusia).

450. Ikus <http://krugman.blogs.nytimes.com/2012/07/08/the-times-does-iceland/> (2012an ikusia). Krugman-ek honela gehitu zuen (http://www.nytimes.com/2011/10/28/opinion/krugman-the-path-not-taken.html?_r=2&adxnnl=1&adxnnlx=1345867588-vERqYCv9XcPz84VO3fd9hQ, 2012an ikusia):

«A funny thing happened on the way to economic Armageddon: Iceland's very desperation made conventional behavior impossible, freeing the nation to break the rules. Where everyone else bailed out the bankers and made the public pay the price, Iceland let the banks go bust and actually expanded its social safety net. Where everyone else was fixated on trying to placate international investors, Iceland imposed temporary controls on the movement of capital to give itself room to maneuver».

Harrigarria bada ere, Islandiaren susperraldia Nazioarteko Diru Funtsak (NDF) ere onartu du⁴⁵¹. Ez hori bakarrik, zeren NDFk Islandiaren bidea nolabait ontzat eman zuen⁴⁵².

Icenews-ek ere bidea goraipatzen du⁴⁵³.

Islandiaren bidea eta bide horren goraipatzea goian aipaturiko linkean⁴⁵⁴ ikus daitezke. Baita idun zuriko iruzurren auzitara eramateak⁴⁵⁵ jokatu zuen rol garrantzitsua ere.

18.2.5. Islandiaz Euskadi Irratian

Iragarkia⁴⁵⁶. Hona hemen Euskadi Irratian Islandiari buruzko egoeraz egindako elkarrizketa⁴⁵⁷.

Eurogunetik kanpo dagoen Islandiaren bilakaera miragarria izan da. Euskaldunok badaukagu bertan zer ikasi.

451. Ikus <http://www.businessweek.com/news/2012-08-12/imf-says-bailouts-iceland-style-hold-lessons-for-crisis-nations> (2012an ikusia):

«Iceland holds some key lessons for nations trying to survive bailouts after the island's approach to its rescue led to a "surprisingly" strong recovery, the International Monetary Fund's mission chief to the country said.

Iceland's commitment to its program, a decision to push losses on to bondholders instead of taxpayers and the safeguarding of a welfare system that shielded the unemployed from penury helped propel the nation from collapse toward recovery, according to the Washington-based fund.

Iceland refused to protect creditors in its banks, which failed in 2008 after their debts bloated to 10 times the size of the economy».

452. Ikus <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/SurveyartF.htm> (2012an ikusia): «Key to Iceland's recovery was [a] program [which] sought to ensure that the restructuring of the banks would not require Icelandic taxpayers to shoulder excessive private sector losses».

453. Ikus <http://www.icenews.is/index.php/2012/08/22/icelands-recovery-continues-declared-impressive/> (2012an ikusia): «Experts continue to praise Iceland's recovery success after the country's bank bailouts of 2008.

Unlike the US and several countries in the eurozone, Iceland allowed its banking system to fail in the global economic downturn and put the burden on the industry's creditors rather than taxpayers.

(...)

The rebound continues to wow officials, including International Monetary Fund chief Christine Lagarde, who recently referred to the Icelandic recovery as "impressive". And experts continue to reiterate that European officials should look to Iceland for lessons regarding austerity measures and similar issues».

454. Ikus <http://www.washingtonsblog.com/2012/08/top-economists-iceland-did-it-right-everyone-else-is-doing-it-wrong.html> (2012an ikusia).

455. Ikus <http://www.washingtonsblog.com/2012/05/trust.html> (2012an ikusia).

Izan ere, «Iceland has prosecuted the fraudster bank heads and their former minister, and their economy is recovering nicely... because trust is being restored in the financial system».

456. Ikus <http://www.eitb.com/eu/irratia/osoa/835340/faktoria-islandia-islandiako-eredu-ekonomikoa/> (2012an ikusia).

457. Ikus <http://www.eitb.com/eu/audioak/osoa/835871/islandiak-krisitik-ateratzeko-erabili-duen-bidea-faktoria/> (2012an ikusia).

18.2.6. Islandiak MMT (DTM) programa behar du

Askos hobeto dago Islandia Irlanda baino⁴⁵⁸, eta Grezia baino (Mitchell, 2012k). Baina ekonomia-arloan MMTk (DTMk) azaltzen duena falta zaio Islandiari.

Izan ere, Islandiari DTMrren (MMTrren) oihartzuna, teorikoa eta praktikoa, falta zaio⁴⁵⁹. Eta horren barruan, lan-bermeko programa martxan jartzea.

(Jadanik aipatua dut⁴⁶⁰: Islandiak lanpostuak behar ditu. Islandiak badauka bere banku zentrala, moneta propioa (koroa) eta gobernu subirano bat. Hortaz, DTMrren proposaturiko *lan-bermea* (Mosler, 1997; Wray, 2012a)⁴⁶¹ martxan jar dezakete, interes-tasa haren BZren esku dagoelarik. Islandiak horrelako programa bat finantzalki babes dezake: gobernuak konputagailuaren teklatu-kolpeekin gastatzen du, bankuen kontuak kreditatuz).

18.3. ESKOZIA

Eskozian dagoen prozesu berriak jende asko liluratu du. Ikus eta azter dezagun.

18.3.1. Eskozia

Hona hemen John Swinney-ren, Eskoziako Gobernuak Finantza ministroaren hitzak⁴⁶²:

Zer gertatuko da diruarekin? Liberarekin jarraitu nahi duzue ala eurogunean sartu nahi duzue?

Liberarekin jarraituko genuke.

458. Ikus http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia_eredua-ote (2012an ikusia).

459. Hona erremedioa, DTMrren bidez: irakurri blog honetan (<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/>) 2009ko irailetik 2012ko martxora dauden sarrerak.

460. Ikus http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia_eredua-ote (2012an ikusia).

Halaber, ikus 7. kapitulu.

461. Halaber, ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?cat=23> (2012an ikusia) eta http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm (2012an ikusia).

462. Ikus http://paperekoa.berria.info/harian/2012-01-27/016/001/_Independentziak_ekonomiaren_garapena_bultzatzeko_era_emango_lidake_.htm (2012an ikusia).

Zergatik?

Herrialde gisa egiten ditugun esportazioen zatirik handiena Erresuma Batura joaten da. Hortaz, badu zentzua diru berarekin jarraitzeak. Gainera, momentu honetan auzi garrantzitsuak daude euroak dituen erronken inguruan. Luze gabe, egun duen ezegonkortasuna ikusirik, ez dut ikusten eurora batzeko gako ekonomikorik. Gu eurora batzeko, baldintza ekonomikoek egokiak izan beharko dute, eta erreferenduma egin beharko genuke horretarako, Eskoziako gizarteak erabaki dezan diru hori erabiltzen hasi ala ez.

Gure aldetik, hona zenbait galdera:

- Zeinek jaulkiko ditu liberak, Erresuma Batuko Banku Zentralak ala Eskoziako BZk?
- Zeinek jarriko du liberaren prezioa, Erresuma Batuak ala Eskoziak?
- Zeinek jarriko du martxan politika fiskala? Berdina izango ote da bi estatuetan? Bateratua? Desberdina?

Gogoratu estatu batek subirano izateko bi baldintza bete behar dituela:

- Bere moneta propioa jaulkitzea (euroaren kasua aurreko lantxoan ukitu dugu⁴⁶³).
- Altxor Publiko eta politika fiskal independentea izatea.

Bestela, beste baten menpe egongo zara: zure moneta jaulkitzen duen beste estatu baten menpe edo/eta zure politika fiskala kontrolatzen duen beste estatu baten menpe.

Argi ote?

18.3.2. Eskozia (berriz)

Monetari eta politika fiskalari dagokienez, Eskoziako balediko⁴⁶⁴ egoera independentea ukitu dugu orain dela gutxi lantxo batean⁴⁶⁵.

Hona hemen beste deklarazio batzuk.

Lehen deklarazioa John Swinney Finantza ministroak egin du⁴⁶⁶, eta kazetariak zenbait iruzkin.

Esana: *Luze gabe, egun duen ezegonkortasuna ikusirik, ez dut ikusten eurora batzeko gako ekonomikorik.*

463. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/warren-mosler-eta-aebetako-fed> (2012an ikusia).

464. Baledi eta balitz desberdintzen ditut: baledi potentziala, balitz irreala.

465. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia> (2012an ikusia).

466. Ikus http://www.berria.info/guregaiak_ikusi.php?id=8802 (2012an ikusia).

Kazetariak dioenez, diru propioa arrazoi berberengatik baztertuta, liberari eutsi nahi diola iragarri du.

Azken baieztapenari aipaturiko loturan⁴⁶⁷ kritika egin nion.

Kazetariaren iruzkinak eta tartean iruzkinen gaineko nire iruzkinak:

Oztopoak. Lehenik, liberari eutsiz gero Londresen gidatuko lukete diru-politika, Ingalaterrako Bankuak zehazki. Hark erabakiko luke zein interes-tasak izango lituzketen Erresuma Batuan geratzen diren nazioak eta Eskoziak. Eta gerta liteke, euroaren eremuan ohikoa denez, baten intereseko tasak bestearentzat kaltegarri izatea.

Bigarrenik, azken buruko mailegatzaillearen kontua dago. Hau da, nork bermatzen du Eskoziako estatuak edo hango bankuek zorrak pagatuko dituztela? Euroguneko krisiari begiratzuz gero, garrantzi handiko puntua da. Europako Banku Zentralak ez du zeregin hori, ezin baitie estatuei dirurik utzi.

Ezagun samarrak egiten zaizkit baieztapen horiek.

Zein neurritaraino mugatuko luke libera onartzeak Eskozia independentearen diru- eta zerga-politika? Asko, erantzuten dute independentziaren aurkakoei. Libera pozoia da Eskozia independentearentzat, ziurtatu du John Kay irakasleak. Salmonden kolaboratzaile ohiarentzat, jendeak galdetuko lioke bere buruari zein den independentziaren arrazoia orduan. SNPk erantzuten du Eskozia independenteak beste herrialde batzuek bezainbesteko mugak izango lituzkeela. Eta hain txarra ezin duela izan, OCDEko hogeitatu estatu aberatsenetatik hamaika diru-batasunetan daudela kontuan hartuta.

Hau porrusalda ederra: independentziaren aurkakoei argudio ona ematen duten bitartean, SNPk OECDko estatu aberatsenen egoera aipatu bide du. Non daude monetari eta politika fiskalari dagozkien argudioak?

Negoiazioak dira giltza. Berez, Erresuma Batuk ezin dio Eskoziari debekatu libera erabiltzea, diru hori libreki trukatzeko delako. Inori baimenik eskatu gabe erabiltzen dute euroa Montenegrok eta Kosovok, eta dolarra Ekuadorrek eta Panamak. Baina herrialde horiek ez dute diru-batasunik osatzen eurogunearekin edo AEBekin, eta ez dute inolako eraginik EBZn edo Erreserba Federalean. SNPk, ordea, nahi du Eskozia independenteak diru-batasun bat sortzea Erresuma Batuekin eta Ingalaterrako Bankuaren aterkipean geratzea. Hori negoziatu egin beharko du, eta negoziazio orotan gertatzen den bezala, Eskoziak bere subiranotasun berreskuratu berriaren zati bat utzi beharko du. Diziiplina fiskala eta fidagarritasuna erakutsi beharko die merkatuei. Horrek ezinbestean ekarriko luke aurrekontu-politika erabat independenterik ez egitea, defizitak kontrolpean egon behar duelako. Euroguneko herrialdeak martxotik aurrera gehiago lotuko dituen Itun Fiskalaren antzeko ituna beharko du, baina liberako diru-batasunaren barruan.

467. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia> (2012an ikusia). Halaber, ikus aurreko atala.

Zerga-politikan ere izango luke eragina. Eurogunean oraindik ez dute sakondu, baina diru-batasunak aurrera egiteko hurrengo urratsetako bat izango da zerga-politika gehiago bateratzea. Horrek auzitan jar ditzake SNPren asmoak sozietate-zerga jaisteko. Irlanda izan da haren eredu, % 12,5eko zergari esker multinazionalen inbertsio asko erakarri ahal izan dituelako. EBren barruan Alemaniak eta Frantziak nekez onartuko liokete hori Eskoziari, eta Erresuma Batuak ere ez. Independentzia, hortaz, etortzekotan zenbait mugarekin etorriko da».

Eskozia independenteaz, diru-batasunaz, Ingalaterrako Bankuaren aterkipeaz, negoziazioaz, diziplina fiskalaz, merkatuekiko «fidagarritasunaz», aurrekontu politika ez-independenteaz, defiziten kontrolaz, EBko itun fiskalaren antzekoaz aipatzen denak argi erakusten du DTMtik oso urrun daudela, antipodetan!

Gainera zerga-politikan ere eragina. Hortaz?

Lasai!

Kazetariak: *Independentzia, hortaz, etortzekotan zenbait mugarekin etorriko da.*

Eskozia independentea ote? Maila monetarioan? Arlo fiskalean? Are arlo industrialean?

Bigarren deklarazioa Jim Mather-ek, Eskoziako Enpresa ministro ohiak egin du⁴⁶⁸:

Eskozia independenteak libera esterlinari eutsiko liokeela esan du Alex Salmond-ek. Ez al da hori subiranotasun asko galtzea?

Hiru aukera daude: liberari eustea, gure diru propioa sortzea, edo euroan sartzea. Ez dira garai onenak euroan sartzeko, ezta diru propioa sortzeko ere; diru ahulak jarrera harrapakinak jasaten dituzte merkatuetan; liberan jarraitzeak dirudi, beraz, logikoena. Gaur egun Eskoziak ez du zer esanik diru politikan, ez du zer esanik interes-tasetan eta ez du zer esanik zerga kontuetan. Eskozia independente batek behintzat zerga politika erabaki ahal izango luke. Hori hobekuntza nabaria izango litzateke. Benetan uste dut biderik onena dela; agian ez da perfektua, baina daukaguna baino hobea da. Geroago, euroak bere indarra eta garrantzia berreskuratzen duenean, euroa har dezakegu ona bada Eskoziarentzat eta erreferendumean eskoziarrek onartzen badute.

Baina zer interes izan dezake orduan Ingalaterrako Bankuak Eskoziaren azken buruko mailegatzaila izatearekin?

Baina zein da benetako azken buruko mailegatzaila? Bene-benetan Nazioarteko Diru Funtsa eta Munduko Bankua dira, eta nire esperientziatik diot beste hainbat banku baino pragmatikoagoak eta eskuzabalagoak direla.

468. Ikus http://www.berria.info/guregaiak_ikusi.php?id=8803 (2012an ikusia).

Kritika:

DTM ez ulertzea erakusten du, argi eta garbi, lehen erantzunak. Gainera zerga-politika erabakitzerakoan, Erresuma Batuan moneta berbera egonik, arazoak sor daitezke. Nork kontrolatuko du Eskoziako politika fiskala, zein neurriren bidez? Zernolako lotura egongo litzateke Eskoziako Banku Zentralaren eta Altxor Publikoaren artean?

Hori guztia, eta gehiago, argitu beharko dituzte eskoziarrek!

Bigarren erantzunean, DTM ez ulertzeaz gain, moneta-jaulkitzailearen eginkizunaz ez jakiteaz gain, moneta-erabiltzailearen eta moneta-jaulkitzailearen arteko funtseko desberdintasunaz ez jakiteaz gain, NDFri eta MBri buruz aipatzen duen eskuzabaltasuna, benetan harrigarria da, sinplekeria hutsa. Umetxo batek egingo ez lukeena.

PS: Euskal Herriko hainbat txokotan Eskozia era liluragarri batez aipatzen denean, ba ote dakigu zer aipatzen dugun, zertaz ari garen. Dudatan nago.

18.3.3. BBC: Eskoziaren independentziaz

BBCn zenbait artikulua azaldu dira Eskoziaren egoeraz. Hona hemen haietako bi.

Independentziari buruzko ere du matematikoaz⁴⁶⁹: «Eskoziaren etorkizuna ez datza ekuazioetan, haren boto emaileen bihotzetan eta buruetan baizik⁴⁷⁰».

Gauza bera esan daiteke Euskal Herriaren independentziaz.

Iritzi batzuk⁴⁷¹.

Scottish Labour:

Ken Kacintish-en hitzez, «Eskozia independente bateko moneta-kontua oinarritzko eta funtsezko arazoa da eta SNPk ez dauka erantzun sinesgarririk».

Honela jarraikiz, «SNPko jendea jarrera absurduan dago orain moneta berari eusteko asmoz, baina beraren gaineko kontrol ekonomiko eta politiko guztiaz amore emanez...».

Scottish Lib. Dem.:

469. Ikus <http://newsnetscotland.com/index.php/affairs-scotland/3754-economic-model-predicts-scottish-independence> (2012an ikusia); <http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/10016/4806/1/stability-breakup-nations.pdf> (2012an ikusia).

470. Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-17084128> (2012an ikusia).

471. Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-business-17121970> (2012an ikusia).

Wilie Rennie-k, bere aldetik, honela interpretatzen ditu Ingalaterrako Bankuko (Britainia Handiko Banku Zentraleko) gobernadorean hitzak: SNPk ez dauka inolako bermerik, «bere moneta gisa, Eskozia independente batek libera erabiltzeko».

Honelakoa gehituz: «SNPk dio libera erabiliko dutela, baina ez dago horretarako inolako garantia idatzirik».

Gainera, «argi dago ezen gainontzeko Britainia Handiak onartzen baldin badu gurekin batasun monetarioa eraikitzea, gastu-muga gogorrek nabarmenduko dituela monetaren sinesgarritasunerako. Eskoziar gobernu independente batek muga horietaz deus gutxi izango du esateko, gu ahalmenik gabe utziz».

Ikasiko ote dugu?

18.3.4. Eskozia eta Britainia Handia: arazoak libera partekatzearekin

Balediko Eskozia independentearen arazoak, maila monetarioan eta ekonomikoan, jadanik ikusi ditugu⁴⁷².

Oraingo honetan Stephanie Kelton-en hitzez baliatuko naiz. Hona hemen Italian aipatutakoa⁴⁷³, MMT (DTM) *austeritate-aukera gisa* izeneko hitzaldian (diapositibak ondoko loturan⁴⁷⁴ ikus daitezke).

Beste herrialde baten monetari bere truke-tasa finkatzen dion herrialde batek, Argentinak eta Errusiak eta beste batzuek egin duten bidetik [edo Eskozia independenteak Britainia Handiko liberarekin egin bide nahi duena, nire gehiketa], ez du jaulkitzen moneta subirano bat. Oso kontuan eduki behar dute zenbat gastatzen duten. Beren erreserbak defendatu behar dituzte. Baldin eta agintzen baduzu zeure moneta beste herrialde baten moneta bihurtzea, sosik gabe gera zaitezke. Dirua bukatu ahal zaizu. Nola lortzen duzu beste herrialde baten moneta? Gainontzeko munduaren eta besteen ongizatearen menpeko bilakatzen zara, zeure ongizatea mantentzeko. Truke-tasa finkoarekin aritzen den herrialdeko hierarkiak gailurrean beste bat jartzen du. Zeure interes-tasaren gaineko kontrola galtzen duzu —kontrola mantentzeko oso garrantzitsua dena—, baldin eta herrialdeak zor jasangarri bat eta enplegu osoa eduki nahi badu».

Hortaz, kontu handia Eskoziaren ereduarekin.

18.3.5. Bankuak bermatzea ala independentzia?

Zenbat eta hurbilago egon Eskoziako erreferendumaren data, orduan eta datu eta adierazpen ekonomiko gehiago azaltzen dira.

472. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia-2> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eredu-baten-bila-islandia-ala-eskozia> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bbc-eskoziaren-independentziaz> (2012an ikusia).

473. Ikus <http://michael-hudson.com/2012/03/mmt-as-the-austerity-alternative/> (2012an ikusia).

474. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/mmt-dtm-in-power-point-stephanie-kelton> (2012an ikusia), bereziki “Zer da dirua?” izenekoak.

Hona bi adierazpen interesgarri:

Lehena John Swinney-k egina, esanez independentziari buruzko eztabaidaren bihotzean ekonomia dagoela⁴⁷⁵. Datu batzuk ere plazaratu zituen: Eskoziak zergatan gehiago ordaintzen dio Britainia Handiari azken horretatik gastutan jasotzen duena baino⁴⁷⁶.

Bigarrena Nicola Sturgeon-ek egina⁴⁷⁷: «Eskozia independente batek Britainia Handiko gobernuarekin lan egingo luke Eskoziako Royal Bank porrotetik salbatzeko», zeren «mundu errealean, jendea bateratzen baita bankuak bermatzeko».

Ongi uler bedi hau: bankua bermatzea, hots, bankuari diru publikoa ematea.

Gainera, «Kontua da Eskoziako Royal Bank-eko burua eskoziarra dela, haren jardueraren % 90 Ingalaterran dagoelarik». Eta errematatzekoa: «Eskoziako Royal Bank bermatu zen, ez banku eskoziarra zelako, Britainia Handiko finantza osoa bermatzeko baizik».

Galdera batzuk:

- Zein da afera: bankuak bermatzea ala independentzia?
- Islandiak bermatu ote zituen bere bankuak?

Eta azken galdera:

- Eskozia eredu ekonomiko eta finantzarioa ote Euskal Herrirako?

18.3.6. Zientzia, matematika, ekonomia eta independentzia

Zientzia, matematika eta gizarte-zientziak bereizi behar dira. Euskal Herrian, alta, sorginkeriatan bizi dira bat baino gehiago .

Orain independentziari eta matematikari dagokie nahasketa. Eskoziari (eta EHri) buruzko fantasiazko eredu matematiko batek zenbait bazter astindu ditu .

Zilegi bekit kanpoko lekukotasuna ekartzea. Izan ere, BBCn zenbait iritzi-artikulu azaldu dira Eskoziaren egoeraz. Hona aurreko modeloari erantzuten diona: «Eskoziaren etorkizuna ez datza ekuazioetan, haren boto-emaileen bihotzetan eta buruetan baizik». Gauza bera esan daiteke Euskal Herriaz, noski.

Irizpide bitxien artean, hauxe dateke nabarmena: Eskozia independentearen monetari buruz galdetua izatean, John Swinney-k, Eskoziako Gobernuako Finantza ministroak, libera esterlinarekin segitzea proposatu du .

475. Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-17331280> (2012an ikusia).

476. Hego Euskal Herria antzeko egoeran dago Espainiako estatuarekiko.

477. Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-17325032> (2012an ikusia).

Are okerragoak dira Jim Mather-ek, Eskoziako Enpresa ministro ohiak, egin dituen adierazpenak, besteak beste, Nazioarteko Diru Funtza eta Munduko Bankua goraipatuz.

Zer esaten da EHn Eskoziari buruz? Ba ote dago iritzi kritikorik? Non? Non bultzatu da eztabaida minimo bat Eskozian proposatzen diren neurri ekonomiko eta monetarioei buruz?

Esan dezadan garbi:

- (i) Politikoki oso interesgarria da Eskozian gertatzen ari dena. Bera European baitago, gu bezala.
- (ii) Ekonomikoki Eskoziak zenbait hutsune dauzka, eta erabakitzeke funtsezko gai batzuk: monetaren eta politika fiskalaren mendekotasuna, tartean.

Susmatzen dudana hauxe da: aspaldian bezalaxe, hemen, alegia Euskal Herrian, beldur ikaragarria diogu eztabaidari, kritika sendo eta zabalari.

Noiz arte?

18.3.7. Eskozia berriz ere

Hona hemen Eskoziari buruzko e-posta batzuk⁴⁷⁸, Kenneth Gibson-i⁴⁷⁹ bidaliak.

18.3.8. Ezjakintasunaren krisia Eskozian

Mosler-ek aipatzen duen ezjakintasunaren krisia hedatuz doa etengabe. Hona hemen, kasu, balediko Eskozia independentearen monetaz oraintsu irakurri duguna⁴⁸⁰. Aditu batek dioenez:

Sterling should remain the currency of Scotland for the foreseeable future, because we're part of a single financial area - and that's true for both Scottish and UK governments. The issue of the Bank of England being the lender of last resort is a bit of a red herring, since any government has ultimately to go to the markets to cover national debt.

Alegia, eta laburbilduz, aurrez ikus daitekeen etorkizunean Eskoziako monetak libera esterlina izaten segitu beharko luke, zeren gune finantzario bateko parteak baikara —eta hori egia da eskoziar eta britainiar gobernuentzat, biontzat—. Ingalaterrako Bankua azken baliabideko mailegu-emailea izatearen afera sardinzar gorriaren puxka bat da, zeren «edozein gobernu azkenean merkatuetara jo behar baitu zor nazionala estaltzeko» (sic).

478. Ikus <http://es.scribd.com/doc/103111294/Eskoziari-buruzko-e-posta-batzuk> (2012an ikusia).

479. Aurretik ikus GARA egunkarian azaltzen dena: <http://www.gara.net/paperezkoa/20120808/356249/es/Es-esencial-que-tengamos-fiscalidad-para-impulsar-economia> (2012an ikusia).

480. Ikus <http://www.heraldscotland.com/politics/scotland-decides-currency.12345> (2012an ikusia).

Hots, bi hitzetan, aditu horrek ez daki ezer moneta subiranoaz.

Okerrena, eztabaida (¡!??) horiek segituko dute Eskozian luze, hemengo jende askotxok Eskoziaz liluratuta jarraitzen duen bitartean.

Eztabaida, aldiz, ezjakintasunaren eremuan murgiltzen da: ezjakintasuna versus ezjakintasun handiagoa.

Noiz arte segituko dute eskoziar independentistek ildo antzu horretatik?

Eta noiz arte segituko du hemengoen itsukeriak?

18.3.9. Bill Mitchell-ek Eskoziaz

Eskoziaz beste behin. Hona hemen Mitchell-ek dioena (Mitchell, 2012l):

Eskoziarrei 2014ko erreferendumean baiezko boto ematea gomendatuko nieke, baldin eta soilik baldin haiek beren moneta flotatzailea, ez-lotua martxan jarriko balute eta eurogunean sartzeko edozein ideia baztertuko balute⁴⁸¹.

Baiezko botoa baldintzatuko luke gobernuak enplegu osoa lortzeko konpromisoak, berriki sortuko duten monetaz baliatuz. Libera britainiarra erabiltzen segitzen badute, orduan ez da ezer irabaziko. Eskoziak benetan independentea izan nahi badu, bere moneta izan beharko du.

EHn jende askok Eskoziarekiko daukan liluramenduitsuak ez ditu kontuan hartzen oinarritzko baldintza horiek. Diodan berriz, badaezpada ere, ni neu ere liluratzen nauela Eskoziak maila politikoan independentea izateko daukan aukera hurbilak. Baina, adi!, Eskoziako ekonomiaz, politika fiskalaz eta moneta-politikaz oso ezkorra naiz.

Ikasiko ote dugu inoiz?

18.3.10. Eredu baten bila: Islandia ala Eskozia?

Euskal Herrian aro berrian sartu gara. Aro berriari estrategia berria dagokio. Gero gero taktikak. Azter ditzagun bi ereduren datu esanguratsu eta interesgarriak.

18.3.10.1. Islandiaren kasua

Islandiaren eredua interesgarria da oso. Hona hemen ezaugarri sendo batzuk⁴⁸²:

481. Eurogunean sartzekotan, gogoratu Warren Mosler-en proposamen dotorea: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 17. kapitulua.

482. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-eredua-ote> (2012an ikusia).

- a) Islandia moneta propioa du, koroa, ez du euroa erabiltzen. Afera kanpora begira azaltzen da.
- b) Gobernuaren arabera, Islandiak Europako banku handiek egindako mailegu txarrak ordaindu behar zituen. Zorrak eurotan daude izendatuak ez koroatan, hau da, Islandiak kontrolatzen ez duen atzerriar monetan.
- c) Baina jendeak uste izan du nahikoa dela. Jadanik islandiarrek aski sufritu dute atzerriar monetan (eurotan) era ez-diskriminatu eta kontrol gabeko batez mailegatu zuten erakunde finantzarioek sorturiko finantza-krisitik.
- d) Islandiak nahi izan du soilik bere egoiliarren gordailuak (koroetan daudenak) bermatzea, atzerriarrek zeuzkaten gordailuetako kasuan (eurotan daudenak), Islandiako bankuek haiei ez ordaintzea ahalbidetuz. Horixe izan da jendearen bakezko «iraultza» miragarria.

Ondorio zuzena eta argia: Islandiako herritarrek beren gobernu presionatu dute banku handiei diru-laguntzarik ez emateko.

Islandiak lanpostuak behar ditu. Islandiak badauka bere banku zentrala, moneta propioa (koroa) eta gobernu subirano bat. Hortaz, DTMkoek proposaturiko lan-bermea (Mosler, 1997; Wray, 2012a) ⁴⁸³ martxan jar dezakete, interes-tasa haren BZren esku dagoelarik. Islandiak horrelako programa bat finantzalki babes dezake: gobernuak konputagailuaren teklatu-kolpeekin gastatzen du, bankuen kontuak kreditatuz.

18.3.10.2. Islandiaren bilakaera

Eurogunetik kanpo dagoen Islandiaren bilakaera oso interesgarria eta adierazgarria izan da⁴⁸⁴.

18.3.10.3. Eskoziaren kasua

Eskozia Europan dago. Oso litekeena da laster estatu berri bilakatzea. Politikoki erabat interesgarria, zeren Europaren barnean autodeterminazio-eskubidea martxan jarriko baita.

Arazoak monetarekin, politika fiskalarekin eta, oro har, ekonomia errealarekin azalduko dira, baldin eta oraintxe irakurtzen diren planekin segitzen badute⁴⁸⁵.

483. Ikus 461. oharra.

484. Ikus <http://www.telesurtv.net/secciones/opinion/102214-NN/-iexclvaya-vaya-islandia-triplicara-el-crecimiento-de-la-ue-en-2012/> (2012an ikusia). Ikus 18.2. atalean Islandiaz esandakoa.

485. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia-2> (2012an ikusia).

18.3.10.4. Azken hitza, oraingoz

Oraingoz haxe esan daiteke:

Politikoki oso interesgarria da Eskozian gertatzen ari dena. Bera European baitago, gu bezala.

Politikoki oso interesgarria ere izan da Islandian gertatutakoa (Wray, 2011i).

2) *Ekonomikoki* Eskoziak zenbait hutsune dauzka, eta erabakitzeke funtsezko gai batzuk: monetaren eta politika fiskalaren mendekotasuna, tartean.

3) Islandia eredugarria da, demokrazia erabili duelako kapital espekulatzailaren aurka.

4) Islandiak moneta propioa dauka, beraz haren Banku Zentrala jaulkitzailea da. Estatu subiranoa da.

5) Estatu subiranoa izanik, politika fiskal propioa eraman eta martxan jar dezake (horretarako *lan-bermearen* plana aproposa izango litzateke).

Gainera eurogunetik irteteko badago estrategia zehatz bat, Mosler-en bidetik⁴⁸⁶.

Erdipurdiko politikari eta ekonomialariak ez izutzeke, balediko Euskal Herri independenteak badauka, eurogunean bertan baina EBZ azken baliabideko mailegu-emaile gisa arituz, beste irtenbide duin eta erraz bat⁴⁸⁷.

Hortaz, euskaldunok badaukagu bi eredu horietatik, Islandiatik eta Eskoziatik, asko ikasteko. Saia gaitezen!

18.4. KATALUNIA INDEPENDENTEA EUROPAR BATASUNEAN

Hona hemen Antoni Abat i Ninet-ek egindako lan juridikoa⁴⁸⁸.

Gauza bera esan daiteke Euskal Herriaz.

Euroari dagokionez, gogoratu Warren Mosler-ek lan dotorea⁴⁸⁹.

Bestetik, Katalunia independenteaz eta Katalunia Europar Batasunean egoteaz edota bertan segitzeaz aparteko zalaparta dago udazken honetan Espainiako komunikabide ia guztietan. Agian iritzirik orekatuena ondoko linkean ikus daiteke⁴⁹⁰.

486. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eurogunetik-irteteko-estrategia> (2012an ikusia). Ikus, halaber, liburu honen 14. kapitulua.

487. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/warren-mosler-eta-aebetako-fed> (2012an ikusia).

488. Ikus http://blocs.mesvilaweb.cat/media/aW5mb3JtZV9DRVNfYW1wbGlhY2lvX2ludGVybmE=_223408_1_7093_1.pdf (2012an ikusia).

489. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia). Ikus, halaber, liburu honen 17. kapitulua.

490. Ikus http://www.huffingtonpost.es/miguel-anxo-murado/cataluna-y-la-ue-hay-que-_b_2082355.html (2012an ikusia).

18.5. AZKEN BERRIAK: ISLANDIAK IRABAZI DU

2008an Icesave bankuak, Landsbanki-ren filialak porrot egin zuen. Denbora hartan Landsbanki Islandiako bigarren bankua zen.

Islandiak ez die ordainduko atzerriko aurreztaileei⁴⁹¹, Britainia Handiko eta Holandako aurreztaileei.

Islandiako Gobernuak ez die kalte-ordainik eman beharko Icesave-ren porrotagatik. Kalte-ordaina Icesave-ren jabe Landsbanki-k emango duela dio Islandiak.

EFTAren auzitegiak erabaki du Islandiako Gobernuak nahiko arrazoi bazituela gordailu horiek ez estaltzeko, «neurrigabeko krisi sistemikoa» zuelako.

EFTAren ebazpena⁴⁹².

Yes, it is possible.

491. Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/business-21231535> (2012an ikusia).

492. Ikus http://www.eftacourt.int/images/uploads/16_11_PR_EN.pdf (2012an ikusia). Testu osoa: http://www.eftacourt.int/images/uploads/16_11_Judgment.pdf (2012an ikusia).

19. Euskal Herria independentziarantzko bidean

Montreal-en, Québec-en hasi nintzen, beste behin eta era sakonago batez, ekonomia ikertzen. Eta Québec-en egoera (Kanadatik kanpo ala Kanada barruan?), analizatzeari ekin nion, orain dela 30 urte. Quebec-en gauza interesgarri bat ikasi nuen, alegia, hango sindikatuek subiranotasunaren inguruan, mugimendu zibilen arloan, errebindikazio sozialen aurrean jorratutakoa txalogarria zela benetan.

Subiranotasuna, autodeterminazioa, independentzia, horrelako kontzeptuak argitu behar dira. Ados. Mundu mailako ekonomia eta europar ekonomia ikertu beharra dago. Argi. Dauden arazoak eta baldintzak kontuan eduki behar dira. Noski. Historizismoak (XII. mendeko nafar estatua eta abar) ez digu ezertarako balio. Argiago ezin. Historia irekita dago. Euskal Herria oso eskasa da baliabide naturaletan. Badakigu (Japoniak ere ez; eta ez dut Japoniako eredu ekonomiko eta soziala inportatu nahi. Ezta pentsatu ere!) Baina Euskal Herriak, bere osotasunean, giza kapital ikaragarri on, landu eta aberatsa dauka. Ezin ukatu. Ahalmen hori frogatu izan da hala frankismo nola neofrankismo edota sasidemokrazia honetan, eta hori guztia inongo subiranotasun politikorik eduki gabe. Nola egon gintezke subiranotasun politikoarekin, geure erabakiak hartzeko ahalmenarekin? Dudatan ote?

Gure ekonomia enpresa ertain eta txikien inguruan murgiltzen da. Hori da gure altxor produktiboa, hala kudeaketan nola produkzioan, bere lan-indar oso produktibo eta lehiakorarekin. Horixe da gure faktore estrategikoa, zaindu, hobetu, gaurkotu eta mimatu behar dena.

Québec independentearen inguruan, Montreal-en orain dela 30 urte, ekonomiari buruz entzundako txorakeria berberak hasi gara hemen entzuten espainiar sasi-ekonomialarien ahotik. Ez du merezi horiei kasu egitea. Baina mingarria da abertzalea omen den hemengo jendea txorakeria beretan murgiltzen hasten denean. Ulertezina niretzat. Edo agian ulargarria, zeren abertzale etiketaren azpian edozein gauza ezkuta baitaitezke. Argudio nagusia hauxe litzateke: euskal independentzia berdin deskapitalizazioa. Euskal Herria irla bilakatuko litzateke, azak jango genituzke, kapitalek ihes egingen ligukete, pobrezia hedatuko litzateke, langabezia areagotuko Baina katastrofe horiek guztiak gurera etorriko balira, orduan, zer dela-eta onartezina da autodeterminazio-eskubidea Euskal Herrian aplikatzea?

Guri dagokigunez, Europar Batasunean (EB) euskal errepublika independentea eratzekeo daukagun oztopo bakarra, apartekoa noski, bi estaturi dagokie: Espainiako eta Frantziako estatuei. Ez dago beste oztoporik: ez ekonomikorik, ez sozialik, ez kulturalik edo linguistikorik. Arazoa politikoa da erabat. Kontua subiranotasunari dagokio: autodeterminazioari, erabakitzekeo subjektuari. Horretaz ez dut uste abertzalea denak dudarik izango duenik. Hortaz, ados bagaude horretan, ahalegin gaitzen horren inguruan batzen, bateratzen.

Egia da EB martxan jartzerakoan, soilik kapitalari begiratu diotenez, Europako Banku Zentralak izan duen politika monetario ia bakarra inflazioari aurre egitekoa izan dela. Ondorioa ezaguna da: langabezia nonahi eta gastu sozialak murriztea.

Bestetik, badakigu hitzen zorabioarekin ez goazela inora. Subiranotasun ekonomikoa aipatzen denean, zehaztu behar da, jakin behar dugu zertaz ari garen. Argi dago gaur egungo EBko estatuek daukaten subiranotasun politikoak (nolanahi ere den!) ez dakarrela, ezta pentsatu ere, subiranotasun ekonomikorik daukatenik. Beraz, separatistok, erabat independentzia zaleok, hor daukagu desafio teoriko bat, argitu beharrekoa, geroke gero baterako ezin dena luzatu.

Abertzaleak bai baina independentistak ez direnek independentzia birtualaz hitz egin gabe, borrokatu ahal dute eskubide demokratikoa den autodeterminazioa Euskal Herrian gauza dadin. Gutxienez bat egin dezagun horren inguruan, independentzian sinesten ez dutelako.

«To be a Basque meant, and still means, to be a historical anomaly»

(*Over the Edge of the World*, Lauren Bergreen⁴⁹³)

Mark Kurlanski-k liburu interesgarri bat idatzi zuen: *The Basque History of the World*⁴⁹⁴.

2009ko irailaren 27an, artikulua on bat agertu zen *The New York Times* delakoan: *Basque without borders*⁴⁹⁵.

Kurlanski-ri parafraseatuz, lantxo sorta hau honelakoa izenda daiteke: «The Basque History of the Modern Money Theory towards the Basque Independence: MMT without borders».

Anomalia historikotik, hots, Paleolitikotik independentziara.

Lanak 2012an hasi ziren, *Euskal Herria: Paleolitikotik independentziara DTMren bidez*⁴⁹⁶ izeneko lanarekin.

493. Ikus Bergreen, L. (2004): *Over the Edge of the World*, Harper Perennial, New York.

494. Ikus <http://www.basqueed.org/Basque-History.htm> (2012an ikusia).

495. Ikus <http://travel.nytimes.com/2009/09/27/travel/27basque.html> (2012an ikusia).

496. Ikus <http://es.scribd.com/doc/80261313/Euskal-Herria-Paleolitikotik-independentziara-DTM-ren-bidez> (2012an ikusia).

19.1. BI E-POSTA

Bi e-posta⁴⁹⁷:

2012ko urtarrilaren 27an, Warren Mosler, Randall Wray, Bill Mitchell eta Stephanie Kelton-i ondoko e-posta bidali nien:

Zuen informaziorako

Paleolitikotik⁴⁹⁸, Independentziara⁴⁹⁹, DTMren bidez⁵⁰⁰.

Thanks a lot, Mila esker in Basque.

E-posta bera birbidali nien zenbait laguni, ondoko sarrerarekin:

Zuen informaziorako

E-posta hau ondokoei bidali diet: Mosler⁵⁰¹, Mitchell⁵⁰², Wray⁵⁰³ eta Kelton-i⁵⁰⁴.

Gure Euskal Herria inoiz independentea izan baledi (esan nahi dut politikoki eta ekonomikoki independentea), DTMkoek erakutsi dute bidea.

Gora DTM!

Gora Euskal Herria!

497. E-postak ingelesez idatzi nituen.

498. Ikus http://www.basqueresearch.com/berria_irakurri.asp?Berri_Kod=3725&hizk=I (2012 ikusia): «... the existence of European genetic lines in the Baztan valley going back approximately 15,000 years».

Baztan: ikus <http://www.turismo.navarra.es/eng/organice-viaje/recurso.aspx?o=3066> (2012an ikusia).

499. Ikus <http://newsnetscotland.com/index.php/affairs-scotland/3754-economic-model-predicts-scottish-independence> (2012an ikusia); <http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/10016/4806/1/stability-breakup-nations.pdf> (21012an ikusia) (lan hori soilik propagandarako da, politikarientzat edo, hobeki esanda, politikeroentzat).

500. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57836726/Diru-teoria-moderna> (2012an ikusia).

501. Ikus <http://moslereconomics.com/>.

502. Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog>.

503. Ikus <http://www.economonitor.com/lrwwray/>; <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/p/modern-money-primer.html>; eta <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/search/label/L.%20Randall%20Wray>.

504. Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/search/label/Stephanie%20Kelton>.

19.2. PALEOLITIKOTIK INDEPENDENTZIARA

Paleolitikotik⁵⁰⁵...

Ondorio batzuk atera dira⁵⁰⁶:

Our results clearly support the hypothesis of a partial genetic continuity of contemporary Basques with the preceding Paleolithic/Mesolithic settlers of their homeland.

Halaber, ikus orain dela gutxi argitaratutakoa⁵⁰⁷:

Through detailed DNA analysis of samples from the French and Spanish Basque regions, the Genographic team found that Basques share unique genetic patterns that distinguish them from the surrounding non-Basque populations.

Our study mirrors European history and could certainly extend to other European peoples. We found that Basques share common genetic features with other European populations, but at the same time present some autochthonous (local) lineages that make them unique.

It is the ancestral language of the Basque people who inhabit a region spanning northeastern Spain and southwestern France and has long been thought to trace back to the languages spoken in Europe prior to the arrival of the Indo-European languages more than 4,000 years ago (English, Spanish, French and most other European languages are Indo-European).

... Independentziara.

Beste aldetik, independentzia eta matematika nahastu dira. Eskoziari (eta EHri) buruzko fantasiak ere matematikoko batek⁵⁰⁸ zenbait bazter astindu ditu.

Zilegi bekit kanpoko lekukotasuna ekartzea. Izan ere, BBCn zenbait iritzi artikulu azaldu dira Eskoziaren egoeraz. Hona aurreko modeloari erantzuten diona⁵⁰⁹:

505. Ikus http://www.basqueresearch.com/berria_irakurri.asp?Berri_Kod=3725&hizk=I (2012an ikusia):

«... the existence of European genetic lines in the Baztan valley going back approximately 15,000 years».

506. Ikus <http://www.kazeta.info/euskalherria/ikertzaileen-arabera-populazio-neolitikoak-lurralde-honetara-heldu-aitzin-dagoeneko-baziren-hemen-euskal-herritarrak> (2012an ikusia). Halaber, ikus <http://www.cell.com/AJHG/retrieve/pii/S0002929712000328> (2012an ikusia) eta <http://newswatch.nationalgeographic.com/2012/03/06/basque-origins-predates-arrival-of-farmers-in-iberian-peninsula-dna-analysis-finds/> (2012an ikusia).

507. Ikus <http://newswatch.nationalgeographic.com/2012/03/06/basque-origins-predates-arrival-of-farmers-in-iberian-peninsula-dna-analysis-finds> (2012an ikusia).

508. Ikus <http://newsnetscotland.com/index.php/affairs-scotland/3754-economic-model-predicts-scottish-independence> (2012an ikusia).

<http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/10161/4806/1/stability-breakup-nations.pdf> (2012an ikusia).

509. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bbc-eskoziaren-independentziaz> (2012an ikusia).

Eskoziaren etorkizuna ez datza ekuazioetan, haren boto-emileen bihotzetan eta buruetan baizik.

Gauza bertsua dio Gioconda Belli-k, beste testuinguru batean⁵¹⁰:

The desired changes have to be laid and spelled out, and the energies that are unleashed should have a clear direction.

Independentziarako norabide hori DTMk ezartzen du. Izan ere, goian aipatu bezala, *Euskal Herria: Paleolitikotik independentziara DTMren bidez*⁵¹¹.

19.3. AUSTERITATE NEOLIBERALAREN AURKA

Hona hemen austeritate neoliberalaren kontrako bide bakarra⁵¹². Ez dago beste biderik! Era aldetik, ingeles errazean daude linkak. Edukia argi, garbi eta modu oso pedagogikoan azaltzen da. Mundu osora, hizkuntza desberdinetan zabal daiteke.

Hortaz, ahalegindu zaitez zabaltze horretan, Eskozian hasi, Kataluniatik igaro eta Euskal Herrian amaitzen.

19.4. ZENBAIT TXINPARTA

- Before God was God⁵¹³.
- Diru Teoria Modernoa⁵¹⁴.
- Krisia eta lanaren arazoa⁵¹⁵.

510. Ikus <http://www.giocondabelli.org/the-revolution-wont-be-twitted/> (2012an ikusia): «It is however important to recognize that we cannot or should not take our cyber existence as a substitute for the real life we are in. The excitement over our ability to incite large mass demonstrations by activating the chatter and seduction of tweets and facebook pages or groups, does not lead to revolution. A revolution starts maybe with a show of willing hands, but it doesn't stop there: it needs more. It needs a plan, a strategy, a course of action. It needs to know itself, not only in terms of how much anger or discontent it is able to show out in the streets, but of how much change it can really bring about. If we take out a tyrant -as was the case in Egypt- and have no alternative but to allow the military to take the reins- we have shown we can provoke changes, but we have also shown that we had no plan of action and that the changes, in the long run, have only been cosmetic. It is risky to incite large changes when one lacks long term objectives. This is the lesson of the last year, in my opinion. The enormous success that social media has had in political struggles demonstrates the triumph of a method: but the desired changes have to be laid and spelled out, and the energies that are unleashed should have a clear direction».

511. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/euskal-herria-paleolitikotik-independentziara-dtm-ren-bidez> (2012an ikusia).

512. Ikus bibliografia: *Fiscal Summit*. Halaber, ikus *Fiscal Sustainability Conference*.

513. Ikus <http://es.scribd.com/doc/58836302/Before-God-was-God> (2012an ikusia).

514. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57836726/Diru-teoria-modernoa> (2012an ikusia).

515. Ikus <http://es.scribd.com/doc/58955959/Krisia-eta-lanaren-arazoa> (2012an ikusia).

19.5. SUBIRANOTASUN MONETARIOA IZUTZEKO ATEA?

Noizbait Euskal Herriaren subiranotasunaz eztabaidatu beharra egongo da.

Badaezpada ere, hona hemen subiranotasunaren afera horretaz dagoeneko azaldu dena⁵¹⁶.

Kontua ezjakintasunari dagokio, eta ezjakintasunarekin batera izua eta manipulazioa hedatzeari, Greziako hauteskundeetan oraintsu ikusi dugun moduan.

Argi dagoena ondokoa da, alegia, norbera, herri gisa, nazio bezala, errepublika independente modura, subiranoa izatea: ez beste moneta-jaulkitzaile baten moneta bera erabiltzea, Eurolandian gertatzen den moduan, edota Eskozian gertatuko den antzera, baldin eta bertako independentistek Britainia Handiko libera esterlina erabiltzen badute⁵¹⁷ (independentista askotxok, gehiegik, oraindik dioten antzera!).

19.6. INDEPENDENTZIA POLITIKOA EZ DA NAHIKOA

Zer gertatuko litzateke baldin eta Euskal Herria politikoki errepublika independentea balitz, bere ikurrinarekin⁵¹⁸ eta guzti? Zer-nolako moneta-politika eta politika fiskala erabiliko lirateke hemen?

Demagun balizko (ala balediko?) egoera hori, Euskal Herria errepublika independentea dela.

Hipotesi horretan, Euskal Herria independentea izanik, Europar Batasuneko (EB) kidea izango litzakete, baina orain, bederen Espainiako eta Frantziako estatuetatik at.

Dakigunez, EBn dagoen egoera ez da batere ona. Alderantziz, zenbait herrialde krisiak jota daude. Hori dela-eta, Randall Wray-k, mundu mailako ekonomia analizatuz, eta EBko ekonomiaren egoera guztien artean okerrenea dela baieztatu eta gero, EBrako hiru aterabide posible ikusten ditu⁵¹⁹:

- a) Eurogunea uztea, herrialde bakoitzak bere aurreko monetari eutsiz.
- b) Eurogunean segitzea baina eurotan izendaturiko zorrak ez ordaintzea.
- c) Batera segitzea baina EBren berreraketa eginez, zorrak birformulatuz eta jaitsiz, autoritate fiskal orokor bat sortuz, AEBko Altxor Publikoaren antzekoa izan daitekeena.

516. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/07/12/nola-irten-eurogunetik-proposamena/> (2012an ikusia) eta <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/12/21/eurogunetik-irteteko-estrategia/> (2012an ikusia). Liburu honetan bertan ere lantxo horiek azaldu dira.

517. Ikus 18. kapitulua.

518. Ikus <http://es.scribd.com/doc/61998281/Navarre-shall-be-the-wonder-of-the-World> (2012an ikusia).

519. Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2011/06/should-european-nations-repudiate-debt.html> (2012an ikusia).

Zein izango litzateke Euskal Herriak hartuko lukeen jarrera?

Ortodoxiak argi dauka bere proiektua (*Caveat*: sasiezkerkiar askok proiektu berbera daukate).

Heterodoxiak badauka non ikasi⁵²⁰.

19.7. ESTATISTIKA EZ DA ZIENTZIA EKONOMIKOA

Ez. Ezta pentsatu ere. Gauza bat da datuak biltzea eta nolabait, era estatistiko batez, datu horiek aurkeztea, eta beste bat, oso bestelakoa, datu horien zergatiak adieraztea.

Kontua da, edo izan beharko litzateke, datuak esplikatzea. Zer dela-eta gertatu dira? Nondik eta nola iritsi da gaur egungo egoera horretara? Eta horrekin batera, egungo egoeran zertxobait gaizki baldin badago, zer egin daiteke etorkizunean egoera hobetzeko?

19.8. EKONOMIA MISTOA

Ekonomia mistoaz aritu gara aurreko 17. kapituluan, Wray-ren eskutik.

Eta Euskal Herrian, zer?

Euskal Herri independentearen kasuan, zein izan liteke euskal gobernuaren tamaina?

Wray-k aipaturiko portzentajeak (edo beste batzuk) aplika litezke. Markoa argi dago. Horretaz ere noizbait eztabaidatu beharko genuke.

19.9. LAN-BERMEA

Lan-bermeaz aritu gara, 17. kapituluan, Wray-ren laguntzaz.

Wray lan-bermeaz aritu da, lan honetan (Wray, 2011i). Hona haren irizpiderik interesgarrienak:

- a) Irlandak (eta Islandiak) enpleguak behar ditu. Irtenbiderik hoberena lan berme unibertsala da.
- b) Programa gobernu zentralak finantzatzeko du
- c) Arazoa. Une honetan Irlanda ez da subiranoa, euroa erabiltzen duelako.
- d) Moneta subiranoarekin, gobernuak moneta horretan edozein saltze jasan dezake, konputagailuko teklaturen bidez.

520. Ikus UEUren bloga: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/>.

- e) Gobernuaren gastu gehiegi izan daiteke inflaziogilea. Baina lan-bermeko programa batek soilik enplegatzen du lan egin nahi duena gutxieneko alokairu konkretu batean eta enplegu osoko mailaraino: hortaz ez dago inolako inflazio-arriskurik.
- f) Enplegu osoa eta prezio-egonkortasuna *lan-bermeko* programa batek hornitzen ditu.
- g) Ez dago inongo arazorik moneta subiranoko herrialde batentzat, interes-tasen arloan.
- h) Enpleguak alokairu dezente batean izango dira ordainduak.
- i) Irlandak Eurolandian segituz gero, EBZk finantzatu beharko luke lan-bermeko programa.

19.10. EUSKAL HERRIA: ENPLEGU OSORANZKO BIDEAN

Euskal Herrian ere lan-bermeko programa bat martxan jar daiteke.

Balediko Euskal Errepublika independentean, eta EHk eurogunean segituz gero, Irlandari buruz goian aipatutakoa aplika daiteke. Kasu honetan, EBZk finantzatu beharko luke lan-bermeko programa hori, nahiz eta EH osoko gobernu berriak programa kudeatu⁵²¹.

19.11. ASTIA EDO DENBORA LIBREA

Denbora librean UPVko irakaslea izan naiz, alegia gotorleku espainiarra den erakunde horretan. Jakina denez, guretzat UEU paradisu txiki bat izan da, eta orain Gasteizko jaunxkilek sikatu nahi dute oasi hori, diru-laguntza guztiak moztuz.

Nirekin egon diren ikasleei beti esan diet (ez dakit ikasiko duten) guk euskaldunok bi hizkuntza menderatu behar ditugula: lehena gurea, euskara noski, eta bigarrena gaur egungo lingua franca, alegia, ingelesa. Lingua franca zeren Noan Chomsky-k dionez, ingelesaren atzean *the biggest army in the world* baitago. Eta gero gerokoak...

Aspaldi honetan zenbait idazki plazaratu ditut UEUko ekonomia heterodoxiaren blogean. Beti bezala, nire hitzen atzean lingua franka erabiltzen duten MMTko (hots, DTMko) ekonomialariak daude.

Hona, bada, ondoren, azken astialdian egindako lantxo batzuk⁵²².

521. Gogoratu lantxo hau: : <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia). Lantxo hori, 17. kapituluaren ere azaltzen da.

522. Ikus bibliografia: *Euskal Herria independentziarantzko bidean*.

19.12. IKASTAROA IRUÑEAN

Where is the wisdom we have lost in knowledge?

Where is the knowledge we have lost in information?

Choruses from the Rock (T.S. Elliot)

Hauxe da ikastaroaren titulua: *Sozialismoa Euskal Herrian XXI. mendean. Gizarte eredu berri baten alde*.

Nire hitzaldian honelako puntuak ukituko nituen:

Sozialismoa: ez dakit gaur egun sozialismoa zer den, ezta zer izango den hemendik aurrera ere. Badakit, ongi jakin, zer izan den: estatu-kapitalismo atzeratua, besterik ez.

Nafarroan gaude: hitzontzikeria galanta dago Nafarroaz. Hitz egin dezagun garbi. Bai, egia da Nafarroa konkistatu zutela. Ez, ez dugu behar inolako estatu zaharkitu berreskuratu edota berreraiki. Eraiki behar duguna Euskal Errepublika independentea da, lehen aldiz gure historian.

Ekonomia: hona hemen zenbait ideia eta link:

- a) Ekonomia-arloan eta batez ere arlo finantzarioan gertatzen ari dena (krisi indusitua, bankuentzako erreskateak, austeritatea, murrizketak, langabezia eta abar) ikusi ondoren, *Modern Money Theory* delakoan (Diru Teoria Modernoan, DTMn) aterpetu naiz⁵²³.
- b) Harrotasuna izan daiteke, baina DTMkook badakigu krisia zergatik gertatu den eta nahita nortzuek indusitu zuten⁵²⁴.
- c) «Merkatuak» zer diren ere ezagutzen dugu⁵²⁵.
- d) Krisitik ateratzeko zenbait proposamen ere jakinak dira⁵²⁶. Baita Europako krisitik ateratzeko proposamen dotorea ere⁵²⁷.
- e) Euskal Herriari buruz ere zenbait lan argitaratu dugu⁵²⁸.

523. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57836726/Diru-teoria> (2012an ikusia).

524. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/otarrea/zientzia-aplikatuak/enpresa-zientziak/krisia-indusitua-izan-da> (2012an ikusia).

525. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/12/16/merkatuak/> (2012an ikusia).

526. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/krisitik-ateratzeko-proposamen-bat/> (2012an ikusia).

527. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak> (2012an ikusia).

528. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/06/06/ueuko-hitzaldia-segida> (2012an ikusia).

Dena, den-dena argi dago. Hala ere, askatasunari beldur diogu. Hobe ortodoxia hilgarria (oraingo Europar Batasunari tinko eustea, horrek dakarren hondamendi ekonomikoarekin) heterodoxia baino (kasu, EB beste era batera antolatzea, Warren Mosler gidari).

Eta horrela doa gure bizitza, zulo finantzarioa (zorrak) gero eta handiagoa eta sakonagoa izanik, politikariak eta ekonomialari gehienak erabat galduta dauden bitartean.

Ezjakintasuna da nagusi nonahi. Izan ere, krisiaren atzean ezjakintasun ikaragarria dago⁵²⁹.

Non dago ezagutzen galdu dugun jakinduria?

Non, informazioan galdu dugun ezagutza?

Harriaren koruak (T. S. Eliot)

Izan ere, zenbat informazio dugun eta zer gutxi dakigun!

19.13. SUBIRANOTASUNAZ HITZ BI EDO AGIAN GEHIAGO

Harrigarria da gure Euskal Herri hau. Benetan!

Noiz izan da subiranoa EH?

XII. mendean? XVI. mendean? 1936an? Noiz?

Ba ote dakigu subiranotasunak zer esan nahi duen? Benetan?

Agian link hau adierazgarria izan daiteke⁵³⁰.

Baina, segur aski horrek ez du balioko ezertarako!

Lagungarri gisa, badaezpada ere, hona hemen UEUren blogean subiranotasunaren afera horretaz dagoeneko azaldu dena⁵³¹:

Balioko dute inoiz aipu horiek? Beharbada ez!

Bai, badakigu. Ezjakintasuna da nagusi nonahi. Izan ere, krisiaren atzean ezjakintasun ikaragarria dago⁵³².

529. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/12/07/ekonomia-bost-hitzetan/> (2012an ikusia).

530. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/02/02/subiranotasun-monetarioa-eta-fiskala/> (2012an ikusia).

531. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/12/21/eurogunetik-irteteko-estrategia/> (2012an ikusia) eta

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia). Halaber ikus 17. kapitulua.

532. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/12/07/ekonomia-bost-hitzetan/> (2012an ikusia) eta 13. kapitulua.

Kasurako, dugun langabezia-tasa altuan ez dago inolako arriskurik inflazioa azaltzeko, neoliberal guztiek, baita hemengoek ere, etengabe oihukatzen dutenaren kontra (neoliberalen teoriak nonahi azaltzen dira, baita beren buruak ezkertiarizat dauzkaten artean ere).

Zer esan, beste aldetik, bankuen pribatizazioaz versus publikazioaz edota nazionalizazioaz?

Aspaldiko eztabaida antzu hori EHn noizean behin erabat berritza balitz bezala azaltzen da. Bai, hala da gure EH: dena da posible Granadan, sorry EHn (Aresti).

Aipatzen den pribatizazio horren gainean egon beharko da, egin nahi dutena kontrolatuz. Pribatizazioa, berez, ez da txarra, publikazioa edo/eta nazionalizazioa, berez, ona ez den bezalaxe.

Ikasiko ote dugu inoiz? Ez dut uste.

Badaezpada ere, hona zantzu batzuk⁵³³.

Kredituekin zer egiten den da kontua. Baita espekulazioan ez aritzea ere.

Subiranotasun monetarioa eta fiskala oso garrantzitsua da zenbait liberalen esku uzteko.

Baina bizitzak segitzen du. Ekonomia-arloan eta batez ere arlo finantzarioan gertatzen ari dena (krisi indusitua, bankuentzako erreskateak, austeritatea, murrizketak, langabezia eta abar) ikusi ondoren, *Modern Money Theory* delakoan (Diru Teoria Modernoan, DTMn) aterpetu naiz aspalditik⁵³⁴.

Hortxe segituko dut, daukadan maisuei (Mosler, Wray, Mitchel...) kasu eginez. Bestela denbora galtzea da.

19.14. EZTABAIDARI BELDUR?

Non dago eztabaida EHko independentziaz arlo ekonomikoan eta finantzarioan? Horretaz nik EH osoan ez dut inon ezer ikusten. Ene ustez jendeak, oraindik ere, eztabaidari beldur dio... beldur diogu, hobeto esanda.

Etsenplurik nabarmena, Eskoziarena. EHn jende askotxo liluratu du Eskoziak (jende gutxi, alta, liluratu du Islandiak? Esplikaziorik? Ez dut ezer topatu!).

533. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2010/02/21/bankuak-kontulari-sozialak/> (2012an ikusia) eta 17. kapitulu: *Warren Mosler-ek bankugintza* izeneko. Halaber, ikus Bill Mitchel-ek bankuei buruz dioena 16. kapitulu: *EBZ, Europako bankuak eta Bundesbank* izeneko.

534. Ikus 523. oharra.

Gainera Eskoziako politikarien artean, independentziaren alde daudenek ekonomiaz eta finantza-arloaz esan dutena⁵³⁵. Benetan aipatzen dituzten neurriak martxan jarriko balituzte, politikoki Eskozia independentea hondamendira eramango lukete. Abiadura handian gainera.

Inon irakurri ote dugu Eskoziako arazo horretaz ezer? Beldurra? Ez-jakintasuna? Axolagabekeria? Batek daki!

Hona, axolagabekeria horretaz, etsenplu nabarmen bat⁵³⁶.

Hona hemen zenbait puntu, inolako beldurrik gabe, nonahi aldarrikatzeko, ozen gainera:

- a) Jakitun gara gure gabeziak: EBN ez gaude «homologaturik», Espainia edo Frantzia dauden moduan, alegia, ez daukagu BZ bat, haiek eta EBko estatu guztiek daukaten modura. Maila estrategikoan eta EH osoari begira horixe da gure lehentasunetarikoa bat.
- b) Jakitun gara EBZ Alemaniako Bundesbank-en morroia dela.
- c) Jakitun gara EB beste modu batera antola daitekeela.
- d) Jakitun gara EBZk bere funtzioa bete beharko lukeela, hots, EBrako *lender of last resort* izatea, alegia: azken baliabideko mailegu-emailea izatea.
- e) Hori guztia eta gehiago zenbait ekonomialariri zor diogu: Warren Mosler-i, Randall Wray-ri, Kansas City-ko Unibertsitatekoiei, Bill Mitchell-i...

Hau da, ez gaude inprobisatzen, diogunak erro teoriko sakonak eta praktikoak dauzka.

Beraz, EHk beste edozein herrialde gisa, EBZtik urteko bere BPGaren % 10 jaso beharko luke eurotan, nahiz eta oraindik EH, bere osotasunean, ez izan errepublika independentea.

EHko hazienda guztiak, EBZrekin eta Bruselako «beso fiskal federalarekin» harremanetan jarri beharko lirateke eurobonuak gestionatu ahal izateko, nahiz eta oraindik EHk, bere osotasunean, ez eduki Altxor Publiko propiorik.

Tartean, eta epe oso laburrean, hona zenbait ideia nagusi, beraiei atxikitzeko:

- 1) Ekonomia erreala bultzatu behar da.
- 2) Bankugintzan, kredituak ekonomia produktibora zuzendu behar dira, ez espekulaziora.

535. Ikus 18. kapitulua.

536. Ikus <http://www.scribd.com/doc/103111294/Eskoziari-buruzko-e-posta-batzuk> (2012an ikusia): Sarrera eta Matematika, ekonomia eta independentzia izenekoak.

- 3) Politika fiskalean zergapetze progresiboa egon beharko da. Ez dira gauza bera enpresa txiki eta ertainak, eta enpresa erraldoiak. Ez dira gauza bera langileak eta aberatsak.
- 4) Gure txikitasunean, eta behar ditugun tresnen gabezia, kalitatezko inbertsio publikoaren aldeko gara
- 5) Noski, hezkuntza publikoa, euskara, osasungintza publikoa, eta, oro har, zerbitzu publikoen aldeko gara
- 6) Langileen eta ugazaben arteko akordioak gerta daitezela ahaleginduko gara. Akordio horietan biei dagozkien erantzukizunak eta betebeharrak mahai gainean jarriko dira

Badaude, egon, zenbait eginkizun pixkana, baina etengabe, praktikan jartzeko. Ekin diezaiozun!

19.15. EUSKAL HERRI INDEPENDENTEA EUROPAR BATASUNEAN

Hona hemen Antoni Abat i Ninet-ek egindako lan juridikoa⁵³⁷.

Gauza bera esan daiteke Euskal Herriaz.

Euroari dagokionez, gogoratu Warren Mosler-ek lan dotorea⁵³⁸.

Bestetik, Katalunia independenteaz eta Katalunia Europar Batasunean egoteaz edota bertan segitzeaz aparteko zalaparta dago udazken honetan Espainiako komunikabide ia guztietan. Agian iritzirik orekatuena ondoko linkean ikus daiteke⁵³⁹.

Hortaz:

- **Politikoki**, Antoni Abat i Ninet-ek egindako lan juridikoa aztertu eta independentzia politikoa martxan jartzea.
- **Ekonomikoki**, Warren Mosler-ek EBrako eta EBZrako proposatzen duena⁵⁴⁰ martxan jartzea.

537. Ikus http://blocs.mesvilaweb.cat/media/aW5mb3JtZV9DRVNfYW1wbGllY2lvX2ludGVybmE=_223408_1_7093_1.pdf (2012an ikusia).

538. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 17. kapituluaren Mosler-ek lanak.

539. Ikus http://www.huffingtonpost.es/miguel-anxo-murado/cataluna-y-la-ue-hay-que-_b_2082355.html (2012an ikusia).

540. Ikus 17. kapituluaren Mosler-ek lanak.

19.16. **HERRIALDEAREN TAMAINA, POLITIKA FISKALA ETA BANKUGINTZA BERRIA**

Bai, badakigu. Ezjakintasuna da nagusi nonahi. Izan ere, krisiaren atzean ezjakintasun ikaragarria dago⁵⁴¹. Ezjakintasunaren krisian gaude murgilduta.

Hona hemen ezjakintasuna hiru arlo ezberdinetan:

(i) *Herrialdearen tamaina*

Dirudienez, Euskal Herria egoera onean dago, balediko EH independentea estatu «txikia» izango delako.

Herrialdearen tamainak, nazioaren espazio fisikoak, estatu baten tamainak ez dauka inolako garrantzirik, ezta axolarik ere, independentziaren arazoan.

Modan egon den Alesina eta Spolaore-ren lana⁵⁴² lekuz kanpo, espazioz kanpo eta denboraz kanpo dago *finantza-kapitalismoko* aro berri honetan.

Finantza-ekonomia, makroekonomia eta mikroekonomia bera, baita politika fiskala ere, dira nagusi independentziaren alorrean, ez tamaina fisikoa. Tamaina erabat hutsala da.

(ii) *Politika fiskala*

Eurolandian estatuak moneta-erabiltzaileak dira, ez moneta-jaulkitzaileak⁵⁴³. Hortaz, politika fiskala ez dagokio estatu subiranoari, erabat ezberdina da⁵⁴⁴.

Zergapetze progresiboa behar da, noski. Baina Eurolandiako estatuak ez dira subiranoak. Zergapetze progresiboa eta presio fiskala altxatzea ez dira nahiko dauden hamaika desoreka konpontzeko, ezta pentsatu ere!

Caveat: estatu subirano batean, zergak ez dira erabiltzen dirua jasotzeko gobernuak gastatzearen, eskari agregatua banatzeko eta finantza-erreserba agregatuak kontrolatzeko baizik⁵⁴⁵.

Eurolandiarako, eta balediko EH independenterako, ikus Mosler-en proposamen dotoreak⁵⁴⁶.

541. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2011/12/07/ekonomia-bost-hitzetan/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 13. kapitulua.

542. Ikus *The Size of nations*: <http://mitpress.mit.edu/books/size-nations> (2012an ikusia), A. Alesina eta E. Spolaore (2005), The MIT press. Cambridge, MA.

543. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/04/15/moneta-jaulkitzaileak-eta-moneta-erabiltzaileak/> (2012an ikusia). Baita 17. kapituluan esandakoa ere.

544. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/07/20/ebz-fiskalitatea-eta-eh/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 17. kapituluan dagoena.

545. Ikus 17. kapituluan Warren-en lanak.

546. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/05/21/warren-mosler-en-proposamenak/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 17. kapitulua.

(iii) *Bankugintza berria*

Bankugintzaz EHn entzuten den lelo nagusia ondokoa da: bankuak eta aurrezki-kutxak publikatu (edo/eta nazionalizatu) behar dira. Horixe da nonahi eta ezkerren izenean irakurtzen dena.

Gure aldetik hauxe azpimarratu beharra dago: pribatu/publiko eztabaida hori antzua da, erabat zaharkitua eta lekuz eta denboraz kanpo.

Aspaldian ekonomian bi sektore nagusi baziren ere, FIRE⁵⁴⁷ sektorea eta ekonomia erreala, FIRE hedatuz joan da, etengabe⁵⁴⁸.

Bankugintza berriaz, hona hemen, jadanik aipatutakoa:

(a) Mosler-en bidetik⁵⁴⁹.

(b) Mitchell-en bidetik⁵⁵⁰.

Baina Gabriel Arestiri kasu eginez, dena da posible Granadan, sorry Euskal Herrian. Agian hobeki, Arestik berak aipatua: nahiz eta bi milioi pertsonak esan eta errepikatu, lelokeria batek lelokeria izaten segitzen du.

547. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/07/01/fire-sua-ote/> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/09/16/fire-sua-ote-inflazioa-langabezia-eta-fire-delakoa/> (2012an ikusia); <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2007/10/08/sua-fire-ote-burbuila-finantzarioak/> (2012an ikusia).

548. Ikus Wray (2012o). Wray-k dioenez, «After 1990 we removed what was left of financial regulations following the flurry of deregulation of the early 1980s that had freed the thrifts so that they could self-destruct (...) thieves took over the financial system». Halaber, ikus 17. kapituluaren esandakoa.

549. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/11/04/warren-mosler-ek-bankugintzaz/> (2012an ikusia).

Baita 17. kapituluaren dagoena ere.

550. Ikus Mitchell (2012h). Euskaraz: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/09/17/ebz-europako-bankuak-eta-bundesbank/> (2012an ikusia). Halaber, ikus 16. kapituluaren.

20. Zipriztin zientifikoak

20.1. THINGS THAT MATTER

Margaret Atwood kanadar idazleak dioenez, «If you want to be a writer, you should go into the largest library you can find and stand there contemplating the books that have been written. Then you should ask yourself, “Do I have anything to add?” If you have the arrogance or the humility to say yes, you will know you have the vocation», alegia, «Idazle izan nahi baldin baduzu, topa dezakezun liburutegirik handienara sartu behar duzu, eta idatzi diren liburuak hor so eginez egon. Orduan zeure buruari galdetu behar diozu, Badaukat ezer gehitzeko? Baietz esateko harrokeria edo umiltasuna badaukazu, ezagutuko duzu bokazioa duzula».

Aski ote?

Graham Greem-ek honela laburbiltzen du idazlearen jarrera: «The important thing is to write about things that matter», hots, gauza mamitsuaz idaztea da garrantzitsua.

Zeintzuk ote dira garrantzizko gauza horiek?

Natur zientzietan ez dago eztabaida handirik, zeren metodo zientifikoa baitago zientzia eta sasi-zientzia bereizteko, hots zientzia eta zaborra argi bereizteko⁵⁵¹.

Baina gizarte-zientzietan?

Gizarte-zientzien izenean, ia denetarik ikusi dugu, baita pairatu ere. Kasurako, 2002ko uztailean *New York Review of Books* delakoan S. Kinzer-ek artikulu interesgarri bat argitaratu zuen Nikaraguaz, *Country without Heroes* izeneko⁵⁵². Halaber, ikus beranduagoko lana⁵⁵³ ere. Bertan Nikaragua osoaren porrota agertzen du autoreak, hasi fronte sandinistarekin eta azken ilusio izpirik gabeko jendearekin bukatu. Tarteetan, odola, hilak, zaurituak, elbarrituak, gosea, miseria, zertarako eta, azken hauteskundeetan, Ortega jaunak enpresa erraldoien eta banku handien laguntza eskatzeko. Sandinistek erabateko porrota ezagutu dute, beste zenbait arrazoren

551. Ikus “Literatura zientifikoa eta sasizientifikoa”, *Hegats*, 2002, 30. zk., 77-94. Halaber, ikus “Zientzia eta sasi-zientzia”, *Ekaia*, 2003, 17. zk., 139-152. Era berean, ikus <http://zuzeu.com/2011/05/29/sormena-literaturan-eta-zientzian/> (2012an ikusia) eta <http://zuzeu.com/2011/06/05/zientzia-sasi-zientziak-eta-sorginkeriak/> (2012an ikusia).

552. Ikus <http://www.nybooks.com/articles/15812> (2012an ikusia).

553. Ikus http://www.nybooks.com/articles/article-preview?article_id=21511 (2012an ikusia).

artean paradisura (lehengo Sobietar Batasunera) «fedearen bila» joaten zirelako: «... we made pilgrimages to Moscow as if we were Muslims going to Mecca...» dio sandinista ohi batek⁵⁵⁴.

Erromes mota asko dago, oraindik ere, gure artean.

Bestetik, ekonomi zientzia ideologia hutsa bilakatu dute neoliberalek. Fede berria da nagusi hala unibertsitatetan nola komunikabideetan zein «adituen» artean. Zaborra barreiatu egin dute⁵⁵⁵.

Batek idatzi zuen moduan, «denbora librean irakaslea izan naiz», salbuespen oso gutxi salbuespen, gotorleku espainiarra den UPV hartan; baina, tartean, barrenak bultzaturik, egiaren bila abiatu nintzen orain dela urte asko, egiazale amorratua bilakaturik hala ikerketan (neure maila apalean) nola eguneroko bizitzaren gorabeheretan.

Gazteago nintzela, 1960ko hamarkadan ekonomiari buruz hamaika lan irakurri nituen, Marx-en *Alokairua*, *Prezio eta Irabazia* liburuxka ederrarekin hasita.

1970eko hamarkadaren lehen urteetan, kapitalismo industrialaren zen nagusi, edo behintzat hala uste genuen. Gutxienez, Espainiako estatuan kapitalismo industrial basatian bizi ginen. 1972an, *Anaitasuna* aldizkarian ohiko kapitalismo industrialari buruz hasi nintzen zertxobait plazaratzen⁵⁵⁶.

Argi dagoenez, egungo kapitala, batez ere eta bereziki, finantzarioa da. Kapitalismo industrialaren, eta berari loturik zeuden Marxen plusbalioaren analisiak, balio-teoriari buruzko aspaldiko eztabaidak labur samarrak geratu dira. Izan ere, dena, edo ia dena zeharkatu du kapital finantzarioak. Bera da nagusi, bera da agintzen duena, bera da ikertu behar dena. Berari aurre egin behar zaio. Are gehiago, finantza-sistemak bereganatu egin du ekonomia erreala⁵⁵⁷. Dena den, Marx-ek, beste era batera noski, zutik dirau⁵⁵⁸.

Aipatu bezala, idazteari ekin nion 1972an, denbora hartako *Anaitasuna* aldizkarian⁵⁵⁹. Harrezkero, hamaika artikulu, hainbat saio eta zenbait liburu ere idatzi ditut, beti Graham Greene-ri kasu eginez: «to write about things that matter», alegia,

554. Ikus ere G. Belli-ren *El País bajo mi piel* izeneko liburu mamitsua. Halaber, ikus <http://www.giocondabelli.org/tag/socialismo> (2012an ikusia).

555. Zaborra horren aurka, ikus <http://es.scribd.com/doc/57437409/Diru-teoria-modernoa> (2012an ikusia).

556. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57138679/ANAITASUNA-1972-1973-eta-1975> (2012an ikusia).

557. Europan esaten den moduan: Finanzkapital uber alles. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/finantza-kapitalismoa-versus-kapitalismo-industrial> (2012an ikusia) eta *Finantza Kapitalismoa* izeneko liburua, bi tomo, Utriusque Vasconiae, 2011.

558. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/sorry-marxek-arrazoi-zeukan> (2012an ikusia).

559. Ikus 556. oharra.

gauza garrantzitsuei buruz idaztea. Izan ere, horrela esan zion Graham Greene⁵⁶⁰ idazleak John Perkins hiperjamesbond pertsonaia errealarari⁵⁶¹.

Zientzia da horrelako gai garrantzitsua. Horrelako arloan eman ditut urte asko, hala natur zientzietan (fisikan batez ere) nola gizarte-zientzietan (ekonomian bereziki).

Bide luzetxo horretan, aparteko gidariak izan ditut, beraien lanak noski: C. Snow, A. Sokal eta J. Bricmont, R. P. Feynman, S. Weinberg, R. Wray, W. Mosler, B. Mitchell...

Aspalditik Snow-ek⁵⁶² bi kulturaren bereizketa salatu zuen: alde batetik humanitateak ditugu, beste aldetik natur zientziak. Kultura bakoitzak bestea enoratu du. Gizakia eta beronen mundua ulertzeko gehien eman duten bi arlo horiek elkarri bizkarra emanez egon dira.

Sokal eta Bricmont-ek⁵⁶³ izugarrizko salaketa egin dute, zientzia, sasi-zientzia eta etengabeko eta zentzurik gabeko hitz-jarioa bereiziz⁵⁶⁴. Hona, kasu, hitz garbi batzuk⁵⁶⁵: «...zientziaren estudioen harrokeria epistemologikoa eta metodologikoa estudio horien gauza garrantzitsuetatik (alegia, zientziaren eta teknologiaren rol sozial, ekonomiko eta politikoetatik) desbideratzea besterik ez dira».

Feynman-i irakurtzea plazera da, baita barre eragitekoa⁵⁶⁶ ere. Weinberg⁵⁶⁷ maisua da, erabatekoa.

Azken bolada honetan, 2008tik aurrera, eta ekonomiari dagokionez, Wray⁵⁶⁸, Mosler eta Mitchell-en inguruan ibili naiz: ekonomian ezagutzen ditudan autorerik onenen inguruan, inolako dudarik gabe⁵⁶⁹.

Aparteko maisuak, beraz, eta guztiek, zeinek bere arloan, gauza garrantzitsuei buruz (*things that matter*, alegia) idatzi dute.

Idaztea eta eskribitzea (edo izkiribatzea) bereizi zituen gure Gabriel Arestik⁵⁷⁰.

Hortaz, idatzi bai, baina zertaz?

560. «The important thing is to write about things that matter».

561. Ikus John Perkins (2004) *Confessions of an economic Hit Man*.

562. *The two cultures and the scientific revolution* (1959).

563. Ikus haien *Intellectual impostures: post-modern philosophers' abuse of science* (1998) eta Sokal-en webgunea: <http://www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/index.html#papers> (2012an ikusia).

564. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57135711/Zientzia-Sasi-zientzia-eta-Sorginkeriak> (2012an ikusia).

565. Ikus «Science and sociology of science: beyond war and peace» (2001).

566. Hamaika barre egin dut haren *Surely you're joking, Mr. Feynman* izeneko liburuarekin (1986).

567. Ikus, besteak beste, *Dreams of a final theory* (1992) eta «The revolution that didn't happen» (1998).

568. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.html>.

569. Ikus 555. oharra.

570. Arestiren hitzez, «Euskal Herrian idazle asko dago baina eskritore gutxi».

Literaturaz? Poesiaz? Ongi. Eta bitartean, zer?

Bitartean gauza askotxo gertatzen dira munduan, baita gure Euskal Herrian ere. Literatura, poesia, kultura, politika, konpromisoa, elkartasuna... eta euskal gazteria.

20.2. SORMENA LITERATURAN ETA ZIENTZIAN

20.2.1. Sarrera gisa

Euskal idazle «neutroak» bide daude, alegia, sormena izanik haien helburua, dirudienez, sormena objektiboa da: ez dagokio inongo emakumeri, ezta inolako gizoni ere, «idazle» hutsei baino. Idazle «neutro» hori ezerk kutsatzen badu, kulturak, gizarteak, giro soziologikoak markatzen dute, ez bestek, ez inolako generok. Gure idazleak, gazteak behintzat, generorik gabekoak omen dira. Generoak ez ditu markatzen beren obrak.

Aspaldiko eztabaida bertsua ezaguna daukat zientzian. Hau da, zientzialariak gizartea konkretu batzuen ispilu besterik ez direla dioen leloa. Marxismo-leninismo arrunt eta atzerakoi batean hasi zena, eta stalinismo eta maoismo merkearen bidez zabaldu zena, badirudi, berandu bada ere, gure euskal idazle gazteongana iritsi dela.

Zientzian, sormen zientifikoa dela-eta, antzeko leloak entzun ziren: Einstein-en erlatibitatearen teoria, kasu, judua zen, burgesa zen... Horrelakoak eta are gogorragoak irakurri izan dira Mendebaldeko zientziaren historian. Baina Einstein-en burmuinean, fisikan gertatzen diren zenbait fenomeno ulertzea besterik ez zegoen, zientzialari handi guztien garunean egon den kezka bertsua, alegia kanpoko munduan dauden lege fisikoak, kimikoak, edo biologikoak ulertu nahi izatea. Eta helburu horretara soilik burmuin pribilegiatu batzuk iristen dira, lan asko eta etengabea egin ondoren.

Richard Feynman Nobel saridunak eta fisikariak idatzi zuen moduan: «We have been led to imagine all sorts of things infinitely more marvelous than the imaginings of poets and dreamers of the past» (bego, oraingoz, sormen zientifikoari buruzko aipu hori. Sormen zientifikoa versus sormen literarioa beherago ukituko dut).

Antzekoa gertatzen ote da literaturan? Ez dakit. Baina, Idatziko ote zukeen Virginia Woolf-ek idatzi zuena baldin eta emakume barik, gizonezkoa izan balitz? Bizirik dagoen emakume idazle kanadar aparta den Margaret Atwood-ek gauza berberak idatziko ote lituzke, baldin eta gizona balitz? Ez dut uste. Sormen objektiboa literaturan? Gogorra egiten zait horrelako bitxikeria irenstea, gogorregia.

Hori kontuan edukiz, aspaldiko literatur ekitaldi batean, emakume-burmuinak eta gizon-burmuinak ezberdinak direla esatera ausartu nintzen. Horreur! Zalaparta itzela: «sormena, sormena da helburu eta horretan denak berdin». **Egalité, fraternité et liberté...** *badakizue...* *Iparraldean* esaten den bezala: hitz ederrak egia balire...

Gizonezkoen burmuinak, garunak eta emakumezkoenak berdinak bide dira, sormen literarioen ikuspuntutik... Omen, behintzat euskal poeta gazte batzuen aburuz.

Baina Louann Brizantine neuropsikiatra iparramerikarrak (*The Female Brain* izeneko liburuan, 2006, eta bere esperientzia luzean) frogatu duen moduan, hormonek bi mundu, bi errealitate bereizten dituzte: errealitate maskulinoa eta femeninoa. Garunetan dago giltza. Emakumeen garunean gertatzen diren erreakzioak zergatik eta nola gertatzen diren azaldu du emakume horrek.

Brizantine-ren arabera, garuna aztertzean, emakumezkoei dagozkien zenbait zantzu garbi azaltzen dira: hala emozioetan nola memorian zein oroimenean. Gizonen eta emakumeen arteko aldeaz jabetzeko, liburua irakurri beharra dago. Ez soilik irakurri, aztertu eta kritikatu ere. Neuronek agintzen dute, eta berorien funtzionamenduek gizonezkoak eta emakumezkoak bereizten dituzte. Brizantine-ren lanak kontuan harturik⁵⁷¹, badirudi, euskal emakumezkoen poesiak, nobelak, ipuinak eta abar «pixka bat» desberdinak izan daitezkeela (batzuek badakigu, ongi jakin, ezberdinak izan direla, direla eta izango direla!)

Garuna ez da batere neutroa. Norberaren arabera (euskalduna izan ala espainola, zuria ala beltza, emakumea ala gizonezkoa, heterosexuala ala homosexuala, yankia ala indiarra...) idazten da literatura ona egin nahi denean, non emozioek, memoriak, oroimenak, eta abarrek aparteko garrantzia baitaukate.

20.2.2. *Hiru errealitate desberdin. Hiru sormen ezberdin*

Logikan aritzen ziren askok errealitate soil eta bakar bat irudikatu nahi zuten. Orain, alta, badakigu hiru errealitate ezberdin daudela:

- 1) matematikoa (eta logikoa);
- 2) materiala (eta soziala); eta
- 3) fikziozkoa (literatura, poesia, pintura, eskultura, musika... artea oro har).

Logikariek erabiltzen duten sinbologia erabiliz, $\exists x$ delakoa honela irakurtzen da: « x existitzen da», edo «badago x ». Hiru errealitate motak kontuan edukiz, aipaturiko existentzia ez da nahikoa eta, beti, honelako zerbait idatzi behar da:

$\exists x \wedge x$ matematika da: «*badago x eta x matematika da*».

$\exists x \wedge x$ materia da: «*badago x eta x materia da*».

$\exists x \wedge x$ fikzioa da: «*badago x eta x fikzioa da*».

Matematika eta logikaren munduan egiak *absolutuak, betikoak eta osoak* dira: kasu, « $\log 10 = 1$ » guztiontzat eta betiko egia osoa da.

571. Ikus <http://www.louannbrizendine.com/media.html>.

Mundu materialean (fisikan, kimikan, biologian) egia topatzeko metodo zientifikoa deitzen dena erabiltzen da. Jakina da XIX. mendetik datorkigun eztabaida, hots, ea metodo zientifikoa hori aplika ote daitekeen mundu sozialean (ekonomian, soziologian, eta abarretan). Baina hori ez dugu hemen ukituko.

Beste aldetik psikologian (non genetika, ingurunea eta borondate librea aritzen diren) dauden eztabaidak bukaezinak dira (zientzia eta sormen zientifikoa aipatzean batez ere fisikan gertatu zenari begiratuko diogu, zeren aipatu nahi duguna argiago eta adierazgarriago ikus baitaiteke arlo konkretu horretan).

Mundu materialean egiak *erlatiboak* (arloan konkretu bati dagozkio), *behin behinekoak* (historian zehar, zientzialari berriek teoria berriak asmatzen dituzte), eta *partzialak* (gero eta hobeto ezagutzen da mundu material hori).

Fikziozko munduan egia autore konkretu bati dagokio (bera Mozart, Van Gogh, Miguel Angel, Shakespeare edo Anne Sexton izan). Autoreak nahi duena plazaratzen du.

Matematikazko egiak ez dira fikzioak: guk gizakiok sorturiko mundu berezi bateko, mundu platoniko bateko egiak baizik. Mundu hori guri dagokigu, geuk ezarri ditugu mundu horren arauak eta «legeak». Halaber, mundu materialean (eta sozialean) azaltzen diren egiak ez dira matematikazko egiak bezain zehatzak. Izan ere, mundu materialeko egiak behin-behinekoak dira (garun pribilegiatu berri batzuek teoria sakonagoak eta indartsuagoak sortzen dituzte denboraren poderioz). Mundu hori guregandik kanpo dago, eta bertan dauden legeak ez dagozkigu guri (Ilargia hor egongo da, ni bizirik ala hilik egonda, eta Lurraren inguruan biraka ariko da, guri ez dagozkigun lege fisiko batzuen arabera). Lege fisiko, kimiko edo/eta biologikoak deskubritzea aparteko zientzialariei, aparteko garunei dagokie. Fikzioan, aldiz, autore konkretu batek jartzen ditu bere mugak, bere arauak, bere intuizioak, bere sentimenduak, bere nahiak, bere «mundua»...

Artean subjektibotasunaren arabera lana da emaitza.

Zientzian guregandik kanpo dauden lege objektiboak deskubritzea da helburua.

Matematika gizakiok sorturiko lege objektibo berezi batzuen bitartez aritzen da.

Argi dagoenez, mundu horietan guztietan garunak dira garrantzitsuenak. Hiru errealitate desberdin horiei, hiru sormen ezberdin dagozkie.

Kasu, sormen literarioak ez dauka zerikusirik, eta ez du behar eduki, inongo sormen zientifikoa zein matematikorekin. Garun apartak behar dira hiru esparru desberdin horietan, baina eginkizunak, helburuak, eta emaitzak erabat desberdinak dira.

20.2.3. *Norgehiagoka?*

Charles Snow-ek aspaldian⁵⁷² salatu zuen mundu literarioaren eta mundu zientifikoaren artean zegoen (eta oraingoz dagoen) jauzia. Hain handia da ezen maiz, beti ez aipatzearren, bi mundu horiek badirudi elkarren aurka ari direla.

Nahikoa litzateke Feynman-en aipua: «Our poets do not write about it [science]; our artists do not try to portray this remarkable thing. I don't know why. Is no one inspired by our present picture of the universe? This value of science remains unsung by singers: you are reduced to hearing not a song or poem, but an evening lecture about it».

Eta fisikari aparta hark poeta bilakatu nahi zuen, gutxienez, hitzaldi baterako. Hona berak idatzitakoa:

There are the rushing waves
mountains of molecules
each stupidly minding its own business
trillions apart
yet forming white surf in unison.
Ages on ages
before any eyes could see
year after year
thunderously pounding the shore as now.
For whom, for what?
On a dead planet
with no life to entertain.
Never at rest
tortured by energy
wasted prodigiously by the sun
poured into space
A mite makes the sea roar.
Deep in the sea
all molecules repeat
the patterns of one another
till complex new ones are formed.
They make others like themselves
and a new dance starts.
Growing in size and complexity

572. 1959, *Two cultures and the scientific revolution*.

living things
masses of atoms
DNA, protein
dancing a pattern ever more intricate.
Out of the cradle
onto dry land
here it is
standing:
atoms with consciousness;
matter with curiosity.
Stands at the sea,
wonders at wondering: I
a universe of atoms
an atom in the universe.

Badaude lehian aritzen diren olatuak
molekulen mendiak
bakoitzak ergelki bere kontuez axolatzen
trilioiak aparte
baina batera olatu-apar zuria eratzen.
Mendeak eta mendeak
edozein begik ikus zezakeen baino lehenago
urtetik urtera
durrundatuki lehorra joz orain bezala.
Norentzat? Zertarako?
Planeta hil batean
inolako bizitzarik entretenitzeko.
Inoiz ez atsedenean
energiak torturaturik
eguzkiak miragarriki alferrik galdurik
espazioan isuririk
Pixka batek itsasoari orroa eragiten dio.
Itsaso sakonean
molekula guztiek errepikatzen dute
elkarren modeloa
harik eta multzo berriak eratu arte.

Beraiek bezalakoak eratzen dituzte
 eta dantza berri bat hasten da.
 Tamainan eta konplexutasunean haziz
 bizidun gauzak
 atomoen masak
 ADN, proteina
 are korapilatsuagoko modelo dantzatzuz.
 Sehaskatik at
 lur lehorraren gainean
 hortxe dago
 zutik:
 kontzientziadun atomoak;
 jakinguradun materia.
 Zutik itsasoan,
 harri duraz harrituta: ni neu
 atomoen unibertso bat
 atomo bat unibertsoan.

Poesia? Zientzia?⁵⁷³

20.2.4. *Tartean zabor intelektual nonahi*

Zaborra nonahi agertzen da, baita mundu «intelektualean» ere. Hona hemen gure herri honetan oso zabalduta dagoen aitabitxi bat, Freud alegia.

Zer esan berari buruz eta haren jarraitzaileei buruz, apezño berriei buruz? Dena esanda dago. Hortaz, hona hemen ohar xume batzuk besterik ez.

Beraren prosa oso ona bide da, zeren, ezaguna denez, Alemaniako prosa zientifikoaren sariak haren izena baitauka. Baina beste kontu bat, erabat desberdina, haren prosaren edukia da. Onenean, psikoanalisi hitzontzikeria hutsa besterik ez da. Baina zabor intelektual hori apezño berriek serio hartzen dutenean, arrisku bilakatu daiteke. Izan ere, ongi dagoen buru bat, burmuin bat gaiztotu ahalko dute zeharo. «Egoa», «superegoa», «estutasuna», «larritasuna», «ametsen interpretazioa» (sic).

Eta tartean etengabeko *ad hoc*-eko hipotesiak: «Hau esan duzu, baina beste hura esan nahi zuen (sic) zeure inkontzienteak». Inolako funtsik gabeko hitz-jarioa. Kasu, desioen betetzearen gabeziak sortzen omen du estutasuna, «zulo» horiek betetzen ez direnean.

573. Ikus <http://www.phys.washington.edu/users/vladi/phys216/Feynman.html> (2012an ikusia).

Spinoza, aldiz, desio, gurari eta nahiak betetzeko, etengabeko immanentziaz mintzo zitzaigun, poztasuna aldarrikatuz. Freuden, eta oro har, psikoanalista guztien bekatu txikia ondokoa da: azaleko erudizioa barra-barra erabiltzea, inongo lotsarik gabe, testuinguruan erabat kongruentziarik gabekoak diren termino tekniko mordoa hedatuz.

Okerrena beste hau da, alegia, esanahi gabeko esaldiak manipulatzeko. Izan ere, autore ospetsu horren hitzen toxikotasunaz mintza daiteke, hitzak esanahiez inongo ardurarik gabe erabiltzen dituelako. Iruzur eta zantarkeria intelektual horiek salatu behar dira, inolako dudarik gabe. Freud joan zen baina horren atzean geratu den segizioa ikaragarria da. Izan ere, Freud-en jarraitzaileen artean, «hoberena» eta aipatuena, inolako dudarik gabe, Lacan izan da.

Lacan-ek eta lacanzaleek maisuari kasu eginez, honako araua erabiltzen dute: «*Ezein esaldik ez du esan nahi berak dioena*». Zer ote dira, bestela, «*Lacanen sexualitatearen teorema*» (sic)? Eta hori gutxi balitz, hona neuri gehien gustatzen zaidan perla: «*Gure zakilak $\sqrt{-1}$, hots, i zenbakia berdintzen du*». Ikaragarria!

Chomsky-k dioenez, «I knew Lacan personally and I never understood a word he was taking about (...) I have a strong feeling that he was playing jokes, that he was trying to see how crazy he could be and still get people to take him seriously» (The Architecture of Language, 47. or.), eta ohar batean (77. or.), «... my frank opinion is that he [Lacan] was a conscious charlatan...».

Gure herri zafratu honetan, zabor intelektual hutsa den psikoanalisi oraindik zientzia gisa (!) aurkeztu nahi izan da. Are gehiago, apezño berriak gai izan dira Freud, Lacan, Mao eta gaizki erabilitako multzo-teoria erabat nahastea, zorabioaren zorabioa lortuz. Honela, kasu, horrelako bitxikeriak irakurri ahal izan ditugu: ENAM (hots, Euskal Nazio Askapenerako Mugimendua) «anitz infinitua da» (sic). Eta lasai gelditu! Euskal basamortu intelektual honetan maizegi agertu dira horrelako baieztapen miragarriak.

Stalin-en denboran, lehengo Sobietar Batasunean lysenkoismoa hedatu bazen ere, eta Alemanian, nazien denboran, Einstein-en erlatibitatearen teoria «zientzia judu»tzat hartu bazen ere, gure txoko honetan irrazionalkeria bultzatzen da etengabe.

Baina arrazionaltasuna ez da arrazionalkeria objektibotasuna objektibokeria ez den bezalaxe. Arrazoia erabiltzea ez da esoterismoan murgiltzea, kasu, psikoanalisiaren aritza. Arrazoitik kanpo ez dago inolako paradisuik, are gutxiago psikoanalisiaren bidez analizatu daitekeena. Arrazoitik at ez dago inongo salbaziorik, amildegiitsu eta iluna baizik, totalitarismora eta faxismo berrira daraman amildegia.

Badakigu, ongi jakin gainera, zer-nolako eztabaidak dauden metodo zientifikoaz, natur zientzien eta gizarte-zientzien arteko ezberdintasunez, teoriaz, hipotesiaz eta metodologiaz. Gizarte- eta giza zientzietan (edo dena delako arlo horretan) murgiltzen diren progreen, modernoan, postmodernoan eta gainerako jendilajearen

hitzontzikeria agerian utzi behar da. Arazoa funtsekoa da. Hortaz, hemen dauzka irakurleak oso salaketa mamitsu eta adierazgarriak: Sokal eta Bricmont-en (1999) *Imposturas Intelectuales* liburua eta Sokal-en webgunea⁵⁷⁴, Sokal-en parodiak sorrarazitako «literatura bereziaz» jabetzeko.

Espero dezagun barre eragiteko balioko dutela lan horiek. Hauek dira psikoanalisten bi ezaugarri nagusi: (a) oso pertsona serio eta aspergarriak dira, izugarri molestatzen baitie irribarreak; eta «autoritatea»ren, alegia maisuen [Freud, Lacan...] kontrako argudioak eta kritikak ez dituzte onartzen. Egin froga, eta ikusiko duzu!

Hona hemen lekukotasun bat: *The Organization of Behaviour: A Neuropsychological Theory* liburu ederraren autorea zen Donald Hebb neuropsikologoak⁵⁷⁵, erretiratuta zegoela, aparteko hitzaldi ona eman zuen Montrealeko McGill University-n, 1984an. Bere garapen intelektualaz aritu zen. Erretiratua egon arren, izugarritzko indar eta kemen intelektuala erakutsi zigun. Azkenean, jendarteko batek psikoanalisiak galdetu zion. Hona haren erantzuna: «Norberaren bizitza intelektualean psikoanalisiari gehienez zortzi (8) minutu dedikatu behar zaio. Besterik ez». Uste dut Hebb oso eskuzabala zela.

20.2.5. Modestia, zehaztasuna eta ironia

Titulu honekin idatzi dute, berriz ere, Bricmon eta Sokal-ek⁵⁷⁶. Hona bi autore horiek lantxo horretan aipatzen dutenaren laburpena:

- a) Bouveresse-k, frantziar filosofoak, Sokal eta Bricmont-ek defendatzen dituzten ideia berberak defendatzen ditu⁵⁷⁷.
- b) Bouveresse-ren kritika sendoagoa da eta are gogorragoa Sokal eta Bricmont-ena baino.
- c) Bouveresse-k ongi ezagutzen zituen Althusser eta Lacan. Geroago *École Normale Supérieure* delakoan ikusitakoa, «sasi-zientzia, filosofia txar eta politika imaginario»tzat salatu zuen⁵⁷⁸.
- d) Bouveresse ados zegoen Chomsky-rekin, azken honek honelakoa idatzi zuenean (*Language and politics* liburuan): «French intellectual life has, in my opinion, been turned into something cheap and meretricious by the ‘star system’. It is something like Hollywood. Thus we go from one absurdity to another —Stalinism, existentialism, structuralism, Lacan, Derrida— some of them obscene (Stalinism), some simply infantile and ridiculous

574. Ikus <http://www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/index.html#papers> (2012an ikusia).

575. Ikus http://www.nature.com/nrn/journal/v4/n12/full/nrn1257_fs.html (2012an ikusia).

576. Ikus Modesty, rigor and irony: http://www.physics.nyu.edu/sokal/bouveresse_preface_v2_english.pdf (2012an ikusia).

577. Ikus *Prodiges et vertiges de l'analogie: De l'abus des belles lettres dans la pensée*.

578. Ikus *Le Philosophe et le réel* izeneko liburua.

(Lacan and Derrida). *What is striking, however, is the pomposity and self-importance, at each stage*».

- e) Bouveresse-ren iritziz, kontua are komikoagoa da autore horiek zientzialarien metodoak imitatu nahi dituztenean.
- f) Hona Bouverese-n hitzak: «Baldin eta zientzia (...) literaturaren espezie berezia bada, (...) oso gogorra da ikustea zerk geldi dezakeen haren erremintarik teknikoak manipulazio eta deformazio literario mota guztietan erabilia ez izatetik».
- g) Bouverese-k oso gogor kritikatzten du: frantsesezko mass-median autore horiek daukaten oihartzuna kazetari horiek, inongo gaitasun zientifikorik gabe, «nevertheless claim that what they do not understand may actually very well be understood» (esan gabe, noski, zein zentzutan testu horiek ulertuak izan daitezkeen).
- h) Bukatzeko, hona Bouverese berriz: «When criticism, even the most well-founded ones, are directed against intellectuals of a certain stature, they are considered ipso facto prosecutorial and inquisitorial...».

Aspaldian ohartu gintuen George Orwell-ek⁵⁷⁹ argi idazteko garrantziaz. Idazteko era, forma zaindu behar da, noski; baina, gauza guztien gainetik, aipatzen den edukiaz jakin behar da. Bestela, iluntasuna eta zabor intelektuala batera joan daitezke, tamalez, gure txoko honetan maizegi gertatzen den moduan.

20.3. ZIENTZIA, SASI-ZIENTZIA ETA SORGINKERIAK

A new idea is extremely difficult to think of. It takes a fantastic imagination

Richard P. Feynman, *The Character of a Physical Law*

We have been led to imagine all sorts of things infinitely more marvelous than the imaginings of poets and dreamers of the past

Richard P. Feynman, *The Value of Science*

20.3.1. Sarrera

1955ean Feynman-ek egindako hitzaldian, *The Value of Science* izenekoan, ondokoa zioen, alegia, zientzian, eta batez ere fisikan, lorturiko mundu-ikuskera poetek eta ameslariak lorturikoa baino askoz liluragarriagoa dela. Hala ere, gure poetek ez dute ezer idazten horretaz, artistek ez dute irudikatzen aparteko gauza hori, eta kantariek ez dute ezer aipatzen beren kantuetan.

⁵⁷⁹. Ikus *Politics and the English language*: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/orwell46.htm> (2012an ikusia).

Beraz, Feynman-en iritziz, «*This is not yet a scientific age*», hots, «Hau ez da oraindik zientifikoa den aroa». Badirudi Snow-ek (1959) salatu zituen arlo zientifikoaren eta arlo literarioaren bi kultura desberdinen menpe bizi garela oraindik.

Ikerketa zientifikoan plazer intelektualak sentitzen da. Bestetik, zenbat eta ezaguera sakonagoa izan, sakonagoko mirarizko misterio berriak agertzen dira, galdera berriak. Zientziaren inguruan dagoen isiltasuna zergatik gertatzen den, alegia, era edo forma berezi batean agertzen delako, hots, musika berezi batean. Izan ere, musika berezi hori matematika da eta matematika hori ulertu behar da diskurtsoari jarraitu ahal izateko.

Badago, noski, prosa zientifikoa deitzen dena, ongi landua egon beharko litzatekeena. Eta horretarako, Paul Dirac-ek egin zuen moduan, ohiko literaturan aritzen diren idazle onengandik askotxo dago ikasteko, sintaxia dela, aditz-moldeak direla, paragrafoen moldaketa dela, eta abar eta abar (ikus, beste askoren artean, Strunk eta White 1979, Zinsser 1990)⁵⁸⁰.

Bestetik, zientzian aurrera jotzeko, gure ezjakintasuna onartzea halabeharrezkoa da, dudarako eta eztabaidarako lekua utziz. Hortik dator autoritatearen kontrako borroka, eztabaidarako ildo irekia. Horregatik dudek ez dute zientzialaria izutu behar, alderantziz baizik. Dudak ongiatorriak dira, pentsamenduaren askatasuna islatzen baitute. Agian zientzien ikerketan dagoen filosofia bakarra hau da, alegia, dudarako eta kritikarako jarrera irekia, gure ezjakintasunaz jabe izatea eta era berean ideiak eta kontzeptu berriak sortzeko askatasun osoaren amaigabeko grina, azken batean, nolabaiteko «ezjakintasunaren filosofia egokia». Feynman-en hitzetan (1988, 248or.):

It is our responsibility as scientists, knowing the great progress which comes from a satisfactory philosophy of ignorance, the great progress which is the fruit of freedom of thought, to proclaim the value of this freedom; to teach how doubt is not to be feared but welcomed and discussed; and to demand this freedom as our duty to all coming generations.

580. Euskaraz Axularren prosatik gehienok ikasi dugu zerbait. Axularren prosaz gain, Arestirena eta Aita Villasanterena ditut gogoko, ingelesez Hemingway-rena atsegin dudan bezala. Komenigarria litzaiguke, berriz ere, Villasanteren *Euskararen Auziaz* delako liburuxka irakurtzea. Prosista on horrek horrela diosku (150. or.):

«... bai Iparraldean eta bai Hegoaldean ere, bakoitza bere euskalkiari jarraituagatik, gainerakoan —eta euskalkiak eskatzen dituen egokitzapen batzuk gora-behera— sistema berbera nabari da prosagintzan. Prosagintza sistema hori, «*salvatis salvandi*», sartalde osoan hizkuntza landu guztiek erabiltzen duten berbera da, gainera.

... esan dugun bezala, horrek ez gaitu gehiegi harritu behar. Izan ere, sartalde eta etzinalde guztian bada prosa egiteko modu bat, leku guztietan bat bera dena; xehetasun batzuetan hizkuntza berezien berezitasunari

amore emanez, hori bai; baina hori gorabehera, egia da diogun hau, hots: prosa egiteko tankera berbera dela hizkuntza berezien gainetik. Prosa egiteko modu hori, Mendebaldeko kultura bera bezala, Grezian sortu zen; gero latinak hartu zuen eta latinaren bidez Mendebaldeko hizkuntza landu guztietara zabaldu da. Gure idazle zaharrek, euskalki guztietakoek, bide hori bera hartu zuten. Beraz, Europako beste hizkuntzetako idazleak bezalaxe jokatu ziren. Eta zinez, ez dugu beste biderik...».

Baina literatura berezi hori ulertzen ez dutenen aldetik zientziaren kontrako aparteko erasoak egon dira eta oraindik badaude. Izan ere, zientziaren balioa goraipatu izan den adina desprestigiatu nahi izan da. Zientziaren ikerketan aurkitzen diren balio bereziak alboratu nahi izan dira, zientzia eta beronen aplikazioa nahastuz, zientzia eta etika korapilatuz eta, azken finean, ikerketa zientifikoaren aurka agertuz.

Bestetik, literatura zientifiko horretan, alegia, diskurtso zientifikoetan murgiltzen ez direnek sasiliteratura berezi bat plazaratu dute. Kasurik nabarmenena eta aipagarriena zientziaren filosofian eta zientziaren soziologian aritzen direnena da.

20.3.2. *Literatura sasizientifikoa*

Ez ditugu hemen aipatuko sasizientzian murgiltzen direnak —zertxobait aipatzearren, astrologian zein kartomantzian edo psikoanalisi bezalako zabor intelektualean—. Hori beste kontu bat da⁵⁸¹.

Begira diezaiegun zientzia-arloan ibili nahi dutenei, zientziari buruz ezaguera berezia izan gabe. Zientziaren filosofian mugitzen direnak normalki teoria zientifikoetan bertan oinarritu barik, metadiskurtso batean aritzen dira. Izan ere, hauek dira haien «ikerketa-arloko» kezkak: Popper-ek ala Kuhn-ek nork duen arrazoa; noraino da egiazkoa Feyerabend-ek dioena; zer-nolako logika motak (*sic*) zuzentzen duen teoria zientifikoaren bilakaera, eta aspertzeraino plazaratzen dituzten eztabaida antzuak eta ergelak.

Kontua argi dago: metadiskurtso horietan ari direnek ez dituzte ulertzen benetako teoria zientifikoak. Feyerabend-ek behin idatzi zuenez, hitzontzikeria mota horietan dabilzanak **autista** intelektualak besterik ez dira.

Kasurako, Kuhn-en *Iraultza Zientifikoaren Egitura* delako lan goraipatuaren kontra Weinberg-ek (1998) argi eta garbi frogatu du ez dela izan fisikaren puntako ikerketan inolako erabateko iraultza teorikoa.

Are barregarriagoa eta eskandalu-eragileagoa izan da Sokal-en parodia (Sokal eta Bricmont 1999). Sokal-ek egun, alde batetik, nonahi azaltzen diren erlatibismo epistemologikoa eta metodologikoa, eta bestetik, giza eta gizarte-zientzietan zenbait pentsalari ospetsuk ulertu gabe erabiltzen dituzten diskurtso sasi-zientifikoa eta sasi-matematikoa salatu ditu.

Filosofia zientziarekin parekatzen denean, azken horren irudia hain sinplea da ezen zientzialarien barregura sortzen duen. Izan ere, zientzialariek beren mugak etengabe gaingiditzen dituzte, baita beren eginkizunik arruntenetan ere.

581. Astrologia zein kartomantzia edo telekinesia nahiz teleopatia zein grafologia edo psikoanalisiak gain irakurleak nahi beste zabor intelektual aurki dezake merkatu ez-merke hedatuan (ikus Gardner, 1981).

Arazoa okerragoa da oraindik, zeren epistemologiaren eta zientziaren artean aspalditik egon den eztabaida sakonak ez baitauka egun inolako zentzurik. Izan ere, Holton zientziaren historialari ospetsuak aspaldian azpimarratu duenez (1984), zientzialari «historiko»en eta egungo zientzialarien artean haustura nabaria gertatu da. Alde batetik, Einstein-en joera zegoen: «Epistemologia zientziaren loturarik gabe eskema huts bilakatzen da. Zientzia epistemologia barik (...) primitiboa eta iluna da». Bestetik, gaurko puntako ikertzaileen joera dago, zeina ohiko epistemologiatik erabat aldendu den.

Nahikoa eta sobera litzateke fisikan izan diren Nobel saridun batzuen kasuak aipatzea —Glashow, Gell-Mann, Feynman edo Weinberg, besteak beste—, hori horrela dela frogatzeko.

Eta zientziaren metodologiaz aritzean, sasi-ilustratu horiek absurdoaz, ilogismoez eta lelokeria mordoez beteriko hamaika liburu eta kontaezinezko saioak plazaratu dituzte.

Weinberg-ek (1996) dioenez, «... of course we know very well how complicated the relation is between theory and experiment...» (Erlazio horretaz sakontzeko, ikus Weinberg⁵⁸² 1993).

20.3.3. *Sorginkeriak Euskal Herrian*

Eman ditzagun ondoko baieztapen esanguratsuak, oso modu serioan argitaratuak, denak autore soil batek plazaratuak:

Gaur badakigu denok (...) fisika matematikoa edo astronomia ere ez direla goitik beheraino objektibo eta arrazional huts-hutsak: alegia, horiek ere hautapen subjektibo pila baten baldintzapean sortu eta sostengatzen direla....

Abertzaletasunak elementu subjektiboak eta irrazionalak dauzka, bai. Fisikak ere bai.

Eta honako hau:

Ezerezaren esperientzia, kontzientziari zientziak eta filosofiak ebidentzian ipinia (...) Gure gainean dagoena ez da zerua, espazio huts azkengabea da; mundua gure azpian, ez da oinarri bat, oinarri gabekoa da bera, abismoan.

Baita bitxikeria hauek ere:

Errealitatea edo Dena azken funtsean zein tipotako Dentasun den erabaki dugularik, orain errealitate partikular bakoitza ezagutzea, azken dentasun haren maneran interpretatzea bihurtuko da.

Zientzia boterea da.

582. Fisika batere ez dakien baina barre egin nahi duen irakurleari Feynman-en (1985) *Surely You're Joking, Mr. Feynman* liburua gomendatzen diot. Zientziaren dibulgazioaz aritu direnen artean, beste askoren artean, bi autore dira aipagai barregura sortzeko asmotan: Berstein (ikus «Scientific cranks. How to recognize one and what to do until the doctor arrives») and Gardner (ikus «Manifesto of the Institute of General Eclectics»).

Zientzia tartalo itsua bilakatu da».

Zientziak erlijioaren lekua hartzen du....

Zientzia bera ez da subjektibismoaren erpina besterik.

Aipamen berezi hauekin bukatzeko, hona hemen nahasketa miragarri hau:

... juzgatze oro —zientifiko, etiko, estetiko eta nolanahikoa— balio-estea da, hots, subjektuaren apriorizko kriterio edo balioaren (arauaren) arabera kontenplatzea.

Eta baieztapen biribil hau:

... zientzia eta mitoa nahiko berdinak dira azken finean.

Gure herri zafratu honetan, zabor intelektual hutsa, edo gehienez prosista on baten intuizio bitxien bilgunea⁵⁸³, den psikoanalisi oraingoz zientzia gisa (!) aurkeztu nahi denean, Arestirekin batera hauxe esan behar da: edozein gauza da posible Granadan, hau da, Euskal Herrian.

Zientizismoa eta zientzia, zientzia eta teknologia, erlatibismo metodologikoa eta erlatibismo etikoa, objektibotasuna eta objektibokeria, +A eta -A, den dena dago nahastuta gure mundutxoan.

Stalin-en denboran lehengo Sobietar Batasunean lysenkoismoa zabaldu bazen, eta Alemanian nazien denboran Einstein-en erlatibitate teoria «zientzia judu»tzat hartu bazen, orain gure txoko honetan irrazionalkeria bultzatzen da etengabe, ez zuzenki (noski!), modu sibilino baten bitartez baizik: zientzia beste mito (*sic*) bat besterik ez omen da.

Baina arrazionaltasuna ez da irrazionalkeria. Eta arrazoia erabiltzea ez da esoterismo hutsean murgiltzea. Sasi-zientzia ez da zientzia, eta irrazionalkeria eta esoterismo mota guztien kontra, behin eta berriz arrazoia erabili behar dela aldarrikatu beharrean gaude. Arrazoian oinarritu behar ditugu geure teoriak, proiektuak eta esperimentuak. Baita gizarte-zientzietan egiten dena edo burutu nahi dena ere⁵⁸⁴. Arrazoitik kanpo ez dago inolako salbaziorik, amildegia itsu eta iluna baizik, totalitarismora daraman amildegia hain zuzen ere.

20.3.4. *Weinberg comes to the rescue*

Ingeniari arrunta naiz, ekonomia-zientzietan aspaldiko interes bereziekin eta agian logikak eta matematikak lagundu naute argi pentsatzeko zenbait abilezia apalekin. Esan bezala, urteak dira ekonomia-zientziak niregan aparteko interesa piztu zuela.

583. Ezaguna da Freud oso idazle ona zela, hainbeste ezen Alemaniako prosa zientifikoaren sariak beraren izena baitauka.

584. Zibilizazioen talka (*sic*) dela-eta, ikus Lopez Adan-en «Euskotartaroak», *Argia*, 1.865. zk., 2002ko irailaren 1a. Barregura sartzekoa da Beltzaren artikulutxoa, negargarria ez balitz izanen, eta auzo-lotsa sentitzeko beste, sasi-argudioz beteriko «euskal zibilizazioa»ren (*resic*) inguruan plazaraturiko etengabeko zabor intelektualak.

Natur zientzietan metodo zientifikoa erabiltzen dela inongo zientzialarik ukatzen ez duen bitartean, badirudi ekonomian ia dena onartzeko prest daudela ekonomialariak. Nominalismoa da nagusi arlo horretan. Gertakariak izendatzearekin batera, stagflazioa kasu, irudi luke zientzialarien eginkizuna bukatu dela.

Are ulertezina zaidana ondokoa da, alegia, «zientziaren filosofia» deitzen den horretan dagoen amaigabeko hitzontzikeria. Popper, Feyerabend, Lakatos, eta abar aipatzen dira behin eta berriz. Lehen esan bezala, aipaturiko autoreak onenean «metazientzian» aritzen dira, zientzia bera ulertu gabe.

Kuhn bera izan daiteke esaten dugunaren «paradigma» esanguratsua. Haren *Iraultza Zientifikoen Egitura* izeneko liburuak hitzontzikeria metazientifiko hori irauli du. Urteetan zehar Kuhn-en liburua hainbat eta hainbat arlotan biblia gisa erabili da.

Egun, Weinberg-i esker eta teoria zientifikoen bidez, zientzietako egia objektibo hurbilagorantz doan ildoari jarrai diezaiokegu. Noski, zientzialariek teoria zientifikoak egiaztatzen dituzten eran aldaketak egon dira. Baina aldaketa horiek ez dira izan iraultzaileak, eboluziozkoak baizik: «But these changes have been evolutionary, not revolutionary» (Weinberg, 1998: 50).

Filosofo postmodernistez eta konstruktibismo sozialaren alde zientziaren soziologian aritzen direnez hitz gogorak ditu Weinberg-ek (1995a):

(talk about postmodernism or social constructivism). You have to be very learned to be that stupid.

Argi dauka, nola ez!, ikuspuntu zientifikoaren muga, zientziak ezin baitigu ezer esan balioztatu behar dugunari buruz (1995b):

There is one limitation on the scientific world view that I am glad to acknowledge. Science may be able to tell us how explain or to get what we value, but it can never tell us what we ought to value».

Izan ere, (*op. cit.*):

the question of the value [...] on (a scientific statement) is one that is entirely open to individual moral judgment.

Bere umore finez, ezin argiago dauka (2000) filosofoen eginkizuna ez dela zientziaz pentsatzea eta aritzea:

... I am one of those unfortunate souls who do not enjoy reading most philosophers, from Aristotle and Aquinas to the moderns. I don't believe that it is actually possible to prove anything about most of the things that (...) they argue about, and I don't like being pounded by lemmas and syllogisms. Doubtless a weakness of mine....

Are gehiago, *Against Philosophy* izeneko kapituluan (1993, 7. kapitulua), filosofoei buruz honela diosku:

... I know of no one who has participated actively in the advance of physics in the postwar period whose research has been significantly helped by the work of philosophers.

Filosofoek hain eztabaidagarri bide duten errealismoaz, Sokal-en parodiari buruzko artikuluan, hona Weinberg-en hitzak (1996):

...for me as a physicist the laws of nature are real in the same sense (whatever that is) as the rocks on the ground.

Eta arrazionalismoari buruz (1996: 12):

... By rational processes today we obtain a complete quantitative description of atoms using what is called the “wave function” of the atom (...) We have replaced the precise Newtonian language of particle trajectories with the precise quantum language of wave functions, but as far as quantitative rationality is concerned, there is no difference between quantum mechanics and Newtonian mechanics.

Aparteko lana egin du Nobel saridun honek fisika-arloan. Azken bolada honetan soken teoria ulertu nahirik liburu eder bat plazaratu digu (*Dreams of a Final Theory*), zeina maisuki Penrose-k (1993) kritikatu baitu *The New York Review of Books* delakoan bertan⁵⁸⁵. Gainera, Weinberg-en zabalkunde-lanak behin eta berriz agertzen zaizkigu literatura-aldizkarietan.

Zertan ote dabilzan hemengo literatura-aldizkariak ez dakit. Weinberg-ek zientziari buruz daukan jarreraz jabetzeko, oro har, ikus zientziaren kontrakoen aurka berak egindako lana (2001b, *Facing up: Science and its cultural adversaries*).

20.3.5. Literatura zientifikoen bila

Zorionez, ezaguera zientifikoaren objektibotasuna ukatzen diotenak oso ongi eta sakon kritikatu dituzte Sokal-ek eta Bricmont-ek —ildo beretik ikus, beste batzuen artean, Gross eta Levitt (1994), edo Weinberg bera (1995a,b)—. Izan ere, goian aipaturiko euskaraz idatzitako bitxikeriak baino askoz biribilduagoak bildu ditu Sokal fisikariak bere parodian, eta geroago Bricmont-ekin egindako liburuan. Euskal basamortu intelektualean maizegi agertzen diren baieztapen miragarriak baino «serioagoak» dira Sokal-ek bildutakoak, zeren azken horien jatorriak autore

585. Weinberg-en ustez (1993) mekanika kuantikoak azken teoria horren muina izan behar du: «If there is anything in our present understanding of nature likely to survive in a final theory, it is quantum mechanics». Penrose-ren iritziz (1993), aldiz, eta Einstein-ekin lerrokatuz, mekanika kuantikoa ez da izanen azken teoriaren inongo oinarria: «... no theory could have a chance of being ‘final’ if it did not incorporate important changes from the present framework of quantum-theory».

Eztabaidak segitzen du. Penrose-k soken teoriei buruz (1993) ondokoa idazten duen bitartean, «... the ideas of the (super-) string theories (...) could not in themselves supply anything that I could accept as the ‘answer’», Weinberg-ek, soken teorien alde (2001a), honela diosku: «There is now a strong suspicion that the final theory will be something like today’s string theories» (Soken teoriei buruz, ikus Greene 1999).

sakratu batzuei baitagozkie: J. Lacan, J. Kristeva, T. Kuhn, P. Feyerabend, B. Latour, L. Irigaray, J. Braudrillard, G. Deleuze, F. Guattari, P. Virilio, A. Badiou, H. Bergson eta abarrei.

Hona hemen aipaturiko autoreengan Sokal-ek eta Bricmont-ek salatutako gehiegikeriak:

- (i) Etengabe teoria zientifikoez hitz egitea, kasurik onenean teoria horietaz oso ideia sinpleak dituzten bitartean. Gehienetan erabilitako taktika ondokoa da, alegia, terminologia zientifikoa —edo hobeki esanda sasi-zientifikoa— erabiltzea, berorren esanahiaz arduratu gabe.
- (ii) Giza zientzietan eta gizarte-zientzietan natur zientziei soilik dagozkien kontzeptuak aplikatzea, inolako justifikazio kontzeptualik edo enpirikorik gabe.
- (iii) Azaleko erudizioa barra-barra erabiltzea, inongo lotsarik gabe, testuinguruan erabat kongruentziarik gabekoak diren termino tekniko mordoa hedatuz.
- (iv) Esanahi gabeko esaldiak manipulatzeko. Zenbait autorerengan hitzen toxikotasunaz mintza daiteke, hitzak esanahiez inongo ardurarik gabe erabiltzen dituztelako.

Aipaturiko autoreek lotsa gabe idazten dute inongo gaitasun zientifikorik gabe. Hortaz, berriz ere, «erregea biluzik dago(ela)» esan behar da. Izan ere, iruzur eta zantarkeria intelektual horiek salatu behar dira, inolako dudarik gabe.

Baina gure Euskal Herri txiki honetan Sokal fisikaria amerikar inperialismoko enbaxadore gisa, ia CIAkatzat, aurkeztu dute batzuek zenbait bazterretan. Ez dute jakin, agian ez dute jakin nahi, Sokal Nikaraguan egona dela, denbora hartan sandinistek eskatua propio, matematikari buruzko irakaskuntza-programa bat prestatzearen (etxean daukat programa eder horren kopia bat, berari eskatua eta berak —«with my compliments»— bidalitakoa).

Gizarte- eta giza zientzietan —edo dena delako arlo horretan— murgiltzen diren progreen, modernoan, postmodernoen eta gainerako jendilajearen hitzontzikeria agerian gelditu da Sokal-en parodiarekin eta liburuarekin.

20.3.6. Sokal-en parodia eta iruzur intelektualak

Sokal-ek aipatzen dituen autoreak barregarri utzi ditu matematika eta natur zientziak —fisika batez ere— aipatzean egindako hanka-sartzeagatik eta lekuz kanpoko aipamen «berezi» eta ulergaitzengatik. Hainbat aipamen oso berezi agerian utziz, liburua barrez lehertzeko modukoa da.

Gure unibertsitateetan nagusi diren irrazionalkeriek eta erlatibismo epistemologikoek erantzun zuzen eta gogorra behar dute. Horretarako, Sokal-ek eta Bricmont-ek gizarte-zientzietan beste zenbait zientzietan —matematikari eta fisikan

batez ere— erabiltzen diren kontzeptuak era desegokian erabiltzen direla salatu eta frogatu dute.

Izan ere, ondoko gehiegikeriak azpimarratzen dituzte:

- Matematikazko eta fisikazko kontzeptuak gehiegi erabiltzea, gehienetan beraien edukiak ulertu gabe;
- gizarte-zientzietan natur zientzietatik datozen analogiak justifikatu gabe erabiltzea;
- kontzeptu tekniko gehiegi lekuz kanpo erabiltzea, irakurleak beldurtzeko edo liluratzeko asmoarekin; eta
- zentzu gabeko esaldiak erabiltzea, hizkera esoterikoa era oso ilun eta nahasian erabiliz.

Izatez, autore askok ondoko bost arazoak nahasten dituzte:

- *Ontologiari* dagozkionak: zer-nolako gauzak daude munduan? Guregandik kanpo dauden gauza horiei buruzko baieztapenen artean, zein dira benetakoak?
- *Epistemologiari* lotuta daudenak: nola lortzen dute gizakiek munduari buruzko benetako ezaguera? Nola neurtzen dute ezaguera horren egitasun-maila?

Zer-nolako *metodologia* erabiltzen da kanpoko mundu horren legeak ezagutzeko?

- *Ezagueraren soziologiari* dagozkionak: gizakiek ezagutzen dituzten egia partzial eta behin-behineko horiek, zein neurritan baldintzatzen dituzte faktore sozial, ekonomiko, politiko, kultural edo ideologikoek? Galdera berbera egin daiteke egiazkotzat hartzen diren ezaguera faltsuei buruz.
- *Etika indibiduala*: zer-nolako ikerketa motak hasi (edo alboratu) beharko lituzke zientzialari batek?
- *Etika soziala*: zer-nolako ikerketa motak finantzatu, bultzatu eta lagundu beharko lituzke gizarteak aurrekontu publikoen bidez —edo, alderantziz, zer nolakoak alboratu, debekatu eta zigortu—?

Kasurako, mekanika kuantikoak egoera solidoko fisika ahalbidetu du, zeinak elektronika kuantikoaren bidez konputagailua ekarri duen. Konputagailua onerako —informazio- eta komunikazio-arloan, adibidez, lan hau plazaratzeko— edo txarrerako —armagintzan edo/eta jendea kontrolatzeko— erabil daiteke. Beraz, informatikari dagokionez, hamaika galdera etiko egin daitezke —gizabanakoen aldetik eta gizartean—, baina galdera horiek guztiek ez daukate zerikusirik ezaguera zientifikoarekin, alegia, gure kasuan, mekanika kuantikoarekin. Azken hau naturan

dauden lege probabilistiko berezi batzuei dagokie. Besterik ez. Legeak izanik, ez dagozkio inolako erlatibismo motari —ez kultural, ez etiko, ez metodologikoari—.

Sokal-en eta Bricmont-en liburuaren bukaeran zenbait aholku ematen dute nahasketa horietatik irteteko:

- Idazten denaz jakitun izatea;
- iluna dena ez da halabeharrez sakona, beraz, iluntasuna ez erabiltzea;
- zientzia ez hartzea «testu» gisa;
- ez imitatzea zientzia zehatzak gizarte-zientzietan aritzean;
- autoritatearen kontrako argudioak eta kritikak erabiltzea; eta
- eszeptizismo metodologikoa eta eszeptizismo erradikala ez nahastea.

Hortaz,

- natur zientziak erabiltzekotan, oso ongi eta sakon ezagutu behar dira;
- gauzak azaltzeko, ahalik eta hizkera errazena erabili behar da —hizkera korapilatsuaren atzean gehienetan, beti ez esatearren, autorearen ezjakintasuna eta harrokeria besterik ez dago—;
- zientzian erabiltzen diren kontzeptuak hizkera arruntetik urrun daudenez, testuinguruan erabili behar dira, daukatenen zentzu espezifikoak gal ez dezaten; eta
- arlo bakoitzak bere metodologia duenez, arlo jakin batean lorturiko ondorioak eta emaitzak ezin dira besterik gabe estrapolatu beste arlo batzuetara.

Laburbilduz, Sokal-en eta Bricmont-en lanaren funtsa ezaguera zientifikoari objektibotasuna ukatzen dioten kritika sendoa (eta barregarria) da. Sokal-ek dioenez (1998): «... the article is screamingly funny (...) but the most hilarious parts of my article were not written by me. Rather, they're direct quotations from the postmodern Masters...».

Maisu postmoderno horien interpretazioaren lehen araua ondokoa izanik: «Ezein esaldik ez du esan nahi berak dioena».

Sokal-ek (1998) salatzen duenez, «intelektual» berezi horiek zientzia «narrazioak» eta «mitoak» sortzeko praktika soziala besterik ez dela diote: «... they want to see science as just another social practice, which produces 'narrations' and myths that are not more valid than those produced by other social practices...».

Azken batean, natur zientzietan eta gizarte-zientzietan egia objektiboak ez daudela diotenei, eta edozein baieztapen zientifiko baieztapen zientifiko hori sortu duen gizabanakoarekiko erlatiboa dela, edo zientzialari hori dagokion talde sozial, politiko, ekonomiko, edo genero eta kultur taldeekiko erlatiboa dela aldarrikatzen dutenei kritika zorrotza egiten diete gure autoreek.

Gainera bi autoreen ustez, iluntasuna eta puntako erlatibismo horrek *ezkerreko politikari* kaltea besterik ez dio ekartzen. Izan ere, ezkerak bere eragina areagotu nahi badu, herritarrei sistema ekonomiko, sozial eta politikoaren analisi zuzena badaukala erakutsi behar die, eta proposatzen duen proiektuak emaitza egokiak izan behar ditu gizartea hobetzeko dauden nahikundeak eta desioak edo nahiak asez.

Chomsky-k (1995) gauza bera salatu du, ezaguera sortu egin behar dela eta haren alde borrokatu egin behar dela dihonean:

...we've implicitly accepted the legitimacy of rational inquiry. If they are to be abandoned, then we cannot proceed until we learn what replaces the commitment to consistency, responsibility to fact, another outdated notion.

...Quite regularly, "my eyes glaze over" when I read polysyllabic discourse on the themes of poststructuralism and postmodernism...

Chomsky-ren iritziz (1995), gaurko sasi-intelektual horiek atzerakoiak besterik ez dira⁵⁸⁶:

...It strikes me as remarkable that [... they] should seek to deprive oppressed people not only of the joys of understanding and insight, but also of tools of emancipation, informing us that the "project of the Enlightenment" as dead, that we must abandon the "illusions" of science and rationality a message that will gladden the hearts of the powerful, delighted to monopolize these instruments for their own use.

Egun gure gizarteak pairatzen dituen gaitzak —langabeziatik hasi eta inflazio, kanpo-zor edo/eta moneten arteko ezegonkortasunarekin bukatu, arlo ekonomikoa soilik aipatzearen— ez dira inongo mirari esoterikoren bidez desagertuko.

Desioak, nahiak eta gurariak edonolakoak direla ere, gizartean proiektu jakin baten edo batzuen bidez bideratu, bete edo ase beharko lirateke. Horretarako, gero eta zientzia sakonagoa eta konplexuagoa behar dela ez dago batere dudarik.

Sorginkeriarekin ez goaz inora. Hobeto esanda, iluntasunak eta esoterismoak totalitarismora eta faxismo berri batera eraman gaitzakete.

Arazoa funtsezkoa da, ez txantxetakoa. Izan ere, Andreski-k (1972) jadanik gizarte-zientzietan zegoen sorginkeriak zko joera salatu zuen. Andreski-k frogatu duenez, gizarte-zientzietan azaltzen den balizko zorrozatasuna antzinako sorginkeriaren baliokide hutsa da, hitzontzikeria eta argota nagusiak izanik.

Andreski-k ondoko «hitzontzikeria-mailaren ekuazioa» proposatu zuen:

$H = h/e - 1$ (non H hitzontzikeria-maila den, h handinahia eta e ezaguera).

586. Ikus helbide oso interesgarri hau: www.zmag.org/chomsky. Bertan Chomsky-ren hamaika artikulua, elkarrizketa eta abar aurki daitezke.

Handinahia beti zero baino handiagoa da; norberaren handikeria zero baldin bada, ez du idazten eta berari ezin aplika dakioke ekuazioa. Ezaguera ere beti zero baino handiagoa da, zeren inor ez baita gai guztiez ezertxo ere ez ezagutzeko. Zer dela-eta jarri da (-1) ? Ezaguerak handinahia berdintzen duenean, ez dagoelako inolako hitzontzikeriarik. Ezaguera handinahia baino handiagoa denean, hitzontzikeria negatiboa da. Hitzontzikeria negatiboak zehaztasuna esan nahi du. Dena dela, zehaztasunerako muga bat dagoenez, H ezin da inoiz (-1) baino txikiagoa izan. Hitzontzikeriak, aldiz, ez du inolako mugarik: etengabe handitzen da, handinahiaren areagotzearekin eta ezagueraren murrizketarekin batera.

Goiko ekuazioa edozein irakasle, idazle edota kideri ezar dakioke. Saia zaitezte horretan!

20.3.7. Ondorio gisa

Sorgindutako mundu intelektualean agertzen den irrazionalkeria mota puntakoa da. Arazoa ez da soilik gure txoko honetan azaltzen, gure basamortu intelektual honetan agertzen, zoritxarrez arazoa mundu mailakoa da.

Zientzia ulertzeko zenbait ahalegin sendo eta tinko egin behar dira, eta urte askoan gainera. Beraz, askoz «hobea» da inolako eginahalik egin gabe bospasei txorakeria botatzea edozein giza edo gizarte-arlotan: matematika eta politika nahastuko dira; fisika eta herri-mugimenduak maila berean jarriko; ekonomia eta psikologia parekatuko; arlo guztiak eta jakintza mota desberdinak «erlatibo» agerrarazi nahi izanen dizkigute.

Kasurako, faxista nazkagarri hutsak izan direnak «pentsalari sakon» gisa aurkeztuko dira etika berezi baten azpian estalita eta erlatibismo etikoa azken kontraesaneraino eramane...

Dena da posible Granadan, hots, Euskal Herrian. Izan ere, Sokal-en hitzetan postmodernontzat: «No sentence means what it says».

Edozein zientzian egiten diren barne-kritikak onuragarriak dira oso. Kanpokoak, aldiz, hau da, zientzia mito gisa edo/eta sorginkeria modura aurkeztu nahi digutenak salatu beharrean gaude hamaika argudiorengatik, batez ere zientziari buruz ez dutelako ezer ulertzen.

Gure aldetik, Sokal-ekin eta Bricmont-ekin batera ondokoa esan behar dugu, ozenki gainera:

- (i) Gure asmoa diziplina guztietan komunak diren —edo izan beharko liratekeen— arrazionaltasunaren eta zintzotasun intelektualaren ezaugarriak defendatzea da; eta
- (ii) ezin ezker mugimendu ezin da eraginkorra izan gertakari zientifikoak, balio etikoak eta interes ekonomikoak aintzakotzat hartzen ez baditu.

Azken finean gure esperantza honako hau da, alegia, kultura intelektual arrazionalista eta ez-dogmatikoa bultzatzea, jarrera zientifikoarekin eta ez-zientifistarekin arazoak ikertzea, jarrera hori bere ikuspegian zabala eta ez azalekoa, politikoki aurrerakoia eta ez-sektarioa izanik.

Ezkerraren inguruan irakurtzen diren sinplekeriak eta sasi-analisiak oso kezkarriak dira. Azken finean hitzontzi hutsak besterik ez dira lelokeria horiek plazaratzen dituzten sasi-intelektualak, hitzontzikeria hutsari amaigabeko handikeria gehituz behin eta berriz plazan agertzen direnak.

Ailedi euskal gazteria berria sorginkeria horien guztien erabateko garailea izan. Hala biz⁵⁸⁷!

587. Bibliografiarako, ikus <http://www.scribd.com/doc/70356649/Zergatik-idazten-duzu> (2012an ikusia) linkean dagoen bibliografia.

21. Literatura eta DTM

21.1. ZORRA ETA ABERASTASUNAREN ALDE ILUNA

Literaturaz zertxobait aipatuko dut. Zein literaturaz, baina? Nobel saria merezi duen kanadar emakume idazle batenaz: obra oparoa plazaratu duen Margaret Atwood-en literaturaz⁵⁸⁸.

Ez-fikzioa aukeratu dut, eta, zehazki azken obra: *Payback: Debt and the Shadow Side of Wealth* (idazle oso on baten obra Euskal Herrian daukagun idazle hoberenetariko batez pentsatuz. Itxarorentzat, *quid pro quo* orekatua izan dadin esperantzan).

Atwood-ek zorra bizitzaren balantzean agertzen digu, betebeharraren eta sariaren artean. Izan ere, bere izaeraz, zorrak desoreka esan nahi du, atsekabea dakarrena. Krisi finantzarioaren erdigunean egon garenean, Atwood-ek zorraren izaera ikertu du. Kanadarrak hori adierazten du bost kapitulutan. Zenbait hitzalditan oinarrituta, maileguz ematea eta maileguz hartzea analizatu ditu zenbait ikuspuntutatik: finantzatik, psikologiatik, teologiatik, literaturatik eta ekologiatik.

Atwood-ek zorraren historia intelektuala idatzi du: zorra gizakiaren arazo gisa, liburuaren funtsa gizakia baita. Liburuari ez zaio falta umorea, ezta Atwood-en betiko eta aparteko probokazio puntua ere.

Lehen kapituluan, arlo finantzarioan, *Ancient Balances* ‘antzinako balantzeak’, primate batzuen trukeekin hasiz, Antzinateko zorrak ikertzeari ekin dio, zenbait kode, Egiptoko ereduak eta mitologia grekolatindarra aipatuz.

Bigarrenean, *Debt and Sin* ‘zorra eta bekatua’, ikuspegi teologikoa du ikergai: horretarako Bibliako erreferentziak izan ditu lagungarri, baita deabruarekiko Faustoren akordioa ere.

Hirugarren atalean, *Debt as Plot* ‘zorra azpijoko gisa’, zordunaren jolasa ikertzen du, eta bereziki XIX. mendeko literaturaren ereduak irakur ditzakegu.

Laugarrenean, *The Shadow Side* ‘alde iluna’, zorrak ordaintzen ez direnean, zer gertatzen den diosku: barkamena eta mendekua, kartzela eta lan bortxatua, arlo psikologikotik ikusita.

588. Ikus http://www.margaretatwood.ca/books_by.php (2012an ikusia).

Azkenean, bosgarrenean, *Payback*, naturarekiko zor ekologikoa du aztergai idazle kanadarrak, ondorio latzak modu gordin batean azalduz.

Aspaldiko plazera izan dut Atwood-en prosa irakurtzean. Oraingo honetan, liburuaren prosa zehatza izatetik at oso arina da, hitzaldietan erabiltzen den modukoa. Kontua da Atwood-ek guk baino hobeki ikusten dituela gauzak, argiago eta sakonago, ikusten ez ditugun ikuspegietatik gainera.

21.2. LITERATURA ETA EKONOMIA

Ba ote daukate ezer komunik literaturak eta ekonomiak?

Ez dakit, baina hona hemen tanta interesgarri batzuk:

21.2.1. Margaret Atwood⁵⁸⁹

Jadanik zertxobait aipatu dugu, ikus aurreko atala. Zorra da kontua.

Randall Wray-k ere, MMTko aitaponteko batek, behin baino gehiagotan aipatu du Atwood-en obra hori.

21.2.2. Samuel Taylor Coleridge

Bill Mitchell-ek, MMTko beste aitaponteko batek, Coleridge aipatu du, *On the Vulgar Errors Respecting Taxes and Taxations* izeneko lana, hain zuzen ere.

Mitchell-ek «Poeta batek ekonomialari gehienek baino gehiago jakin duenean» lantxoan dioenez (Mitchell, 20012m),

Samuel Taylor Coleridge knew 200 odd years ago that government spending was essential to provide infrastructure and economic growth that bound the nation together “from the Orkneys to the Rocks of Scilly”.

Beraz, Eurolandiari dagokionez, Mitchell-en hitzez,

I suggest the ECB officials take a break for a few days and read some of his poetry and essays and then turn up at work on Monday and announce a major funding package for all struggling member states.

21.2.3. William Shakespeare

*Veneziako merkataria*⁵⁹⁰ aipatzen du Marshall Auerback-ek.

Auerback-ek dioenez,

589. Ikus 1. oharra.

590. Ikus <http://neweconomicperspectives.org/2012/06/the-eurozone-as-a-modern-day-merchant-of-venice.html> (2012an ikusia).

In the great Shakespearean comedy, Shylock agrees to lend money to Bassanio on the credit of Antonio, Shylock's Christian rival. Shylock, suspicious of Antonio, sets the security as a pound of Antonio's flesh. When Antonio's merchant ventures fail and he cannot come up with the money to pay off Bassanio's loan, Shylock demands the pound of flesh, which will surely kill Antonio. Of course, in the end, Shylock is foiled. Dressed as an eminent judge, Antonio's indirect beneficiary Portia takes Shylock's insistence on the letter of the bond to its absurd conclusion. The bond specified only a pound of flesh, she maintains, but "no jot of blood".

Eurolandian gauza bertsua daukagu. Izan ere, Auerback-en hitzez,

In much the same way, Germany's ongoing insistence on its pound of Spanish, Italian, Greek, or Irish flesh via further fiscal austerity is impossible to secure without spilling further massive quantities of blood from the periphery body politics. Like Shylock, Germany apparently fails to appreciate extracting too much flesh from the borrower ultimately does draw away its lifeblood, making repayment impossible. Much like Shylock, Berlin is trapped. Only the ECB as "judge" can offer a way out. Will Germany see that, or will it risk a fate as ignominious as Shylock?.

Literatura eta ekonomia, biak, lotuta MMTren bitartez, alegia, DTMren bidez.

21.3. SHAKESPEARE REVISITED

Zertan ari naiz? Ez ote naiz usu aritzen ekonomiaz, ekonomia heterodoxoaz hobeki esateko?

Hortaz?

Lasai, noizean behin keinu bat egin behar zaio literaturari, literatura onari.

Jakina denez, Shakespeare-k honelako aipu ospetsua idatzi zuen: «to be or not to be, that's the question»⁵⁹¹.

Ekonomian, batez ere finantza-ekonomian, gertatzen ari dena ikusi eta gero, honelako aldaketa egitera ausartu naiz: *to know or not to know, that's the question*.

Izan ere, Warren Mosler-k berriki honelako artikulu txikia bezain mamitsua idatzi du: *Zorraren eta zergen ziurtasuna* (Mosler, 2012ñ).

591. Ikus [http://en.wikipedia.org/wiki/To_be_or_not_to_be_\(Shakespeare\)](http://en.wikipedia.org/wiki/To_be_or_not_to_be_(Shakespeare)) (2012an ikusia).

Enplegu osorako moneta fiduziarioa behar du.

Moneta fiduziario batek, dolarra edo euroa bezalakoak, zorraren eta zergen ziurtasuna du barne.

Zergapetzea beharrezkoa da gobernuari bere moneta gastatzea ahalbidetzeko.

Zorra beharrezkoa da bere errenta baino gutxiago gastatzeko edozein erakunderen desioa balantzan berdintzeko.

Ez gastatzeko desio horiek ihes-eskaritzat⁵⁹² ezagutzen dira, hau da, errentaren, aurrezkien, zergen eta inportazioen ez-kontsumoko erabilera. Horrek esan nahi du ezen enplegu osoaren egoeran sektore pribatuko erakundeak edo gobernuak gehiago ari direla gastatzen beraien errenta baino, ihes eskaria ordaintzeko, hots, balantzan berdintzeko.

Sektore pribatuaren gastua, errentak mugatzen du. Errentak eta kredituaren meritua mugatzen dute. Sektore publikoaren gastua, berak jaulkitzen duen monetan ez du inolako errentak mugatzen.

Sektore pribatuak, monetaren erabiltzaileak, lehendabizi fondoak lortu behar ditu, berak gastatu ahal izateko. Sektore publikoak, bere monetaren jaulkitzaileak, hasieratik lehendabizi gastatu edo maileguz eman behar du, zergak «bildu» edo/eta maileguz hartu baino lehen.

Sektore pribatua halabeharrez ziklikoa da. Jaitsiera batean, sektore pribatuak kreditu meritua galtzen du eta beraz mugatuta dago bere errenta baino gehiago gastatzeko abilezian. Horrek soilik sektore publikoa uzten du bere errenta baino gehiago gastatzeko, gainontzeko edozein output-hutsune betetzeko edo enplegu osoa sostengatzeko.

Jende askok uste du ekonomiaren arazoa zor gehiegi izatea dela —sektore pribatuan eta sektore publikoan—. Horiek guztiok puntua galtzen dute. AEBn defizit federalaren murrizketa proposatzen dutenak ere puntua erabat galtzen ari dira. Defizitaren edozein tamainarekin ez dago kaudimen federalaren inongo arazorik, ez epe laburrean edo luzean.

Epe luzeko inflazioaren arazoa egon liteke. Hala ere, Mosler-ek dioenez, inflazio sendoaren epe luzeko iragarpen sinesgarriarik ez dago⁵⁹³ (dena den, hona link honetan (Mosler, 2011af) zer dioen Mosler-ek inflazioaz).

592. Leakage: ikus [http://en.wikipedia.org/wiki/Leakage_\(economics\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Leakage_(economics)) (2012an ikusia).

593. Mosler: «I have seen no credible, professional long term forecasts of substantial inflation. That includes the Fed, the CBO and the forecasts of the largest financial institutions, as well as the inflation rates implied by the long term inflation indexed US Treasury securities».

Mosler-en ustez, AEBko ekonomian, non FED dolarraren jaulkitzailea den, defizit federalaren murrizketa eztabaida-mahaitik kendu beharko litzateke eta epe luzeko inflazio-arriskuaren froga defizita berriz mahai gainean jarri nahi dutenengan ezarri (ildo beretik, ikus Bill Mitchell-en *Growth is lagging because spending is lagging – the solution is clear* [Mitchell, 2012n]).

21.4. POETRY AND ECONOMICS (POESIA ETA EKONOMIA)

Poesia ('poiesis') eta ekonomia? Bai, zergatik ez?

Hona hemen, kaiera txikiak balira bezala, XXI. menderako zenbait poema:

1) (Austerity)

*In this crisis of ignorance
the only thing they all agree on
is austerity*

Ezjakintasunaren krisi honetan
guztiok adostu duten gauza bakarra
austeritatea da
(Warren Mosler)

2) (Crony Capitalism)

*That is what it is taking to rescue Crony Capitalism
—an America of, by, and for Wall Street.
It will take more. Much more.*

Crony kapitalismoa erreskatatzeak haxe hartzen du,
Wall Streeten Amerika bat, Wall Streetek eta Wall Streeterako prestatua.
Gehiago hartuko du. Askoz gehiago.
(Randall Wray)

3) (Shakespeare)

To be or not to be, that's the question
To know or not to know, that's the question
(Shakespeare revisited)

4) (Dante)

Lasciate ogne speranza, voi ch'intrate

Euroland, mon amour

(Dante revisited)

5) (Solvency)

For a sovereign government,

there is no solvency problem,

there is no credit risk

Gobernu subirano batentzat,

ez dago kaudimen-arazorik,

ez dago kreditu-arriskurik

(Bill Mitchell)

6) (Debt)

Debt is created out of thin air

Zorra aire finetik sortua da

(Dirk J Bezemer)

7) (Europe and Germany)

There has never been any international arrangement,

anywhere, at any time in human history,

that so-favored a nation

Ez da egon inoiz nazioarteko inongo akordiorik,

ez inon, ezta giza historian edozein denboratan ere,

nazio bat horrenbeste hobetsi zuenik

(Randall Wray)

8) (World economy)

First things first

Eskari agregatuaren eskasia da giltza

(Warren Mosler)

21.5. LITERATURA OTE?

- (1) Marx, hasiberrientzat (XXI. mendearen hasieran)⁵⁹⁴.
- (2) XIX. mendeko Marx-engandik XXI. mendeko Diru Teoria Modernora⁵⁹⁵.
- (3) Diru Teoria Modernoa (DTM) da giltza⁵⁹⁶.
- (4) Euskal Herriaren independentzia, DTMkoen bidetik⁵⁹⁷.

594. Ikus <http://www.idazleak.org/euskara/idazleak/joseba-felix-tobar-arbulu/laginak/marx-hasiberrientzat-xxi-mendearen-hasieran?h=T> (2012an ikusia).

595. Ikus <http://www.scribd.com/doc/101431369/XIX-mendeko-Marxengandik-XXI-mendeko-Diru-Teoria-Modernora> (2012an ikusia).

596. Ikus <http://es.scribd.com/doc/57437409/Diru-teoria-modernoa> (2012an ikusia).

597. Ikus <http://www.scribd.com/doc/110186981/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-11> (2012an ikusia) eta <http://www.scribd.com/doc/114338183/Euskal-Herria-Independentziazko-bidean-12> (2012an ikusia).

22. Bukaera gisa. Eskerrak

ABC

A: Krisian gaude. Krisia indusitua izan da⁵⁹⁸.

B: Badago irtenbiderik⁵⁹⁹.

C: Euskal Herrian beste politika berri bat behar dugu⁶⁰⁰.

ETORKIZUNERANTZ

Amaiera gisa, ikus dezagun egindako elkarriketa⁶⁰¹.

Etorkizunerako, irakurleak hementxe izango ditu bi iturri sendo:

- (i) UEUren blogeko sarrera berriak⁶⁰²; eta
- (ii) UEUren *otarrean* egongo diren sarrera berriak⁶⁰³.

ESKERRAK

Liburuxka hau ez zen idatziko DTMkoen laguntzarik gabe, bereziki Warren Mosler-en laguntzarik barik.

Gure arteko harremanak aspaldian hasi ziren. Lan hau laguntza desberdin horien fruitua da. Eraitza irakurleen esku dago hemendik aurrera⁶⁰⁴.

598. Ikus <http://www.scribd.com/doc/78501082/Krisia-indusitua-izan-da> (2012an ikusia).

599. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/11/04/warren-mosler-ek-bankugintza/> (2012an ikusia) gehi <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/10/09/mosler-ek-italian-laster-emango-duen-hitzaldia/> (2012an ikusia).

600. Ikus 597. oharra.

601. Ikus «elkarriketa» bera (<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2013/01/25/elkarriketa-edo/>, 2013an ikusia).

602. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/>.

603. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/otarra/gizarte-zientziak/ekonomia>, Tobar-Arbulu-ren sarrerak.

604. Eskerrik berezienak liburu honen zuzentzaileari, Ander Altunari, bihotzez.

Orain eta eskerrak emateko orduan, ez daukat hitzik DTMkoei, eta bereziki Mosler-i, zor diedana adierazteko. Zor hori, interes konposatuen gisa, esponentzialki handituz joan da, eta nire «aurrezkiek» ezin dute zor hori kitatu.

Nire aldetik esan dezakedan bakarra hauxe da: azken urte hauetan DTMkoengandik ikasi dudana izugarri handia eta sakona da, apartekoa.

Bukatzeko, balia dezadan hamaika hizkuntza⁶⁰⁵ DTMkoei eta, oroz gain, Warren-i zor diedana zuritzen hasteko:

Eskerrik asko, mila esker, esker aunitz, esker mila... eta, nola ez?, *thanks a lot*.

605. Ikus <http://www.elite.net/~runner/jennifers/thankyou.htm> (2012an ikusia).

23. Gehigarria

ANAITASUNA ALDIZKARIKO ZENBAIT ARTIKULU (1972, 1973 ETA 1975)

Luzea izan da bidea. 1960ko hamarkadaren hasieran abiatu nintzen ekonomiaren kezkaekin. 1960ko hamarkadan ekonomiari buruzko hamaika lan irakurri nituen, Marx-en *Alokairua*, *Prezio eta Irabazia* liburuxka ederrarekin hasita.

1970eko hamarkadaren lehen urteetan, kapitalismo industrialaren nagusi, edo behintzat hala uste genuen. Gutxienez, Espainiako estatuan kapitalismo industrial basatian bizi ginen.

1972an, *Anaitasuna* aldizkarian ohiko kapitalismo industrialari buruz hasi nintzen zertxobait plazaratzen.

Euskara 1970ean hasi nintzen ikasten⁶⁰⁶. Portugaleten 1970ean *Ez Dok Amairu*-koek aparteko emanaldi bat eman zuten: *Baga, Biga, Higa sentikaria* izenekoa⁶⁰⁷.

606. Ikus <http://www.scribd.com/doc/117722046/Idaztea-Izkiribatzea> (2012an ikusia).

607. Ikus http://www.badok.info/artista.php?id_artista=36 (2012an ikusia). Talde gisa *Baga, biga, higa sentikaria* izan zen proiekturik inportanteena. 1970eko abuztuaren 22an estreinatu zen Portugaleten, eta 1972. urte arte, taldea desegin arte, iraun zuen.

Ez Dok Amairu 1972ko abenduan desegin zen; barne-krisia urtebete lehenago hasia zen. Hainbat arrazoik eragin zuten taldearen amaiera, kontu artistikoak eta sozialak elkartu ziren. *Baga, biga, higa sentikaria*ren bi disko grabatuta zituen taldeak. Hasiera batean, sei kanturekin arazoak izan zituzten, baina azkenean zentsura igaro zuten diskoan grabatutako abesti guztiek. Dena den, kaleratu aurretik bi abestik eztabaida eragin zuten taldearen barruan: Lourdes Iriondok musikatutako Gabriel Arestiren poema batek eta JosAnton Artzeren kantu batek. Taldean ez zen adostasunik lortu, eta, azkenean, grabatuta zegoen disko hori ez zen inoiz argitaratu.

Garaiko egoera politikoak ere eragin zuen desegitean. Taldean ikuspegi asko zeuden, eta hori gero eta agerikoagoa zen. Kanpoko eragileek taldearen gaineko kontrol ideologikoa ezarri nahi izan zuten, eta horrek barne-tentsioak areagotu egin zituen, banantzea ekarri arte. Dena den, taldekideek ez dute inoiz azaldu taldea zergatik desegin zen.

Barne-eztabaida gertatu zen bitartean beste afera bat izan zen. 1971ko urriaren 31n gaupasa egin zen Larraizko belardian, Txindokiren magalean. *Ez Dok Amairu*ko zenbait kidek hartu zuten parte, Lertxundi, Laboa eta Artze anaiak tartean, eta hiru mila lagun bildu ziren bertan. Eskandalo handia sortu zen, akelarre bat izan zela zabaldu baitzuten hainbat hedabidek eta *Ez Dok Amairu*ren kontrako kanpaina gogor bati ekin zioten.

Desegin ondoren, bi talde sortu ziren *Ez Dok Amairu*ren errautsetatik. Batak sentikaria ildotik segitu zuen lanean, *Ikimilikiliklik* ikuskaria sortuz. JosAnton Artzek, Mikel Laboak, Jose Mari Zabalak eta Jesus Artzek osatu zuten talde hori, Jose Luis Zumeta margolariaren laguntzaz. *Ikimilikiliklik* Algortan (Getxo, Bizkaia) eman zen lehen aldiz, 1975eko apirilaren 18an. Geroago, 40 bat aldiz taularatu zuten Euskal Herriko hainbat herritan. Kanpoan ere eskaini zuen taldeak, Bordele (Frantzia), Valladolid (Espainia) eta Zaragozako (Espainia) unibertsitateetan.

Frankismo garaia zen. Garrantzi handiko aurkikuntza zen: jende jantzia, hiritarra, euskara hutsean aritzen zena, lanari buruz, zapalkuntzari buruz, gure gizarteaz kantatzen zuena. Emanaldia entzutean, neure buruari esan nion: *hauxe da nirea, hauxe da behar nuena, bilatzen aritu nintzena*. Ekitaldi hark erabat markatu ninduen!

O tempora o mores.

Musikaz aparte, euskal munduan gehien markatu ninduen Gabriel Aresti izan zen⁶⁰⁸, Arestiren lanak irentsi eta arakatu nituen. Arestiren prosa eredugarri izan dut, aspalditik gainera, ene lan apurretarako⁶⁰⁹ eta gidari.

Eredu gisa, jarraian daude nire lehen euskarazko artikuluak, Imanol Berriatuak zuzenduak, oraintxe Euskaltzaindiak digitalizatuak⁶¹⁰ eta garai hartan erabiltzen zen euskara baturanzko ereduak.

Eta poesia?

Hona hemen *Maldan behera*⁶¹¹, baina ez Gabriel Arestirena.

Kapitalismoak ere bide luzea egin du⁶¹². Ekonomiak bere ildoari ekin dio, lehengo kapitalismo industrialak erabat aldatuz. Kapital finantzarioa nagusi bilakatu da. Are gehiago, finantza-sistemak bereganatu egin du ekonomia erreala. European esaten den moduan, *Finanzkapital uber alles*.

Argi dagoenez, egungo kapitalka, batez ere eta bereziki, finantzarioa da. Kapitalismo industrialak, eta berari loturik zeuden Marxen plusbalioaren analisiak, balio-teoriari buruzko aspaldiko eztabaidak labur samarrak geratu dira. Izan ere, dena, edo ia dena zeharkatu du kapital finantzarioak. Bera da nagusi, bera da agintzen duena, bera da ikertu behar dena. Berari aurre egin behar zaio⁶¹³.

Dena den, Marx-ek zutik dirau⁶¹⁴, beste era batera noski. Marx-engandik jaso dudana kapitalismoaren etengabeko bilakaera aztertzeke grina izan da. Grina hori motorra izan da nire bizitzan.

Ez Dok Amairuko beste kide batzuek, berriz, Zazpiribai taldea sortu zuten. Bertan zeuden Lertxundi, Lete, Irigarai eta Iriondo, Ipar Euskal Herriko beste kantari batzuekin: Peio Ospital, Pantxoa Carrere, Patxika Erramuzpe, Ugutz Robles-Arangiz, Maite Idirin, Eneko Labegerie...

608. Ikus <http://zubitegia.armiama.com/?i=148> (2012an ikusia).

609. Oroimen modura, ikus <http://www.scribd.com/doc/57188202/Gabriel-Aresti-remembrance> (2012an ikusia).

610. Ikus <http://www.euskaltzaindia.net/anaitasuna> (2012an ikusia).

611. Ikus <http://www.scribd.com/doc/57189762/Maldan-behera-bigarrenez> (2012an ikusia) eta <http://www.scribd.com/doc/116918824/Maldan-behera-noraino> (2012an ikusia).

612. Ikus <http://www.scribd.com/doc/117986537/Zenbait-mugarri> (2012an ikusia).

613. Ikus, sarrera gisa, ondoko webguneko artikuluak: <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia>.

614. Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/sorry-marxek-arrazoi-zeukan> (2012an ikusia); baita liburu honen 2. kapitulua ere.

ANAITASUNA

237. zenb.

1972.eko Ekainaren 30ekoa

Bakoitzak berea... noiz arte?

Apirilaren 20an.

Bilbon, *Gran Vía* kalean, 62.ean.

Leku horretara goizeko hamarretan sartu nintzenean, jende multzo bat ikusirik, harrituta gelditu nintzen.

Bertako gizon bati, diru hartzeko «Seguro de Desempleo» delakoaren leihatila zein zen itaundu eta gero, berak seinalatutako lerrora joan nintzen.

Jende asko bildu ginen: bai andreak eta bai gizonak ere. Gutti gorabehera, % 35 andreak ziren, gazteak eta adinekoak.

Gizonon artean, nahiz eta gazteak ere izan, gehienok 45 urtetakoak edo ginen (eta izanen gara). Adin txarra beste lanleku bat topatzeko, kapitalistek ez gaituzte behar eta.

Batzuek, bi, hiru, lau... aldiz bertara joanak izan arren, oraindik ez dute dirurik jaso. Ene alboan zegoen neska gazte batek esan zeukun, sei urte lantegi berean ihardun izan ondoren, Magistraturak (beste guztioi bezala) emandako «Despido Injustificado» paperarekin, 24.000 pezeta jaso zituela.

Proletarien problema izugarri bat izan arren, bakoitzak bere problema du. Orain arte nor bere eltze barruan egon izan arren, argi eta garbi ikusi behar dugu, gure egoera eta bideak zeintzuk diren: hots, gu langileok kapitalisten «ejército de reserva» delakoa garela.

Hemen bezala beste tokietan ere, gauza bera ikusten dugu: nola dabilan jendea lan bila, kazetetako anuntzioen bidez. Europa guztian problema berbera dago.

Nire albotik beste andre bat iragan zen, eskuan seme bat, eta beste baten zain. «Guk arrazoia dugu —zioen—, juezek ere epaiketari horixe esan daukute eta».

Bizkitartean, barruko batek leihatilatik: «Zein egun da? Datorren hilabetearen etorri beharko duzu, zure paperak oraindik ondo ez daude eta».

Eta 45-50 urterekin nora joanen gara, non aurkituko dugu lan bat, zer janen dugu guk, gure emazte eta seme-alabek? Gure egoera honek ez die axola. Datorren urtean ikusiko dugu!

Gizon batek guztiz hasarre: «Ni urriaren 19tik etortzen naiz hona».

Nire alboko mutil batek: «Hala eta guztiz ere, ondo berba egin behar dugu; bestela, itzalpera eramango gaituzte».

Lerroan zeuden gizon bik, zer egin behar nuen azaldu zeutaten. Hots, lehen hilabeteen soldataren % 75 hartzeko, beti bezala, paperak ondo eduki behar nituela. Gero, «Sindicatos» delakoan beste % 25a eskatu behar nuela. Baina orain eskatzeak ez zuela ezer balio, inori ematen ez ziotelako.

Heldu nintzen leihatilara, eta, paperak ondo ez zeudelako, datorren hilabeteen etortzeko entzun ondoren, «Sindicatos»era abiatu nintzen. Han esan zeutaten, dirurik ez zegoela, eta alferrik zela ezer eskatzea, harik eta Magistraturak eskabide horren berri «Sindicatos»eri eman arte.

Bizkitartean, Europara lanera joanik diren langileak berriz itzuliko direla entzuten da. Horrela, «ejército de reserva» haunditu egingen da; eta gu, 45-50 urtetakook, zein lekutara joanen gara?

Beharbada, zorionez, gure paperak ondo egonen diratekeenean, laupabost mila pezeta irabaziko dukegu.

ANAITASUNA

248. zenb.

1973.eko urtarrilaren 30ekoa

Lantegietan zehar

Bi urte lantegi txiki batean eman ondoren, hango eta haren antzeko fabrika batzuetako gorabeherak azaldu nahi nituzke.

Denok dakikegunez, lantegi txikietan dihardutenak, fabrika haundietakoak baino zapalduagoak eta kontrolatuagoak izaten dira.

Gaurko alokairu minimoa 5.000 pezeta baino gutiago izanik, fabriketako jabeek langileekin dituzten diruzko harremanak hiru motatakoak direla esan daiteke.

Jabe batzuek, beren langileak «Seguridad Social» delakoan sartu gabe, alokairu minimoa baino zerbait gehiago ordaintzen diete. Ordain hau onhartzen duten langileak ordu estraordinario pila bat egin beharrean aurkitzen dira, fabrikan lan egiteko beste biderik ez baitute.

Beste jabe batzuek, beren langileak «Seguridad Social» horretan sarturik, alokairu minimoa pagatzen diete.

Langile hauk bi motatakoak izaten dira: 50 langile baino gutiago duten fabriketakoak edo gehiago dutenetakoak.

50 langile baino gutiago duten fabriketan, jabeek edozein denbora eta modutan bota ditzakete kanpora beren langileak, legearen kontra joan gabe. Langileek Magistraturara jo dezakete eta hauzia irabaz ere bai; baina, orduan ere, jabeek kanpora bota ditzakete, ordain txiki bat eman ondoren.

50 langile baino gehiago duten fabriketan, beste bide batzuk dituzte jabeek, langileak kalera botatzeko. Esate baterako, «suspensión de pago» delakoa ezartzen diete langileei, eta hauek —aspertu eta gogaiturik— beren kabuz uzten dute lantokia.

50 langile baino gutiago duten fabrika askotan, «Seguridad Social» delakoan sarturik egon arren eta alokairu minimoa baino gehiago irabazi arren, langileek ordu estraordinario pila bat egiten dute egunero, kanpora botako ote dituzten beldur direlako. Horregatik, nagusiek ez dute langileen kopurua gehitzeko premiarik. Langile berri bat hartzea baino nahiago dute, lehengo langileek ordu estraordinarioak egin ditzatela; horrela, Haziendari gutiago ordaindu behar baitiote.

Orain arte ikusi duguna, lantegi txikietan gertatzen da gehienbat. Hala ere, inolako segurantzaz sozialik eduki gabe, lantegi batean lau hilabete eginez gero, edozein langile sartzen da besterik gabe «Seguridad Social» delakoan. Horregatik, nagusi batzuek hiru hilabeterako bakarrik hartzen dituzte langileak, kontraturik gabe noski. Beste batzuek beste modu batera jokatzeko dute, hurrengo batean beharbada ikusiko dugun bezala.

ANAITASUNA

250. zenb.

1973.eko otsailaren 30ekoa

Kontratak

Enpresa batetatik bota gaituztelako, edo «suspensión de pagos» delakoagatik enpresa hori geure kabuz utzi dugulako, edo kanpotik etorri garelako... «paper zuri» bat firmatu eta gero, edozein kontratatari egon gaitezke.

Sartzerakoan, geure jabeek firmari buruz zerbait esaten badiegu, «paper zuri» hori betetzeko astirik ez dutela esango daukute. Bai eta ez diola axola ere, berek beteko dutela eta.

Ikus dezagun orain, kontrata horik nolakoak diren. Kontratak, normalki, enpresa handi baten pean daude. Haien xedeak —enpresa handiarenak bezalakoak— hauek dira:

Fabrika handiko beharrak bete ondoren, hots, bertako lana amaitzen denean, enpresa handiko «plantilla» delakoan egon behar zuketena langileak berriro kalean aurki daitezke. Honela Haziendari zerga gutiago ordaintzen zaio, plantilla ez baita gehitu. Plantillan sartu balira, haiengatik gehiago ordaindu beharko zatekeen.

«Paper zuria» firmatu baitute, langileek ordu estraordinarioak ematen dituzte, hori egitera behartuak daudela uste dutelako eta bestela kanpora botako ote dituzten beldur direlako.

Gainera, edozein infrakziotan, fabriketako jabeek ez dute legearen aldetik zertaz kezkatu, kontratatako nagusiek baizik. Hau, beste abantail bat da fabrikako jabearentzat.

Alde batetik dugu, enpresa handiak bere langileei ordaindu behar liekeena; eta bestetik, kontratako nagusiak ordaintzen diena: bion arteko diferentzia, kontratako nagusiarentzako benefizio bat da.

Horrenbeste gauza ikusirik, eta langileek beren eskubideak zeintzuk diren jakin dezaten, hauxe esan behar dugu:

- Kontratek Registro Mercantil-en egon behar dute; bestela, kontratan lan egiten dutenak, fabrikako plantillan sar litezke.
- Enpresa handiaren eta kontrataren artean, denboraldi baterako, kontratu bat egon beharko da.
- «Paper zuria» firmatu arren, hori gezurrezko kontratu bat besterik ez da; egiazkoa izateko, kontratuak argia eta garbia izan behar du alde bietatik, bai kontrataren eta bai langileen aldetik.
- Benetako kontratua izan dadin, beste hau ere beharrezkoa da: kontratak, bere lana planifikatzeko, teknikazko koadroak ukan ditzala.
- Horretaz gainera, langile guztiek Seguridad Social-en egon behar dute. Horregatik, askotan kontratek plantilla txiki bat dute legearen arauera; bestela, kontratatako nagusiak legearen kontra egongo lirateke eta.
- Azkenik, «Delegación de Trabajo» delakoak baimena eman behar du, ordu estraordinarioak egin ahal izateko; eta, hala ere, langileak libre dira, baimen hori onhartzeko edo ez onhartzeko,

Hauzi hau praktikan nolakoa den, ikus ezazu zeuk, irakurle:

Kontratakoek irabazten dituzten soldatak bereziak direla ikusiko dugu. Joan den urtean, hauek izan dira kontrata bateko alokairuak, egunero eta hilabetero:

Lehen mailako ofizialek 220 pezeta egunero x 30	6.600
Bigarren mailako ofizialek 197 x 30	5.910
Hirugarren mailako ofizialek 185 x 30	5.550
Aprendizek 165 x 30	4.800
Produktibitatearen prima	120 pezeta egunero
Puntualitatearen prima	20 pezeta egunero

Bidaia	12 pezeta egunero
Gai toxikoak erabiltzeagatik	45 pezeta egunero
Prima osoa	197 pezeta egunero

Horretaz gainera, «tarea» delakoa (bi ordu estraordinario egunero) egiten duenak, 50 pezeta orduko irabaz dezake; igande goizean lanera doanak, 600 pezeta gehiago (zer esanik ere ez, denak joaten direla).

Kontuak eginik,

– oinharritzko alokairua	6.600 pezeta
– primatan 197 x 30	5.910 pezeta
– igandeetako orduengatik 600 x 4	2.400 pezeta
– «tarea» delakoagatik 2 x 30 X 50	3.000 pezeta

Hots, hilabetero 17.910 pezeta irabaz dezake edozein langilek.

Oinharritzko (6.600 pezetatako) alokairua baino bi aldiz handiagoa da langile honen prima.

Oraingo behintzat, langileek nahiago dute kontratatzen diru pila bat irabaztea, edozein fabrikatan diru gutti baino. Horregatik, kontratatako nagusiek beren langileei soldata handi bat eman behar diete, lanean jarrai daitezen.

Hori horrela izanik, ikus dezagun, nagusiek nola jokutzen duten beren menpekoekin.

Edozein langileri oso erraz ken diezokete prima hori. Mila modu daude horretarako! Hori dela eta, oinharritzko alokairua edo soldata gehitu behar da, eta ez prima eta holako «tranpak». Hementxe dago kontrataren gakoa!

Ikusi duguna, lehen mailako ofizial bati dagokio; baina apendizek ere, fabrikako plantillan lan egiten dutenek baino gehiago irabazten dute. Horregatik, fabrikako nagusiek beren menpekoak, kontratatzen lan egiten dutenen kontra jartzen dituzte: «Fabrikakoek hobeto lan egiten dutela»... «Haiek guk baino gehiago irabazten dutela», eta abar.

Kontrata batzuen artean ere, ezberdintasun handia egon daiteke; eta hau berau eta orain arte azaldu duguna, ezin hobea da, langile klasea apurtzeko.

Gainera, krisia datorrenean (langileriarentzat noski, beti bezala), langileak beste leku batera bidaliak izaten dira (nagusiei berdina zaie, leku hori urrun edo hurbil egotea). Hori ere, lanetik kanpora botatzeko modu bat baino ez da, langile gehienek ez baitute lehengo lekutik alde egin nahi izaten, beren familiarekin bertan finkaturik bizi dira eta.

Hauxe da —eta esan genezakeen beste zerbait gehiago— kontratetan jazotzen zaikuna.

Zer deritzazu, irakurle, gertakari honi?

ANAITASUNA

252. zenb.

1973.eko martxoaren 30ekoa

Langileen Arteko Bereiztasunak

Langileen arteko desberdintasunik haundienak fabrika handietan agertzen dira.

Ikus ditzagun diferentzia horik.

Hemen Bizkaian, 1972.eko martxoan, hauk izan ziren, enpresa handi bateko langileek jaso zituzten alokairuak:

10.000 pezeta baino gehiago...	160	langilek.
(Hauen artean, gehien irabazi zuenak, 12.000 pezeta altxatu zituen)		
10.000 pezeta	50	»
9.600 »	120	»
9.500 »	55	»
9.400 »	50	»
9.250 »	120	»
9.100 »	90	»
8.500 »	60	»
8.000 »	70	»

Guttien irabazten dutenentzat, hilabetako prima edo lansaria % 35 da. Gehien irabazten dutenentzat, berriz, % 40.

Gainera alokairuei zerga edo inpostu batzuk kendu behar zaizkie, irabazia guttituz.

Eta, hori aski ez balitz bezala, prima ere aldatu egiten da hilabetero. Primak ez du zerikusirik produkzioarekin. Esate baterako, ihazko otsaileko prima 500 pezetatan guttitu zen, eta 1.500 pezetatan martxokoa. Zergatik diferentzia hori? Batek daki!

Bestalde, iragan urrian, alokairua 1.000 pezetatan gehitu zen: % 60 oinharrizko alokairuan eta % 40 priman. Hau, tranpa bat baino ez da, gehitze hori oinharrizko alokairuan bakarrik izan behar litzateke eta.

Ikusi duguna. langileen artean jazotzen dena da.

Enpresa handietan. langileez gainera, enpleguak izaten dira.

Sestaoko «La Naval» enpresan, adibidez, 1.300 enplegatu lan egiten dute guti gorabehera.

Bizkaiko egunkariek ez dute ezer esan; baina ba dakigu, «La Naval»eko grebalarien artean 45 enplegatu bakarrik daudela.

Edozeinek (edozein langilek, noski) galde diezoke bere buruari: Zergatik hori? Nola heldu gara egoera triste honetara? Erantzuna aspalditik datorkigu.

Kapitalistak geroago eta ikastenago ari dira. Ba dakite, berentzako gauzarik txarrena langileriaren batasuna dela. Ba dakite, langileen arteko lokarria eten egin behar dutela. Eta, horretarako, edozein bide dateke on.

Hona hemen zer egiten duten. Lehenik, izenez bereizten dituzte langileak: batzuk langile arruntak dira, beste batzuk enplegatuak. Arropaz ere, holako fabrika batetan sartzen den edonork ikus dezake haien arteko diferentzia: langileek lohihurtzekoa daramate soinean, enplegatuak, berriz, gorbata. Soldatak eta lansariak ere desberdinak dira. Leku askotan, lanorduak ere diferenteak. Bai eta oporraldiak ere.

Eta enplegatu askok, desberdintasun hauen azken xedea susmatu arren, azkenean onhartu egiten dituzte beren aldeko abantailak eta bereiztasunak.

Baina finean zer? Finean «La Naval»eko egoera lotsagarria: langileak grebatan, beharrezko errebindikazioak eskatuz; eta enplegatuak, kapitalisten alde, fabrika lan egiten.

Gainera, langileak garaile gertatzekotan, enplegatuak ere berdin gertatuko lirateke: kontraesanen artean, kontraesanik kontraesanena!

Zergatik jokutzen dute horrela enplegatuak? Arrazoi askorengatik. Batzuek, oso beldur direlako. Beste batzuek, ofiziorik ez dakitenez gero, fabrikatik bota egingen dituztelakoan daudelako. Hauek, bizimodu on bat lortu dutelako. Horiek eta haiek, «pelotak» direlako. Eta abar, eta abar.

Bestalde, langileek ba dakite, enplegatuena jokaera hau, kapitalistek gura duten jokaera bera dela. Horregatik, nahiz eta enplegatuak, langileen klasekideak izanik, nagusien alde dauden, berak —langileak— grebatan daude. Zergatik hori? Funtsezko problemak kapitalistengan daudelako. eta ez enplegatuengan.

Baina enplegatuek zer gehiago erdietsiko ote dute? Noraino, zein egoera lotsagarriaraino helduko ote dira?

Berek dute hitza, beren xanda baita.

Gure partez, hauxe besterik ez: Enganiaturik zaudeten arren, ez ezazue ahanzt gutarikoak zaretela!

1973.eko martxoaren 2an

«La Naval» lantegiko gatazka

Bizitzaren garestitasuna eta prezioek iragan urtean egin duten gorakada haintzat harturik, alokairu egoki eta araberako bat eskatzea pentsatu zuten Sestaoko «La Naval» enpresako langileek.

Zenbat eskatu behar zen erabakitzeko, batzar zabal batzuk egin zituzten joan den urtarril osoan (asteen bat edo bi).

Enpresa, bere aldetik, 1972. urteko alokairua % 8 gehitzeko prest zegoen. Hala ere, langileek, gehitze hori guti zela deliberatu ondoren, hilabete bakoitzeko, 3.000 pezeta gehiago ordaindu behar zitzaizela erabaki zuten. Eskabidea horrela egin zen. Gainera, alokairuen igoera horrek langile guztientzako berdina izan behar zuen, prezioen igoera ere denontzako berdina baitzen.

Lantegiko nagusiek honela erantzun zuten: alokairua % 10 goratuko zutela eta urtearen barruan 6.000 pezeta eskupeko bezala emanen.

Eskaintza hau eskasa zela kontsideraturik, langileek «sugea» delakoa egin zuten fabrikari, eta, besterik gabe, batzarrera etorri ez ziren langileak eta kontratakoak haien aldera pasatu ziren.

Batzarrekoek agiri bat bidali zien Bilboko egunkari guztiei, lantegiko gorabehera guztiak azalduz.

Egunkariak berririk eman ez zutelako, goiz batez periodiko pila haundi bat apurtuta agertu zen lantegiko bulegoen aurrean.

Langileen gatazka haundituz zihoala konturaturik, eta giro hau behin batez deuseztatu nahirik, enpresakoak jendea kalera botatzen hasi ziren: lehenik hiru egunetarako, gero zazpi, berriro zazpi, eta otsailaren 24ean bi hilabetetarako.

Azken zigor hau ikaragarritzkoa izan da, zeren bi mila langile horrenbeste egunetarako soldata gabe uztea ez baita txantxetako gauza.

Otsailaren 20an, Sestaoko sindikatuan, Bizkaiko sindikal agintariak, langileei dei egin ondoren, giza talde haundi baten aurrean berba egin zuten.

Hurrengo egunean, otsailaren 21ean, Sindikatuaren jokoa eta haren zeregina aipatu zen batzarrean. Sindikatutik kanpo jarraitzea erabaki zen eta lehen bezala segitzea.

Batzar berean, Nafarroako apaizen homilia ere irakurri zen, eta han esaten zena denok ados onhartu zuten.

Egindako batzarrak, 26 edo izan dira.

Bizitzaren garestitze honi buru egiteko, beste lantegi gehiagotan ere izan dira gatazkak, esate baterako, «Euskalduna», «Babcock-Wilcox» eta «General Eléctrica»n, hain gogorrak izan ez arren. Fabrika hauetan ere, ba dira lan gabe geratu direnak.

Egoera honi erantzun bat eman nahiz, Bilboko Gotzainak ere dei bat egin du, eliza guztietan dirua bil dadin, kalean lanik gabe dauden langileei eta haien familiei laguntzeko.

Oharra: Ez dakigu, informazio hau agertzen deneko, «La Naval»eko gatazka zer egoeratan izango den. Hala ere, orain arteko gertakarien publikatzea beharrezkoa iruditu zaiku.

1973.eko martxoaren 6an

ANAITASUNA

255. zenb.

1973.eko maiatzaren 15ekoa

Mendigoizale baten gogoetak

Igandea etorri zaigu. Goizetik jaiki gara ohetik, eta mendira abiatu gara.

Trapagara heldu ondoren, bertako funikularra hartzen dugu, eta Larrainetara igotzen gara. Handik bai ikuskizuna!

Eskuin aldean, Bilbo, ketan, ixilik, Bilbotik Santurtzeraino, Nerbion hibiaren ezker alde osoa agertzen zaigu, fabrikaz beterik. Han, urrunean, etxeetako teilatuetan zehar, gruba baten punta agertzen da. Gero beste bat eta beste bat, zigoina buruak bailiren.

Aurrez aurre Algorta. Ederra. Teilatu gorri gorritz koloreztatua. Pixka bat gure ezkerretarantz, Serantes mendia: alde batetik Campsa, Iberduero, Butano, eta bestetik Somorrostroko iragaztegia dituen mendi hura.

Gure azpian Trapaga. Eta Barakaldo ere bai. Lotan daudela ematen dute biok. Bihar-etziko sozial aldaketa ausnartzen nonbait. Hortxe daude biok, pentsatzen. Beude, ba!

Atzean, urruneko mendiak baino hurbilago, Arboleda deritzan herrixka.

Goazen aurrera!

Zeruan, Bilbo aldetik, eguzkia gorantz doa, Larrainetako etxe ttipi eta bereziak bistatik galtzen ditugun bitartean.

Orain, bai eskuinetara eta bai ezkerretara, Bizkaiko lehen meatzak ikus daitezke. Abandonaturik. Hilik.

Aurrean Arboleda ikusten da. Enparantza bat, etxe ttipi eta bereziez inguraturik. Erdian musika kiosko bat. Hau ere berezia da. Halako zerbait daduka.

Hemen eta inguruko herrietan, Bizkaiko lehen sozialistak sortu ziren. Gure aitak behin baino gehiagotan azaldu izan zigunaz oroitzen gara.

Berak esaten zuenez, 1848.ean egin zen lehen Labe Handia Bizkaian. Boluetan, hain zuzen. Hala ere, ezin esan daiteke industri iraultza hasia zegoenik une hartan.

Industri iraultza XIX. mendearen azken laurdenean agertu zen. Denbora hartan, kondizio berezi batzuk aurki daitezke. Guk hemen zenbait besterik ez ditugu aipatuko.

Lehen mementotik, industriaren hasiera hartan, finantziatzeko erakunde bat jaso zen: Bankua.

«Banco de Bilbao» 1857.ean eraiki zen. «Banco de Vizcaya», berriz, 1901. urtean. Banku hauetan kapital batzuk bildu ziren. Kapital horik, merkatalgoaren bidez, Ameriketara edo Bizkaian bertan eginiko kapitalak ziren. Kapital hauk, Bizkaira eurrez etortzen ziren atzerriko kapitalekin batu ziren.

Bizkaian zeuden meatzak zirela kausa, industrializazioa agudo aurreratu zen. Gertaera honek, noski, zenbait ondorio ekarri zituen:

- Aberats klase berri bat Estatuaren buruzagitzan sartu zen laster. Aberats klase berri hori burjes handiek osatzen zuten.
- Imigranteak Nafarroa, Aragoi, Leon eta Gaztelatik etorri ziren (Nafarroak 1860. urtean 299.654 bizilagun zituen; 1920. urtean 329.875. Bizkaia, epe berean, 168.705 bizilagunetatik 409.550 bizilagunetara heldu zen).

XIX. mendearen amaieran, burjes handi horik Estatuaren buruzagitzan finkatu egiten dira laster. Ez dira inoiz, beren historia guztian, demokraziaren aldekoak izan. Lehen Errepublikan, esate baterako, monarkiarekin eta lurjabe handiekin lotu ziren.

Bizkaian jaiotako klase hura osatzen zutenak ez ziren herrikoiak. Zertarako? Lan gogor eta neketsuetarako langileak lortzeko, merkatu handia eta merkea zuten. Produktuen esportazioa, beren gogarako kondizioetan egiten zuten. Eta behar zuten beste. Klase hura zentralista besterik ez zen. Ekonomiaren aldetik abantail asko eduki zuen.

Gauzak honela izanik, Euskal Herrian ideologia berri bat sortu zen, burjes klase horren kontra.

Gero gerokoak.

Arboledako meatzak ikusi ditugunean, gure pentsamendua atzerantz joan da historian barrena.

Orain ere pentsatzen gaude. Gure azpian dauden fabriken artean, zenbat kapital dagokio, aipatu dugun klase horri? Zenbat USARI, zenbat langileari berari?

Bai, Bizkaia aberatsa dela esan daiteke. Baina aberastasun hori noren eskuetan dago?

Bizkaiko lehen meatzak hilik daude. Haien artetik pasatu gara, Ganeran mendirantz abiatzerakoan. Eguraldi ederra. Nerbion hibiaren ezkeraldea ixilik datza. Bihar-etzi, itzarri egingen da. Gaurkoz, bego dagoen moduan. Bihar, bere oihua ematerakoan, adi eta prest egon behar.

ANAITASUNA

302. zenb.

1975.eko irailaren 15ekoa

ANAITASUNA eta langilegoa

Azken hamar urteotan Euskal Herrian, hegoaldean batez ere, eduki dugun industri hazkundera, eta beronekin batera sortu zaigun mundulerkuntza berria, ANAITASUNA aldizkarian agertu diren langileriari buruzko artikulu eta berriekin parekatzen baditugu, llabur eta herren geldituko ginatekeela uste dugu.

Izan ere, Araban industri polo indartsu bat eraiki da. Eta Nafarroan, azken gertakariak frogatu dutenez, Estatuko langilerik porrokatuenak ditugu: eta hau guztia klasekidetzat bai (ez dakigu noraino, hala ere), baina euskal herkidetzat hartzen ez duten itsaso eta ur gabeko zenbait arrainen kontra.

Iparraldeaz guti esan daiteke, lan gabezia edonon ikusten ahal delarik. Hori dela eta, Parisera eta beste lekutara lan bila joatera beharturik aurkitzen dira bertakoak.

Bizkaia eta Gipuzkoan inoiz baino indar haundiagoa ikusten da langile mugimenduan. Dena dela, aldizkari honen irakurlegoari deus guti eman zaio mugimendu hortaz. Eta hau ez da harritzeko, zeren tokian tokiko eta aldian aldiko kondizioek mugatzen baitituzte idazleak. Izan ere, bere burua ezagutu nahi ez duen gizarte hontan, oso guti —eta gaizki gehienetan— hitz egiten da langileen arazoaz. Eta mintzatzen denean, gaingiroki eta halako kutsu liberal batez egiten da.

Etorkizunean, bihar-etziko egoeran, alde edo moldez, langileez mintzatuko gara, dudarik gabe. Urlia, langile mugimenduan integratu edo engaiatu nahirik, honela mintzatuko da. Sandia, oportunismo bategatik edo, horrela. Eta Berendia, hala. Baina denek, eta abagadune guztietan, langileria aipatuko dute.

Hamabostekari hau mugimendu horren berriemate izan ledin nahi genuke, gaurko honekin hasten den epe berri hontan. Hala izan ledila erregutuko genieke idazleei. Bestalde, ez genuke artikuluxka hau bukatu nahi, hor han hemen eta orain arte bederen soldata merke bategatik beren izerdia saldu duten zenbait andereño eta maisuren ohorezko aipamen bat egin gabe, berok izan baitira «asaba zaharren baratzean» ari izan diren benetako langileak, langile intelektualak noski, behin baino gehiagotan beren interesak eta eskubideak nola edo hala zapaldurik ikusi dituztenak, eta, beren lan eta ekintzaz, klase arteko burrukak bizirik dirauela frogatu digutenak.

24. Bibliografia

- Alesina, A eta Spolaore, E. (2005): *The size of nations*, The MIT press, Cambridge, MA.
- Anaitasuna (1972-1973-1975), <<http://es.scribd.com/doc/57138679/ANAITASUNA-1972-1973-eta-1975>> (2012an ikusia).
- , (1972): “Bakoitzak berea... noiz arte?”, <<http://es.scribd.com/doc/57138679/ANAITASUNA-1972-1973-eta-1975>> (2012an ikusia).
- Auerback, M. (2010): <<http://www.netrootsmass.net/fiscal-sustainability-teach-in-and-counter-conference/marshall-auerback-inflation-and-hyper-inflation>> (2012an ikusia).
- Bell, S. (1998): “The hierarchy of money”, *Levy Institute's Working paper*, **231**, <<http://www.levyinstitute.org/pubs/wp/231.pdf>>.
- , (2001): “The Role of the State and the Hierarchy of Money”, *Cambridge Journal of Economics*, **25**, 149-163.
- Bell, S. A. eta Nell, E. J. (ed). (2003): *The State, the Market and the Euro. Chartalism versus Metallims in the Theory of Money*, E. Elgar, Northampton, MA.
- Bell, S. eta Wray, R. (2000): “Financial Aspects of the Social Security Problem”, *Journal of Economic Issues*, 34. bol., **2**, 2000ko ekaina, <<http://www.cfeps.org/pubs/wp-pdf/WP5-Bell-Wray.pdf>> (2012an ikusia).
- Bezemer, D. J. (2009a). “No One Saw This Coming”: *Understanding Financial Crisis Through Accounting Models*, <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/15892/1/MPRA_paper_15892.pdf> (2012an ikusia).
- , (2009b): *Why some economists could see the crisis coming*, <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/452dc484-9bdc-11de-b214-00144feabdc0.html>> (2012an ikusia).
- , (2009c): “No one saw this coming” – or did they?, <<http://www.voxeu.org/article/no-one-saw-coming-or-did-they>> (2012an ikusia).
- , (2011): The debt overhead: capital accumulation or an autonomous dynamic?, <<http://finance.groups.yahoo.com/group/gang8/message/15912>> (2012an ikusia).
- Black, W. (2011): *The ECB and the IMF are Not Ireland's Friends: The New Debtors' Prison*, <<http://www.tascnet.ie/upload/file/William%20Black.ppt>> (2012an ikusia).
- Eisner, R. (1998): “Save Social Security from its Saviors”, *Journal of Post Keynesian Economics*, 21. bol., **1**, udazkena.

- Gardiner, G. (1993): *Towards True Monetarism*, Macmillan, Great Britain.
- , (2004): “The Primacy of Trade Debts in the Development of Money”, in L. Randal Wray (ed.), *Credit and state theories of money. The contributions of A. Mitchell Innes*, Elgar, Northampton, MA.
- , (2006): *The evolution of creditary structures and controls*, Macmillan, Great Britain.
- Goodhart, C. (2003): “The two concepts of money: implications for the analysis of optimal currency areas”, in S. Bell eta E. J. Nell (ed.), *The State, the Market and the Euro. Chartalism versus Metallism in the Theory of Money*, E. Elgar, Northampton, MA.
- Holland, S. (1980): *Uncommon Market*, St. Martin’s, New York.
- Hudson, M. (1972/2003): *Super Imperialism. The Origin and Fundamentals of U.S. World Dominance*, Pluto Press, Londres, <<http://michael-hudson.com/books/superimperialism.pdf>>.
- , (2010): *America’s Protectionist Takeoff: 1815-1914*, NY, Islet.
- , (2012): *The Buble and Beyond*, NY, Islet.
- Innes, A. M. (1913): “What is money?”, *Banking Law Journal*, maiatza, 377-408.
- , (1914): “The credit theory of money”, *Banking Law Journal*, ekaina, 151-168.
- Kelton, S. (2010a): *Monetan subiranoak diren gobernuek, ba ote daukate gastu murrizketarik?*, <<http://www.netrootsmass.net/fiscal-sustainability-teach-in-and-counter-conference/stephanie-kelton-are-there-spending-constraints-on-governments-sovereign-in-their-currency/>> (2012an ikusia).
- , (2011a): *A Fix for the Euro Bug: Modern Money Theory, Sovereignty and Fiscal policy*, <http://www.tascnet.ie/upload/file/Stephanie%20Kelton%20final.ppt> (2012an ikusia).
- , (2011b): *Time to panic? You Betcha*, <<http://neweconomicperspectives.org/2011/06/time-to-panic-you-betcha.html>> (2012an ikusia).
- , (2012a): *Money is no object*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/money-is-no-object>> (2012an ikusia).
- , (2012b): *MMT basics*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/mmt-basics-you-cannot-consider-the-deficit-in-isolation>> (2012an ikusia).
- , (2012c): *How Germany’s labor market reforms crushed the French and the PIIGs*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/how-germanys-labor-market-reforms-crushed-the-french-and-the-piigs>> (2012an ikusia).
- , (2012d): *It’s What You Know for Sure that Just Ain’t So*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/its-what-you-know-for-sure-that-just-aint-so-11872791>> (2012an ikusia).
- , (2012e): *It’s What You Know for Sure that Just Ain’t So*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/presentation-1-11920991>> (2012an ikusia).

- , (2012f): *Here's Stephanie Kelton's Tremendous Presentation On The Fiscal Cliff, And The Potential Tragedy Of A 'Deal'*, <<http://www.businessinsider.com/stephanie-kelton-fiscal-cliff-presentation-2012-11>> (2012an ikusia).
- , (2012g): *Stephanie Kelton presenting on Fiscal Cliff* [bideoa], <<http://www.c-spanvideo.org/clip/4161813&setThumb>> (2012an ikusia).
- , (2012h): *Bird Brains: From Austerity to Prosperity*, <<http://www.slideshare.net/DevinDSmith/pk-conference-2012-final-revision50?ref>> (2012an ikusia).
- , (2013a): *Brad DeLong Has Me Worried*, <<http://neweconomicperspectives.org/2013/01/brad-delong-has-me-worried.html>> (2013an ikusia).
- , (2013b): *What is it About Money that Scares the Bejesus Out of People?*, <<http://neweconomicperspectives.org/2013/01/what-is-it-about-money-that-scares-the-bejesus-out-of-people.html>> (2013an ikusia).
- , (2013c): *Stephanie Kelton appeared on UP with Chris Hayes*, <<http://neweconomicperspectives.org/2013/01/stephanie-kelton-appears-on-up-with-chris-hayes.html>> (2013an ikusia).
- Kelton, S. eta Wray, R. (2004): *The "War on Poverty" after 40 Years: A Minskyan Assessment*, <<http://128.118.178.162/eps/mac/papers/0404/0404034.pdf>> (2012an ikusia).
- McDonnell, T. (2011): *Lessons from the crisis*, <www.tascnet.ie/upload/file/Tom%20McDonnell%20090511%20reformat.ppt> (2012an ikusia).
- Minsky, H. P. (1992): *The Financial Instability Hypothesis*, <<http://www.levy.org/pubs/wp74.pdf>> (2012an ikusia).
- Mitchell, Willian (Bill): <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?page_id=2> (2012an ikusia).
- , (2009a): *On voluntary constraints that undermine public purpose*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=6891>> (2012an ikusia).
- , (2009b): *Building bank reserves will not expand credit*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=6617>> (2012an ikusia).
- , (2009c): *Building bank reserves is not inflationary*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=6624>> (2012an ikusia).
- , (2009d): *Deficit spending 101 – Part 1*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=332>> (2012an ikusia).
- , (2009e): *Deficit spending 101 – Part 2*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=352>> (2012an ikusia).
- , (2009f): *Deficit spending 101 – Part 3*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=381>> (2012an ikusia).
- , (2009g): *Fiscal sustainability 101 – Part 1*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2905>> (2012an ikusia).

- , (2009h): *Fiscal sustainability 101 – Part 2*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2916>> (2012an ikusia).
- , (2009i): *Fiscal sustainability 101 – Part 3*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2943>> (2012an ikusia).
- , (2009j): *Stock-flow consistent macro models*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=4870>> (2012an ikusia).
- , (2009k): *Social security insolvency 101*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=749>> (2012an ikusia).
- , (2009l): *The interest rate should be set at zero*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=1961>> (2012an ikusia).
- , (2009m): *Time to outlaw the credit rating agencies*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=6857>> (2012an ikusia).
- , (2009n): *Ratings agencies and higher interest rates*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=1731>> (2012an ikusia).
- , (2009ñ): *Operational design arising from modern monetary theory*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5098>> (2012an ikusia).
- , (2009o): *Asset bubbles and the conduct of banks*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5240>> (2012an ikusia).
- , (2010a): *Zer ote da sostengarritasun fiskala?*, <<http://www.netrootsmass.net/fiscal-sustainability-teach-in-and-counter-conference/bill-mitchell-what-is-fiscal-sustainability>> (2012an ikusia).
- , (2010b): *What the hell is a government solvency constraint?*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=9343>> (2012an ikusia).
- , (2010c): *The complacent students sit and listen to some of that*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7446>> (2012an ikusia).
- , (2010d): *Why history matters*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7958>> (2012an ikusia).
- , (2010e): *Iceland ... another neo-liberal casualty*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7161>> (2012an ikusia).
- , (2010f): *China is not the problem*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=8788>> (2012an ikusia).
- , (2010g): *Bond markets require larger budget deficits*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=8225>> (2012an ikusia).
- , (2010h): *Export-led growth strategies will fail*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=11559>> (2012an ikusia).
- , (2010i): *Fiscal austerity – the newest fallacy of composition*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=10547>> (2012an ikusia).
- , (2010j): *The dead cat bounce – Latvian style*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=12887#more-12887>> (2012an ikusia).
- , (2010k): *Nationalising the banks*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=12077>> (2012an ikusia).

- , (2010l): *Who is in charge?*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7838>> (2012an ikusia).
- , (2010m): *Modern monetary theory and inflation – Part 1*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=10554>> (2012an ikusia).
- , (2011a): *Letter to Paul Krugman*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13970>> (2012an ikusia).
- , (2011b): *Who the cap fits?*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14238>> (2012an ikusia).
- , (2011c): *Please note: there is no sovereign debt risk in Japan!*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13320>> (2012an ikusia).
- , (2011d): *The IMF – incompetent, biased and culpable*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13471>> (2012an ikusia).
- , (2011e): *Deterministic fiscal rules undermine public responsibility*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13331>> (2012an ikusia).
- , (2011f): *The full employment budget deficit condition*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14153>> (2012an ikusia).
- , (2011g): *It is always better to tell the truth*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14919>> (2012an ikusia).
- , (2011h): *Ineluctably compromised*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14930>> (2012an ikusia).
- , (2011i): *When the government owes itself \$US1.6 trillion*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=15591>> (2012an ikusia).
- , (2011j): *Day by day the evidence mounts*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=15542>> (2012an ikusia).
- , (2011k): *S&P decision is irrelevant*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=15580>> (2012an ikusia).
- , (2011l): *It became necessary to destroy Europe to save it*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17302>> (2012an ikusia).
- , (2011m): *Historically high budget deficits will be required for the next decade*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17533>> (2011an ikusia).
- , (2011n): *A totally confected crisis*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=15564>> (2012an ikusia).
- , (2011ñ): *Playing Ball is not a better way*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=16275#more-16275>> (2012an ikusia).
- , (2011o): *Wir wollen Brot!*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17006>> (2012an ikusia).
- , (2011p): *Going right to the top in Europe*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17024>> (2012an ikusia).
- , (2011q): *Tightening the SGP rules would deepen the crisis*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17169>> (2012an ikusia).
- , (2011r): *A dose of truth is required in Europe*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17472>> (2012an ikusia).

- , (2011s): *Euro malaise heads to the core*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17511>> (2012an ikusia).
- , (2011t): *MMT is biased towards anti-crony*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17528>> (2012an ikusia).
- , (2011u): *Moodys and Japan – rating agency declares itself irrelevant – again*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=15787>> (2012an ikusia).
- , (2011v): *We should ban financial speculation on food prices*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14626>> (2012an ikusia).
- , (2011w): *A radical redistribution of income undermined US entrepreneurship*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=16992>> (2012an ikusia).
- , (2011x): *The top-end-of-town have captured the growth*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=15438>> (2012an ikusia). .
- , (2012a): *Job guarantee*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?cat=23>> (2012an ikusia).
- , (2012b): *S&P ≠ ECB – the downgrades are largely irrelevant to the problem*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=17758>> (2012an ikusia).
- , (2012c): *The Euro crisis is all their own doing*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=19893>> (2012an ikusia).
- , (2012d): *Europe – one step forward ... but so many backward*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=20305>> (2012an ikusia).
- , (2012e): *Europe is really having a lost decade*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=20450>> (2012an ikusia).
- , (2012f): *Off to the Land of Austerity*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=20824>> (2012an ikusia).
- , (2012g): *The ECB plan will fail because it fails to address the problem*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=20935>> (2012an ikusia).
- , (2012h): *Why would any nation want to join the Eurozone?*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=20975>> (2012an ikusia).
- , (2012i): *Fear of inflation scales new heights*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=21067>> (2012an ikusia).
- , (2012j): *Standby for the third Greek bailout*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=18305>> (2012an ikusia).
- , (2012k): *A tale of two economies – Greece and Iceland*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=18609>> (2012an ikusia).
- , (2012l): *Scotland should vote yes in 2014 but only if...* <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=21102>> (2012an ikusia).
- , (2012m): *When a poet knows more than most economists*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=19649>> (2012an ikusia).
- , (2012n): *Growth is lagging because spending is lagging – the solution is clear*, <<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=20159>> (2012an ikusia).

- Mitchell, W. eta Muysken, J. (2008): <https://www.e-elgar.co.uk/bookentry_main.lasso?id=1188> (2012an ikusia).
- Mitchell, W. eta Wray, R. (2004): *Full employment through a Job Guarantee: a response to the critics*, <<http://e1.newcastle.edu.au/coffee/pubs/wp/2004/04-13.pdf>> (2012an ikusia).
- Mosler, W., <<http://moslereconomics.com/about/>> (2012an ikusia).
- , (1994): *Soft Currency Economics*, <<http://www.gate.net/~mosler/frame001.htm>> (2012an ikusia).
- , (1997): *Full Employment AND Price Stability*, <<http://moslereconomics.com/mandatory-readings/full-employment-and-price-stability/>> (2012an ikusia).
- , (2001): *Rites of Passage*, <http://www.epicoalition.org/docs/rites_of_passage.htm> (2012an ikusia).
- , (2007): “An interview with the chairman”, <<http://www.epicoalition.org/docs/SpecialReport2007-1.pdf>> (2012an ikusia). .
- , (2008): *Current Proposals*, <<http://moslereconomics.com/2008/04/26/current-proposals/>> (2012an ikusia).
- , (2009a): *Updated: 7 Deadly Innocent Frauds*, <<http://moslereconomics.com/2009/12/10/7-deadly-innocent-frauds/>> (2012an ikusia).
- , (2009b): *Re: Proposals for the Eurozone*, <<http://moslereconomics.com/2009/02/17/re-proposals-for-the-eurozone-2/>> (2012an ikusia).
- , (2009c): *Mosler Health Care Proposal*, <<http://moslereconomics.com/2009/03/02/mosler-health-care-proposal/>> (2012an ikusia).
- , (2009d): *Proposals for the Treasury, the Federal Reserve, the FDIC, and the Banking System*, <<http://moslereconomics.com/wp-content/pdfs/Proposals.pdf>> (2012an ikusia).
- , (2009e): *Financial Architecture Fundamentals*, <<http://moslereconomics.com/2009/06/11/financial-architecture-fundamentals/>> (2012an ikusia).
- , (2009f): *Fixing the small banks*, <<http://moslereconomics.com/2009/12/26/fixing-the-small-banks/>> (2012an ikusia).
- , (2010a): *The Deficit, the Debt, ... and the Grandchildren*, <<http://www.netrootsmass.net/fiscal-sustainability-teach-in-and-counter-conference/warren-mosler-the-deficit-the-debt-the-debt-to-gdp-ratio-the-grandchildren-and-government-economic-policy/>> (2012an ikusia).
- , (2010b): *Mosler for Senate*, <<http://moslereconomics.com/2010/08/31/press-release-2/>> (2012an ikusia).
- , (2010c): *China to the Rescue! Wen Offers to Buy Greek Bonds*, <<http://moslereconomics.com/2010/10/04/china-to-the-rescue-wen-offers-to-buy-greek-bonds/>> (2012an ikusia).

- , (2010d): *Austerity Will Push Euro to \$1.50 by Year End: Economist*, <<http://moslereconomics.com/2010/10/07/austerity-will-push-euro-to-1-50-by-year-end-economist/>> (2012an ikusia).
- , (2010e): *China Frets About Spreading EU Debt Woes*, <<http://moslereconomics.com/2010/12/21/china-frets-about-spreading-eu-debt-woes/>> (2012an ikusia).
- , (2010f): *US pressing China to buy tens of billions of dollars in US aircraft, auto parts, agricultural goods and beef "to build goodwill"*, <<http://moslereconomics.com/2011/01/18/us-pressing-china-to-buy-tens-of-billions-of-dollars-in-us-aircraft-auto-parts-agricultural-goods-and-beef-to-build-goodwill/>> (2012an ikusia).
- , (2010g): *What Policies for Global Prosperity?*, <<http://moslereconomics.com/2010/09/23/what-policies-for-global-prosperity/>> (2012an ikusia).
- , (2010h): *Proposal for the Eurozone*, <<http://moslereconomics.com/2010/01/18/proposal-for-the-eurozone/>> (2012an ikusia).
- , (2010i): *Upped my eurozone proposal to 20% of gdp*, <<http://moslereconomics.com/2010/04/16/upped-my-eurozone-proposal-to-20-of-gdp/>> (2012an ikusia).
- , (2010j): *QE dynamics one more time- it's about price, not quantity*, <<http://moslereconomics.com/2010/11/17/qe-dynamics-one-more-time-its-about-price-not-quantity/>> (2012an ikusia).
- , (2010k): *Euro endgame*, <<http://moslereconomics.com/2010/11/29/euro-endgame/>> (2012an ikusia).
- , (2010l): *European Debt/GDP ratios – the core issue*, <<http://moslereconomics.com/2010/11/26/european-debtgdp-ratios-the-core-issue/>> (2012an ikusia).
- , (2010m): *Euro update and why no one is leaving (yet)*, <<http://moslereconomics.com/2010/11/30/euro-update-and-why-no-one-is-leaving-yet/>> (2012an ikusia).
- , (2010n): *ECB, "the euro's monetary guardian", confirms bond purchase strategy*, <<http://moslereconomics.com/2010/12/01/ecb-the-euro-monetary-guardian-confirms-bond-purchase-strategy/>> (2012an ikusia).
- , (2010ñ): *My euro essay from 2001*, <<http://moslereconomics.com/2010/05/03/my-euro-essay-from-2001/>> (2012an ikusia).
- , (2010o): *Eurozone downward spiral continues*, <<http://moslereconomics.com/2010/02/18/eurozone-downward-spiral-continues/>> (2012an ikusia).
- , (2010p): *How to Fix the US Economy in Less Than 500 Word*, <<http://www.mecpoc.org/2010/02/how-to-fix-the-us-economy-in-less-than-500-words/>> (2012an ikusia),

- , (2011a): *March 30 2009 post*, <<http://moslereconomics.com/2011/02/17/march-30-2009-post/>> (2012an ikusia).
- , (2011b): *China Raises Holdings of Euro Debt, Including Spain*, <<http://moslereconomics.com/2011/01/06/china-raises-holdings-of-euro-debt-including-spain/>> (2012an ikusia).
- , (2011c): *China's Central Bank Says Inflation a Priority, Gold Output May Be More Than 340 Tons*, <<http://moslereconomics.com/2011/01/07/chinas-central-bank-says-inflation-a-priority-gold-output-may-be-more-than-340-tons/>> (2012an ikusia).
- , (2011d): *Italian deficit narrows in third quarter*, <<http://moslereconomics.com/2011/01/11/italian-deficit-narrows-in-third-quarter/>> (2012an ikusia).
- , (2011e): *Euro-Area Inflation Accelerates to Fastest Since 2008*, <<http://moslereconomics.com/2011/01/14/euro-area-inflation-accelerates-to-fastest-since-2008/>> (2012an ikusia).
- , (2011f): *Proposal for Japan and China- buy US state muni bonds!*, <<http://moslereconomics.com/2011/01/14/proposal-for-japan-and-china-buy-us-state-muni-bonds/>> (2012an ikusia).
- , (2011g): *The Mideast, the Saudis, and our markets*, <<http://moslereconomics.com/2011/02/25/the-mideast-the-saudis-and-our-markets/>> (2012an ikusia).
- , (2011h): *Saudi Arabia has cut oil production on weak demand*, <<http://moslereconomics.com/2011/04/12/saudi-arabia-has-cut-oil-production-on-weak-demand/>> (2012an ikusia).
- , (2011i): *Saudi's oil production down 900kbpd*, <<http://moslereconomics.com/2011/04/18/saudis-oil-production-down-900k-bpd/>> (2012an ikusia).
- , (2011j): *Fed Chairman Ben S. Bernanke on Fiscal Sustainability*, <<http://moslereconomics.com/2011/06/14/fed-chairman-ben-s-bernanke-on-fiscal-sustainability/>> (2012an ikusia).
- , (2011k): *The Mosler Plan for Greece*, <<http://moslereconomics.com/2011/06/29/the-mosler-plan-for-greece/>> (2012an ikusia).
- , (2011l): *QE Euro Style*, <<http://moslereconomics.com/2011/08/09/qe-euro-style/>> (2012an ikusia).
- , (2011m): *I'm ok, eur ok?*, <<http://moslereconomics.com/2011/08/22/im-ok-eur-ok/>> (2012an ikusia).
- , (2011n): *WARNING-Euro Zone Automatic Fiscal Stabilizers Deactivated!*, <<http://moslereconomics.com/2011/03/30/warning-euro-zone-automatic-fiscal-stabilizers-deactivated/>> (2012an ikusia).
- , (2011ñ): *EU stance shifts on Greece default*, <<http://moslereconomics.com/2011/07/10/eu-stance-shifts-on-greece-default/>> (2012an ikusia).

- , (2011o): *MMT to President Obama and Members of Congress*, <<http://moslereconomics.com/2011/07/17/mmt-to-president-obama-and-members-of-congress/>> (2012an ikusia).
- , (2011p): *Mosler Bonds for the ECB, and reasons why Greece will not be allowed to default*, <<http://moslereconomics.com/2011/09/28/mosler-bonds-for-the-ecb-and-reasons-why-greece-will-not-be-allowed-to-default-2/>> (2012an ikusia).
- , (2011q): *A Modern Monetary Theory Approach to Solving Greek Solvency*, <http://www.huffingtonpost.com/warren-mosler/greece-debt-crisis_b_887540.html> (2012an ikusia).
- , (2011r): *Greek Vote Threatens Bailout*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/01/greek-vote-threatens-bailout/>> (2012an ikusia).
- , (2011s): *The Euro Zone Race to the Bottom*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/03/the-euro-zone-race-to-the-bottom/>> (2012an ikusia).
- , (2011t): *MMT proposals for the 99%*, <<http://moslereconomics.com/2011/10/16/mmt-proposals-for-the-99/>> (2012an ikusia).
- , (2011u): *Proposals for the lingering housing crisis*, <<http://moslereconomics.com/2011/10/13/proposals-for-the-lingering-housing-crisis/>> (2012an ikusia).
- , (2011v): *MMT, The Euro And The Greatest Prediction Of The Last 20 Years?*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/07/mmt-the-euro-and-the-greatest-prediction-of-the-last-20-years-2/>> (2012an ikusia).
- , (2011w): *Germany takes the world down, take 3?*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/21/germany-takes-the-world-down-take-3/>> (2012an ikusia).
- , (2011x): *My big fat Greek MMT exit strategy*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/17/my-big-fat-greek-mmt-exit-strategy/>> (2012an ikusia).
- , (2011y): *MMT to the ECB- you can't inflate, even if you wanted to*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/26/mmt-to-the-ecb-you-cant-inflate-even-if-you-wanted-to/>> (2012an ikusia).
- , (2011z): *The 'fiscal compact' details?*, <<http://moslereconomics.com/2011/12/07/the-fiscal-compact-details/>> (2012an ikusia).
- , (2011aa): *Dutch PM Mark Rutte Comments*, <<http://moslereconomics.com/2011/12/03/dutch-pm-mark-rutte-comments/>> (2012an ikusia).
- , (2011ab): *DC takeaway*, <<http://moslereconomics.com/2011/12/02/dc-takeaway/>> (2012an ikusia).
- , (2011ac): *France, Germany to Propose New EU Treaty*, <<http://moslereconomics.com/2011/12/05/france-germany-to-propose-new-eu-treaty/>> (2012an ikusia).
- , (2011ad): *Why the EU won't fix anything this weekend*, <<http://moslereconomics.com/2011/12/06/why-the-eu-wont-fix-anything-this-weekend/>> (2012an ikusia).

- , (2011ae): *How to exit the euro- a proposal from 1997*, <<http://moslereconomics.com/2011/05/16/how-to-exit-the-euro-a-proposal-from-1997/>> (2012an ikusia).
- , (2011af): *It must be impossible for the Fed to create inflation*, <<http://moslereconomics.com/2011/11/14/it-must-be-impossible-for-the-fed-to-create-inflation/>> (2012an ikusia).
- , (2012a): *Euro denominated debt consideration*, <<http://moslereconomics.com/2012/04/19/euro-denominated-debt-consideration/>> (2012an ikusia).
- , (2012b): *Issuers vs Users of a Currency*, <<http://moslereconomics.com/2012/05/23/issuers-vs-users-of-a-currency/>> (2012an ikusia).
- , (2012c): *Draghi Sees No Evidence ECB Loans Are Financing Economy Yet*, <<http://moslereconomics.com/2012/01/30/draghi-sees-no-evidence-ecb-loans-are-financing-economy-yet/>> (2012an ikusia).
- , (2012d): *Chinese premier Wen Jiabao says China needs to help Europe*, <<http://moslereconomics.com/2012/02/06/chinese-premier-wen-jiabao-says-china-needs-to-help-europe/>> (2012an ikusia).
- , (2012e): *Greece*, <<http://moslereconomics.com/2012/02/22/greece/>> (2012an ikusia).
- , (2012f): *How to fix the euro banking system*, <<http://moslereconomics.com/2012/06/01/how-to-fix-the-euro-banking-system/>> (2012an ikusia).
- , (2012g): *Cliff on ECB*, <<http://moslereconomics.com/2012/09/07/cliff-on-ecb/>> (2012an ikusia).
- , (2012h): *Draft for Oct. 26 Rome Presentation*, <<http://moslereconomics.com/2012/09/27/draft-for-oct-26-rome-presentation/>> (2012an ikusia).
- , (2012i): *National Government Debt Dynamics- Causes and Policy Options*, <<http://www.moslereconomics.com/wp-content/pdf/rome-draft.pdf>> (2012an ikusia).
- , (2012j): *Demand Leakages: The 800lb Economist in the Room*, <http://www.huffingtonpost.com/warren-mosler/demand-leakages-the-800lb_b_1646916.html> (2012an ikusia).
- , (2012k): *Draghi Says ECB Stands Ready to Buy Bonds as economy weakens*, <<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2012/10/09/mosler-ek-italian-laster-emango-duen-hitzaldiaz/>> (2012an ikusia).
- , (2012l): *It's Not the Deficit, Stupid!*, <http://www.huffingtonpost.com/warren-mosler/fiscal-cliff-debt_b_2114140.html> (2012an ikusia).
- , (2012m): *Go Ryan!*, <<http://moslereconomics.com/2012/12/06/go-ryan/>> (2012an ikusia).
- , (2012n): *My response to a post on an Italian Keynes blog*, <<http://moslereconomics.com/2012/12/09/my-response-to-a-post-on-an-italian-keynes-blog/>> (2012an ikusia).

- , (2012ñ): *The Certainty of Debt and Taxes - The Fiscal Cliff Burden of Proof*, <http://www.huffingtonpost.com/warren-mosler/the-certainty-of-debt-and_b_1656736.html> (2012an ikusia).
- , (2013a): *Greg Walden to introduce bill to stop U.S. Treasury from creating trillion dollar platinum coins*, <<http://moslereconomics.com/2013/01/07/greg-walden-to-introduce-bill-to-stop-u-s-treasury-from-creating-trillion-dollar-platinum-coins/>> (2013an ikusia).
- , (2013b): *Post cliff notes*, <<http://moslereconomics.com/2013/01/03/post-cliff-notes/>> (2013an ikusia).
- , (2013b): *Comments from Mervyn King on LCR changes*, <<http://moslereconomics.com/2013/01/07/comments-from-mervyn-king-on-lcr-changes/>> (2013an ikusia).
- Nabarralde (1986): “Acción Nacionalista Vasca - Eusko Abertzale Ekintzaren ildotik”, <<http://nabarralde.com/eu/artxiboa/ekarpenak/6178-accion-nacionalista-vasca-eusko-abertzale-ekintzaren-ildoti>> (2012an ikusia).
- Pentony, S. (2011): *Removing Risk from Irish Pensions: Towards a New Pensions Model*, <[www.tascnet.ie/upload/file/Sinéad%20Pentony%20reformat\(1\).ppt](http://www.tascnet.ie/upload/file/Sinéad%20Pentony%20reformat(1).ppt)> (2012an ikusia).
- Sokal, A. eta Bricmont, J. (1999): *Imposturas intelectuales*, Paidós, Bartzelona.
- Taft, M. (2011): *Investing our Way to Growth*, <www.tascnet.ie/upload/file/Michael%20Taft%20090511.ppt> (2012an ikusia).
- Tcherneva, P. eta R. Wray (2010): *Sostengarritasun fiskalerako politika proposamenak*, <<http://www.netrootsmass.net/fiscal-sustainability-teach-in-and-counter-conference/pavlina-tcherneva-l-randall-wray-policy-proposals-for-fiscal-sustainability/>> (2012an ikusia).
- Tobar-Arbulu, J. F. (1987a): <http://www.zientzia.net/artikulua.asp?Artik_kod=10761> (2012an ikusia).
- , (1988b): *Ia guztientzako ekonomi gidaliburua*, UEU, <http://www.buruxkak.org/liburuak_ikusi/2063/ia_guztientzako_ekonomi_gidaliburua_itzulpena_.html> (2012an ikusia).
- , (1987b): <http://www.elhuyar.org/elhuyar_aldizkaria/pdf/Elhuyar-48-04.pdf> (2012an ikusia).
- , (1987c): <http://www.elhuyar.org/elhuyar_aldizkaria/pdf/Elhuyar-48-01.pdf>.
- , (1988a): <http://www.elhuyar.org/elhuyar_aldizkaria/pdf/Elhuyar-49-08.pdf>.
- , (1993a): <http://www.elhuyar.org/elhuyar_aldizkaria/pdf/Elhuyar-56-04.pdf>.
- , (1993b): *Mekanika kuantikoaren zenbait berezitasun*, UEU, Bilbo, <http://www.buruxkak.org/liburuak/244/mechanika_kuantikoaren_zenbait_berezitasun.html> (2012an ikusia).

- , (2007a): *FIRE: sua ote?*, <<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-1>> (2012an ikusia).
- , (2007b): *FIRE: sua ote? Inflazioa, langabezia eta FIRE delakoa*, <<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/fire-sua-ote-3>> (2012an ikusia).
- , (2007c): *Sua: FIRE ote? Burbuila finantzarioak*, <<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/sua-fire-ote-3-burbuila-finantzarioak>> (2012an ikusia).
- , (2011a): *Finantza-kapitalismoa. Mundu Globala*, <<http://www.kulturklik.euskadi.net/lang/es/finantza-kapitalismoa-i-mundu-globala-tobar-arbulu-joseba-felix/I>> (2012an ikusia).
- , (2011b): *Finantza-kapitalismoa. Euskal Herrirako irtenbide ekonomikoa eta soziala*, <<http://www.kulturklik.euskadi.net/lang/es/finantza-kapitalismoa-ii-euskal-herrirako-irtenbide-ekonomiko-eta-soziala-tobar-arbulu-joseba-felix/>> (2012an ikusia).
- , (2012a): *Zenbait mugarri*, <<http://www.unibertsitatea.net/otarrea/gizarte-zientziak/ekonomia/zenbait-mugarri-1>> (2012an ikusia).
- , (2012b): *Maldan behera, noraino?*, <<http://www.scribd.com/doc/116918824/Maldan-behera-noraino>> (2012an ikusia).
- , (2012c): *Diru teoria modernoaren funtsa*, <<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/2010/08/28/diru-teoria-modernoaren-funtsa/>> (2012an ikusia).
- Urrutia, I. (2012): <http://www20.gencat.cat/docs/governacio/IEA/documents/publicacions/reaf/2012/16/Arxiu%20REAF%2016/_reaf16_Urrutia.pdf> (2012an ikusia).
- Venezuela, Analysis <<http://venezuelanalysis.com>>
- , (2007): <<http://venezuelanalysis.com/analysis/2268>> (2012an ikusia); <<http://venezuelanalysis.com/analysis/2299>> (2012an ikusia); <<http://venezuelanalysis.com/analysis/2303>> (2013an ikusia) eta <<http://venezuelanalysis.com/analysis/2369>> (2012an ikusia).
- , (2009): <<http://venezuelanalysis.com/analysis/4690>> (2012an ikusia).
- Wray, R. (1998): *Understanding Modern Money: The Key to Full Employment and Price Stability*, Edward Elgar Publishing, UK.
- , (1999): *Theories of value and the monetary theory of production*, <<http://www.levy.org/pubs/wp261.pdf>> (2012an ikusia).
- , (2005): *The credit money, State money and endogenous money approaches*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/the-credit-money-state-money-and-endogenous-money-approaches-10757488>> (2012an ikusia).
- , (2006a): *Understanding Modern Money: The Key to Full Employment and Price Stability*, <<http://www.amazon.com/Understanding-Modern-Money-Employment-Stability/dp/1840640073>> (2012an ikusia).

- , (2006b): *Keynes's approach to money: an assessment after 70 years*, <http://www.levy.org/pubs/wp_438.pdf> (2012an ikusia).
- , (2007a): *The continuing legacy of John Maynard Keynes*, <http://www.levy.org/pubs/wp_514.pdf> (2012an ikusia).
- , (2007b): *Lessons from the Subprime Meltdown*, <http://www.levy.org/pubs/wp_522.pdf> (2012an ikusia).
- , (2007c): *Modern money and functional finance*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/modern-money-and-functional-finance>> (2012an ikusia).
- , (2008a): *FINANCIALMARKETS MELTDOWN. What Can We Learn from Minsky?*, <http://www.levy.org/pubs/hili_94a.pdf> (2012an ikusia).
- , (2008b): *THE COMMODITIES MARKET BUBBLE. Money Manager Capitalism and the Financialization of Commodities*, <http://www.levy.org/pubs/ppb_96.pdf> (2019an ikusia).
- , (2008c): *How to teach money*, <<http://www.slideshare.net/MitchGreen/the-credit-money-state-money-and-endogenous-money-approaches>> (2012an ikusia).
- , (2009a): *Krugman Gets it Wrong*, <<http://neweconomicperspectives.org/2009/12/krugman-gets-it-wrong.html>> (2012an ikusia).
- , (2009b): *Money manager capitalism and the global financial crisis*, <http://www.levy.org/pubs/wp_578.pdf> (2012an ikusia).
- , (2009c): *An alternative view of finance, saving, deficits, and liquidity*, <http://www.levy.org/pubs/wp_580.pdf> (2012an ikusia).
- , (2009d): *The Social and Economic Importance of Full Employment*, <http://www.levy.org/pubs/wp_560.pdf> (2012an ikusia).
- , (2010a): *Fire Geithner Now!*, <<http://www.nextnewdeal.net/fire-geithner-now>> (2012an ikusia).
- , (2010b): *Will QE2 Threaten the Dollar's Status as Global Reserve Currency*, <<http://neweconomicperspectives.org/2010/11/will-qe2-threaten-dollars-status-as.html>> (2012an ikusia).
- , (2010c): *FLUFFING LARRY: WHY IS THE WASHINGTON POST LIONIZING SUMMERS?*, <<http://neweconomicperspectives.org/2010/06/fluffing-larry-why-is-washington-post.html>> (2012an ikusia).
- , (2010d): *Interview with Randall Wray about Greece's Debt Crisis*, <<http://neweconomicperspectives.org/2010/03/interview-with-randall-wray-about.html>> (2012an ikusia).
- , (2010e): *May the Biggest Loser Win: Euroland's Race to the Bottom*, <<http://wallstreetpit.com/37237-may-the-biggest-loser-win-eurolands-race-to-the-bottom/>> (2012an ikusia).
- , (2010f): *ENDGAME FOR THE EURO? WITHOUT MAJOR RESTRUCTURING, THE EUROZONE IS DOOMED*, <http://www.levyinstitute.org/pubs/ppb_113.pdf> (2012an ikusia).

- , (2010g): *QE2 Won't Save Our Sinking Ship*, <<http://www.nextnewdeal.net/qe2-wont-save-our-sinking-ship>> (2012an ikusia).
- , (2010h): *Will QE2 Threaten the Dollar's Status as Global Reserve Currency*, <<http://neweconomicperspectives.org/2010/11/will-qe2-threaten-dollars-status-as.html>> (2012an ikusia).
- , (2010i): *FREDDIE MISHKIN DOES ICELAND: YOU'VE GOT TO TRUST THOSE CENTRAL BANKS*, <<http://neweconomicperspectives.org/2010/08/freddie-mishkin-does-iceland-youve-got.html>> (2012an ikusia).
- , (2011a): *Money in Finance*, <http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_656.pdf> (2012an ikusia).
- , (2011b): *A Path to Full Employment: options for policy makers*, <www.tascnet.ie/upload/file/Randall%20Wray%20090511.ppt> (2012an ikusia).
- , (2011c): *Interview with Randy Wray, Regarding the Next Crisis (Part 2)*, <<http://neweconomicperspectives.org/2011/08/interview-with-randy-wray-regarding.html>> (2012an ikusia).
- , (2011d): *Is This the End of the Faith-Based European Monetary Union?*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2011/11/10/is-this-the-end-of-the-faith-based-european-monetary-union/>> (2012an ikusia).
- , (2011e): *MMT: A Doubly Retrospective Analysis*, <<http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2011/12/mmt-doubly-retrospective-analysis.html>> (2012an ikusia).
- , (2011f): *Response to Comments: Retrospective on MMT*, <<http://neweconomicperspectives.org/2011/12/response-to-comments-retrospective-on.html>> (2012an ikusia).
- , (2011g): *PAYROLL TAX HOLIDAYS AND MMT: It's a Funny World, News Recap on the Eve of Xmas*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2011/12/21/payroll-tax-holidays-and-mmt-it%E2%80%99s-a-funny-world-news-recap-on-the-eve-of-xmas/>> (2012an ikusia).
- , (2011h): *Bernanke's 29 Trillion Dollar Fog of Deceit*, <<http://neweconomicperspectives.org/2011/12/bernankes-29-trillion-dollar-fog-of.html>> (2012an ikusia).
- , (2011i): *Should Irish Voters Follow the Example Set by Icelandic Voters?*, <<http://neweconomicperspectives.org/2011/05/should-irish-voters-follow-example-set.html>> (2012an ikusia).
- , (2012a): *THE JOB GUARANTEE: Finally Moving Beyond Theory to Implementation*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/01/04/the-job-guarantee-finally-moving-beyond-theory-to-implementation/>> (2012an ikusia).
- , (2012b): *DOES CHAIRMAN BERNANKE KNOW SQUAT ABOUT MONEY?*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/04/19/does-chairman-bernanke-know-squat-about-money/>> (2012an ikusia).

- , (2012c): *THE \$29 TRILLION BAILOUT OF WALL STREET: Why Should Anyone Care About High Crimes and Misdemeanors?*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/01/11/the-29-trillion-bailout-of-wall-street-why-should-anyone-care-about-high-crimes-and-misdemeanors/>> (2012an ikusia).
- , (2012d): *\$30 TRILLION TO PROMOTE CRONY CAPITALISM: The Fed's Bail-Out of Wall Street*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/02/03/30-trillion-to-promote-crony-capitalism-the-fed%E2%80%99s-bail-out-of-wall-street/>> (2012an ikusia).
- , (2012e): *MMP Blog #42: Introduction to the Job Guarantee or Employer of Last Resort*, <<http://neweconomicperspectives.org/2012/03/mmp-blog-42-introduction-the-the-job-guarantee-or-employer-of-last-resort.html>> (2012an ikusia).
- , (2012f): *Response to Comments on Blog #33: MMT and Inequality*, <<http://neweconomicperspectives.org/2012/01/response-to-comments-on-blog-33-mmt-and.html>> (2012an ikusia).
- , (2012g): *Mine's Bigger than Yours: Notes on Optimal Size of Govt*, <<http://neweconomicperspectives.org/2012/02/mines-bigger-than-yours-notes-on.html>> (2012an ikusia).
- , (2012h): *Will the Central Bank Bail-Outs Ever End?*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/02/23/will-the-central-bank-bail-outs-ever-end/>> (2012an ikusia).
- , (2012i): *LET'S MAKE A DEAL: The Bail-Out of Wall Street in Unusual and Exigent Circumstances*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/02/16/let%E2%80%99s-make-a-deal-the-bail-out-of-wall-street-in-unusual-and-exigent-circumstances/>> (2012an ikusia).
- , (2012j): *MMP Blog #27: What about a country that adopts a foreign currency? Part One*, <<http://neweconomicperspectives.org/2011/12/mmp-blog-27-what-about-country-that.html>> (2012an ikusia).
- , (2012k): *MMT for Austrians Part 4: Is Description Without Theory, Ideology or Policy Desirable? Is it Even Possible?*, <<http://neweconomicperspectives.org/2012/03/mmt-for-austrians-part-4-is-description-without-theory-ideology-or-policy-desirable-is-it-even-possible.html>> (2012an ikusia).
- , (2012l): *The Euro Crisis and the Job Guarantee: A Proposal for Ireland*, <http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_707.pdf> (2012an ikusia).
- , (2012m): *Paul McCulley – MMT Won: Declare Victory But Be Magnanimous About It*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/06/25/paul-mcculley-mmt-won-declare-victory-but-be-magnanimous-about-it/>> (2012an ikusia).

- , (2012n): *MMT, The Euro and The Greatest Prediction of the Last 20 Years*, <<http://neweconomicperspectives.org/2012/07/mmt-the-euro-and-the-greatest-prediction-of-the-last-20-years.html>> (2012an ikusia).
- , (2012o): *WHY WE'RE SCREWED*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/07/23/why-were-screwed/>> (2012an ikusia).
- , (2012p): *MMT and Full Employment: Conference in Finland*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/12/05/mmt-and-full-employment-conference-in-finland/>> (2012an ikusia).
- , (2012q): *Money, the State, and Employment as Anti-Poverty Policy: A Minskian Approach*, <<http://www.economonitor.com/lrway/files/2012/12/Finland-employment-pdf.pdf>> (2012an ikusia).
- , (2012r): *AS GLOBAL GROWTH SLOWS, AUSTERIANS DEMAND MORE BLOOD-LETTING*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/12/06/as-global-growth-slows-austerians-demand-more-blood-letting/>> (2012an ikusia).
- , (2012s): *Debt, Deficits, and Unstable Markets*, <<http://www.levyinstitute.org/conferences/berlin2012/>> (2012an ikusia).
- , (2012t): *Reconstituting the Financial System: a Minskian Approach*, <<http://www.levyinstitute.org/conferences/berlin2012/wray.pdf>> (2012an ikusia).
- , (2012u): *More News From the Financial Front: We're Not Out of the Woods Yet*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2012/12/12/more-news-from-the-financial-front-were-not-out-of-the-woods-yet/>> (2012an ikusia).
- , (2012v): *FED MINUTES REVEAL FOMC WAS CLUELESS AS ECONOMY CRASHED IN 2007*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2013/01/18/fed-minutes-reveal-fomc-was-clueless-as-economy-crashed-in-2007/>> (2012an ikusia).
- , (2012w): *Responses to Blog #42: Intro to the Job Guarantee*, <<http://neweconomicperspectives.org/modern-monetary-theory-job-guarantee>> (2012an ikusia).
- , (2012x): *Italy then and now*, <<http://neweconomicperspectives.org/modern-monetary-theory-job-guarantee>> (2012an ikusia).
- , (2013a): *Does Obama Have A Platinum Coin Up His Sleeve?*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2013/01/04/does-obama-have-a-platinum-coin-up-his-sleeve/>> (2013an ikusia).
- , (2013b): *Update on Trillion Dollar Coin: Not Inflationary—it is a Duration Trade*, <<http://www.economonitor.com/lrway/2013/01/08/update-on-trillion-dollar-coin-not-inflationary-it-is-a-duration-trade/>> (2013an ikusia).

Randall W. eta Bell, S. (2004): "The 'War on Poverty' after 40 Years: A Minskyan Assessment", *Macroeconomics* 0404034, EconWPA, <<http://ideas.repec.org/p/wpa/wuwpma/0404034.html>>.

Wray, R. eta M. Forstater (ed). (2006): *Money, Financial Instability and Stabilization Policy*, Edward Elgar, Kansas.

WEBGUNEAK

Basque Genetics:

http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Basque_people; http://en.wikipedia.org/wiki/Basque_Prehistory (2012an ikusia).

http://www.basqueresearch.com/berria_irakurri.asp?Berri_Kod=3725&hizk=I (2012an ikusia).

<http://www.cell.com/AJHG/retrieve/pii/S0002929712000328> (2012an ikusia).

<http://newswatch.nationalgeographic.com/2012/03/06/basque-origins-predicate-arrival-of-farmers-in-iberian-peninsula-dna-analysis-finds> (2012an ikusia).

<http://mbe.oxfordjournals.org/content/early/2012/03/12/molbev.mss091.abstract> (2012an ikusia).

DTM:

<http://www.moslereconomics.com/wp-content/graphs/2010/08/MMT-Scott-Fullwiler.doc> (2012a ikusia).

http://agonist.org/bolo/20100426/modern_monetary_theory_an_overview (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=8117> (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7591> (2012an ikusia).

<http://moslereconomics.com/2010/08/31/press-release-2/> (2012an ikusia).

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=96845 (2012an ikusia).

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=115128 (2012an ikusia):

«Zergapetzeak eta bonu-salmentak ez dira gai gobernu-gastua finantzatzeko. Gaur egungo gobernuak beren gastu guztia finantzatzen dute diruaren sormen zuzenaren bidez. Ezaugarri honek politika fiskalerako eta politika monetariorako aparteko eraginak dauzka» (ikus http://e1.newcastle.edu.au/coffee/education/public_lectures/Macro_Lecture_3_May_27_2009/Global_financial_crisis_lecture_3.pdf) (2012an ikusia).

<http://moslereconomics.com/mandatory-readings/what-is-money/> (2012an ikusia).

<http://moslereconomics.com/mandatory-readings/full-employment-and-price-stability/> (2012an ikusia).

<http://moslereconomics.com/2009/02/20/galbraithwraymosler-submission-for-february-25/> (2012an ikusia).

<http://moslereconomics.com/mandatory-readings/soft-currency-economics/> (2012an ikusia).

http://www.chaostheorien.de/interviews/-/asset_publisher/rAD9/content/defining-the-modern-monetarytheory?redirect=%2Finterviews (2012an ikusia):

<http://moslereconomics.com/2010/09/23/what-policies-for-global-prosperity/> (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=11218> (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=332> (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=352> (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=381> (2012an ikusia).

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7591> (2012an ikusia).

<http://neweconomicperspectives.blogspot.com/search/label/L.%20Randall%20Wray> (2012an ikusia).

http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_656.pdf (2012an ikusia).

Euskal Herria independentziazko bidean:

<http://es.scribd.com/doc/80211024/Euskal-Herria-Paleolitikotik-independentziara-DTM-ren-bidez> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/82163704/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-1> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/82879512/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-2> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/85946583/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-3> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/89682592/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-4> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/91632460/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-5> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/95980630/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-6> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/96131718/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-7> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/97170806/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-8> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/100628091/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-9> (2012an ikusia).

<http://es.scribd.com/doc/106782765/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-10> (2012an ikusia).

<http://www.scribd.com/doc/110186981/Euskal-Herria-independentziazko-bidean-11> (2012an ikusia).

<http://www.scribd.com/doc/114338183/Euskal-Herria-Independentziazko-bidean-12> (2012an ikusia).

Fiscal Summit:

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part One (2012an ikusia).

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part Two, Defining Fiscal Sustainability (2012an ikusia).

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part Three, Are There Spending Constraints On Governments Sovereign in Their Currencies? (2012an ikusia).

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part Four, The Deficit, the Debt, the Debt-To-GDP Ratio, the Grandchildren, and Government Economic Policy (2012an ikusia).

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part Five, Inflation and Hyper-inflation (2012an ikusia).

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part Six, Policy Proposals for Fiscal Sustainability (2012an ikusia).

The Fiscal Summit Counter-Narrative: Part Seven, Policy Proposals for Fiscal Sustainability, the Q & A (2012an ikusia).

The-fiscal-summit-counter-narrative-part-eight-narrative-and-counter-narrative-for-fiscal-sustainability/ (2012an ikusia).

Fiscal Sustainability_Conference:

http://www.correntewire.com/mmtfiscal_sustainability_ (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_introduction_bill_hahal_and_joe_firestone (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_1_bill_mitchell (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_1_panel_discussion_and_qa (2012an ikusia)

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_2_stephanie_kelton (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_2_qa (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_3_warren_mosler (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_3_qa (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_4_marshall_auerback (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_4_qa (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_5_randy_wray (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_5_pavlina_tcherneva (2012an ikusia).

http://www.correntewire.com/fiscal_sustainability_teach_in_session_5_qa (2012an ikusia).

Islandia:

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2011/01/28/la-revolucion-de-islandia-ejemplar/> (2012an ikusia).

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2011/02/28/la-r-evolucion-pacifica-novena-mision-islandia-otro-mundo-es-posible-la-r-evolucion-ocultada/> (2012an ikusia).

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2011/08/29/la-nueva-constitucion-de-islandia-un-ejemplo-mundial/> (2012an ikusia).

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2011/12/07/islandia-triplicara-su-crecimiento-en-2012-tras-encarcelar-a-politicos-y-banqueros/> (2012an ikusia).

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2011/12/08/islandia-nosotros-dejamos-que-los-bancos-quebraran-y-tuvimos-la-bendicion-de-nuestra-propia-moneda/> (2012an ikusia).

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2012/01/25/islandia-se-libera-de-la-crisis-islandia-declara-su-independencia-de-los-bancos-internacionales/> (2012an ikusia).

<http://teatrevesadespertar.wordpress.com/2012/02/26/islandia-juzgara-por-fraude-a-la-directiva-de-un-banco-rescatado-en-2008/> (2012an ikusia).

<http://noticias.pisos.com/noticias/hipotecas/islandia-perdona-la-deuda-hipotecaria-de-un-cuarto-de-la-poblacion/> (2012an ikusia).

<http://exwebserv.telesurtv.net/contexto/secciones/opinion/102214-NN/-iexclvaya-vaya-islandia-triplicara-el-crecimiento-de-la-ue-en-2012/> (2012an ikusia).

<http://www.creditwritedowns.com/2011/11/joseph-stiglitz-on-icelands-crisis-and-recovery.html> (2012an ikusia).

<http://thenewamerican.com/world-mainmenu-26/europe-mainmenu-35/9710-lesson-from-icelands-2008-financial-crisis-let-banks-fail> (2012an ikusia).

<http://www.nordiclaborjournal.org/nyheter/news-2011-1/article.2011-11-10.8901862748> (2012an ikusia).

<http://www.bloomberg.com/news/2011-02-01/iceland-proves-ireland-did-wrong-things-saving-banks-instead-of-taxpayer.html> (2012an ikusia).

<http://www.libreidee.org/en/2011/09/fmi-arriva-il-bacio-della-morte-rifiutato-dallislanda/> (2012an ikusia).

<http://www.truth-out.org/icelandic-model-handling-debt-crises/1320337990> (2012an ikusia).

<http://www.miller-mccune.com/politics/the-icelandic-model-of-handling-debt-crises-37516/> (2012an ikusia).

Job guarantee:

http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm

<http://moslereconomics.com/mandatory-readings/>

<http://cas.umkc.edu/econ/economics/faculty/wray/raymain.html>

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?cat=23>

Stephanie Kelton:

<http://neweconomicperspectives.org/category/stephanie-kelton>

<http://www.cfeps.org/people/bellsa/>

Bill Mitchell:

<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/>

Warren Mosler:

<http://moslereconomics.com/>

Randall Wray:

<http://neweconomicperspectives.org/category/l-randall-wray>

<http://www.economonitor.com/lrwrap/>

<http://www.cfeps.org/people/wraylr/>

<http://neweconomicperspectives.org/p/modern-monetary-theory-primer.htm>

Udako Euskal Unibertsitatea:

<http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/>

UMKC:

<http://neweconomicperspectives.org>

Sailean argitaratu diren beste liburu batzuk

Moneta-teoria berrirantz

Joseba Felix Tobar Arbulu

1999an argitaratua

ISBN: 84-8438-001-7

Kanpo-zorraren patologia

Joseba Felix Tobar Arbulu

2001ean argitaratua

ISBN: 84-8438015-7

Euskal Herriko ekonomia

Yolanda Jubeto Ruiz, Mikel Zurbano Irizar, Solange Mariluz

2002an argitaratua

ISBN: 84-8438-025-4

Inbertsio-proiektuen azterketa eta balorazioa herri-erakundeetan

Alaitz Mendizabal, Amaia Urkiola, Juan Felix Jauregi-Arraburu,

Imanol Basterretxea, Maider Aldaz

2003an argitaratua

ISBN: 84-8438-036-X

Inflazioaren aurka: Bankugintza berriaren jarduerak

Joseba Felix Tobar Arbulu

2004an argitaratua

ISBN: 84-8438-054-8

Ekonomia sozialaren erronkak kapitalismo globalean

Antxon Mendizabal Etxabe, Anjel Mari Errasti Amozarrain

2004an argitaratua

ISBN: 84-8438-049-1

Enpresaren ekonomia eta zuzendaritza: Teoria eta praktika

Iñaki Heras Saizarbitoria

2004an argitaratua

ISBN: 84-8438-047-5

*Euskal Autonomia Erkidegoko Ekonomia Ituna eta Nafarroako
Ekonomia Hitzarmena*

Baleren Bakaikoa Azurmendi
2007an argitaratua
ISBN: 978-84-8438-097-9

Politika ekonomikoaz

Adrian Zelaia Ulibarri
2009an argitaratua
ISBN: 978-84-8438-234-8

Ekonomia globala. Gizarte globalerako oinarri berriak

Mikel Zurbano Irizar (koord.)
2010ean argitaratua
ISBN: 978-84-8438-292-8

Ekonomia Sailean *Uztaro* aldizkarian argitaratu diren artikuluak

Lan-taldeak enpresa txiki eta ertainetan (ETEetan)

Albizu, Eneka; Jauregi-Arraburu, Juan Felix; Basterretxea, Imanol; Barrutia, Jon; Landeta, Jon; Mitxeo, Jone, *Uztaro* **18**, 3-15.

Euskal enpresa eta lankidetzak-akordioak

Albizu, Eneka; Jauregi-Arraburu, Juan Felix; Basterretxea, Imanol; Barrutia, Jon; Landeta, Jon; Mitxeo, Jone, *Uztaro* **21**, 35-43.

Balantzeen eguneratzea eta bere eragina urteko kontuetan

Aldazabal Etxebarria, M. Edurne; Saitua Iribar, Ainhoa, *Uztaro* **25**, 3-12.

Bilboko Burtza 1992. urtean

Alonso Lopez, Ibon, *Uztaro* **7**, 3-16.

Telelana: lan-eredu baten testuingurua

Alonso Lopez, Ibon, *Uztaro* **13**, 23-34.

Kontabilitate Plan Orokorren egokitzapena mozkin helburu ez duten erakundeentzat

Amiano, Iratxe; Zubiaur, Gaizka; Aldazabal, M. Edurne, *Uztaro* **41**, 3-14.

Bioaniztasunaren galera eta jabego eskubideak

Ansuategi Cobo, Alberto, *Uztaro* **15**, 3-15.

Industria kulturalaren garapena

Azpillaga Goenaga, Patxi, *Uztaro* **9**, 7-19.

Betiko bankaren presentzia interneten: bezeroentzako laguntzaren aspektu ezberdinen azterketa konparatiboa

Barrenetxea Ayesta, Miren; Celestino Gutierrez, Agurtzane; Etxegarai Legarreta, Olatz; Flores Garcia, Pedro, *Uztaro* **39**, 11-25.

Zientzia eta herria. Euskal ekonomilari baten ikuspuntua

Barrutia Etxebarria, Xabier, *Uztaro* **6**, 3-12.

Altos Hornos de Vizcaya-ren berregituraketa

Barrutia Etxebarria, Xabier, *Uztaro* **32**, 3-16.

Transnazionalak eta garapena

Barrutia Etxebarria, Xabier, *Uztaro* **39**, 27-38.

Txina nazioarteko testuinguruan: oihalgintza eta jantzigintza

Barrutia, Xabier; Areskurrinaga, Eflen; Martinez, Elena, *Uztaro* **58**, 11-26.

Aktiboen arrisku-balioa Monte Carlo simulazioaren bitartez

Betzuen Zalbidegoitia, Amancio; Barañano Abasolo, Aitor, *Uztaro* **81**, 5-15.

Globalizazioaren inguruko zenbait gogoeta
Bidaurreazaga Aurre, Eduardo, *Uztaro* **28**, 3-35.

Eskualde-mailako integrazio ekonomikoa eta egitura aldeanitzaren barrukoa,
garapenerako estrategia modura
Bidaurreazaga Aurre, Eduardo, *Uztaro* **43**, 3-16.

Finantza-aukeren analisia
Bilbao Garzon, Alberto, *Uztaro* **22**, 13-39.

Toledoko Hitzarmenaren ondoren, ongizate-maila esku pribatuetan
De la Peña Esteban, J. Iñaki, *Uztaro* **40**, 19-36.

Euroa oso gertu daukagu
Erauskin Iurrita, Iñaki, *Uztaro* **38**, 3-18.

Euskal Dragoiak Erdiko Erresuman: Mondragon Taldeko Multinazionalak Txinan
Errasti Amozarrain, Anjel, *Uztaro* **84**, 43-65.

Multifuntzionaltasuna eta baso-eredu produktibistaren krisia. Funtzio ekologikoak
Bizkaiko baso-politikan
Esparta Soloeta, Iñaki, *Uztaro* **68**, 5-30.

Landa-garapen politika eta ingurumenarekiko harremana Euskal Autonomia
Erkidegoan (1992-2008)
Etxano Gandariasbeitia, Iker, *Uztaro* **70**, 27-47.

Natura-eremu babestuen balorazio ekonomikoa Euskal Herrian: berrikusketa
bibliografiko bat
Etxano Gandariasbeitia, Iker, *Uztaro* **74**, 5-19.

Ekonomia erregionalari buruzko zenbait ohar: Euskal Herriko kasua
Etxebarria Kerexeta, Goio, *Uztaro* **2**, 3-18.

Langileen ezagueren erabilera eta berrikuntzara zuzendutako industri politikaren
gaurkotasuna Euskal Herriko Komunitate Autonomoaren kasuan
Etxebarria Kerexeta, Goio; Gomez Uranga, Mikel, *Uztaro* **1**, 15-33.

Energiak eta erregaiak (Itzulpena)
Etxebarria Otadui, Ander, *Uztaro* **41**, 101-114.

EAEko etxebizitza-politika garapen iraunkorraren argitan
Etxezarreta Etxarri, Aitziber, *Uztaro* **67**, 5-19.

Euskarazko kultur industrien lokalizazioa berrikuntza sozialaren ikuspegitik. Margin
Ugalde Kultur Parkearen kasua
Etxezarreta Etxarri, Enekoitz; Zendoia Sainz, Jose M., *Uztaro* **82**, 5-32.

Sailkapen-analisia aldagai hertsia eta irekia batera tratatuz. "EHUdenda" inkesta
euskaraz erantzun zutenen kasua
Fernandez Agirre, Karmele, *Uztaro* **62**, 33-45.

Negozio-ekintzen globalizazioa eta kontabilitatea bateratu beharra
Garayar Erro, Ainhoa, *Uztaro* **47**, 3-15.

Ikuskaritza-arauegia aldaketak: bide onetik gabiltza?
Garcia Delgado, Sonia M.; Ipiñazar Petralanda, Izaskun, *Uztaro* **49**, 7-20.

Ikuskaritza-jardueren kalitate-kontrolak Europako eremuaren ikuspegitik
Garcia Delgado, Sonia M.; Ipiñazar Petralanda, Izaskun, *Uztaro* **55**, 9-28.

Kopenhageko Klima Aldaketari buruzko Konferentzia: helburua Mexikon lortu behar da
Garcia Lupiola, Asier, *Uztaro* **73**, 23-37.

Boterea eta lidergoa antolakuntzetan: kontzeptuak, taktikak, emaitzak
Gonzalez Simón, Miguel; Guenaga Garai, Galder, *Uztaro* **54**, 9-26.

Lidergoa eta enpresa: lidergorako potentziala, jatorria eta enpresako rol nagusiak
Gonzalez Simón, Miguel; Guenaga Garai, Galder, *Uztaro* **60**, 13-34.

Lidergoa, aktibo ukiezinak eta ezagutzaren kudeaketa antolakuntzetan
Gonzalez Simón, Miguel; Guenaga Garai, Galder, *Uztaro* **66**, 21-40.

Lidergoa eta Kapital Emozionalaren kudeaketa enpresetan
Gonzalez Simón, Miguel; Guenaga Garai, Galder, *Uztaro* **80**, 51-75.

Lidergoa, fluxu-egoera eta produktibitatea enpresetan
Gonzalez, Miguel; Guenaga, Galder; Hernando, Goizalde, *Uztaro* **84**, 5-40.

Euskal Armak Asian. Armagintzaren historiaren istorio bat
Goñi Mendizabal, Igor, *Uztaro* **55**, 9-29.

Jokabide kodeak, label sozialak eta enpresaren gizarte erantzukizuna nazioartean.
Heras Saizarbitoria, Iñaki, Errasti Amozarrain, Anjel Mari, *Uztaro* **37**, 19-46.

Kalitate-kudeaketaren paradigma: enpresen kudeaketarakobeste moda bat?
Heras Saizarbitoria, Iñaki, *Uztaro* **67**, 21-31.

Emakumeok, zientzia eta teknologia
Jubeto Ruiz, Yolanda, *Uztaro* **33**, 3-19.

Aurrekontu publikoek sexurik ote dute? Genero-aurrekontuen osagai eta erronka nagusiak
Jubeto Ruiz, Yolanda, *Uztaro* **61**, 25-44.

Lurretiko elikatura-sektorea. Egoera eta perspektibak
Lan Kide Aurrezkia, *Uztaro* **2**, 47-61.

Emakumearen arazo ekonomikoen analisi teoriko orokorra
Larrañaga Sarriegi, Mertxe, *Uztaro* **17**, 73-84.

Emakumeen aldeko ekintza positiboen analisisia
Larrañaga Sarriegi, Mertxe, *Uztaro* **34**, 3-13.

Kooperatibismo usufruktuario kubatarrean oinarritutako hainbat iradokizun
Lertxundi Barañano, Jabier, *Uztaro* **57**, 39-47.

Euskal gizaki autoalternatiboa sozioekonomian (I. atala)
Lertxundi Barañano, Jabier, *Uztaro* **59**, 9-22.

Praktikak Europako Goi-mailako Hezkuntzaren Espazioaren barnean
Lertxundi, Aitziber; Mendizabal, Alaitz; Olasolo, Aitziber, *Uztaro* **50**, 9-21.

Euskal gizaki autoalternatiboa sozioekonomian (II. atala)
Lertxundi Barañano, Jabier, *Uztaro* **61**, 47-61.

Euskal gizaki autoalternatiboa sozioekonomian (III. atala)
Lertxundi Barañano, Jabier, *Uztaro* **65**, 7-18.

Euskal sektore aeronautikoa. Eraketa, egoera eta berrikuntza-sistema sektorialeko eragileak
Lopez Odriozola, Urko, *Uztaro* **72**, 23-56.

Teknologiaren ekaitzak
Mendizabal Etxabe, Antxon, *Uztaro* **5**, 3-7.

Lekualdatzeak eta enplegu kooperatiboa Fagor Elektrotresnak E. Koop.-ren ataka
Mendizabal, Antxon; Errasti, Anjel Mari; Etxezarreta, Enekoitz, *Uztaro* **57**, 11-37.

Europako elkartean sartzeak Euskal Autonomi Elkartean izandako eragin ekonomikoa
Navarro Arantzegi, Mikel, *Uztaro* **2**, 19-35.

Inflazioaren teoria integral baterantz
Renteria Uriarte, Xabier, *Uztaro* **20**, 37-59.

Iraupeneko nekazaritza-ekonomia eta lurzorua-ren narriadura
Pascual Garcia de Azilu, Unai, *Uztaro* **35**, 19-31.

Sarrera endogeno gauzatua
Rubio Peña, Jesus, *Uztaro* **42**, 3-16.

Sistema ekonomikoaren bikoiztasuna eta prezio-kontrolerako teoria bat
Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro* **1**, 35-51.

Plangintza eta merkatua: Kalecki eta Kornai-ren ikuspegia
Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro* **5**, 9-16.

Zaborkeriak ari bira, dugun egina
Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro* **7**, 17-29.

Alokairutik langile-subjetibotasunera

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 8*, 3-17.

Enpresa-berrikuntza eta transferentzia teknologikoa Euskal Autonomi Elkartean

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 10*, 3-15.

Ecuaren jaulkitzea: analisi ekonomikoaren aplikazio berezia

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 12*, 3-11.

Nazioaren subirotasun monetarioa

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 16*, 13-20.

Produkzioaren teoria monetario berrirantz

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 21*, 21-33.

Kapital finkoa eta inflazioa

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 30*, 13-41.

Interesak eta amortizazioak

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 44*, 3-17.

Zertan zetzan Iraken aurkako gerra hura?

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 47*, 17-39.

Euskal Herriko Konfederaziorantz

Tobar Arbulu, Joseba Felix, *Uztaro 62*, 47-78.

Garapen-proiektu eta -programetan parte hartzeko eredu eraldatzaileak
eztabaidatzeko ildoak

Villalba Egiluz, Unai, *Uztaro 64*, 37-49.

Ekonomi historiaren historia: sarrera bat

Zaldua Gonzalez, Iban, *Uztaro 6*, 59-75.

Ekonomia versus ekologia: historialaritzarentzako zenbait irakaspen

Zaldua Gonzalez, Iban, *Uztaro 25*, 13-45.

Hizkuntza-faktorea analisi ekonomikoan

Zendoia Sainz, Jose M., *Uztaro 36*, 3-24.

Administrazio publikoaren kontabilitate-eredu berria

Zubiaur Amiano, Gaizka; Amiano Bonaetxea, Iratxe, *Uztaro 29*, 3-24.

Zerbitzuen sektorea: Euskal Ekonomi krisiaren irtenbide?

Zurbano Irizar, Mikel, *Uztaro 2*, 63-82.

Tokiko ekonomia-gobernantza berrikuntza sozialaren begiradatik

Zurbano Irizar, Mikel; Estensoro, Miren; Larrea, Miren, *Uztaro 77*, 23-41.